

AGRICULTURAL
ECONOMICS
RESEARCH
INSTITUTE

Finland

Research reports

LANTBRUKS-
EKONOMISKA
FORSKNINGS-
ANSTALTEN

Undersökningar

Viljelijöiden tulotasovertailu

Minna Väre

TUTKIMUKSIA 242

Viljelijöiden tulotasovertailu

Minna Väre

Summary: Farmers' income comparison

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS 242

ISBN 951-687-079-1

ISSN 1239-8799

Copyright

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos

Kirjoittajat

Julkaisija

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, PL 3, 00411 Helsinki

<http://www.mttl.fi>

Jakelu ja myynti

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, PL 3, 00411 Helsinki

puh. (09) 504 471, telekopio (09) 563 1164

e-mail: teija.johansson-laitio@mttl.fi

Painatus

Vammalan Kirjapaino Oy 2000

Esipuhe

EU-jäsenyydessä maatalouden tuottajahinnat ja sen myötä tuotot alenivat jyrkästi. Vaikka myös kustannukset alenivat ja osa tuottojen alenemisesta korvattiin tuilla, syntyi huoli viljelijöiden työlle ja pääomalle jäävän maataloustulon supistumisesta. Maatalouden tukisidonnaisuus on lisääntynyt huomattavasti jäsenyyden aikana. Tulomarginaalin kaventuessa maatalouden yksikkökustannuksia on pyritty alentamaan mm. tilakoon suurentamiseen ja tuotannon tehostamiseen tähtäävillä investointiohjelmilla. Toisaalta oleellisen osan maatalouden sopeutumiskehityksestä muodostavat myös viljelijäperheen jäsenten tulonsaantimahdollisuudet maatalouden ulkopuolella varsinkin pienimmillä tiloilla, koska näillä maataloustuotannon lisääminen riittävässä määrin ei ole mahdollista.

Tulojen alenemisen seurauksena maatalouden asema toimeentulolähteenä on heikentynyt suhteessa muuhun yritystoimintaan ja palkkatyön tuottoon. Ennen EU-jäsenyyttä maatalouden tulokehitys pyrittiin turvaamaan erilaisin tulo- ja tukipolitiikan keinoin paitsi maan eri osissa myös suhteessa muihin väestöryhmiin. Jäsenyyden vuoksi tuloseurannan ja vertailuiden merkitys on entisestään kasvanut, mutta aiempaa enemmän kiinnostuksen kohteena on viljelijäperheiden kokonaistulot ja toimeentulo tiloilla. Koska tuottajahinnat eivät kata kuin osan kustannuksista monilla tiloilla, koko maataloustulo voi muodostua tuesta. Tukien riittävyys pitemmällä aikavälillä tulee tällöin avainkysymykseksi varsinkin tuotantoonsa voimakkaasti investoineilla päätoimisilla, viljelijäperheen kokoaikaisesti työllistävillä kotieläintiloilla. Kasvinviljelytiloilla ja muilla osaaikatileilla ongelmana ovat maatalouden ulkopuoliset työnsaantimahdollisuudet ja niiden pysyvyys. Tulokehitys useimmissa maatalouden ulkopuolisissa ammateissa on nykyisin parempi kuin maataloudessa.

Oheisessa tutkimuksessa MMM Minna Väre on selvittänyt eri tilastolähteistä viljelijäperheiden tulonmuodostusta ja tulotason kehitystä 1980-luvun puolivälistä viimeisimpiin 90-luvun käytettävissä oleviin tilastotietoihin asti. Keskeisimmät tulotilastot perustuvat verotuksen tietoihin ja osin tästä syystä niiden valmistumisviive on yli vuoden ja eräiden tilastointiin liittyvien ongelmien takia jopa huomattavasti enemmän. Tutkimuksessa on otettu huomioon maatalouden hinta- ja tukimuutoksista johtuvaa viimeaikaista tulokehitystä, joskin näiltä osin maatalouden tulojen ennakointia vaikeuttaa viimeisimmän tilastovuoden 1998 poikkeuksellisen heikot tuotanto-olot ja niistä johtuva kato. Tästä huolimatta tutkimus kuvaa hyvinkin kattavasti viljelijöiden tulokehitystä ennen EU-jäsenyyttä, siirtymäkauden aikana ja sen jälkeen.

Tutkimuksessa on aluksi selvitetty tilastoperusteita ja niiden soveltuvuutta tulovertailuiden laadinnassa. Viljelijöiden tuloja on verrattu eri väestöryhmien tuloihin Suomessa ja tarkasteltu mahdollisuuksia kansainvälisten tulovertailujen laadintaan. Vaikka EU:ssa on kaikki jäsenmaat kattava maatalouden FADN-

kirjanpitolaverkosto, jonka lähtökohdiltaan tulisi soveltua jäsenmaiden väliin maatalouden tulovertailuihin, käytännössä keskenään vertailukelpoisten tulotietojen saanti on osoittautunut varsin ongelmalliseksi. Maatalouden ulkopuolisten tulojen vertailu eri jäsenmaiden välillä on tätäkin ongelmallisempaa, sillä kokonaistuloja kuvaavia tietoja tilastoidaan yhtenäisin perustein lähinnä vain Pohjoismaissa.

Tutkimus on rahoitettu pääosin MMM:n maa- ja puutarhatalouden EU-sopeutumista koskevan taloustutkimuksen erityisrahoituksesta AMALIA -puiteohjelmasta. Myös MTTL on käyttänyt tutkimukseen resursseja. Tutkimuksen on ohjannut tutkimusjohtaja Maija Puurunen MTTL:ssa. Merkittävä rooli tutkimuksen valmistumisessa on ollut myös aineistojen tuottajilla eli Tilastokeskuksella ja MMM:n Tietopalvelukeskuksella, TIKE:llä. Laitos ja tutkimuksen tekijät kiittävät rahoittajaa, tilastoviranomaisia, tiedon tuottajia ja muita tutkimusta edistäneitä tahoja. Toivomme tutkimuksen osaltaan vastaavan paitsi maatalouden sidosryhmien, ennen kaikkea myös kuluttajien tiedontarpeisiin maatalousyrittäjien tulokehityksestä ja toimeentulosta eri tilaryhmissä ja suhteessa muihin väestöryhmiin.

Helsingissä toukokuussa 2000

Jouko Sirén
Ylijohtaja

Maija Puurunen
Tutkimusjohtaja

VILJELIJÖIDEN TULOTASOVERTAILU

Minna Väre

Farmers' income comparison

Abstract. This study presents farmer and farm income on Finnish farms in years 1980-1997. Income includes on-farm income, such as agricultural and forestry income, and off-farm income, such as income from off-farm-labour participation. This income is compared to several reference groups as industrial workers and other entrepreneurs.

The data are the Enterprise and Income Statistics of Agriculture and Forestry. When these data are complemented by the data on the personal taxation of farmer and spouse, it is possible to compare farmers' total income. In income comparisons, the average wage income of skilled industrial worker is calculated by means of the standard wage rate and the observed working hours.

The year 1990 was among the best harvest years in the Finnish agriculture, and agricultural income per person on full time farms was about 80 % of the average salary of a skilled industrial worker. If income from forestry, other entrepreneurial income and wages and salaries were taken into an account, farmers' income would have been about 94 % of the salary of industrial worker. After 1990, farmer income has decreased and the salary of the industrial worker has increased.

At the same time while farmers' income from other sources has increased the farmer income has been gradually decreasing. Thus, the share of agricultural income of farmers' total income has become smaller. At the beginning of 90's the share of agricultural income from farmers' total income was 50 %. In 1997 the corresponding share was 41 %.

According to IAHS- statistics, which describes the level, formation and distribution of income among households, income of farmer households is competitive to that of other socio-economic groups in most EU-countries. When comparison is made per person or consumer unit, differences between socio-economic groups are smaller. In most countries, however, farmers' income is smaller than income of other entrepreneurs'.

Index words: consumer unit, disposable income, farm income, full-time farming, income comparison, total income

---

VILJELIJÖIDEN TULOTASOVERTAILU

1. Johdanto	9
2. Maatalouden tulot kokonaistasolla	11
2.1. Tulokäsitteet	11
2.2. Maatalouden tulokehitys eri tilastolähteiden mukaan	13
2.3. Maatalouden tulot Suomessa ja eräissä EU-maissa	15
3. Tilastopohja ja tulokäsitteet tilatason tulovertailuissa	20
3.1. Kirjanpitoilat ja FADN.....	21
3.2. Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto	24
3.3. Tulonjakotilasto	26
3.4. Tulokehitys ja tilastojen väliset erot	31
3.5. Keskiarvotietojen tarkastelu – ongelmat	34
4. Viljelijöiden tulot keskimäärin tilaa kohti	38
4.1. Viljelijöiden tulokehitys keskimäärin	38
4.2. Viljelijöiden tulot maan eri osissa	43
4.3. Viljelijöiden tulot maatalouden tulo-osuuden mukaan	44
4.4. Viljelijän iän vaikutus tulotasoon	48
5. Viljelijöiden tulot eri tuotantosuunnissa 1990-1997.....	52
5.1. Maitotilat	56
5.1.1. Maitotilojen tulokehitys.....	56
5.1.2. Maitotilojen tulot maan eri osissa.....	58
5.1.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan maito-tiloilla.....	61
5.2. Naudanlihatilat	66
5.2.1. Naudanlihatilojen tulokehitys.....	66
5.2.2. Naudanlihatilojen tulot maan eri osissa	69
5.2.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan nautatiloilla.....	71
5.3. Yhdistetyt maito- ja nautatilat	74
5.3.1. Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen tulokehitys.....	74
5.3.2. Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen tulot maan eri osissa.....	77
5.3.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla.....	77
5.4. Sikatilat.....	80
5.4.1. Sikatilojen tulokehitys	80
5.4.2. Sikatilojen tulot maan eri osissa	83
5.4.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan sikatiloilla	83

5.5. Siipikarjatilat	86
5.5.1. Siipikarjatilojen tulokehitys.....	86
5.5.2. Siipikarjatilojen tulot maan eri osissa.....	88
5.5.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan siipikarjatil oilla.....	89
5.6. Viljatilat.....	91
5.6.1. Viljatilojen tulokehitys.....	91
5.6.2. Viljatilojen tulot maan eri osissa	94
5.6.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan viljatiloi la	94
5.7. Erikoiskasvitilat	96
5.7.1. Erikoiskasvitilojen tulokehitys.....	96
5.7.2. Erikoiskasvitilojen tulot maan eri osissa	99
5.7.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan erikoiskasvitiloilla	99
5.8. Monipuolisen tuotannon tilat.....	102
5.8.1. Monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen tulokehitys	102
5.8.2. Monipuolisen tuotannon tilojen tulot maan eri osissa	105
5.8.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan monipuo lisen tuotannon tiloilla	106
6. Tulomuutos 1997-2000.....	108
6.1. Maatalous	108
6.2. Kokonaistulot	112
6.3. Tulokehitysarviot.....	114
7. Viljelijöiden tulot verrattuna muiden väestöryhmien tuloihin Suomessa	117
7.1. Viljelijöiden tulot verrattuna teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon ...	117
7.2. Viljelijöiden tulot verrattuna palkansaajien tuloihin	122
7.3. Viljelijöiden tulot verrattuna muiden yrittäjien tuloihin.....	127
8. EU-maiden väliset tulovertailut	131
8.1. Maatalouden tulot.....	131
8.2. Viljelijöiden kokonaistulot	137
9. Yhteenveto.....	142
Lähteet.....	149
Liitteet.....	152

1. Johdanto

Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi maatalouden hinnat ja maksetut tuet muuttuivat. Tämä on vaikuttanut sekä maatalouden kannattavuuden että tulojen kehitykseen. Maataloustulon laskiessa osa viljelijöistä laajentaa tuotantoaan investoimalla ja pyrkii näin korvaamaan tulonmenetyksen. Osalla tiloista taas suuntaudutaan metsätalouteen, maatilatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan tai palkkatyöhön.

Ennen EU-jäsenyyttä maatalouden tulo- ja kannattavuuseroja kavennettiin tulopolitiikan avulla. Maatalouden alueittaiset tuloerot samaa tuotantosuuntaa harjoittavilla samankokoisilla tiloilla ovat olleet keskimääräisinä satovuosina vähäisiä (Puurunen 1990, Alastalo ym.1993). Myös EU-jäsenyydessä luonnonolosuhteista johtuvia eroja pyritään tasoittamaan tukien avulla. 1990-luvulla viljelijöiden tulotutkimus on kohdistunut pääasiassa maatalouden tuloihin ja niiden muutokseen tukipolitiikan johdosta. Toisaalta tutkimukset ovat kohdistuneet pääasiassa tuotantoon jatkaviin aktiivituloihin. Pyykkönen (1999) on tarkastellut maatalouden rakennemuutoksen vaikutusta nimenomaan maatalouden tulokehitykseen.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan viljelijöiden tulojen muodostumista maatalouden lisäksi myös muista tulonlähteistä. Lisäksi selvitetään viljelijöiden tulojen kehittymistä sekä tuloja verrattuna muihin väestöryhmiin. Tutkimusaineistona käytetään Tilastokeskuksen Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tietoja täydennettynä viljelijöiden henkilöverotuksen tiedoilla. Tarkastelun kohteena ovat luonnollisten henkilöiden hallinnassa olevat tilat. Yhdistettyjen tilastojen avulla on mahdollista tarkastella viljelijöiden tuloja sekä maataloudesta että sen ulkopuolelta eri tilakokoluokissa, tuotantosuunnissa, alueilla ja ikäryhmissä (luvut 4. ja 5.).

Tutkimusaineisto sisältää viljelijöiden tulotiedot vuoteen 1997 asti. Eräissä kohdin tarkastelussa on mukana myös vuosi 1998. Näiltä osin tulotiedot perustuvat Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon, eikä henkilöverotuksen tiedoilla täydennettyyn tutkimusaineistoon, sillä vuoden 1998 henkilöverotuksen tietoja ei ollut tutkimusraporttia viimeisteltäessä vielä käytössä. Maatalouden kokonaistason laskelmien osalta tarkastelu ulottuu vuoteen 1998 (luku 2.). Viljelijöiden tulojen kehittymistä vuosina 1997-2000 tarkastellaan maatalouden tuloslaskelman ja tehdyn kyselyn perusteella (luku 6.).

Maatalouden sisäisten tuloerojen lisäksi maataloudesta saatavaa tuloa arvioidaan suhteessa muuhun yritystoimintaan ja palkkatyön tuottoon. Vertailu muihin väestöryhmiin tehdään Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston, Tulonjakotilaston ja Teollisuustilaston avulla (luku 7.). Käytettävien tilastojen välisiä määritelmä- ja sisältöeroja käydään läpi luvuissa 3. ja 7. Luvussa 3. verrataan myös maatalouden tulokehitystä eri tilastolähteiden mukaan. Maataloustulon laskennassa on huomattavia eroja eri lähteissä. Kuitenkin eri tilastojen ja laskelmien

mukaisia maatalouden tuloksia esitellään ja tarkastellaan useissa yhteyksissä ilman, että niiden välisiä eroja tuodaan esiin.

Maataloustuloa verrataan teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon vastaavasti kuin vuosina 1982-1993, jolloin maataloustulolaki edellytti vertailutulon huomioon ottamista maataloustulosta päätettäessä (luku 7.). Viljelijöiden tuloja verrataan lisäksi muiden yrittäjien sekä palkansaajien tuloihin. Jotta vertailu olisi objektiivinen ja ottaisi huomioon myös kotitalouden koon, tulokset esitetään sekä kotitaloutta että henkilöä, ammatissa toimivaa henkilöä ja kulutusyksikköä kohti.

Raportissa on esitelty myös viljelijöiden tulojen tilastointia ja tulokehitystä EU:ssa. Luvussa 2. on kotimaisten maatalouden kokonaislaskelmien lisäksi tarkasteltu Eurostatin julkaisemaa maatalouden kokonaistaloudellista laskelmaa. Luvussa 8. tarkastellaan maatalouden tuloja eri maissa FADN –kirjanpitojärjestelmän (Farm Accountancy Data Network) tulosten perusteella. FADN -kirjanpitojärjestelmää ja sen sisältöä selostetaan luvussa 3. Viljelijöiden kokonaistuloja valituissa EU- maissa tarkastellaan IAHS –tilaston (Income of the Agricultural Household Sector) avulla. Luvussa 9 esitetään yhteenveto tutkimuksesta.

2. Maatalouden tulot kokonaistasolla

2.1. Tulokäsitteet

Maatalouden tulokehitystä kokonaistasolla voidaan tarkastella Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa laadittavan Kokonaislaskelman sekä Tilastokeskuksen Kansantalouden tilinpidon ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston avulla.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston (MYTT) kohdeperusjoukkona ovat yli kahden peltohehtaarin tilat, joita verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan. Tilasto perustuu otokseen ja sen tarkasteluyksikkö on maatila. Tilaston tärkeimmät tietolähteet ovat maatalouden veroilmoituslomakkeet sekä Maa-seutuelinkeinorekisteri. Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston sisältöä ja laadintaa on selvitetty tarkemmin luvussa 3. Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon sisältyvässä maatalouden kokonaistarkastelussa maatalouden tuloihin lasketaan maataloustuotteiden myyntitulot, maksetut tuet sekä muut tulot. Muihin tuloihin luetaan mm. tulot sivuansiotaloudesta ja varausten tuloutus. Maataloustuotteiden myyntituloihin sisältyvät tulot kotieläintalouden tuotteista, kasvinviljelytuotteista sekä koti- ja torimyyntistä. Menoihin lasketaan palkkamenot, tuotantopanosten hankintamenot, muut menot (mm. vuokrat, sähkö, vakuutusmaksut yms.), poistot sekä tehdyt tasausvaraukset. Kun tuloista vähennetään menojen lisäksi maksetut velkojen korot, saadaan tulos maataloudesta. Tämä vastaa käsitteenä maataloustuloa.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto (MYTT):

- + Kotieläintalouden tuotteiden myyntitulot
- + Kasvinviljelytuotteiden myyntitulot
- + Muut tulot
- = *Tulot yhteensä*
- Palkkamenot
- Tuotantopanosten hankintamenot
- Muut menot
- Poistot
- Tasausvaraus
- = *Puhdas tulo*
- Korot
- = *Tulos maataloudesta*

Kansantalouden tilinpidossa maataloutta käsitellään hyödykeperusteisesti. Toisin sanoen maataloustuotannoksi luetaan kaikki maataloushyödykkeiksi luokiteltujen hyödykkeiden tuotanto tuottajasta riippumatta. Toimiala sisältää seuraavien hyödykkeiden tuotannon: 1) maa- ja puutarhatalouden kasvit ja kas-

vituoitteet, 2) kotieläin- ja kotieläinperäiset tuotteet maataloudesta, mehiläisten, porojen ja turkiseläinten hoidosta sekä 3) maatalouspalvelut pois lukien eläinlääkintä. Maatalous- toimialan tuotantoprosessi kuvataan käyttäen ”kansallinen maatila” -käsitettä. Kansallisen maatilaa tuottamaan maatalouden koko tuotokseen sisältyvät ne maataloustuotteet, jotka myydään maatilaa ulkopuolelle. Maatilaa oma kulutus ei sisälly tuotokseen.

Maataloutta koskevat tiedot kerätään Kansantalouden tilinpitoon monista eri lähteistä. Valtaosa hinta- ja tuotantomäärätiedoista saadaan maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksesta. Muita tietolähteitä ovat mm. eri tutkimuslaitokset ja toimialaliitot. Kansantalouden tilinpidossa tuotot ja kustannukset käsitellään suoriteperusteisesti, eli ne otetaan huomioon samana ajankohtana. Kokonaistuotoksen arvo lasketaan hyödykkeittäin tai hyödykeryhmittäin. Välituotekäytön osalta tietoja kerätään sekä tuotteiden valmistajilta että myyjiltä. Kun kokonaistuotoksesta vähennetään maatalouden välituotekäyttö, saadaan maataloustoimialaa arvonlisäys. Kun tästä vähennetään kiinteään pääomaa kulumisesta aiheutuvat poistot, maksetut palkat ja palkkiot, työnantajan sosiaaliturvamaksut ja muut tuotantoverot sekä lisätään muut tuotantotukipalkkiot, saadaan toimintaylijäämä maataloudesta. Kun toimintaylijäämästä vähennetään vielä maksetut velkojen korot ja maanvuokrat, jää jäljelle maatalouden yrittäjätulo. Tämä vastaa käsitteenä maataloustuloa (Maatalouden tuotantotili, Tilastokeskus).

Maatalouden tuotantotili Kansantalouden tilinpidossa:

+ Tuotos
- Välituotekäyttö
= *Arvonlisäys*
- Palkat ja palkkiot
- Työnantajan sosiaaliturvamaksut
- Muut tuotantoverot
+ Muut tuotantotukipalkkiot
= *Toimintaylijäämä*
- Korot
- Maanvuokrat
= *Maatalouden yrittäjätulo*

Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa laadittava maatalouden kokonaislaskelma koostuu kotieläin- ja kasvinviljelytuotannon laskelmasta sekä avomaa- ja kasvihuonetuotannon kattavasta puutarhatalouden laskelmasta. Laskelmassa tuotot on esitetty tuotteittain, samoin tuet ja kustannukset on eritelty ryhmiin. Laskelmaa laaditaan maksuperusteisena, jolloin esimerkiksi seuraavalle vuodelle maksettavaksi siirtyvät satovahinkokorvaukset lasketaan seuraavan vuoden tuloksi. Kokonaislaskelmaa uudistettiin vuonna 1999 lisäämällä siihen

puutarhatalous kokonaisuudessaan. Samalla uudistettiin käyttöomaisuuden kulumista mittaavaa poistolaskelmaa. Kokonaistuottojen ja kustannusten erotuksena saatava maataloustulo mittaa yrittäjien omalle työlle ja pääomalle saatavaa korvausta (Hirvonen 2000).

MTTL:n kokonaislaskelma:

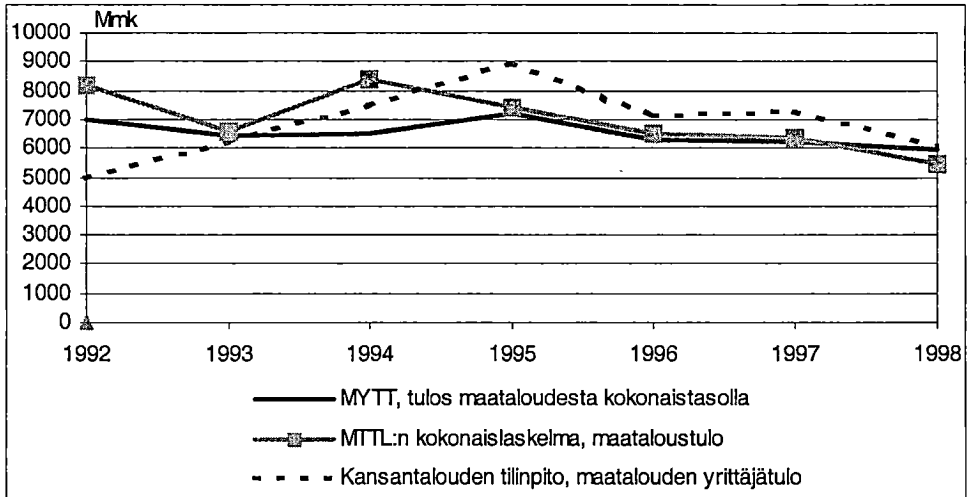
+ Kasvinviljelytuotto
+ Kotieläintuotto
+ Varastokorvaukset
+ Satovahinkokorvaukset
+ Vuokratulot
+ Tuet
= *Kokonaistuotto*
- Kustannukset
= *Maataloustulo*

2.2. Maatalouden tulokehitys eri tilastolähteiden mukaan

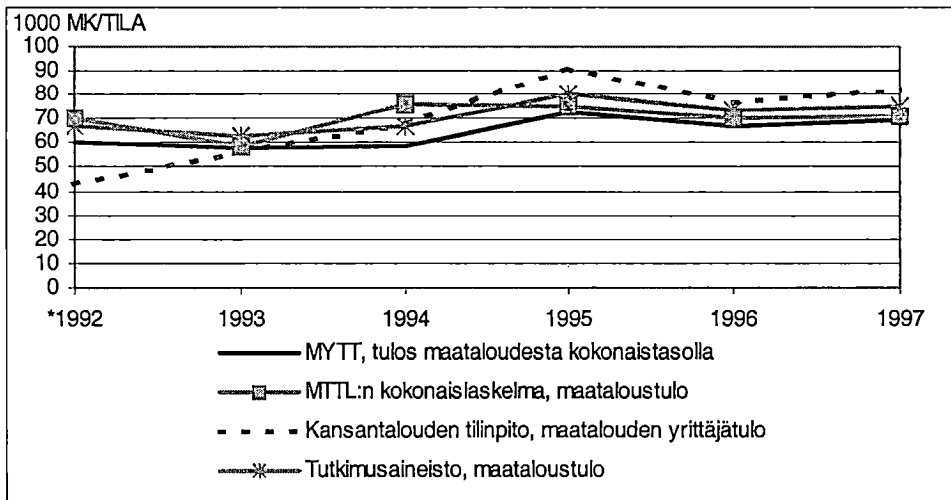
Maatalouden kokonaistason tilastojen laadintaan ja käsitteisiin sisältyvistä eroista johtuen eri laskelmia tai niiden tuloksia ei voida suoraan verrata keskenään (kuvio 2.2.1.). Eroja aiheuttaa mm. tilastojen erilainen sisältö. Esimerkiksi porotalous sisältyy kansantalouden tilinpidossa maatalouteen, mutta ei MYTT:ssä eikä MTTL:n kokonaislaskelmassa. Myöskään MYTT:n keskimääräiset tilakohtaiset tulokset eivät vastaa maatalouden kokonaistason tarkastelua tilastossa (kuvio 2.2.2.). Kun kokonaistason laskelmien maataloustuloa vastaavat tulokäsitteet jaetaan tilalukumäärällä, voidaan todeta, että tutkimusaineistona käytetty tilatason maataloustulo sijoittuu eri kokonaistason laskelmien maataloustuloa vastaavien käsitteiden väliin. Tutkimusaineistona on käytetty henkilöverotuksen tiedoilla täydennettyä Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoa. Ero Maatilatalouden kokonaistason ja yksilöaineistosta lasketun maataloustulon välillä johtuu mm. siitä, että tilatason tarkastelussa maatalouden tulokäsitteet lasketaan painotettuna keskiarvona aineistosta. Tilalukumääränä tarkastelussa on käytetty yli kahden hehtaarin aktiivitilojen lukumäärää. Vuonna 1997 näitä tiloja oli noin 89 300 kappaletta. Yli kahden peltohehtaarin aktiivitilojen lukumäärä ja jakauma vastaa parhaiten MYTT:n tilajakaumaa. Tilajakaumia on selvitetty tarkemmin luvussa 3.

Kaikkien tilastolähteiden mukaan maataloustulo laski vuodesta 1995 vuoteen 1996 (kuvioissa on esitetty nimellishintaiset luvut). Tämä johtui paitsi myyntitulojen, myös maksettujen tukien pienenemisestä. Vuodesta 1996 vuoteen 1997 maataloustulo nousi hiukan kansantalouden tilinpidon sekä tilatason tuloksiin perustuvan tutkimusaineiston mukaan. Nousua aiheutti mm. kokonaistuoton

kasvu sekä poistojen ja palkkojen lasku. Vuodesta 1997 vuoteen 1998 maataloustulo laski. Syynä oli ennen kaikkea kasvinviljelytuoton lasku katovahinkojen takia. MTTL:n kokonaislaskelman mukaan kokonaistuotto laski 4 prosenttia ja kasvinviljelytuotto 17 prosenttia. Maataloustulo laski 14 prosenttia.

Kuvio 2.2.1. Maatalouden tulot kokonaistasolla eri tilastolähteiden mukaan.

Kuvio 2.2.2. Maatalouden kokonaistarkastelujen mukaiset tulokset maataloudesta tilalukumäärällä jaettuna (mk/tila) ja tutkimusaineiston mukainen tilakohtainen maataloustulo keskimäärin. Tutkimusaineiston mukainen maataloustulo vuonna 1992 on vuosien 1991 ja 1993 keskiarvo.

2.3. Maatalouden tulot Suomessa ja eräissä EU-maissa

Euroopan unionin tilastotoimisto (Eurostat) on julkaissut maatalouden kokonaistaloudellista laskelmaa (Economic Account for Agriculture, EAA) vuodesta 1964 lähtien. Alkuvuosina käytetyt käsitteet, määritelmät ja laskentamenetelmät eivät kuitenkaan olleet yhtenäisiä. Vuonna 1969 otettiin käyttöön Eurooppalainen kansantalouden tilinpitojärjestelmä (European System of Integrated Economic Accounts, ESA), jota myös maatalouden tilinpito uudistettiin vastaamaan. Samalla tilinpitoa täydennettiin metsätalouden laskelmalla (Economic Account for Forestry, EAF) (Eurostat 1997). Maatalouden tulojen tilastointia EU:ssa kokonaistasolla ovat tarkastelleet mm. Haavisto (1994) ja Tiainen (1994).

Eri maiden maataloutta käsiteltiin EAA –laskelmassa aiemmin yhtenä kokonaisuutena; ”kansallisena maatilana”, joka tuotti kaikki kansallisen talouden maataloustuotteet. Kansallisen maatilän käsitteestä on siirrytty ESA:n mukaiseen maataloustuotannon (”agricultural industry”) käsitteeseen taloudellisten analyysien, tuotanto- ja tulolaskelmien yhtenäisyyden ja vertailumahdollisuuksien parantamiseksi. ESA:n noudattama yleinen talouden luokittelu, NACE Rev.1. on 4-tasoinen järjestelmä, joka luotiin 1990. ”Maatalous, metsästys ja niihin liittyvät palvelut” kuuluvat kansallisissa laskelmissa Nace rev.1. osastoon (Eurostat 1997):

- 01.1. Kasvinviljely
- 01.2. Kotieläintuotanto
- 01.3. Yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintuotanto
- 01.4. Maatalouteen ja karjanhoitoon liittyvät palvelut
- 01.5. Metsästys

EAA –laskelmassa maataloustuotantoon kuuluvat lisäksi viinin ja oliiviöljyn sekä metsätalouteen kuuluvien joulukuusien, hedelmäpuiden ja koristepuiden tuotanto. EAA -laskelmaan eivät sisälly siementuotanto, viheralueiden yms. hoitaminen eivätkä kotitarvepuutarhat (Eurostat 1997).

EAA –laskelmassa tarvittavat tiedot kerätään eri tilastoista. Tuotannon määrä saadaan yhdistämällä määrä-, hinta-, tuonti- ja vientitiedot. Kokonaistuotos muodostuu kasvinviljely- ja kotieläintuotosta. Kun kokonaistuotoksesta vähennetään välituotekäyttö saadaan markkinahintainen bruttoarvonlisäys. Kun siihen lisätään tukipalkkiot sekä vähennetään tuotantoon sidotut verot, jää jäljelle tuotannontekijähintainen bruttoarvonlisäys. Kun siitä vähennetään edelleen poistot, saadaan nettoarvonlisäys tuotannontekijähintaan. Korkojen ja vuokrien vähentämisen jälkeen jää jäljelle koko työpanoksen nettotulo maataloustuotannosta. Kun siitä vähennetään edelleen maksetut palkat työntekijöille, jää jäljelle viljelijäperheen saama nettotulo maataloudesta, joka on korvausta omalle työlle (Eurostat 1997).

EAA –laskelma:

+ Kasvinviljelytuotto (Final crop output)
+ Kotieläintuotto (Final animal output)
= Kokonaistuotos (Final output)
- Välituotekäyttö (Intermediate consumption)
= *Bruttoarvonlisäys markkinahintaan (Gross value added at market prices)*
+ Tukipalkkiot (Subsidies)
- Tuotantoon sidotut verot (Taxes linked to production)
= *Bruttoarvonlisäys tuotannontekijähintaan (Gross value added at factor cost)*
- Poistot (Depreciation)
= *Nettoarvonlisäys tuotannontekijähintaan (Net value added at factor cost)*
- Korot, vuokrat (Rents and interest)
= *Koko työpanoksen nettotulo maataloustuotannosta (Net income from agricultural activity of total labour input)*
- Palkat (Compensation of employees)
= *Viljelijäperheen nettotulo maataloudesta (Net income from agricultural activity of family labour input)*

EAA –laskelman pohjalta lasketaan kolme tulokäsitettä (indicator):

1. Nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti
2. Maatalouden nettotulo vuosityöyksikköä kohti
3. Viljelijäperheen nettotulo maataloudesta vuosityöyksikköä kohti

Nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti ilmaisee kiinteille tuotannontekijöille saatua korvausta maataloudesta. Tulokäsitteiden laskennassa käytetään apuna vuosityöyksikköä (AWU, Annual Work Unit) ja viljelijäperheen vuosityöyksikköä (FWU, Family Work Unit).

EAA -laskelman mukaan tulot maataloudesta nousivat EU:ssa vuosina 1994-1996. Vuonna 1997 tulot kääntyivät laskuun. Nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti (tulokäsite 1) keskimäärin (EU-15) kasvoi 9,3 % vuonna 1994, 5,2 % vuonna 1995 ja 5,5 % vuonna 1996. Vuonna 1996 maatalouden tulos EU:ssa oli paras 20 vuoteen. Vuonna 1997 tulokäsite 1 laski keskimäärin 2,6 % ja vuonna 1998 laskua oli 3,9 %. Silti maatalouden tulos (EU-15) oli vuonna 1998 keskimäärin 12 prosenttia parempi kuin 1990-luvun alkuvuosina. Vuonna 1999 nettoarvonlisäyksen vuosityöyksikköä kohti on ennakoitu laskeneen 4 %. Paitsi tulokäsitteen 1 myös nettotuloa koskevan tulokäsitteen 2 mukaan maatalouden tulokehitys on ollut laskeva (taulukko 2.3.1.). Viljelijäperheen nettotuloa maataloudesta vuosityöyksikköä kohti (tulokäsite 3) ei ollut mahdollista laskea koko EU:n tasolle keskimäärin Saksan puuttuvien tietojen takia. (Eurostat 1998a, 1999a, 1999b).

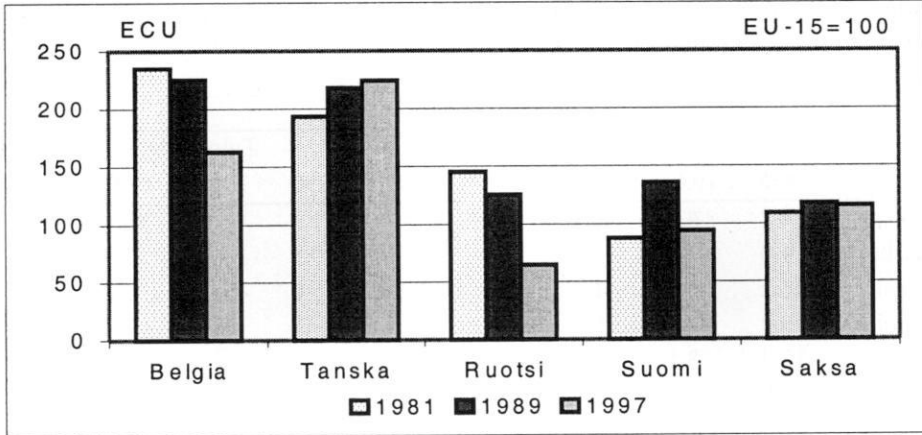
Taulukko 2.3.1. EAA-laskelman mukainen maatalouden tulomuutos (%) Euroopan Unionissa keskimäärin ja maittain kolmen eri tulokäsitteen mukaan (Eurostat 1999a).

	Tulokäsite 1			Tulokäsite 2			Tulokäsite 3		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Belgia	2,2	4,6	-8,4	4,6	6,1	-11,3	5,6	6,8	-14,2
Tanska	4,0	-2,7	-18	6,9	-6,1	-30,5	9,6	-7,5	-43,0
Ruotsi	-22,2	6,3	1,1	-40,9	32,3	8,6	-74,4	106,2	12,4
Suomi	-0,9	-7,4	-5,0	1,6	-7,5	-5,7	3,6	-7,1	-7,7
Saksa	12,2	3,1	1,0	15,7	3,2	-0,3	..	..	..
EU-15	4,8	-2,6	-3,9	6,1	-2,3	-4,4	..	..	..

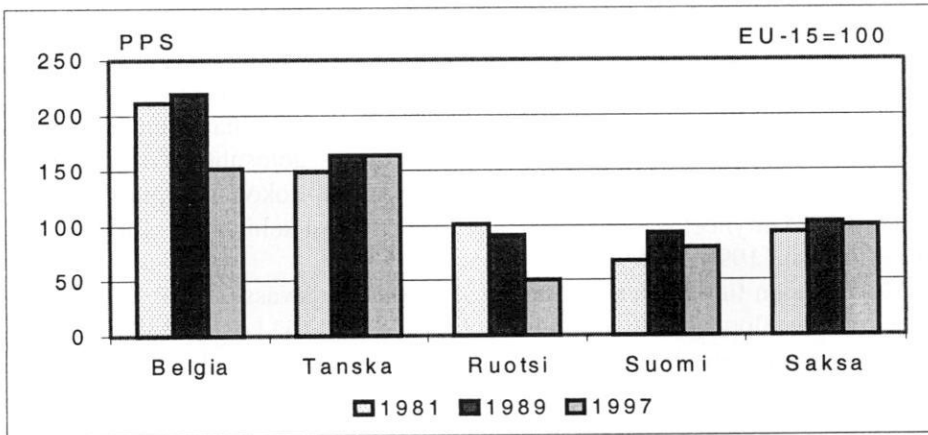
Tulokehityksessä on eroja paitsi eri tulokäsitteiden välillä myös eri maiden välillä. Syynä maatalouden nettoarvonlisäyksen laskuun vuosityöyksikköä kohti ovat olleet mm. tuottajahintojen sekä maksettujen tukien lasku. Vaikka esimerkiksi Alankomaissa maksettujen tukien määrä kasvoi vuonna 1997 peräti 230 % sikaruton puhkeamisen takia, mm. Suomessa, Portugalissa ja Itävallassa maksettujen tukien määrä laski 10-15 % edellisvuoteen verrattuna. Tanskassa tulosten lasku vuonna 1998 johtui kokonaistuotoksen arvon laskusta (-11,5 %), johon on syynä melkein yksinomaan sianlihan hinnan romahtaminen. Suomessa taas syynä oli kasvinviljelytuoton lasku huonojen sääolosuhteiden takia. Tar kastelujakson alussa maatalouden tulot Ruotsissa kokonaistasolla laskivat, mutta ovat kääntyneet sen jälkeen nousuun. Suomessa kehitys on ollut päinvas- taista (Eurostat 1998a, 1999a).

Maatalouden tulokehitystä eri EU-maissa on seuraavassa tarkasteltu tulokä- sitteen 1, maatalouden nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti, avulla. Vertailu perustuu kolmen vuoden keskiarvoihin. Esimerkiksi vuoden 1997 arvo vastaa vuosien 1996, 1997 ja 1998 keskiarvoa. Tulokehitystä on verrattu sekä Ecuissa että ostovoimapariteetin (PPS; purchasing power standard) avulla. Ostovoima- pariteetissa otetaan huomioon erot vertailtavien maiden hinta- ja kustannusta- sossa ja se parantaa tulosten vertailukelpoisuutta. Vertailu maittain tehdään suhteessa EU:n keskiarvoon (kuviot 2.3.1. ja 2.3.2.).

Maatalouden nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti on Tanskalla selvästi muita maita korkeampi. Myös Belgiassa tulokäsite 1 on tarkastelujakson alussa EU:n keskiarvoa selvästi korkeampi. Saksassa sitä vastoin maatalouden nettoar- vonlisäys vuosityöyksikköä kohti lähes vastaa EU:n keskiarvoa. Ostovoimapa- riteetin käyttö tulokäsitteen laskennassa pienentää hiukan eroja eri maiden vä- lillä. Suomen ja Ruotsin osalta ostovoimapariteetin käyttö heikentää maiden asemaa suhteessa EU:n keskiarvoon. Ruotsissa tulokehitys on ollut laskeva; tarkastelujakson aikana maatalouden nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti on laskenut EU:n keskiarvosta noin 35 prosenttia sen alapuolelle. Kolmen vuo- den keskiarvoa verrattaessa Suomi olisi Ecuina mitattaessa sijaluvulla yhdeksäs,

Kuvio 2.3.1. Maatalouden nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti, ECU. EU-15=100 (Eurostat 1999a).

Kuvio 2.3.2. Maatalouden nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti, PPS. EU-15=100 (Eurostat 1999a).

mutta ostovoimapariteetin avulla tarkasteltuna vasta kahdestoista (Eurostat 1999a).

Kun tarkastellaan maatalouden tulokehitystä eri maissa edellä mainittujen tulokäsitteiden avulla, tulee ottaa huomioon myös erot maatalouden työvoiman määrässä ja kehityksessä eri maissa (taulukko 2.3.2.). Yllä esitetystä tarkastelusta mukana olevista maista viljelijäperheen työpanoksen osuus kokonaistyöpanoksesta on suurin Suomessa, noin 94 prosenttia vuonna 1997. Vastaava osuus EU:ssa keskimäärin on 75 prosenttia. Keskiarvon alle jäivät mm. Saksa ja Tanska (71 %). Tarkastelujakson aikana sekä kokonaistyöpanoksen että vil-

viljelijäperheen työpanoksen määrä on laskenut kaikissa tarkasteltavissa maissa. Viljelijäperheen osuus työpanoksesta on kasvanut ainoastaan Ruotsissa. Vuonna 1990 viljelijäperheen osuus työpanoksesta oli Ruotsissa noin 74 prosenttia, kun se vuonna 1998 oli jo 78 prosenttia (Eurostat 1999a).

Taulukko 2.3.2. Kokonaisvuosityöyksikköjen (1 000 AWU) ja viljelijäperheen vuosityöyksikköjen (1 000 FWU) kehitys.

	1 000 AWU			1 000 FWU		
	1990	1994	1998	1990	1994	1998
Belgia	94,2	83,6	74,1	83,4	72,2	64,0
Tanska	98,9	88,4	77,8	73,5	64,7	55,4
Ruotsi	98,4	91,8	80,3	73,0	68,1	62,6
Suomi	156,8	137,4	122,5	151,1	132,1	115,7
Saksa	1229,1	750,0	633,0	777,3	570,0	449,0
EU-15	9025,4	7448,6	6732,4	6861,2	5735,2	5026,2

3. Tilastopohja ja tulokäsitteet tilatason tulovertailuissa

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu viljelijöiden ja vertailuryhmien tuloja YK:n tulonjakotilastosuosituksen (Anon. 1977) tulokäsitteiden muodostamaa viitekehystä soveltaen. Tulonjakotilastosuosituksessa on pyritty luomaan mahdollisimman yhdenmukainen käsitteistö eri tulonsaajaryhmien sekä näiden eri tulo-lähteistä saamien tulojen tarkastelua varten. YK:n tulonjakotilastosuositusta on Suomessa sovellettu mm. Tulonjakotilastossa. Tulonjakotilastosuosituksen keskeinen käsite on kotitalouksien käytettävissä olevat tulot, joka kuvaa niiden kulutusmahdollisuuksia. Puurunen (1987, 1990) on käsitellyt yksityiskohtaisesti YK:n tulonjakotilastosuosituksen tulokäsitteitä sekä verrannut viljelijöiden tulotasoa muihin väestöryhmiin.

Tulonjakotilastosuosituksen mukainen tulokäsitteistö:

- + Palkat
- + Yrittäjätulot
- = *Ansiotulot*
- + Omaisuustulot
- = *Tuotannontekijätulot*
- +/- Saadut ja maksetut tulonsiirrot
- = *Käytettävissä olevat tulot*

Tulonjakotilastosuosituksen mukainen yrittäjätulo sisältää yrityksen nettotuloksen, joka on korvausta yrittäjän työlle ja yritykseen sijoitetulle omalle pääomalle. Palkkoihin luetaan työntekijöiden työstään rahana tai luontaisestiuksina saamat korvaukset. Ansiotulot ovat palkka- ja yrittäjätulojen summa. Ansiotulojen ja omaisuustulojen yhteenlaskettu summa muodostaa tuotannontekijätulot. Omaisuustulot sisältävät saadut korot, vuokrat yms. Saatujen tulonsiirtojen lisäämisen ja maksettujen tulonsiirtojen vähentämisen jälkeen jää jäljelle käytettävissä olevat tulot (Puurunen 1987).

Viljelijäväestön tulotietojen tarkastelussa keskeisiä tilastoja ovat Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto (MYTT), maatalouden kannattavuustutkimuksen kirjanpitotilojen tulokset sekä kaikkia väestöryhmiä koskeva Tulonjakotilasto (TU). Suoriteperusteisia ovat vain kirjanpitotilojen tulokset (MTTL 1997). Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto ja Tulonjakotilasto perustuvat verotuksen kassaperusteisiin tulotietoihin. Verotuksen tulotietoja on tilastoissa täydennetty eri rekisterien sekä haastattelujen avulla. Palkansaajien palkkoja voidaan Tulonjakotilaston lisäksi tarkastella Teollisuustilaston sekä palkkatilastojen avulla. Pienyrittäjien tuloja voidaan tarkastella ainoastaan Tulonjakotilaston avulla.

Kansainvälisten tulovertailuiden pohjaksi Suomessa kuten muissakin Pohjoismaissa on verraten hyvä tilastopohja. Ongelmia sitä vastoin on vertailukel-

poisten tietojen saannissa muista EU-maista. Maatalouden tuloja voidaan tarkastella EU:n yhteisen FADN -kirjanpitojärjestelmän avulla mutta viljelijöiden muista tulolähteistä on vaikea saada tietoa useista maista.

3.1. Kirjanpitotilat ja FADN

MTTL:n ohjaamassa maatalouden kannattavuustutkimuksessa oli vuonna 1995 mukana yhteensä 1 033 kirjanpitotilaa, jotka muodostivat perustan EU:n yhteiselle Farm Accountancy Data Network eli FADN -kirjanpitojärjestelmälle Suomessa. Kirjanpitotilojen maatalouden tietosisältö vastasi pääpiirteissään FADN:n sisältöä, minkä lisäksi kirjanpitotiloilta on tilastoitu tiedot metsä- ja sivuansiotaloudesta sekä yksityistaloudesta. Kirjanpitotilojen tuotantosuunta-kaumaa on jouduttu uudelleen suuntaamaan ja lisäämään tilajoukkoon FADN:n edellyttämät puutarhatalouden tuotantosuunnat. Kansallisia tarpeita varten kirjanpitotiloja on suhteessa enemmän kuin mitä FADN -toiminta edellyttää. Vuonna 1998 kirjanpito toiminnassa oli mukana yhteensä noin 1 000 tilaa.

Perinteisessä maatalouden tuloslaskelmassa tuottoihin lasketaan myyntituotot, kotieläinomaisuuden ja varastojen muutokset, maksuttomat luovutukset tilan yksityis- ja sivuansiotalouteen sekä muut tuotot (mm. tuet ja avustukset). Kun kokonaistuotosta vähennetään lyhytvaikutteiset kulut, kiinteät kulut, varastojen muutokset sekä poistot, jää jäljelle liikeylijäämä, joka vastaa maatalousylijäämää vähennettynä vuokrilla. Kun maatalousylijäämästä vähennetään maksetut korot, saadaan maataloustulo ennen verojen vähentämistä (MTTL 1997).

Kirjanpitotilojen maatalouden tuloslaskelma:

- + Kotieläintuotto
- + Kasvinviljelytuotto
- + Muut tuotot
- = Liikevaihto (maatalouden myyntituotot)
- +/- Kotieläinomaisuuden muutos
- +/- Tuotevarastojen muutos
- + Maksuttomat luovutukset (tilan tuotteiden käyttö)
- = *Tuotot yhteensä*
- Aineet ja tarvikkeet (rehut, lannoitteet, yms. sekä polttoaineet)
- +/- Varastojen muutos
- Kotieläinten ostot
- Kone- ja kalustokulut (ml. kaluston vuokramenot)
- Palkkauskulut
- Muut muuttuvat kulut (mm. sähkömenot ja muut kotieläinmenot)
- Rakennusten ja salaojien kunnossapito

- Vakuutukset
- Maan ja rakennusten vuokrat
- Muut kiinteät kulut
- Käyttöomaisuuden poistot
- = *Maatalousylijäämä*
- Maatalouden korkokulut
- = *Maataloustulo*

FADN on EU:n komission ylläpitämä maatalouden tilatason tietoja kokoava järjestelmä. Se on ollut käytössä vuodesta 1965 alkaen. Vuonna 1996 FADN -järjestelmän otoksessa oli mukana yli 58 000 maataloutta päätoimisesti harjoittavaa tilaa (commercial farms) (EU 12). Järjestelmän tuloksista julkaistaan vuosittain ns. yleiset tulokset (standard results). Tulokset ilmoitetaan painotettuina keskiarvoina.

Maatilat luokitellaan FADN -järjestelmässä taloudellisen koon ja tuotantosuunnan perusteella. Nämä määräytyvät eri tuotannon lajeille (eri kasveille ja kotieläimille) laskettavien katetuottojen eli ns. vakioitujen katteiden (Standard Gross Margin; SGM) perusteella. Vakioidut katteet lasketaan erikseen jokaiselle tuotannon lajille alueittain. Tuotantosuunta määräytyy tilan eri toimintojen vakioitujen katteiden suhteen mukaan. Tuotantosuuntia on yhdeksän; Viljanviljely, muu kasvinviljely, puutarhatalous, viininviljely, hedelmien tuotanto, maidontuotanto, karjankasvatus, sika- ja siipikarjatalous sekä sekatuotanto. Ecuina (tai markkoina) ilmoitettu tilan vakiokatteiden summa jaetaan vielä 12 000 Eculla (markalla), mikä on yhden eurooppalaisen kokoyksikön (European Size Unit; ESU) arvo. Tuloksena saadaan tilan taloudellinen koko ESUina. ESUn arvoa muuttamalla voidaan periaatteessa ehkäistä inflaation vaikutus tähän nimellisarvoisiin katetuottoihin perustuvaan tilakokoluokitukseen. Tosin ESUn arvoa on muutettu hyvin harvoin. Tässä EU-typologiaksi kutsutussa luokittelussa tilat ryhmitellään ESU-arvon perusteella edelleen yhdeksään eri kokoluokkaan. FADN -järjestelmää sekä siinä käytettyjä menetelmiä ovat selvittäneet mm. Tiainen (1994) sekä Tiainen ja Katajamäki (1996).

FADN -järjestelmän mukainen maatalouden tuloslaskelma:

- + Kasvinviljelytuotto (ml. välituotekäyttö, sis. varastojen muutos)
- + Kotieläintuotto (sis. varastojen ja kotieläinten arvon muutos)
- + Muut tuotot (pankkikorko jne.)
- Kotieläintuotannon ja kasvinviljelyn kustannukset (ml. välituotekäyttö)
- Yleiskustannukset (korjaus- ja kunnossapito, energia, vakuutus)
- + Tuotantoon ja tuotantopanoksiin sidotut tuet (-verot, +arvonlisäverotase)
- = *Bruttotulo (Gross Farm Income)*
- Poistot

+ Investointituet (vähennettynä investointien arvonlisäverolla)
= *Maatalouden nettoarvonlisäys (Farm Net Value Added)*
- Palkat
- Vuokrat
- Korot
= *Viljelijäperheen maataloustulo (Family Farm Income)*

MTTL:n perinteisten kirjanpitoiltojen ja FADN -järjestelmän välillä on eroja maatalouden tulo- ja menokäsitteissä. Tosin kansallisiin tarpeisiin tuotetusta kirjanpitoaineistosta saadaan samalla tuotettua myös FADN:n edellyttämät tiedot. Erot liittyvät välituotekäytön, asuntoetuuden, tukien ja verojen huomioon ottamiseen. FADN -järjestelmässä kokonaistuotto muodostuu kotieläintuotosta, kasvinviljelytuotosta ja muusta tuotosta. Tuloina otetaan kokonaistuoton lisäksi huomioon saatujen avustusten ja tukien sekä maksettujen maatalouden verojen erotus. Sitä vastoin perinteisessä kannattavuuskirjanpidossa lasketaan maataloustulo ennen veroja. Kirjanpitoiltoilla lisähinnat sisältyvät tuotekohtaisiin tuottoihin ja suorat tuet maatalouden muihin tuottoihin. Kirjanpitoiltoille laskettava liikevoitto eli ylijäämä vastaa maatalousylijäämää vähennettynä vuokrilla. Varastojen ja kotieläinomaisuuden muutos otetaan huomioon kummassakin järjestelmässä. Vuonna 1995 maksetut varastokorvaukset on otettu kirjanpitoiltoilla huomioon paitsi tuottopuolella myös kustannuspuolella tuotevarastojen arvon alennuksena ja jaksotettuina kotieläinomaisuuden arvon alennuksina. FADN -järjestelmässä varastokorvauksia ei ole laskettu mukaan tuottona, vaan ne on otettu huomioon varastojen ja kotieläinomaisuuden arvon alennuksena.

FADN -järjestelmässä välituotekäyttö otetaan huomioon sekä tuotoissa että kustannuksissa. Siten se lisää sekä tuloja että kustannuksia. Välituotekäyttö koostuu oman kylvösiemenen käytöstä sekä itse tuotetun rehuviljan ja nurmirehun käytöstä kotieläinten ruokinnassa. Kirjanpitoiltoilla ei välituotekäyttöä huomioida tuotoissa eikä kustannuksissa erikseen. Kirjanpitoiltoilla investointiavustukset huomioidaan poistolaskelmassa, elleivät ne kohdistu maahan. FADN -järjestelmässä tuet esitetään omina erinään veroilla vähennettynä. FADN -järjestelmässä lasketaan myös arvonlisäveroista tase. Kirjanpitoiltoilla arvonlisäveroa ei oteta huomioon, ja erät esitetään ilman arvonlisäveroa. Molemmissa järjestelmissä otetaan huomioon tilan tuotteiden yksityiskäyttö.

Tärkeimmät maataloustuloa kuvaavat tulokäsitteet FADN -järjestelmässä ovat maatalouden nettoarvon lisäys ja viljelijäperheen maataloustulo tilaa tai viljelijäperheen työpanosyksikköä kohti. Vuotuinen työpanosyksikkö on yhden kokoaikaisesti työskentelevän henkilön vuotuinen työpanos, joka määritetään kansallisesti sovitun tasoisen työpanoskirjanpidon pohjalta. Viljelijäperheen työpanosyksikköön otetaan huomioon vain viljelijäperheen jäsenten tekemä työ

(vrt. EAA -laskelma, luku 2.). FADN -järjestelmässä tulokäsitteet ilmenevät seuraavasti:

FNVA (Farm Net Value Added) = maatalouden nettoarvonlisäys

FFI (Family Farm Income) = viljelijäperheen maataloustulo

AWU (Annual Work Unit) = maatalouden kokonaistyöpanos

FWU (Unpaid labour input, Family Work Unit) = viljelijäperheen työpanos

3.2. Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston (MYTT) kohdeperusjoukkona ovat toiminnassa olevat yli kahden peltohehtaarin maatilat, joita verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan. Tuotantosuuntakriteerinä on lisäksi, että tilan tuotantosuunta maaseutuelinkeinorekisterissä ei ole luopumiseläke, ei tuotanto-/yritystoimintaa, koltta- tai porotila, monielinkeinotila tai porotaloustila. Vuonna 1997 maaseutuelinkeinorekisterissä oli 139 094 yli kahden peltohehtaarin maatilaa. Yli kahden hehtaarin aktiivituloja oli 89 289 kappaletta. Tilaston kohdeperusjoukossa oli 88 770 maatilaa ja mukana tarkastelussa oli 10 273 maatilaa. Tilaston tiloilla oli keskimäärin 24,1 hehtaaria peltoa, josta 6,1 hehtaaria vuokrattua. Metsää tiloilla oli keskimäärin 43,2 hehtaaria. Yksityiset henkilöt omistivat 88,6 prosenttia kohdeperusjoukon tiloista. Perikuntien ja kuolinpesien omistuksessa oli 5,9 prosenttia ja perheyhtiöiden ja -yhtymien omistuksessa 5,4 prosenttia tiloista (Maatilarekisteri 1997, Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1997).

Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto perustuu yksinkertaiseen ositettuun satunnaisotantaan. Kiertävässä paneelissa puolet otoksesta vaihtuu vuosittain. Ositusmuuttujina käytetään aluetta, peltopinta-alaa ja tuotantosuuntaa. Otos kiintiöidään Neyman -kiintiöinnin mukaan. Kiintiömuuttujana on tulos maataloudesta tai tulot yhteensä. Lisäksi otoksen osille tehdään jälkiositus, jonka kriteereinä ovat tilan juridinen muoto ja tilakoko. Tämän jälkeen osalle tiloista kalibroidaan painot, minkä avulla otos saadaan vastaamaan kohdeperusjoukon jakaumia (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1997).

MYTT:n tiedot kerätään maa- ja metsätalouden veroilmoituslomakkeilta (2, 21, 2A ja 2C). Näitä tietoja täydennetään tiloille lähetetyllä kyselyllä. Maatalouden tulos saadaan tilastossa vähentämällä tuloista menot ja korot. Kun tuloksesta vähennetään tappio aiemmilta vuosilta, saadaan ns. jaettava yritystulo, joka jää viljelijälle tai viljelijäperheelle työtuloksi ja korvaukseksi omalle pääomalle. Verotuksen rakenne muuttui pääomatulojen verouudistuksen yhteydessä vuonna 1993. Verotuksessa maatalouden yritystulo jaetaan pääomatulo- ja ansiotulo-osuuksiin. Tilastossa tätä jakoa ei tehdä.

Maatalouden verotuksessa tulot ja menot ovat eräitä laskennallisia eriä lu-kuun ottamatta kassaperusteisia. Kassaperusteisessa tuloslaskelmassa tilikauden tulot ja menot eivät välttämättä vastaa toisiaan. Vuonna 1995 maksetut varasto-korvaukset sisältyvät tilastossa maksettuihin tukiin, mutta koska verotuksessa ei edellytetä varastokirjanpitoa tai tasetta, varastomuutokset eivät tule esille me-noissa rehuvarastojen arvon alenemisena.

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu ensisijaisesti luonnollisten henkilöiden hallinnassa olevia tiloja, joilla MYTT:n mukaisesti maatalouden verotustietoihin on voitu liittää henkilöverotuksen tiedot. Aineisto on noin 10 000 tilan otos. Näin ollen verotuksen tietojen pohjalta tarkastelun kohteena ovat luonnollisten henkilöiden tiloilla viljelijän ja puolison kokonaistulot mutta perikuntien, yhti-öiden yms. muiden omistusmuotojen tiloilla ainoastaan tilan maatalouden tulot. Kokonaistulossa ovat maataloustulon lisäksi mukana metsätulo, palkkatulo, muu yrittäjätulo, omaisuustulot ja eläketulot sekä muut tulonsiirrot. Maatalo-ustulon laskemiseksi verotuksen mukaisesti tulotietoihin on lisätty viljelijäper-heen yksityistaloudessaan käyttämien tilan tuotteiden arvo, ns. kotitarvetuotto, kirjanpitolitoilta arvioituna. Maatalouden yrittäjätulo eli maataloustulo on kor-vausta viljelijäperheen työlle ja maatalouteen sijoitetulle omalle pääomalle. Tässä tutkimuksessa maataloustuloa on tarkasteltu sellaisenaan ilman että oman työn ja pääoman osuuksia olisi pyritty erottamaan toisistaan. Tarkasteltaessa tuloja henkilöä kohti, tulot on laskettu tasan viljelijää ja puolisoa kohti (Maati-latalouden yritys- ja tulotilasto 1997).

Metsäverotus uudistui vuonna 1993. Uudessa järjestelmässä verotus koh-distuu todellisiin puunmyyntituloihin laskennallisen metsätulon sijaan. Myyn-tituloverotukseen siirtymisen myötä metsätulo muuttui myös pääomatuloksi. Siirtymäkautena metsänomistajat saivat valita vanhan pinta-alaperusteisen ja uuden puun myyntituloon perustuvan verotusmuodon välillä. Tämän takia met-sätulo muodostuu tutkimuksessa metsätalouden puhtaasta tulosta (pinta-alaverotus) ja metsätalouden pääomatulosta (puun myyntitulo-verotus). Maati-latalouden yritys- ja tulotilastossa pinta-alaverotuksen ja puun myyntitulon verotuksen valinneita viljelijöitä on suunnilleen yhtä paljon. Puun myyntitulo-verotuksen ilmoitti valinneensa 44 prosenttia ja pinta-alaverotuksen 41 pro-senttia tarkastelussa olleista tiloista. Lopuilla tiloista valinnasta ei ollut tietoa tai ne olivat ilmoittaneet valinneensa molemmat verotusmuodot (Maatilalou-den yritys- ja tulotilasto 1997).

Muut yrittäjätulot koostuvat henkilöverotuksen sisältämistä liike- ja ammat-tituloista. Palkkatulot muodostuvat viljelijän ja mahdollisen puolison veronalai-sista palkoista ja luontoiseduista. Ansiotuloihin sisältyvät maataloustulo, met-sätulo, muut yrittäjätulot ja palkkatulot (tällöin tulee ottaa huomioon, että tässä tutkimuksessa sovellettu Tulonjakotilastosuosituksen mukainen ansiotulo -käsité ei liity mitenkään verotuksen ansio- ja pääomatulokäsitteisiin). Kun an-siotuloihin lisätään omaisuustulot, saadaan tuotannontekijätulot. Omaisuustu-

loja ovat korko- ja osinkotulot, vuokratulot yms. Lisäämällä tuotannontekijätuloihin eläketulot sekä muut saadut tulonsiirrot, saadaan kokonaistulot. Tulonsiirtoihin sisältyvät mm. sairausvakuutuksen päivä- ja äitiysrahat, lapsen koti-hoidon tuki, opintorahat ja vakuutuksen päivärahat, työttömyysturvaetuudet, kaikki työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet ja päivärahat sekä maatalo-usyrittäjän luopumiskorvaus ja luopumiseläke. Kun kokonaistulosta vähennetään maksetut verot, jäävät jäljelle viljelijöiden nettotulot. Nettotulot eivät kuitenkaan vastaa käsitteenä tulonjakotilaston mukaisia käytettävissä olevia tuloja, sillä tilastojen välillä on merkittäviä eroja käsitteistössä.

Käsitteet ja laskenta:

+ Maataloustulo
+ Metsätulo
+ Muut yrittäjätulot
+ Palkkatulot
= *Ansiotulot*
+ Omaisuustulot
= *Tuotannontekijätulot*
+ Eläkkeet ja muut tulonsiirrot
= *Kokonaistulot*
- Verot
= *Nettotulot*

3.3. Tulonjakotilasto

Tilastokeskuksen julkaisema tulonjakotilasto kuvaa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen sekä ammatissa toimivien henkilöiden palkka- ja yrittäjätulojen määrää, muodostumista ja jakaantumista. Tilaston tietosisältö perustuu YK:n tulonjakotilastosuositukseen. Suurin osa tulonjakotilaston tulotiedoista sekä osa luokittelutiedoista poimitaan rekistereistä (mm. Eläketurvakeskuksen eläketa-pahtumarekisteri, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen maa-seutuelinkeinorekisteri ja Verohallituksen tietokanta). Kotitalouksien luokitte-lutiedot sekä ne tulotiedot, joita ei ole saatu rekistereistä, kerätään haastattelu-in (Tulonjakotilasto 1997).

Tulonjakotilaston perusjoukon muodostavat yksityiskotitaloudet. Suomessa oli vuonna 1997 noin 2 326 000 kotitaloutta. Näistä palkansaajakotitalouksia oli noin 1 151 200, maatalousyrittäjäkotitalouksia noin 58 900, muita yrittäjätalo-uksia 126 500 ja ammatissa toimimattomien talouksia 989 400. Tulonjakoti-lasto perustuu paneeliotokseen, missä sama kotitalous on mukana otoksessa kahtena peräkkäisenä vuonna. Vuonna 1997 otoskoko oli 11 419 taloutta ja

tiedot saatiin yhteensä 10 010 kotitaloudelta. Viljelijätalouksia oli otoksessa mukana 1 017 ja maatalousyrittäjätalouksia 720 (Tulonjakotilasto 1997).

Tulokäsitteet ja luokitukset

Tulonjakotilaston (TU) keskeisin tulokäsitemuoto on käytettävissä olevat tulot. Se muodostuu seuraavasti:

- + Palkat
- + Yrittäjätulot
- = *Ansiotulot*
- + Omaisuustulot
- = *Tuotannontekijätulot*
- + Saadut tulonsiirrot
- = *Bruttotulot*
- Maksetut tulonsiirrot
- = *Käytettävissä olevat tulot*

Käytettävissä olevan tulon määrittämisessä tuotannontekijätuloja ovat kotitalouksien tuotantotoimintaan osallistumisesta palkkoina, yrittäjätuloina ja omaisuustuloina saatuja korvauksia. Ansiotulot ovat kotitalouksien saamiensa palkka- ja yrittäjätulojen summa. Palkkoihin luetaan kotitalouksien palkansaajina rahana tai luontoisetuina saamat korvaukset. Yrittäjätuloja ovat tulot maaja metsätaloudesta, liikkeestä, ammatista ja yhtymästä. Maatalouden yrittäjätuloihin lasketaan mukaan satovahinkokorvaukset, tuotantopalkkiot, kaikki maataloustuet, varastokorvaukset yms. Maataloustuet ovat vuodesta 1995 alkaen tilastossa mukana maatalouden yrittäjätulossa. Vuoteen 1995 asti maatalouden tuista pinta-alalisä ja peltoalaan perustuva tuki luettiin saaduiksi tulonsiirroiksi. Muutos vaikuttaa maatalousyrittäjä- ja viljelijätalouksien ansio- ja tuotannontekijätuloihin. Käytettävissä oleviin tuloihin muutos ei vaikuta. Myös omaan käyttöön otetuista tuotteista saatu laskennallinen tulo luetaan mukaan maatalouden yrittäjätuloon (Tulonjakotilasto 1997).

Metsänmyyntitulot perustuvat TU:ssa verotustietoihin. Pysty- ja hankinta-kauppojen puunmyyntituloihin on lisätty tulot muusta puutavaran myynnistä, omassa taloudessa käytetyn polttopuun arvo sekä saadut tukipalkkiot ja avustukset. Näin saaduista tuloista on vähennetty metsätalouden vakuutusmaksut, metsänhoitomaksut ja metsätalouden vaihtuvat kustannukset (työntekijöiden palkat, leimaus- ja myyntikustannukset, taimet yms. kustannukset).

Omaisuustuloja ovat kotitalouksien saamat vuokra-, korko- ja osinkotulot, käyttöoikeusmaksut, laskennallinen nettovuokra omistusasunnosta sekä omaisuuden veronalainen myyntivoitto. Saadut tulonsiirrot koostuvat ansio- ja kansaneläkkeistä ja muista sosiaaliturvaetuksista, sosiaaliavustuksista sekä muista

saaduista tulonsiirroista. Maksetut tulonsiirrot koostuvat välittömistä veroista ja sosiaaliturvamaksuista sekä pakollisista eläke- ja työttömyysvakuutusmaksuista ja vapaaehtoisista eläkevakuutusmaksuista. Bruttotulot saadaan lisäämällä kotitalouden tuotantotehtävien tuloihin sen saamat tulonsiirrot. Vähentämällä bruttotuloista maksetut tulonsiirrot saadaan kotitalouden käytettävissä olevat tulot. Kotitalouden rahatulot saadaan, kun bruttotuloista vähennetään laskennalliset tuloerät kuten luontoiseduista, omaan käyttöön otetuista tuotteista ja omissa käytössä olevasta asunnosta saatavat tulot (Tulonjakotilasto 1997).

Omaan käyttöön tuotettuja tai kerättyjä tuotteita ovat tuotettu vilja, karjataloustuotteet sekä muut omaan käyttöön otetut tuotteet (vihannekset, marjat jne.). Omaan käyttöön tuotetut tai kerätyt maatalous- ym. tuotteet on kysytty Tulonjakotilaston haastatteluosan eli kotitaloustutkimuksen yhteydessä viimeksi vuonna 1990. Omaan käyttöön otettujen tuotteiden arvo estimoidaan näiden haastattelutietojen perusteella laaditulla regressiomallilla. Laskennallinen nettovuokra omistusasunnossa asuvilla saadaan vähentämällä vuokratason mukaan määritetystä asuntoetuudesta asuntolainojen korkomenot, vanhat asuntolainojen korot ja ensiasuntoon kohdistuvan velan korot (Tulonjakotilasto 1997).

Sekä laskennallinen nettovuokra omistusasunnosta että luontoisetujen ja omaan käyttöön otettujen tuotteiden arvo on maatalousyrittäjäkotalouksissa suurempi kuin Tulonjakotilaston muissa sosioekonomisissa ryhmissä (taulukko 3.3.1.). Maatalousyrittäjäkotalouksien omaan käyttöön otettujen tuotteiden ja luontoisetuuden yhteenlaskettu arvo vuonna 1997 oli Tulonjakotilastossa yli kaksinkertainen MTTL:n kirjanpitoiloiden keskimääräiseen maatalouden maksuttomien luovutusten arvoon verrattuna. Kirjanpitoiloiden maksuttomiin luovutuksiin sisältyy pääasiassa tilan tuotteiden käyttöä yksityis- ja sivuansiotaloudessa. Maatalouden maksuttomien luovutusten arvo kirjanpitoiloilla oli keskimäärin 2 635 mk/tila vuonna 1997 (Kirjanpitoiloiden tuloksia 1997).

Taulukko 3.3.1. Tulonjakotilaston mukaiset kotitalouksien laskennalliset tuloerät 1 000 mk/kotitalous sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 1997.

	Maatalous- yrittäjät	Muut yrittäjät	Alemmat toimihenkilöt	Työn- tekijät
Bruttotulot	256,0	307,6	210,2	204,3
Rahatulot	228,5	286,7	198,6	194,8
Laskennalliset tuloerät yhteensä	27,5	20,9	11,6	9,5
Laskennallinen nettovuokra omistusasunnosta	21,2	15,8	10,1	8,6
Luontoisedut ja omaan käyttöön otetut tuotteet yhteensä	6,3	5,1	1,5	0,9

Kotitalouden katsotaan Tulonjakotilastossa muodostuvan niistä henkilöistä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Näin määriteltynä kotitalous on laajempi käsite kuin perhe. Suuri osa kotitalouksien luokittelutiedoista muodostetaan sen viitehenkilön tietojen perusteella. Viitehenkilö on yleensä hän, jonka henkilökohtaiset tulot kotitaloudessa ovat suurimmat. Lapseksi luokitellaan kotitalouden alle 18-vuotias jäsen, joka ei ole kotitalouden viitehenkilö tai tämän puoliso (Tulonjakotilasto 1997).

Eri kokoisten kotitalouksien tulojen vertailussa käytetään apuna käsitettä kulutusyksikkö. Näin siksi, että kotitalouskohtaisten tulojen vertailu ei ota huomioon kotitalouksien kokoa. Pelkkä jäsenten lukumäärään perustuva vertailu taas ei ota huomioon suurempien kotitalouksien ns. mittakaavaetuja. Kulutusyksikköjen määrittely perustuu OECD:n käyttämään menetelmään, jossa 1. aikuinen saa painon 1, muut aikuiset painon 0,7 ja lapsi painon 0,5 (Tulonjakotilasto 1997).

Kotitalouden sosioekonominen asema määräytyy viitehenkilön sosioekonomisen aseman mukaan. Sosioekonominen asema määräytyy henkilön toiminnan, toimialan, ammatin, palkkatulojen ja yrityskoon perusteella. Henkilöt jaetaan ensinnäkin ammatissa toimiviin ja toimimattomiin. Ammatissa toimivia ovat kaikki vähintään kuutena kuukautena tuotantotoimintaan osallistuneet. Tämä selvitetään haastattelulla, jossa kysytään myös toimiala, ammatti ja yrityskoko. Palkkatulot perustuvat rekisteritietoihin. Näiden tietojen perusteella ammatissa toimivat jaetaan edelleen yrittäjiin ja palkansaajiin (Tulonjakotilasto 1997).

Viljelijätaloudet Tulonjakotilastossa

Maatalousyrittäjiä ovat Tulonjakotilastossa sosioekonomisen aseman mukaan maataloustyönantajat ja maatalouden yksinäisyrittäjät. Molemmilla yrittäjäkausia on pääsääntöisesti yli 5, mutta maatalouden yksinäisyrittäjillä ei ole vieraita työntekijöitä. Toimialaluokituksen (1995) mukaan päätoimialaan maanviljely-, metsä- ja kalatalous kuuluvia alaluokkia ovat: Kasvinviljely ja puutarhatalous, kotieläintalous, yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintalous, maataloutta palveleva toiminta, metsästys, riistanhoito ja niitä palveleva toiminta, metsätalous ja siihen liittyvät palvelut sekä kalatalous. Viljelijätalouksiksi luokitellaan kaikki kotitaloudet, joiden tilan viljelty pinta-ala on yli 2 hehtaaria. Pinta-alassa otetaan huomioon myös vuokrapelto. Tilan pääasiallinen tuotantosuunta määräytyy tulojen mukaan. Tuotantosuunnat tilastossa ovat: Kotieläintalous, kasvinviljely, metsätalous sekä erikoisviljely ja muu tuotanto (Tulonjakotilasto 1997).

Viljelijätaloudet jaetaan edelleen maanviljelijätalouksiin ja osa-aikaviljelijätalouksiin. Maanviljelijätalouksia ovat ne taloudet, joiden tilan viljelty peltopinta-ala on yli kaksi hehtaaria ja sosioekonominen asema on maatalousyrittäjä.

Siispä kaikki maanviljelijätaloudet ovat maatalousyrittäjiä. Sellaiset maatalousyrittäjät, joilla on alle kaksi hehtaaria peltoa, eivät ole maanviljelijöitä. Tällaisia voivat olla puutarhaviljelijät, kalastajat, porotaloudesta tai vain metsätaloudesta elävät. Osa-aikaviljelijöitä ovat sellaiset kotitaloudet, joilla on yli kaksi hehtaaria peltoa mutta joiden sosioekonominen asema ei ole maatalousyrittäjä (Toimialaluokitus 1995, Tulonjakotilasto 1997). Siten esimerkiksi puutarhaviljelijä, jonka tilan pinta-ala on alle kaksi hehtaaria, ei lukeudu Tulonjakotilastossa viljelijätaloudeksi, mutta maatalousyrittäjätaloudeksi kylläkin, jos kotitalouden sosioekonominen asema määräytyy puutarhatuotannon mukaan. Kuitenkin esimerkiksi avomaanviljelmien pinta-ala oli vuonna 1997 keskimäärin 2,5 hehtaaria ja omenaviljelmien 1,3 hehtaaria yritystä kohti. Vihannes- ja marjaviljelmistä lähes kolme neljäsosaa oli alle kahden hehtaarin kokoisia (Puutarhayritysrekisteri 1998). Sen sijaan kotitalous, jolla on kaksi hehtaaria peltoa, lukeutuu osa-aikaviljelijäksi, vaikka kotitalouden sosioekonominen asema on muu kuin maatalousyrittäjä (toimiala muu kuin maa-, riista-, metsä- tai kalatalous).

Esimerkiksi vuoden 1997 Tulonjakotilastossa maatalousyrittäjäkotitalouksia oli perusjoukossa 58 900 ja viljelijätalouksia 103 300 kappaletta. Haastattelussa oli mukana 720 maatalousyrittäjäkotitaloutta ja 1 017 viljelijäkotitaloutta. Viljelijätalouksista 58 prosenttia oli maanviljelijätalouksia ja 42 prosenttia osa-aikaviljelijöiden talouksia. Maanviljelijätalouksista 99,6 prosenttia kuului maa-, riista- ja metsätalouden toimialaan ja loput kalatalouden toimialaan. Suurimmalla osalla maanviljelijäkotitalouksista oli päätoimialana yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintalous (taulukko 3.3.2.). Toimialaluokituksen mukaan tämä tarkoittaa sellaista erikoistumatonta maataloutta, jossa kasvinviljelyn, puutarhatalouden tai kotieläintalouden osuus ei ylitä 66 prosenttia. Osa-aikaviljelijät jakaantuivat tasaisesti eri toimialoille (taulukko 3.3.3.). Osa-aikaviljelijöiden perusjoukosta noin 12 000 kotitaloutta lukeutui ammatissa toimimattomiin (pääasiassa eläkeläisiä, työttömiä, opiskelijoita tms.) eikä niillä ollut toimialakoodia (Tulonjakotilasto 1997).

Taulukko 3.3.2. Maanviljelijätalouksien jakautuminen pääasiallisen toimialan mukaan maa-, riista- ja metsätaloustoimialan sisällä Tulonjakotilastossa.

Toimiala	Perusjoukko	kpl	%
11 Kasvinviljely ja puutarhatalous		10269	19,4
12 Kotieläintalous		1545	2,9
13 Yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintalous		40046	75,5
14 Maataloutta palveleva toiminta		73	0,1
20 Metsätalous ja siihen liittyvät palvelut		904	1,7
50 Kalatalous		205	0,4
Yhteensä		53042	100

Taulukko 3.3.3. Osa-aikaviljelijätalouksien jakautuminen eri toimialoihin Tulonjakotilastossa.

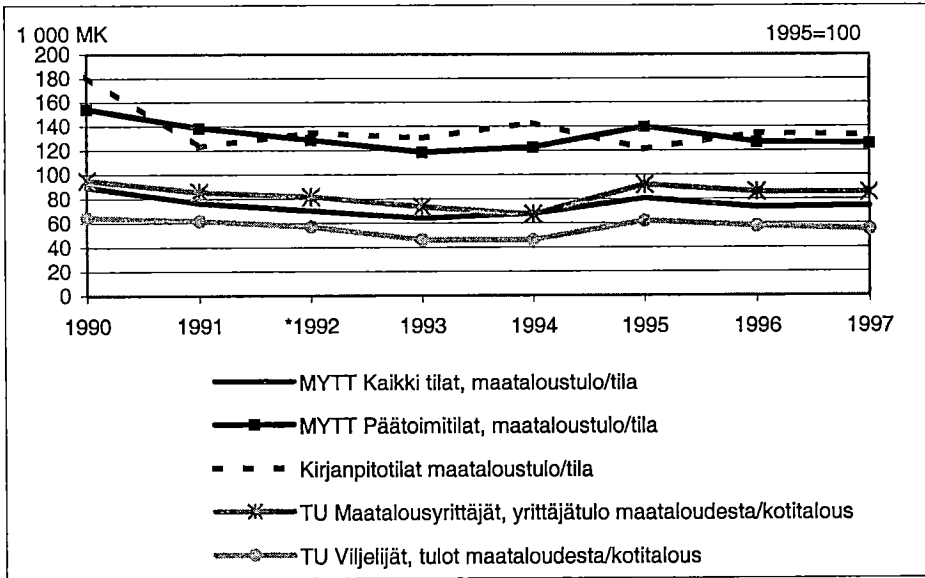
Toimiala	Perusjoukko	
	Kpl	%
Maa-, riista- ja metsätalous	3480	9,2
Teollisuus	8613	22,8
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	636	1,7
Rakentaminen	3365	8,9
Kauppa-, majoitus- ja ravitsemistoiminta	4240	11,2
Kuljetus ja tietoliikenne	3536	9,4
Rahoitustoiminta, kiinteistö- ja liike-elämän palvelut	2199	5,8
Julkinen hallinto ja maanpuolustus	2304	6,1
Koulutus	2606	6,9
Terveys- ja sosiaalipalvelut	3660	9,7
Muut	3081	8,2
Yhteensä	37721	100

3.4. Tulokehitys ja tilastojen erot

Maatalouden tulokehitys eri tilastolähteiden mukaan

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston, Tulonjakotilaston ja MTTL:n kirjanpilotila-aineiston välisistä eroista johtuen tilastojen tuloksia ei voi suoraan verrata keskenään (kuvio 3.4.1.). Kirjanpilotila-aineistossa ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa tarkastelun kohteena on maatila, Tulonjakotilastossa taas kotitalous. Eroja on mm. aineistojen otoskoossa ja kohdeperusjoukossa. Tilastokeskuksen tuottamien Tulonjakotilaston ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tiedot perustuvat hallinnollisiin rekistereihin ja verotuksen tietoihin kun taas kirjanpilotila-aineiston perustana on tilojen pitämä kirjanpito. Lisäksi kirjanpilotiloja on vähemmän kuin ostiloja em. tilastoissa. Kirjanpilotitoiminta on tiloille vapaaehtoista ja siinä mukana olevat tilat edustavat lähinnä keskimääräistä suurempia aktiivituloja.

Kirjanpilotilojen keskimääräinen maataloustulo tilaa kohti vastaa lähinnä MYTT:n päätoimitilojen maataloustuloa. MYTT:n mukaan noin 35 prosenttia tiloista on päätoimitiloja. Päätoimitiloilla maa- ja metsätalouden osuus nettotuloista on yli kolme neljäsosaa. MYTT:n päätoimitilojen keskimääräinen tilakoko oli vuonna 1997 30,7 hehtaaria tilaa kohti, kun se kirjanpilotiloilla oli 40,9 hehtaaria. Päätoimitiloilla oli vuonna 1997 keskimäärin 23 nautaeläintä, 29 sikaa ja 166 kanaa yms. tilaa kohti. Kirjanpilotiloilla vastaavat määrät olivat 25 nautaeläintä, 51 sikaa ja 175 siipikarjaan kuuluvaa eläintä. Päätoimitiloilla

Kuvio 3.4.1. Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston kaikkien tilojen ja päätoimitilojen maataloustulo, MTTL:n kirjanpitotilojen maataloustulo sekä Tulonjakotilaston maatalousyrittäjien yrittäjätulo maataloudesta ja viljelijätalouksien tulot maataloudesta. Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaiset luvut puuttuvat vuodelta 1992 ja ne on tässä korvattu vuosien 1991 ja 1993 keskiarvolla.

kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus kokonaistuotosta oli vuonna 1997 keskimäärin 47 prosenttia ja kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen 10 prosenttia. Kirjanpitotiloilla vastaavat osuudet olivat 54 prosenttia ja 12 prosenttia. Tulokset ovat siis varsin samankaltaisia (Kirjanpitotilojen tuloksia 1997). Seuraavassa on tarkasteltu Tilastokeskuksen Tulonjakotilaston ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston eroja.

Tulonjakotilaston ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston erot ja vertailtavuus

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston ja Tulonjakotilaston välillä on eroja mm. määritelmässä, tulokäsitteissä ja otoksessa. Tulonjakotilaston perusjoukon muodostavat kaikki Suomen yksityistaloudet, joten maatalousyrittäjät ovat mukana otoksessa vain yhtenä otoksen ositeryhmänä. Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston perusjoukkoon taas sisältyvät kaikki luonnollisten henkilöiden omistamat kooltaan yli kahden hehtaarin tilat, joita verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan. Siten otos ei ole riippuvainen muiden tulojen osuudesta

tai sosioekonomisen aseman mukaisesta jaottelusta. Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston otos perustuu Maaseutuelinkeinorekisteriin. Otos on laaja ja se on ositettu alueen, tuotantosuunnan ja tilakoon huomioon ottavalla tavalla. Sitä vastoin Tulonjakotilaston maatalousyrittäjiä koskeva otos ei perustu Maaseutuelinkeinorekisteriin. Lisäksi Tulonjakotilaston tilastoyksikkö on laajempi kuin Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa. Niinpä Tulonjakotilasto eroaa Maatilatalouden yritys- ja tulotilastosta sekä tilakoko- että tuotantosuuntajoutuksen osalta.

Viljelijäkotaloudet jaetaan Tulonjakotilastossa kotieläintalouteen, kasvinviljelyyn, metsätalouteen sekä erikoisviljelyyn ja muuhun tuotantoon sen mukaan, mistä tuotantosuunnasta saadut tulot ovat suurimmat. Erikoisviljelyyn ja muuhun tuotantoon sisältyvät mm. mehiläisten hoito, turkistarhaus, poronhoito ja lomamökkien vuokraus. Siten sama kotalous voi peräkkäisinä vuosina olla luokiteltuna eri tuotantosuuntaan pelkästään metsänmyyntitulojen vaihtelun takia. Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa ei ole mukana porotaloutta eikä metsätaloutta omana tuotantosuuntana. Siksi metsätulojen vaihtelu vaikuttaa Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa vain kokonaistuloihin ja päätoimisuuden määrittelyyn. Erikoisviljelyä ja muuta tuotantoa vastaa Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa lähinnä sivuansiotalous, joka on tilastossa omana tuotantosuuntanaan. Sivuansiotiloilla yli 65 prosenttia myyntituloista tulee maatalouden sivuansiotaloudesta. Sivuansio toimintaa ovat muun muassa maatalouden kalustolla suoritettavat konetyöt, maatilamatkailu, metsätaloustuotteiden jatkojalostus, konevuokrat, palkkiot hevostallipaikoista ja pitopalvelu (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1997, Tulonjakotilasto 1997).

Tulonjakotilaston ja maatilatalouden yritys- ja tulotilaston viljelijöitä koskevassa otoksessa on eroja sekä tuotantosuunnan että tilakoon mukaan tarkasteltuna (liite 1.). Sivuansiotaloutta päätuotantosuuntana harjoittavien tilojen osuus oli Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa vuonna 1997 pienempi kuin erikoisviljelyyn ja muuhun tuotantoon lukeutuvien viljelijä- ja maanviljelijätalouksien osuus Tulonjakotilastossa. Samoin metsätalouden toimialaan luokiteltavien kotalouksien osuus Tulonjakotilastossa eroaa Maatilarekisterin luvuista. Maatilarekisterissä ei ole mukana sivuansiotaloutta erillisenä tuotantosuuntana. Sen sijaan maatilarekisterin kaikkiin tiloihin sisältyy tuotannonohjaustoimien piirissä olevat sekä tuotantoa harjoittamattomat tilat. Tilakokoluokittain tarkasteltuna Tulonjakotilasto painottuu isompiin tilakokoluokkiin kuin Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston kaikkien tilojen keskimääräinen peltoala tilaa kohti oli vuonna 1997 24,1 hehtaaria; josta vuokrateltoa oli 6,1 hehtaaria. Tulonjakotilaston kaikkien viljelijäkotalouksien keskimääräinen peltoala vuonna 1997 oli 20,7 hehtaaria ja maanviljelijätalouksien 29,6 hehtaaria. Maatilarekisterin mukaan aktiivitulojen keskipeltoala vuonna 1997 oli 23,96 hehtaaria ja kaikkien tilojen 15,8 hehtaaria. Siten Tulonjakotilaston maanvilje-

lijätalouksien tilakoko vastaa lähinnä henkilöverotusaineistolla täydennetyn Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaisen aineiston päätoimitilojen tilakokoa, joka oli vuonna 1997 keskimäärin 30,7 hehtaaria tilaa kohti (Maatilarekisteri 1997, Tulonjakotilasto 1997).

Päätoimisuus

Tulonjakotilasto ja henkilöverotuksen tiedoilla täydennetty Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston aineisto eroavat toisistaan myös päätoimisuusmääritelmän osalta. Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon perustuvassa tutkimusaineistossa osa-aikatilalla tarkoitetaan tilaa, jonka nettotuloista 25-50 % tulee maa- ja metsätaloudesta. Tiloja, joilla maa- ja metsätalouden osuus nettotuloista on alle 25 %, nimitetään vapaa-ajan tiloiksi. Tulonjakotilastossa osa-aikaviljelijäkotitaloudet ovat talouksia, joilla on yli kaksi hehtaaria peltoa, mutta joiden sosioekonominen asema on muu kuin maatalousyrittäjä. Esimerkiksi vuonna 1997 maa- ja metsätalouden tulojen yhteenlaskettu osuus Tulonjakotilaston osa-aikaviljelijöiden bruttotuloista oli 13,4 prosenttia ja käytettävissä olevista tuloista 17,6 prosenttia (taulukko 3.4.1.).

Metsätalouden osuus viljelijöiden bruttotuloista oli Tulonjakotilaston mukaan suurin viljelijäkotitalouksilla, joiden pääasiallinen tuotantosuunta oli metsätalous. Tietosisällön erojen takia Tulonjakotilaston ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston metsätuloja ei voida suoraan verrata keskenään. Molemmissa tilastoissa metsätulot perustuvat verotustietoihin. Tulonjakotilastossa metsätalouden kustannuksia selvitetään lisäksi kyselyn avulla.

3.5. Keskiarvotietojen tarkastelu – ongelmat

Sekä Tulonjakotilaston että tässä tutkimuksessa käytetyn henkilöverotuksen tiedoilla täydennetyn Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston aineiston tulokset ovat keskimääräisiä lukuja. Siten näiden tuloksien avulla ei voida tarkastella sitä, moniko tila hankkii palkka- tai yrittäjätuloja tilan ulkopuolelta tai kuinka suurella osalla viljelijöistä on omaisuus- tai eläketuloja. Keskimääräisistä tulotiedoista ei myöskään käy ilmi, miten suuria nämä tulot ovat tiloilla, joilla niitä on. Sen sijaan tilasto kertoo näiden tulojen määrän keskimäärin tilaa kohti. Tilakohtainen tulojen tarkastelu edellyttäisi tutkimusaineiston perustana olevan yksilöaineiston tarkastelua. Koska tutkimusaineisto hankittiin Tilastokeskuksesta valmiiksi yhdisteltynä, ei tähän ollut mahdollisuuksia. Viljelijöiden maatalouden ulkopuolisia tuloja on selvittänyt mm. Peltola (1999, 2000) viljelijäperheiden monitoimisuutta ja tilan päätoimisuuskriteerejä käsittelevässä tutkimuksessaan. Maatalouden sivuelinkeinoja ovat tarkastelleet myös mm. Mustajärvi ja Heikkilä (1998).

Taulukko 3.4.1. Viljelijöiden tulojen muodostuminen henkilöverotuksen tiedoilla täydennetyn Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston (MYTT) aineiston ja Tulonjakotilaston mukaan vuonna 1997.

MYTT	Tulot maa- taloudesta	Tulot metsä- taloudesta	Muut tuotannon- tekijätulot	Eläketulot
Osuus kokonaistuloista %				
0-25% vapaa-ajan tilat	8,5	2,9	75,2	13,4
25-50% osa-aikatilat	30,4	9,7	48,0	11,9
50-75 % sivuansiotilat	51,0	13,4	22,6	13,0
75-100 % päätoimitilat	77,4	15,1	4,0	3,5
Kaikki tilat	40,9	9,7	39,5	9,9

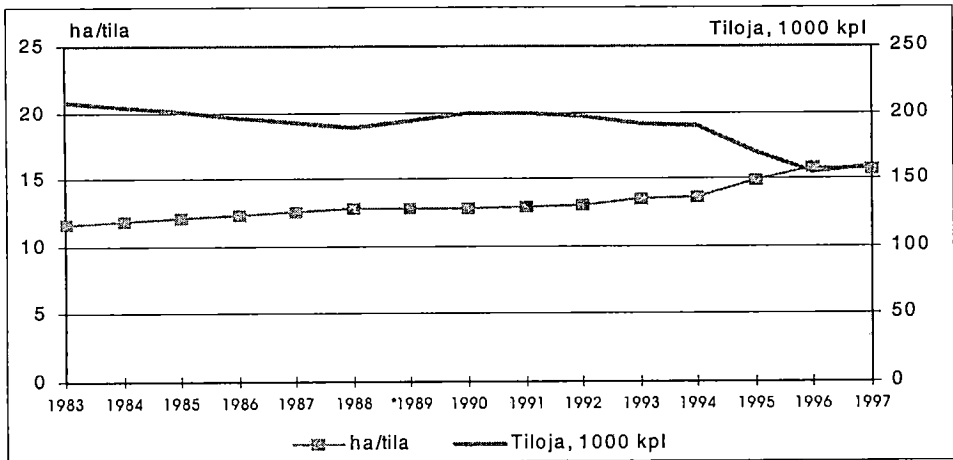
TULONJAKOTILASTO	Tulot maa- taloudesta	Tulot metsä- taloudesta	Muut tuotannon- tekijätulot	Saadut tulonsiirrot
Osuus bruttotuloista %				
Kaikki viljelijätaloudet yht.	21,8	11,9	47,7	18,6
Kotieläintalous	36,8	12,8	30,9	19,4
Kasvinviljely	14,4	9,4	61,3	14,9
Metsätalous	4,9	33,2	43,8	18,1
Erikoisviljely, muu tuotanto	13,4	9,7	68,1	8,8
Maanviljelijätaloudet	37,0	15,9	31,1	16,1
Kotieläintalous	41,8	14,1	26,6	17,5
Kasvinviljely	29,9	13,9	44,7	11,6
Metsätalous	7,0	46,0	33,0	14,1
Osa-aikaviljelijätaloudet	5,7	7,7	65,4	21,2
Kotieläintalous	13,0	6,6	51,5	28,9
Kasvinviljely	6,1	7,0	70,3	16,6
Metsätalous	3,6	25,4	50,5	20,6

Keskimääräistarkastelusta ei käy ilmi myöskään rakennekehityksen vaikutus tilojen tulokehitykseen, sillä tilaston otoksesta noin puolet vaihtuu vuosittain. Tällöin sama tila on mukana tutkimuksessa kahden vuoden ajan. Vaikka maatilojen lukumäärä on vähentynyt jo pitkään, kokonaispeltoala ei ole vähentynyt kovinkaan paljoa. Lopettavat tilat ovat yleensä keskikokoa pienempiä ja niiden pellot ovat siirtyneet jatkaville tiloilla. Niinpä tilamäärän vähentyessä tilojen keskikoko on kasvanut (taulukko 3.5.1. ja kuvio 3.5.1.). Maatilarekisterin mukaan maatiloja oli vuonna 1990 yhteensä 199 385 kappaletta ja niillä oli keskimäärin 12,76 hehtaaria peltoa tilaa kohti. Aktiivituloja oli samana vuonna 129 114 kappaletta ja niiden keskikoko oli 17,34 hehtaaria. Vuosien 1990 ja

1997 välillä kaikkien maatalojen määrä väheni lähes 40 000 tilan verran ja niiden keskokoko kasvoi lähes kolme hehtaaria. Aktiivitulojen määrä väheni samana ajanjaksona 35 000 tilan verran ja niiden keskimääräinen koko kasvoi yli 6,5 hehtaaria (Maatilarekisteri 1997).

Taulukko 3.5.1. Tilalukumäärän kehitys tilakokoluokittain, 1 000 kpl.

Ha	1-2	2-5	5-10	10-20	20-30	30-50	50-100	yli 100	Yht.
1980	20,7	48,8	69,2	56,8	17,6	8,8	2,6	0,4	224,7
1981	19,9	47,1	66,3	55,7	17,8	9,0	2,7	0,4	218,9
1982	19,0	45,0	63,2	54,8	18,1	9,4	2,8	0,4	212,6
1983	18,2	43,5	30,7	54,4	18,4	9,7	2,8	0,4	178,2
1984	17,7	42,3	58,0	53,9	18,7	10,0	2,9	0,4	203,9
1985	17,1	31,2	56,1	53,3	19,1	10,3	3,0	0,4	190,5
1986	16,7	39,4	53,2	52,2	19,6	10,8	3,2	0,4	195,4
1987	16,6	38,4	51,2	51,2	20,0	11,1	3,3	0,4	192,2
1988	16,4	37,6	49,5	50,2	20,4	11,2	3,5	0,4	189,0
1990	27,1	41,9	42,8	47,7	22,3	12,8	4,3	0,5	199,4
1991	27,7	41,3	43,0	47,4	22,4	13,2	4,5	0,5	199,9
1992	27,2	40,8	42,5	46,3	22,0	13,7	4,6	0,6	197,6
1993	16,2	39,1	40,3	44,5	21,7	14,6	4,8	0,7	181,9
1994	26,0	38,7	39,6	43,2	21,4	15,3	4,9	0,7	189,8
1995	21,1	33,1	34,1	38,6	20,6	15,6	5,8	0,8	169,7
1996	19,4	29,1	29,5	34,8	19,5	15,8	6,4	0,9	155,3
1997	20,5	31,7	30,9	33,7	18,8	15,8	7,0	1,1	159,6

Kuvio 3.5.1. Tilalukumäärän ja keskimääräisen tilakoon kehitys.

Koska tuotantonsa lopettavat tilat ovat muita useammin pieniä tai tappiollisia tiloja, tai tiloja joilla maatalouden tulo-osuus on pieni, vaikuttaa tilamäärän väheneminen myös tulojen keskimääräisen kehitykseen, vaikkeivät tulot tuotantoa jatkavilla tiloilla nousisikaan. Rakennemuutoksen vaikutusta tilojen tulokehitykseen on tutkinut mm. Pyykkönen (1999). Pyykkösen tutkimuksessa tilojen tulokehitystä tarkasteltiin paitsi keskiarvotietojen avulla, myös ns. paneelina. Tutkimuksen mukaan keskiarvotietoihin perustuva arvio tulokehityksestä on harhaanjohtava voimakkaan rakennemuutoksen, kuten Suomen EU:n jäseneksi liittymisen, yhteydessä. Tutkimuksen mukaan tuotantoaan todella jatkavien tilojen tulokehitys on ollut heikompi kuin keskiarvotiedoista voisi päätellä. Pyykkösen (1999) mukaan myös tilojen sisäinen tulonvaihtelu on suurta ja erot yksittäisten vuosien välillä ovat isoja.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto on viime vuosina uudistettu siten, että se sisältää keskiarvotietojen lisäksi myös tietoja jatkavien tilojen tulojen kehitymisestä. Esimerkiksi vuodesta 1996 vuoteen 1997 keskimääräinen tulos maataloudesta tilaa kohti kasvoi tilaston mukaan yli 2.000 mk. Kun tarkasteluun otettiin mukaan vain tilat, jotka harjoittivat tuotantoa sekä vuonna 1996 että vuonna 1997, kasvua oli keskimäärin alle 400 mk/tila. Vuosina 1997-1998 jatkavien tilojen tulos maataloudesta pieneni. Kun tulos maataloudesta vuonna 1997 oli noin 73 000 mk/tila, se oli samoilla tiloilla vuonna 1998 71 000 mk/tila. Kuitenkin keskimääräinen tulos maataloudesta väheni tilaston mukaan vain 1 100 mk. Kun vertailuun otetaan mukaan vain ne tilat, jotka ovat harjoittaneet maataloutta vuosina 1993-1998, voidaan todeta, että niiden tulos maataloudesta tilaa kohti oli koko tarkastelujaksón 70 000-73 000 markkaa. Ainoastaan vuonna 1995 tilojen tulos maataloudesta nousi ollen 82 000 mk/tila. (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1998).

4. Viljelijöiden tulot keskimäärin tilaa kohti

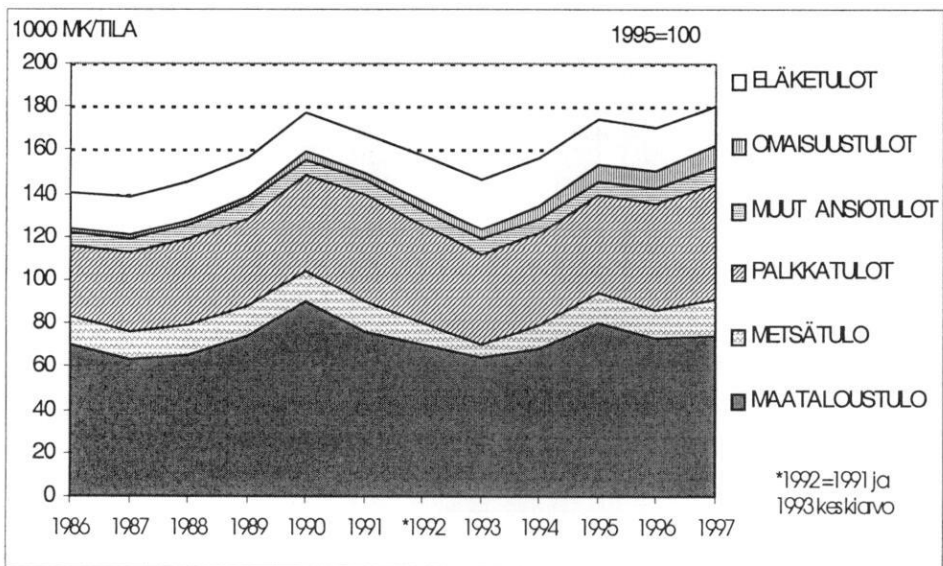
Seuraavassa tarkastellaan viljelijöiden keskimääräistä tulokehitystä luonnollisten henkilöiden tiloilla. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston aineistoon, jota on täydennetty viljelijöiden henkilöverotuksen tiedoilla. Vuoden 1992 osalta viljelijöiden tulotiedot puuttuvat, ja ne on tarkasteluissa korvattu edellisen ja seuraavan vuoden keskiarvolla. Tulotiedot on muutettu vuoden 1995 tasoon kuluttajahintaindeksin avulla. Joiltakin osin tarkastelu sisältää myös maatalouden tulotietoja vuodelta 1998. Vuoden 1998 osalta tarkastelu perustuu Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon eikä henkilöverotustiedoilla täydennettyyn aineistoon, sillä vuoden 1998 henkilöverotustietoja ei ollut tutkimusta viimeisteltäessä vielä saatavilla. Vuosien 1997 ja 1998 tulotiedot eroavat lähinnä niiltä osin kuin henkilöverotuksen tietojen liittäminen yhteydessä maatilatalouden tietoihin on syntynyt katoa aineistossa. Esimerkiksi vuonna 1997 Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston otoksessa oli mukana 10 248 tilaa ja henkilöverotuksen tiedoilla täydennetyssä tutkimusaineistossa 9 256 tilaa. Kotitarvetuotto vuonna 1998 on tarkastelussa otettu huomioon kirjanpitotilojen vuoden 1997 kotitarvetuoton mukaisena.

4.1. Viljelijöiden tulokehitys keskimäärin

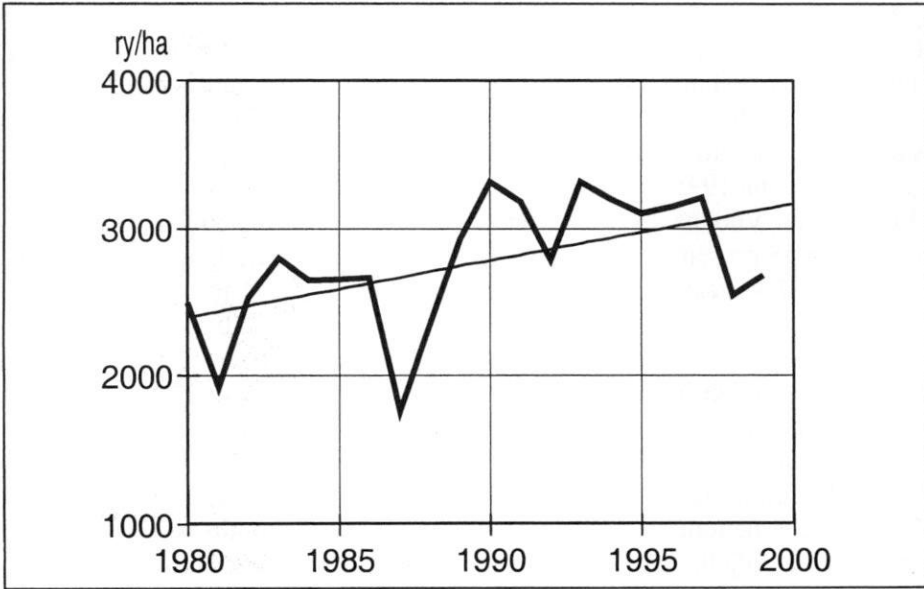
Viljelijöiden kokonaistuloon vaikuttaa eniten maataloustulon vaihtelu (kuvio 4.1.1.). Hyvänä satovuonna 1990 myös viljelijöiden kokonaistulo maataloustulon kasvun myötä kasvoi. Hyvät satovuodet 1990, 1993 ja 1996 sekä huonot satovuodet 1987, 1992 ja 1998 näkyvät selvästi hehtaaria kohti lasketun rehuyksikkösadon kehityksessä (kuvio 4.1.2.). Vuonna 1992 kadon syynä oli kuivuus, vuonna 1998 taas liiallinen märkyys. Kadon seuraukset näkyvät myös kotieläintuotannossa (MTTL 1999). Vuoden 1995 maataloustulon kasvu johtui maksettujen varastokorvausten vaikutuksesta verotustietojen perusteella määritettyyn tuloon; tulomuutos on kuitenkin näennäinen, sillä verotustiedoissa ei oteta huomioon EU:n jäsenyydestä johtunutta maatalouden varastoarvojen alenemista (kuvio 4.1.3.). Vuonna 1995 varastokorvauksen osuus oli keskimäärin 28 prosenttia maataloustulosta ja 9 prosenttia kokonaistuotosta. Viljelijöiden maatalouden ulkopuolisista tuloista palkkatulot ja omaisuustulot ovat kasvaneet viime vuosina. Vuonna 1986 maataloustulon osuus oli keskimäärin 50 prosenttia ja palkkatulojen osuus 25 prosenttia kokonaistuloista. Vuonna 1997 vastaavat osuudet olivat 41 ja 30 prosenttia. Yhteenlaskettujen ansiotulojen (maa- ja metsätaloustulo, palkkatulot ja muut yrittäjätulot) osuus kokonaistuloista on laskenut vuosien 1986 ja 1997 välillä 87 prosentista 84 prosenttiin. Vuosina 1997-1998 maataloustulo laski kustannusten kasvun takia (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1998).

Maatalouden keskimääräiset tuotantokustannukset tai niiden jakauma eivät ole viime vuosina juurikaan muuttuneet (kuvio 4.1.4.). Sen sijaan tukien ja korvausten osuus keskimääräisestä kokonaistuotosta on kasvanut ja kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus pienentynyt (kuvio 4.1.5.). Tukien ja korvausten osuus kokonaistuotosta vaihteli 1990-luvun alkuvuosina 7 ja 11 prosentin välillä, mutta vuonna 1995 vastaava osuus oli 33 prosenttia ja vuosina 1996 ja 1997 39 prosenttia. Vuonna 1990 kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus kokonaistuotosta oli 58 prosenttia ja kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen 27 prosenttia. Vuonna 1997 vastaavat osuudet olivat 39 prosenttia ja 14 prosenttia. Vuosien 1995 ja 1996 luvuissa kotieläintalouden myyntituloihin sisältyy osin myös maksettuja tukia, joten luvut eivät näiden vuosien osalta ole aivan tarkkoja. Vuonna 1998 tuotoissa tai kustannuksissa keskimäärin ei tapahtunut suuria muutoksia.

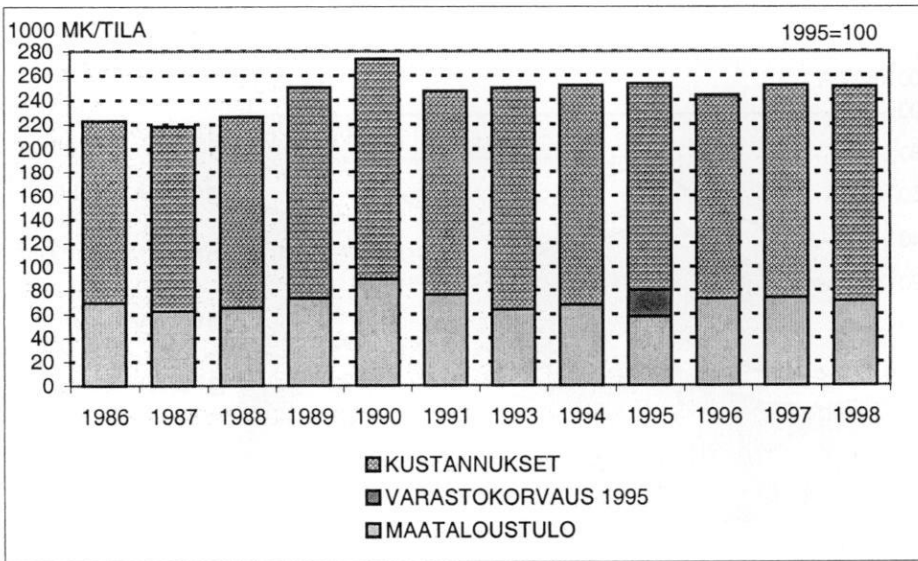
Keskimääräinen maataloustulo tilaa kohti on vaihdellut viime vuosina enemmän suurissa kuin pienissä tilakokoluokissa (kuvio 4.1.6.). Samoin vuonna 1995 maksetut varastokorvaukset ilmenevät erityisesti suurten tilojen maataloustulossa sekä nettotulon vaihtelussa (kuvio 4.1.7.). Nettotulo on tässä laskettu vähentämällä viljelijöiden kokonaistulosta maksetut verot ja maksut. Kokonaistuloon on laskettu mukaan maatalous-, metsä-, palkka-, omaisuus- ja eläketulot sekä muut yrittäjätulot. Kokonaistulo on 1990 luvulla laskenut lukuun ottamatta pienimpiä tiloja (kuvio 4.1.8.). Maataloustulon laskiessa muiden tulojen osuus tuloista on kasvanut kaikissa tilakokoluokissa.

Kuvio 4.1.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

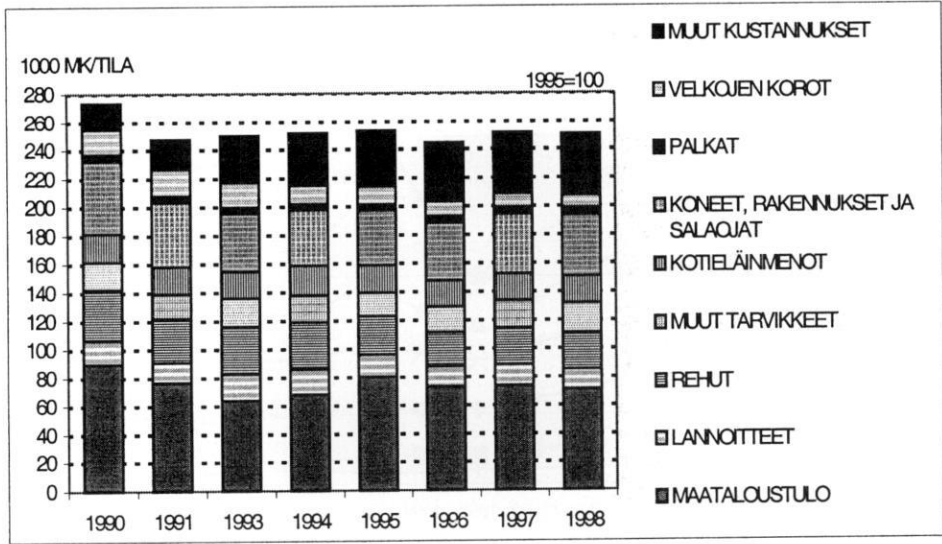

Kuvio 4.1.2. Kokonaissato ilman olkia (rehuysikköä/ha) vuosina 1980-1999.

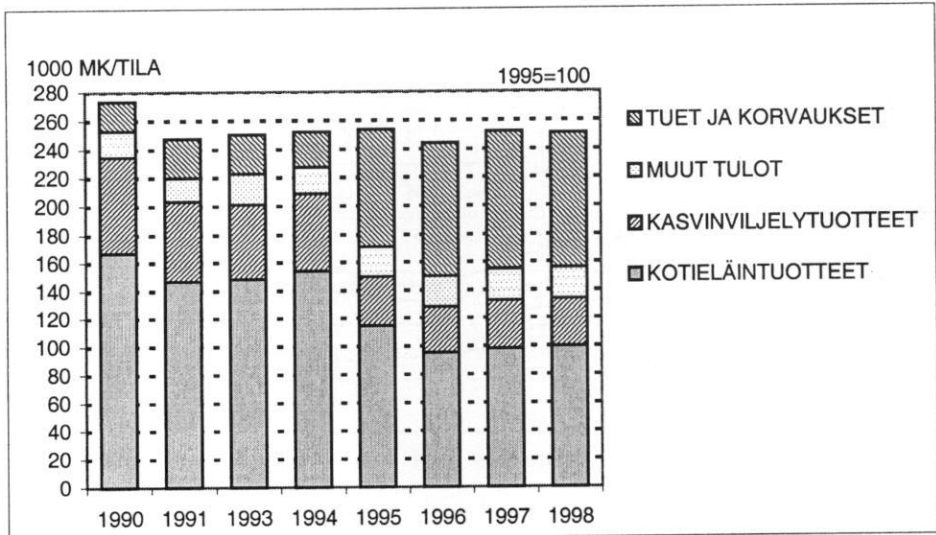

Kuvio 4.1.3. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset sekä varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) keskimäärin luonnollisten henkilöiden tiloilla vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

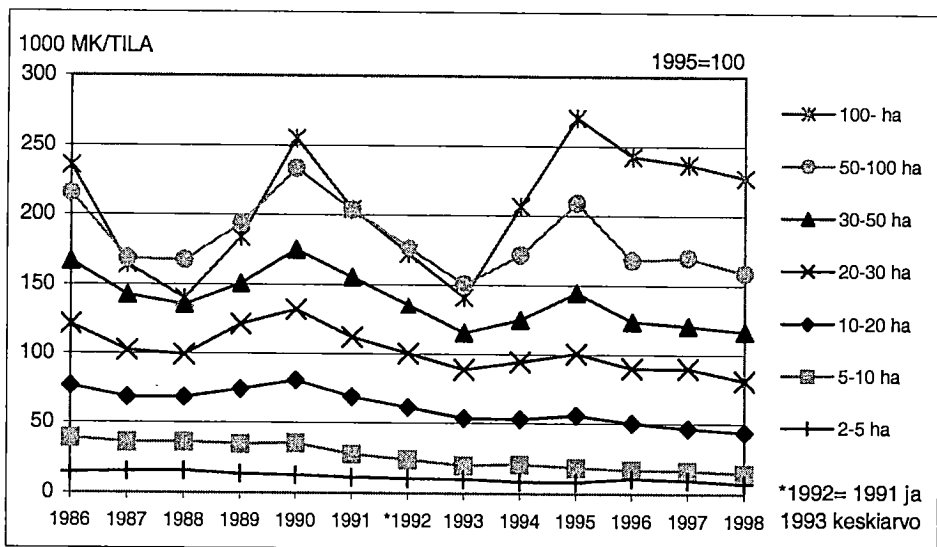

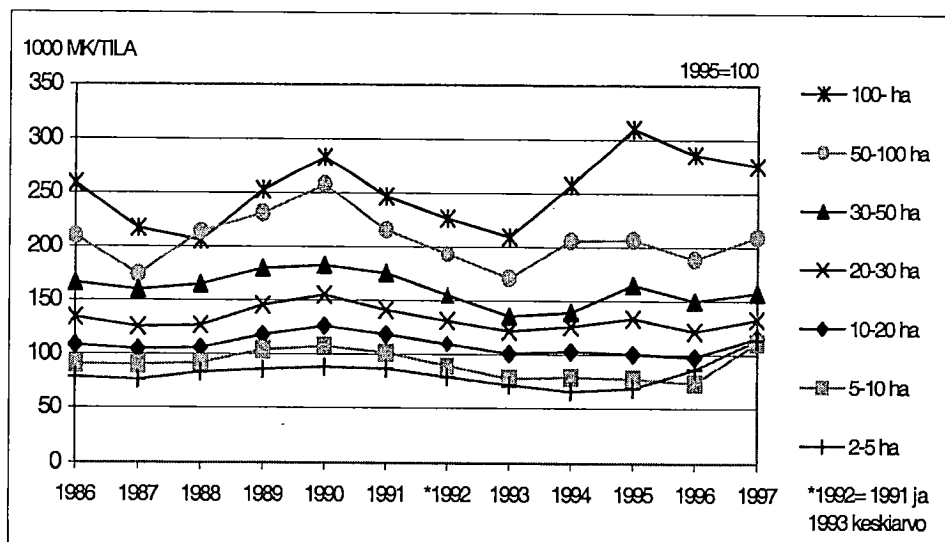
Kuvio 4.1.4. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja maataloustulo keskimäärin (mk/tila) luonnollisten henkilöiden tiloilla vuosina 1990-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

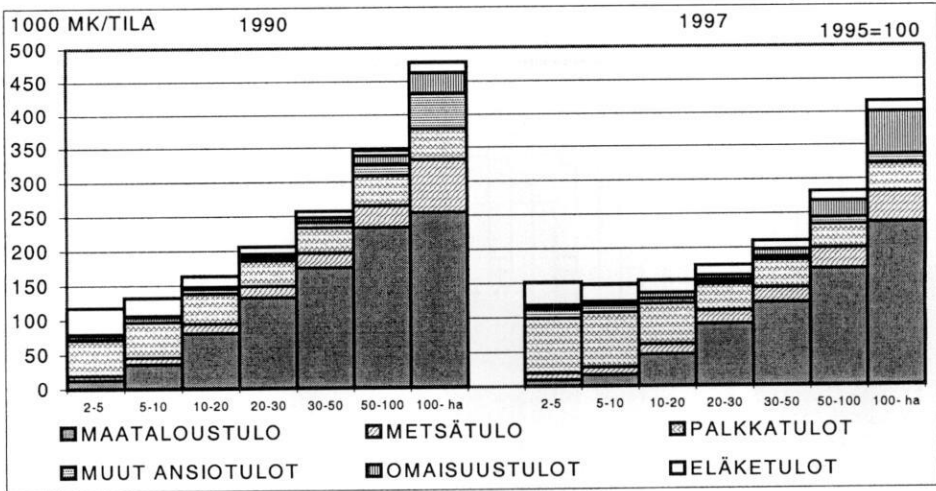
Kuvio 4.1.5. Maatalouden kokonaistuoton muodostuminen keskimäärin (mk/tila) luonnollisten henkilöiden tiloilla vuosina 1990-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 4.1.6. Keskimääräinen maataloustulo (mk/tila) tilakoon mukaan vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 4.1.7. Viljelijöiden keskimääräinen nettotulo (mk/tila) tilakoon mukaan vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

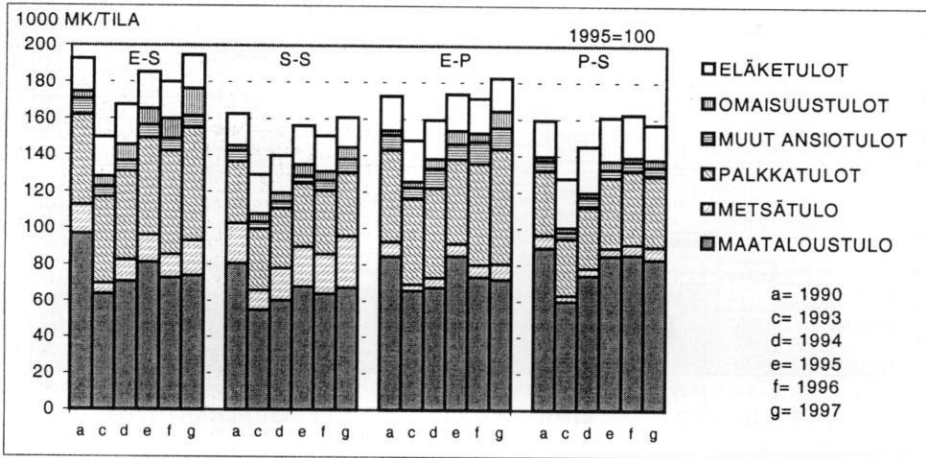

Kuvio 4.1.8. Kokonaistulon muodostuminen tilakokoluokittain (mk/tila) vuosina 1990 ja 1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

4.2. Viljelijöiden tulot maan eri osissa

Maataloustulon laskun myötä sen osuus viljelijöiden kokonaistuloista on pienentynyt kaikilla alueilla (kuviot 4.2.1.). Maataloustulon osuus kokonaistuloista on pienin Etelä-Suomessa (38 % vuonna 1997) ja suurin Pohjois-Suomessa (53 % vuonna 1997). Metsätulojen, tilan ulkopuolisten palkkatulojen sekä omaisuus- ja eläke- osuus kokonaistuloista on sen sijaan kasvanut kaikilla alueilla. Suurimmat metsätulot tilaa kohti ovat Sisä-Suomessa. Tilan ulkopuolisia palkkatuloja hankitaan eniten Etelä-Pohjanmaalla ja Etelä-Suomessa. Samoin muiden yrittäjätulojen (muiden ansiotulojen) määrä tilaa kohti on suurin Etelä-Pohjanmaalla.

Keskimääräinen maataloustulo tilaa kohti oli maatalouden tuotantolosuhteiden kannalta poikkeuksellisen hyvänä vuonna 1990 korkein Etelä-Suomessa, mutta viime vuosina maataloustulo kotieläinvaltaisemmassa Pohjois-Suomessa näyttäisi kasvaneen hieman muita alueita nopeammin. Kokonaistulot ja nettotulo tilaa kohti ovat edelleen korkeimmat Etelä-Suomessa (kuviot 4.2.1., liite 2; taulukot 3. ja 4.). Tiloista 45 prosenttia sijaitsee Etelä-Suomessa, 22 prosenttia Sisä-Suomessa, 21 prosenttia Etelä-Pohjanmaalla ja 12 prosenttia Pohjois-Suomessa. Tilojen lukumäärä väheni vuodesta 1990 vuoteen 1997 eniten Etelä-Suomessa (10 900 tilaa) ja suhteellisesti eniten Sisä-Suomessa (31 %). Keskimääräinen peltoala tilaa kohti kasvoi tilalukumäärän vähentyessä eniten Sisä-Suomessa (liitetaulukko 5.). Lehmiä on tilaa kohti eniten Pohjois-Suomessa ja sikoja Etelä-Pohjanmaalla. Maksettujen tukien ja korvausten osuus keskimääräisestä kokonaistuotosta ja maataloustulosta on viime vuosina kasva-

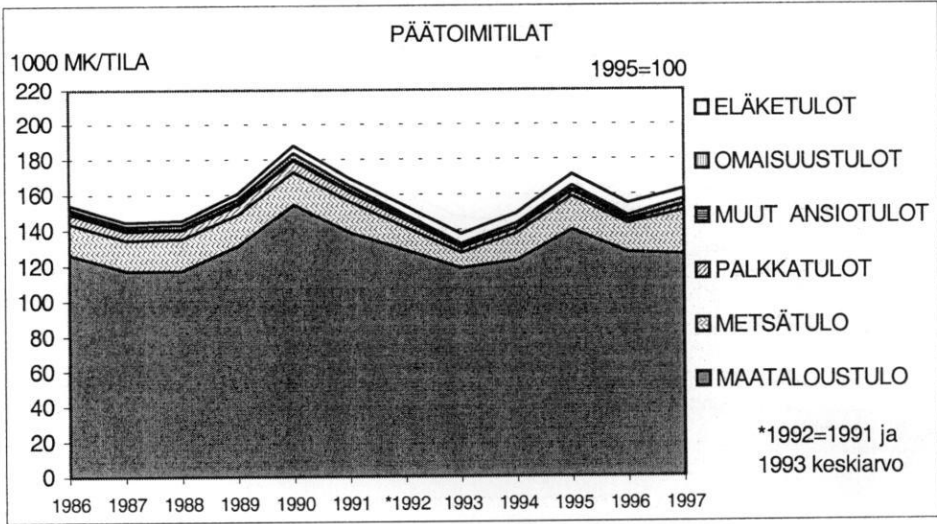

Kuvio 4.2.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) maan eri osissa vuosina 1990-1997. Luvut on muutettu vuoden 1995 hintatasoon kuluttajahintaindeksin avulla. Tarkastelusta puuttuvat vuodet 1991 ja 1992.

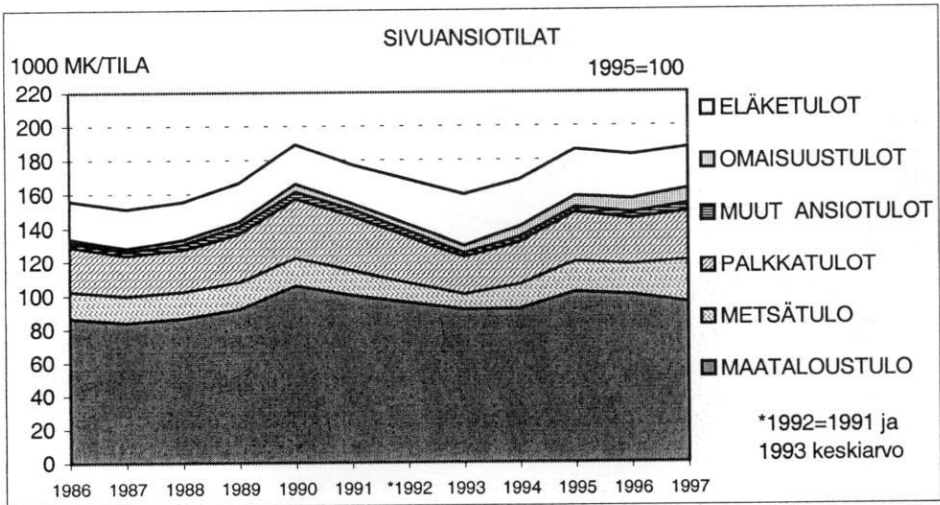
nut ja kotieläintuotteiden sekä kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen osuus kokonaistuotosta on pienentynyt. Tukien ja korvausten osuus kokonaistuotosta on suurin Pohjois-Suomessa (liite 2, taulukko 6.).

4.3. Viljelijöiden tulot maatalouden tulo-osuuden mukaan

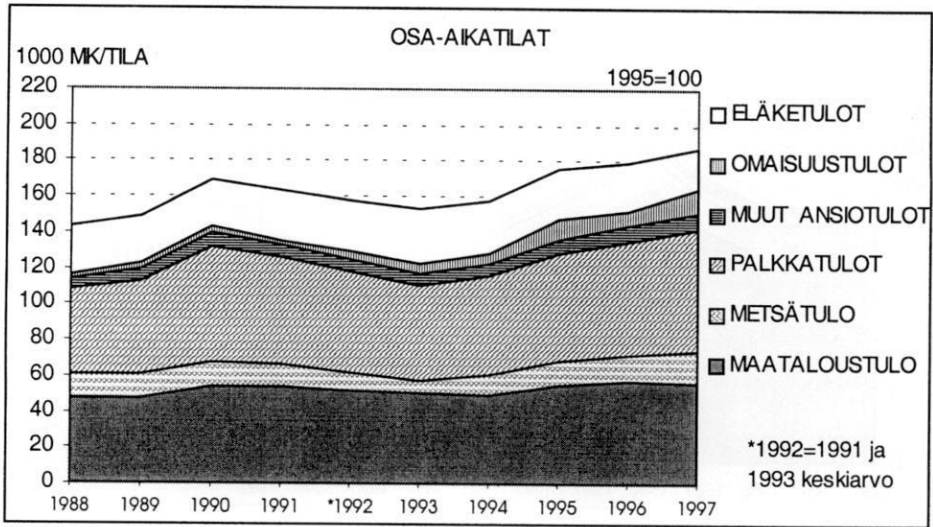
Tilojen luokittelu päätoimisuuden mukaan perustuu siihen, miten suuri osa tilan nettotulosta tulee maa- ja metsätaloudesta. Nettotulo saadaan vähentämällä kokonaistuloista verot. Päätoimitiloilla maa- ja metsätalouden osuus nettotuloista on yli 75 prosenttia, sivuansiotiloilla 50-75 prosenttia, osa-aikatileilla 25-50 prosenttia ja vapaa-ajantiloilla alle 25 prosenttia. Vuonna 1997 pää- ja sivuansiotulojen keskipitkin oli noin 31 hehtaaria, osa-aikatileiden 24 hehtaaria ja vapaa-ajantilojen 15 hehtaaria. Runsas kolmasosa tiloista on päätoimitiloja ja vajaa kolmasosa vapaa-ajantiloja. Osa-aika- ja sivuansiotiloja on yhteensä noin kolmasosa tiloista (liitetaulukko 7.). EU-jäsenyyden jälkeen ainoastaan osa-aika- ja vapaa-ajan tilojen maataloustulo on noussut (kuviot 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4. ja 4.3.5.). Näillä tiloilla myös maksettujen tukien ja korvausten osuus maatalouden tuloista on suurempi kuin päätoimisemmilla tiloilla. Eniten sekä markkamääräisesti että suhteellisesti ovat laskeneet päätoimitilojen ansio- ja kokonaistulot. Korkein kokonaistulo on vuoteen 1995 asti ollut sivuansiotiloilla ja vuosina 1996-1997 vapaa-ajan tiloilla. Suurin nettotulo taas on vapaa-ajan tiloilla (kuvio 4.3.6.). Maataloustulon perusteella MTTL:n kirjanpitolajajoukko vastaa lähinnä päätoimitiloja (kuvio 4.3.7.).

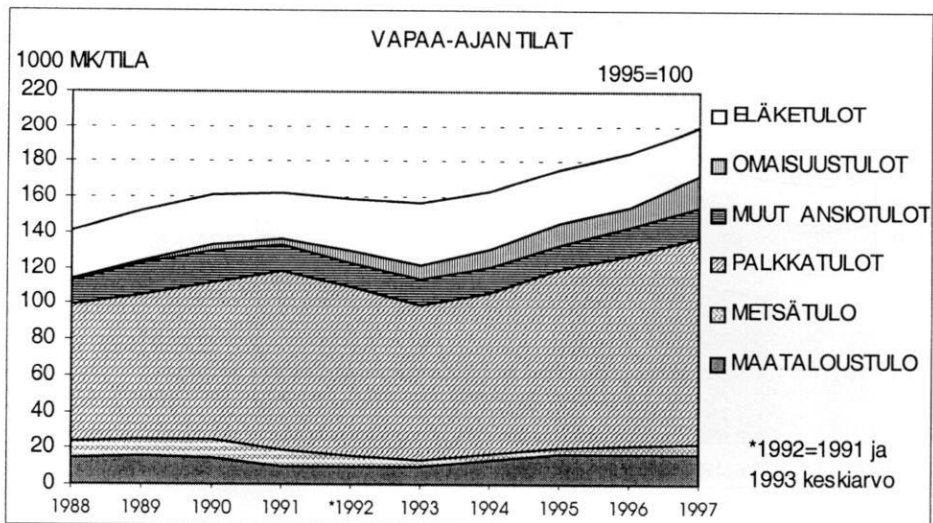
Kuvio 4.3.1. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin päätoimitiloilla (75-100 % tulo-osuus maatilataloudesta) kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

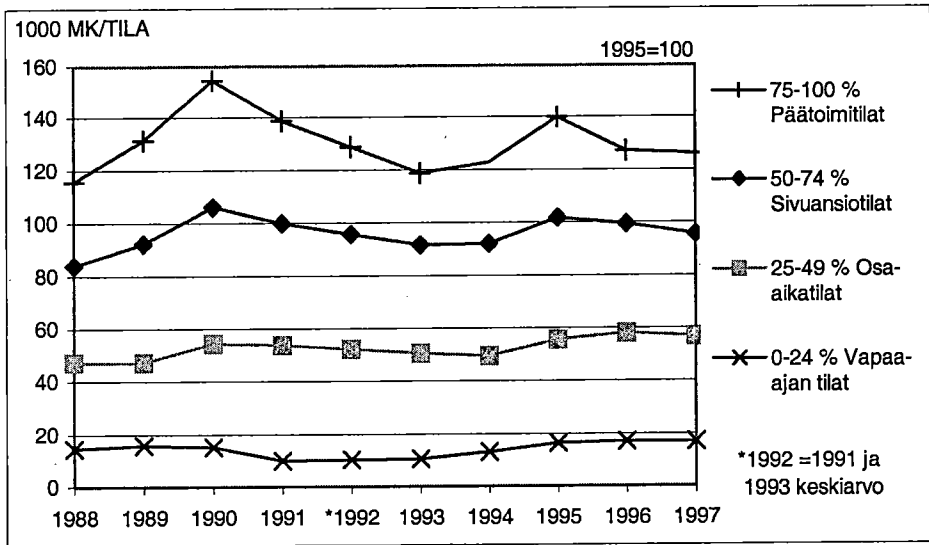
Kuvio 4.3.2. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin sivuanstioilla (50-75 % tulo-osuus maatilataloudesta) kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

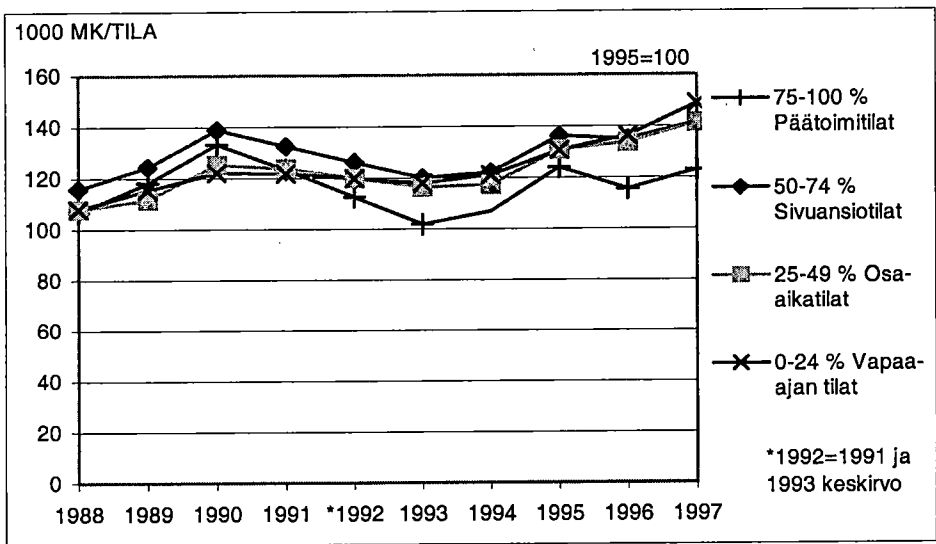
Kuvio 4.3.3. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin osa-aikatiiloilla (25-50 % tulo-osuus maatilataloudesta) kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna

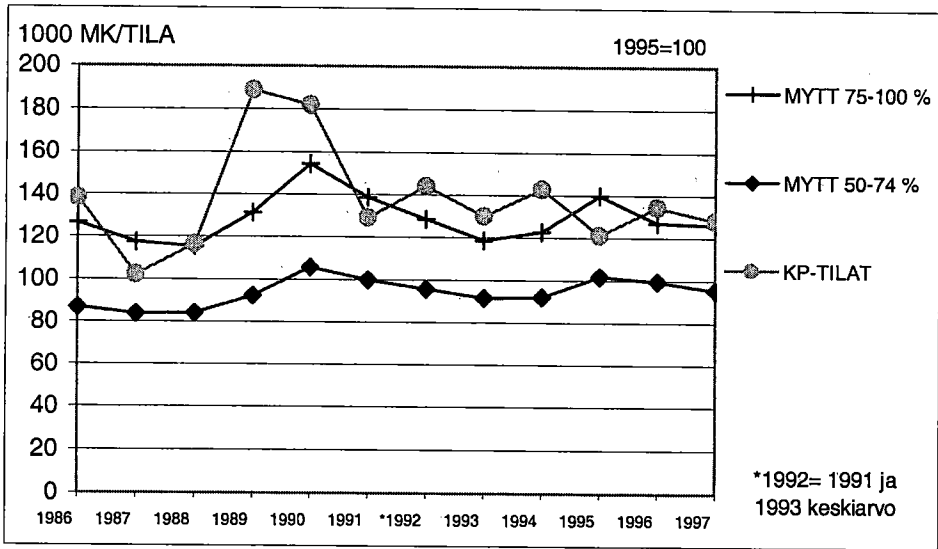
Kuvio 4.3.4. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin vapaa-ajan tiloilla (alle 25 % tulo-osuus maatilataloudesta) kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 4.3.5. Maataloustulo keskimäärin (mk/tila) tulo-osuuden mukaan vuosina 1988-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 4.3.6. Nettotulo keskimäärin (mk/tila) tulo-osuuden mukaan vuosina 1988-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

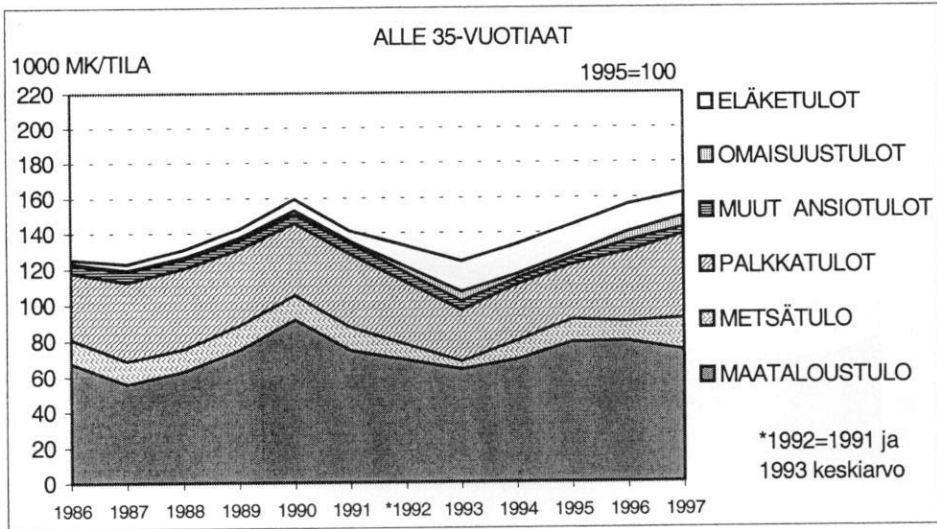
Kuvio 4.3.7. Maataloustulo (mk/tila) keskimäärin päätoimitiloilla, sivuansiotoilla ja MTTL:n kirjanpito-tiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

4.4. Viljelijän iän vaikutus tulotason

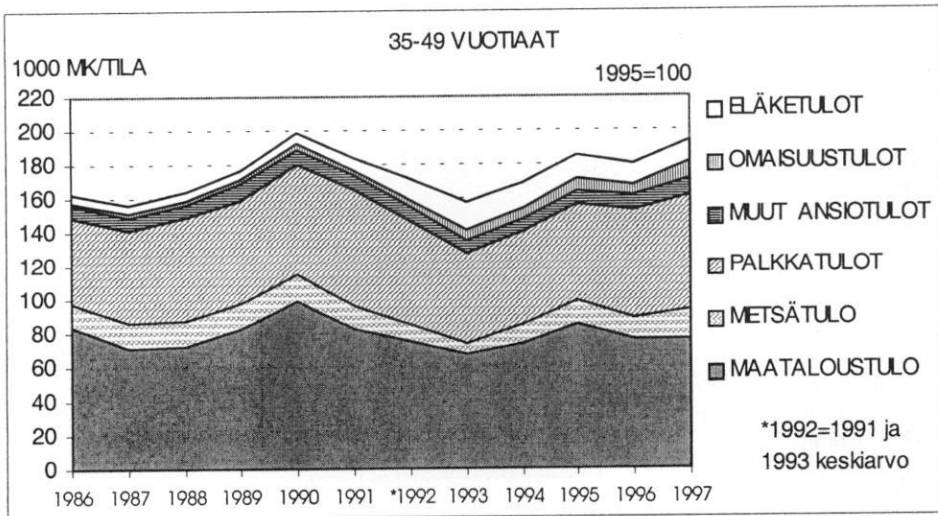
Maatiloista suurin osa on 35-49-vuotiaiden viljelijöiden omistuksessa. Heidän omistuksessaan oli vuonna 1997 46 % tiloista. 34 % tiloista on 50-64-vuotiaiden, 15 % alle 35-vuotiaiden ja 5 % yli 65-vuotiaiden viljelijöiden omistuksessa. Tilakoolla mitattuna suurimpia ovat 35-64-vuotiaiden viljelijöiden tilat. Maataloustulo tilaa kohti on suurin 35-49-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla. Tosin erot ovat pieniä kahden kesimmäisen ikäluokan välillä. Alle 50-vuotiailla viljelijöillä on velkaa yli puolet enemmän kuin 50-64-vuotiailla. Yli 65-vuotiailla maatalouden velkojen osuus maataloustulosta on noin kolme neljäsosaa.

Kokonaistulo tilaa kohti on suurin 35-64 -vuotiaiden viljelijöiden tiloilla (kuviot 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3. ja 4.4.4.). Palkkatuloja on eniten 35-49 -vuotiailla viljelijöillä. Nettotulon kehitys vastaa kokonaistulon kehitystä (kuvio 4.4.5.). Nuorten viljelijöiden eläketulojen suuri määrä johtuu siitä, että eläketuloihin on tässä laskettu myös muut tulonsiirrot. Niihin kuuluvat mm. sairausvakuutuksen päivä- ja äitiysrahat, lapsen kotihoidon tuki, opintoraha, erilaiset vakuutuksista maksetut päivärahat, maatalousyrittäjän luopumiskorvaus ja luopumiseläke. Yli 65-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla pääosa tulonsiirroista kohdistuu viljelijälle ja palkkatuloista puolisolle. Tilakokoluokittain tarkasteltuna erot eri ikäryhmien välillä ovat pieniä (kuvio 4.4.6.) lukuun ottamatta kaikkein suurimpia tilakokoluokkia.

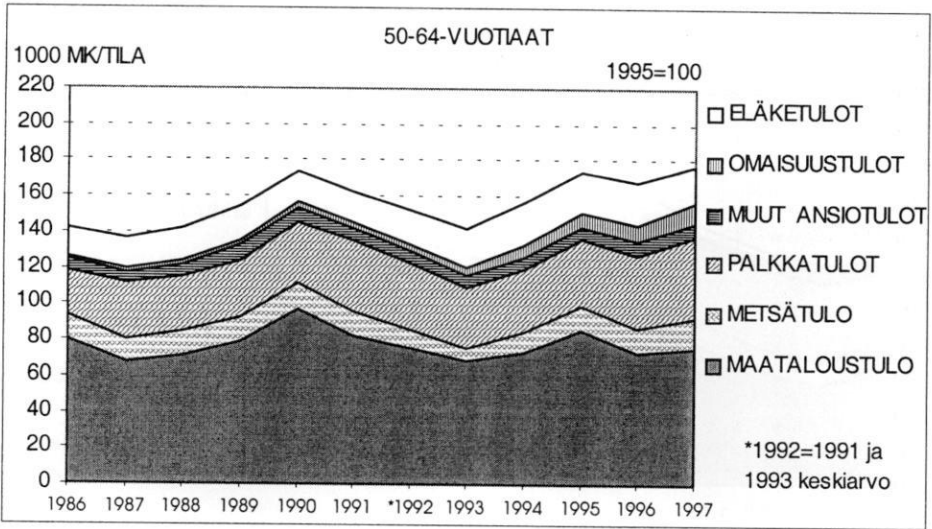

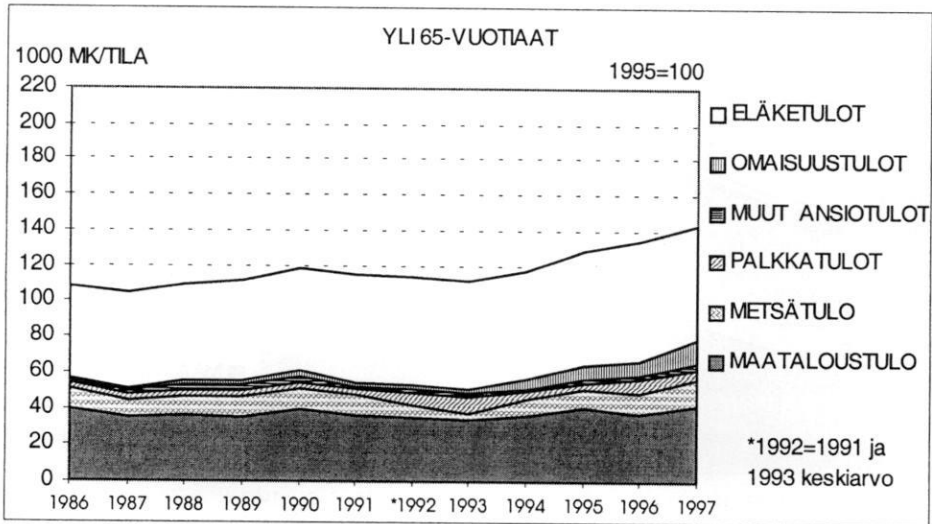
4.4.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) alle 35-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

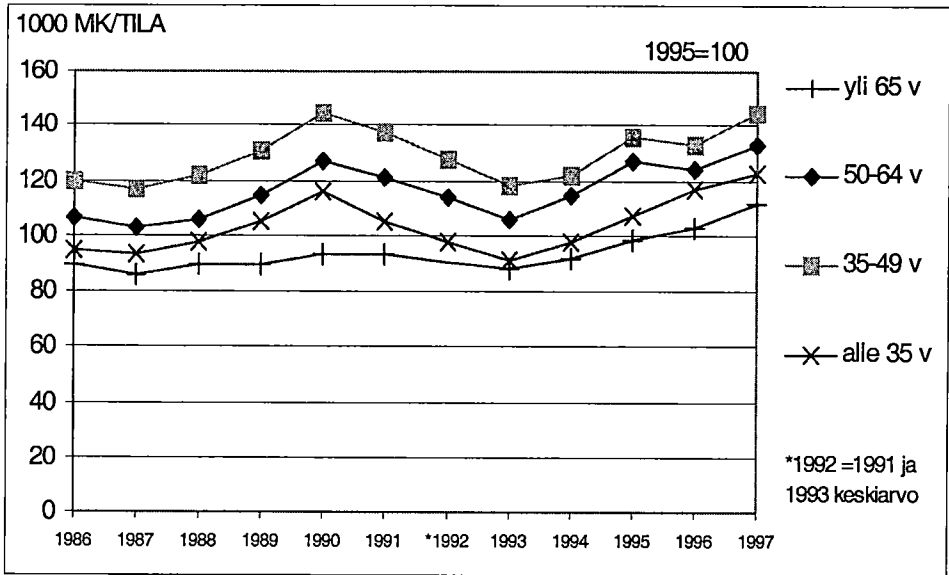
4.4.2. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) 35-49-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

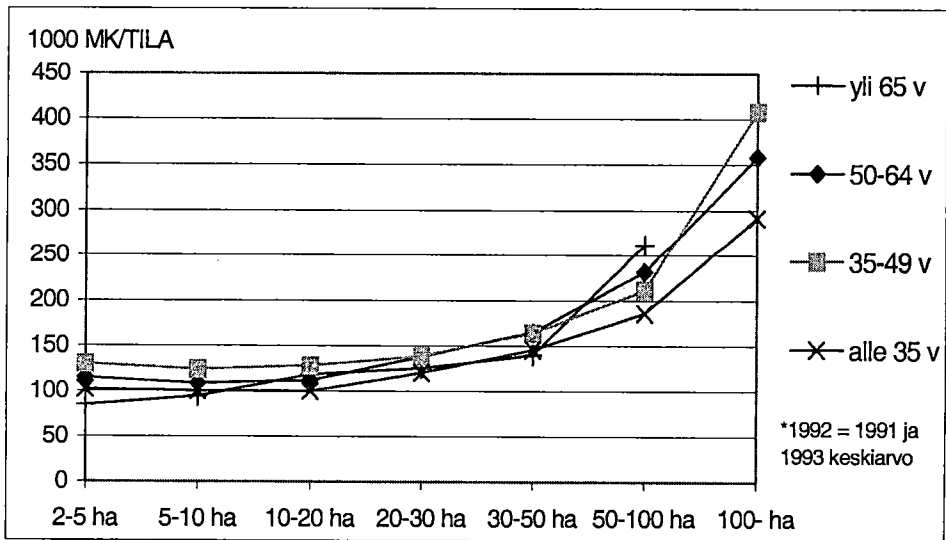
4.4.3. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) 50-64-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

4.4.4. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) yli 65-vuotiaiden viljelijöiden tiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 4.4.5. Nettotulo (mk/tila) keskimäärin vuosina 1986-1997 viljelijän iän mukaan kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 4.4.6. Nettotulo (mk/tila) keskimäärin viljelijän iän ja tilakoon mukaan vuonna 1997.

5. Viljelijöiden tulot eri tuotantosuunnissa

Tuotantosuunnan mukaan jaoteltuna runsas 30 prosenttia tiloista on maitotiloja ja 20 prosenttia viljatiloina. Sikatiloja on 6 prosenttia tiloista ja ne ovat peltopinta-alalla mitattuna suurimpia. 15 prosenttia tiloista on sellaisia, joilla minkään yksittäisen tuotantosuunnan tulot eivät ylitä 65 prosenttia maatalouden tuloista (taulukko 5.1.). Vuodesta 1990 vuoteen 1997 eniten ovat kasvaneet yhdistetyt maidon- ja naudanlihantuotantotilat. Ainoastaan erikoiskasvitilojen lukumäärä on tarkastelujaksolla kasvanut.

Maataloustulo tilaa kohti keskimäärin on sika-, siipikarja-, maito- ja yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla suurempi kuin erikoiskasvi-, nauta-, vilja- ja monipuolisen tuotannon tiloilla (kuviot 5.1. ja 5.2.). Tukien osuus kokonaistuotosta on suurin vilja- ja naudanlihantuotantotiloilla. Suurin kokonais- ja nettotulo tilaa kohti on sika- ja siipikarjatiloina (kuviot 5.1. ja 5.3.). Metsätuloja oli vuonna 1997 eniten sikatiloilla ja tilan ulkopuolisia palkkatuloja vilja-, erikoiskasvi- ja monipuolisten tuotannon tiloilla. Kokonaistuoton ja -kustannusten muodostumisessa ei ole suuria eroja tuotantosuuntien välillä (kuviot 5.4. ja 5.5.). Kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus kokonaistuotosta on suurempi siipikarja-, sika- ja maitotiloilla kuin nautatiloilla.

Hyvät ja huonot satovuodet vaikuttavat paitsi kasvintuotantoon, myös kotieläintuotantoon. Vuosina 1990-1998 maidontuotanto laski yhteensä 300 miljoonaa litraa ja tilojen lukumäärä vähentyi yli kymmenen prosenttia. Maitotilojen keskimääräinen maataloustulo laski vuosina 1990-1993 noin 20 000 mk/tila (kuvio 5.2.). Vuosien 1994 ja 1995 nousun jälkeen maitotilojen maataloustulo on tasaisesti hiukan laskenut. Naudanlihantuotanto väheni vuosina 1990-1995 mutta kasvoi hiukan vuosina 1996-1997. Vuonna 1998 naudanlihantuotanto taas hiukan laski ja naudanlihaa tuotettiin 29 miljoonaa kiloa vähemmän kuin vuonna 1991. Nautatilojen maataloustulo nousi vuonna 1990 mutta on sen jälkeen laskenut. Tarkastelujaksolla on eniten vähentynyt yhdistettyjen maito- ja nautatilojen lukumäärä. Maataloustulo näillä tiloilla on ollut pienempi kuin maitotiloilla mutta suurempi kuin nautatiloilla.

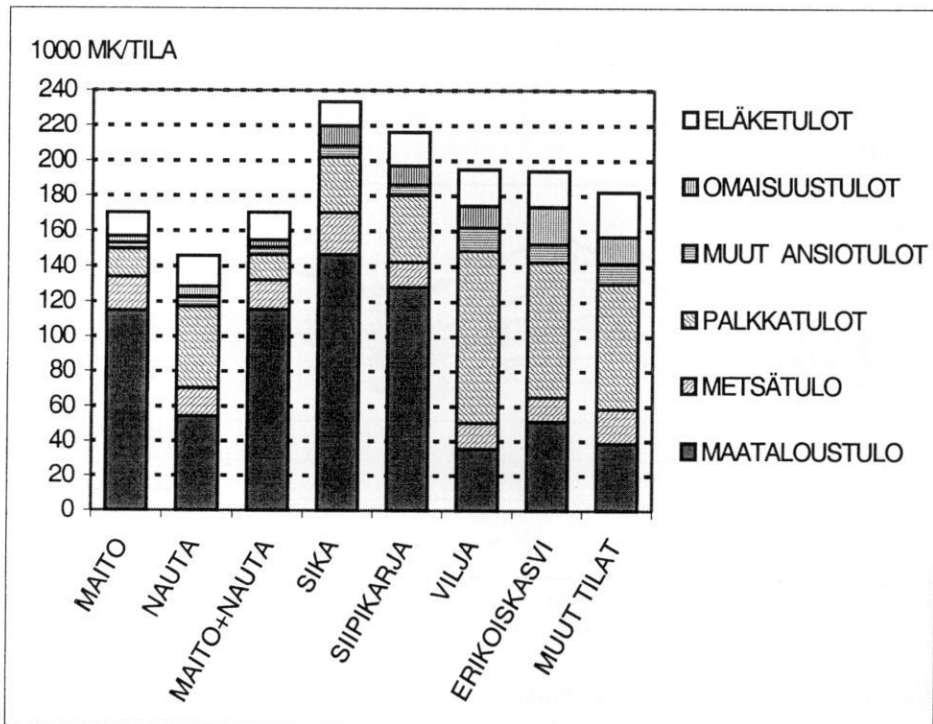
Sianlihantuotanto väheni vuosina 1990-1993, mutta on sen jälkeen kasvanut lukuun ottamatta pientä notkahdusta vuonna 1995. Vuonna 1998 sianlihantuotanto oli jälleen lähes vuoden 1990 tasolla. Myös sikatiloilla maataloustulo nousi vuosina 1990 ja 1995 ja on muuten laskenut.

Kananmunantuotanto väheni vuosina 1990-1991 tuotannonsupistamissopimusten ja pakollisten tuotantoseisokkien takia. Vuonna 1991 myös siipikarjatiloinen maataloustulo kasvoi hiukan. Vuoden 1992 jälkeen kananmunantuotanto kasvoi vuoteen 1995 asti ja maataloustulo laski. Tämän jälkeen tuotanto on jälleen vähentynyt ja vuonna 1998 kananmunia tuotettiin vähemmän kuin ker- taakaan 1990-luvulla. Vuosina 1990-1998 siipikarjanlihan tuotanto on kasvanut lähes kaksinkertaiseksi (MTTL 1999). Kananmunantuotantotilat ja siipikarjanlihantuotantotilat luetaan kuitenkin Maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa

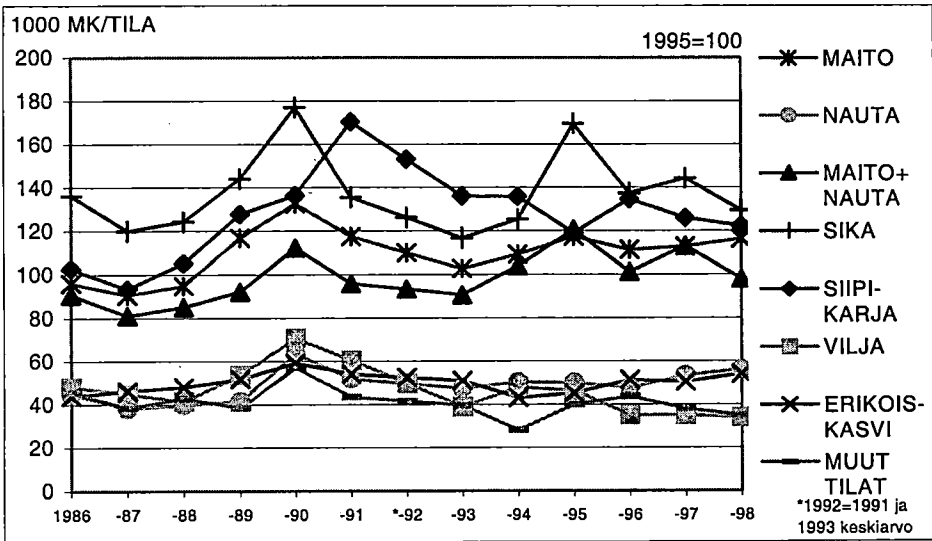
kuuluvaksi samaan tuotantosuuntaan, mikä vaikeuttaa tulokehityksen tarkastelua.

Taulukko 5.1. Tilalukumäärän, tilakoon ja tukien osuuden kehitys eri tuotantosuunnissa vuosina 1990-1997.

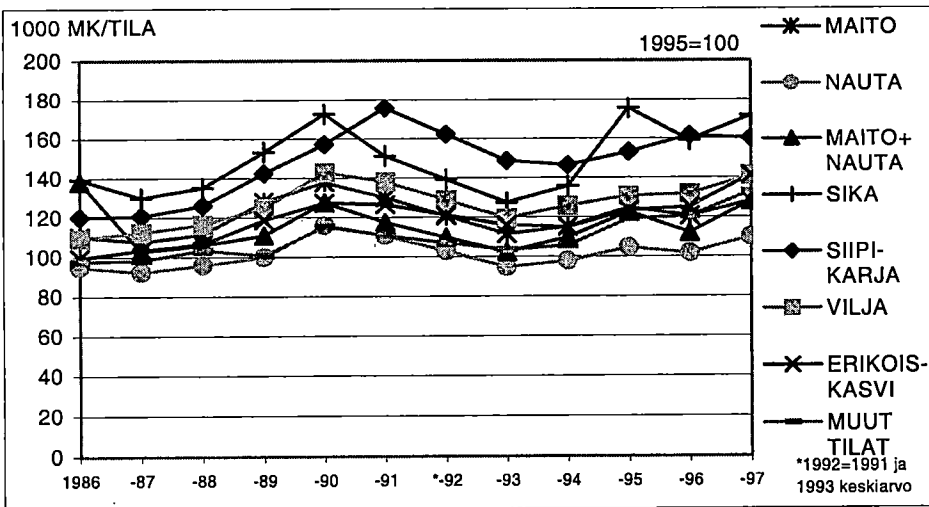
	Tiloja, kpl		Peltoa, ha /tila		Tukien osuus kokonaistuotosta, %	
	1990	1997	1990	1997	1990	1997
MAITO	24 788	21 917	20,22	26,24	6,8	36,5
NAUTA	5 773	4 992	15,20	20,85	8,9	52,2
MAITO+NAUTA	10 803	1 884	20,50	30,63	8,4	38,2
SIKA	4 704	4 546	27,01	35,20	2,7	33,1
SIIPIKARJA	1 287	1 132	19,45	27,59	3,1	29,6
VILJA	16 232	15 974	23,60	24,10	6,6	53,5
ERIKOISKASVI	2 603	6 458	14,20	17,59	4,7	31,9
MUUT TILAT	38 796	11 924	14,20	17,35	12,2	40,6

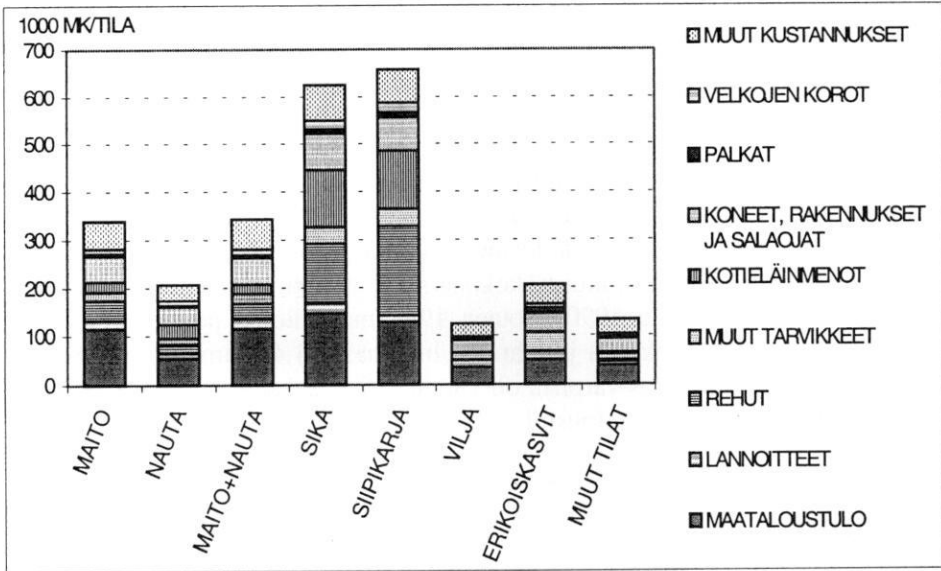
Kuvio 5.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) eri tuotantosuunnissa vuonna 1997.

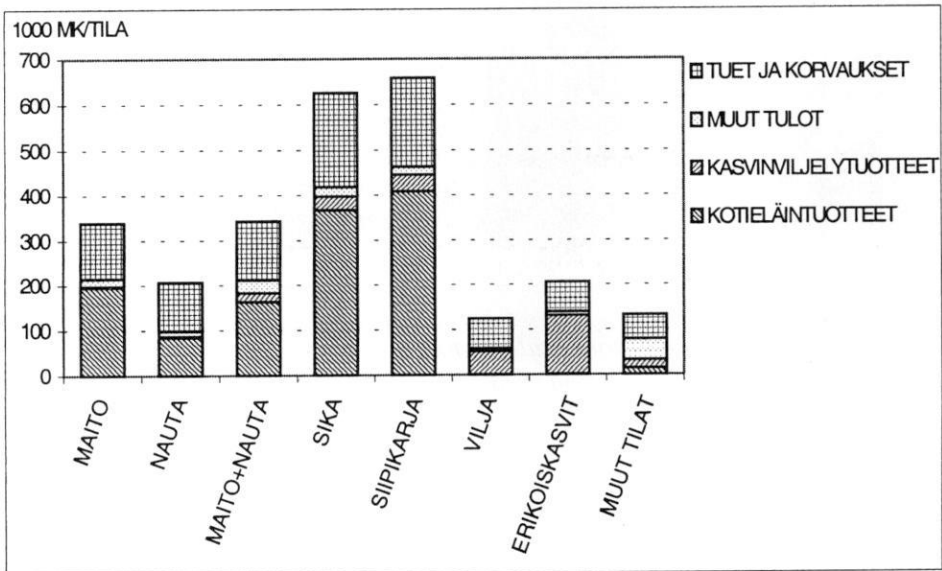
Kuvio 5.2. Keskimääräinen maataloustulo tilaa kohti (mk/tila) eri tuotantosunnissa vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.3. Keskimääräinen nettotulo tilaa kohti (mk/tila) eri tuotantosunnissa vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.4. Kokonaistuoton jakaantuminen maataloustuloon ja tuotantokustannuksiin (mk/tila) eri tuotantosuunnissa keskimäärin vuonna 1997.

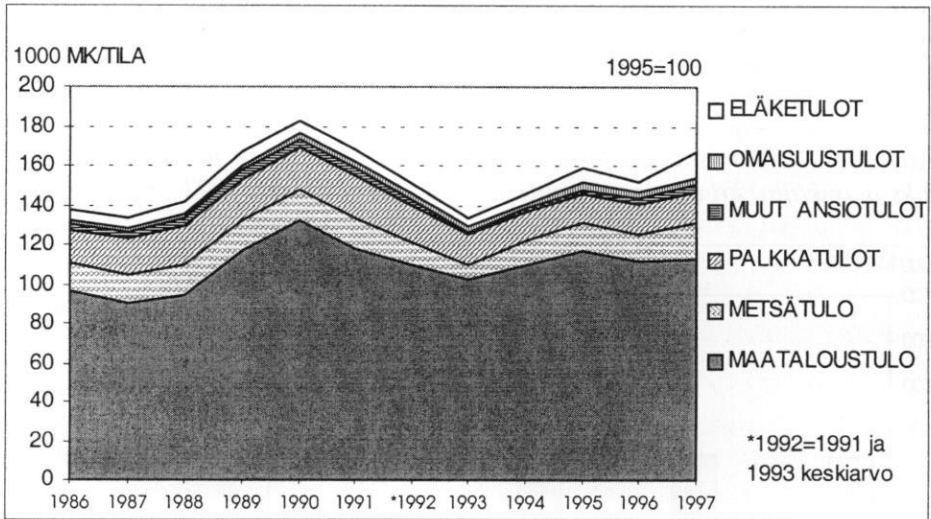

Kuvio 5.5. Kokonaistuoton muodostuminen keskimäärin (mk/tila) eri tuotantosuunnissa vuonna 1997.

5.1. Maitotilat

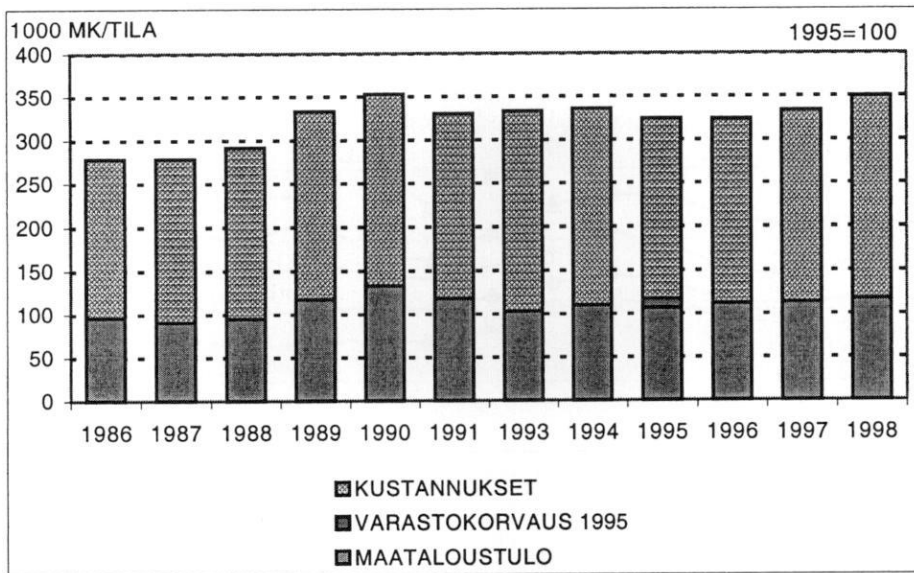
5.1.1. Maitotilojen tulokehitys

Maitotilojen keskimääräinen tulokehitys vastaa kaikkien tilojen tulokehitystä (kuvio 5.1.1.). Maitotilojen keskimääräinen maataloustulo nousi selvästi vuosina 1990 ja 1995 ja on sen jälkeen laskenut (kuvio 5.1.2.). Koska maitotilojen tuloista yli kaksi kolmasosaa muodostuu maataloustulosta, näkyy maataloustulon vaihtelun ja tilakoon vaikutus kokonais- ja nettotulossa selvästi (kuviot 5.1.3. ja 5.1.4.). Vuodesta 1990 vuoteen 1997 maitotilojen peltopinta-ala on kasvanut lähes kolmanneksella ja lehmien lukumäärä 1,4 lehmällä tilaa kohti. Maitotiloilla velkojen osuus varoista oli vuonna 1997 kaksi kolmasosaa ja maksettujen korkojen osuus maataloustulosta 9 prosenttia.

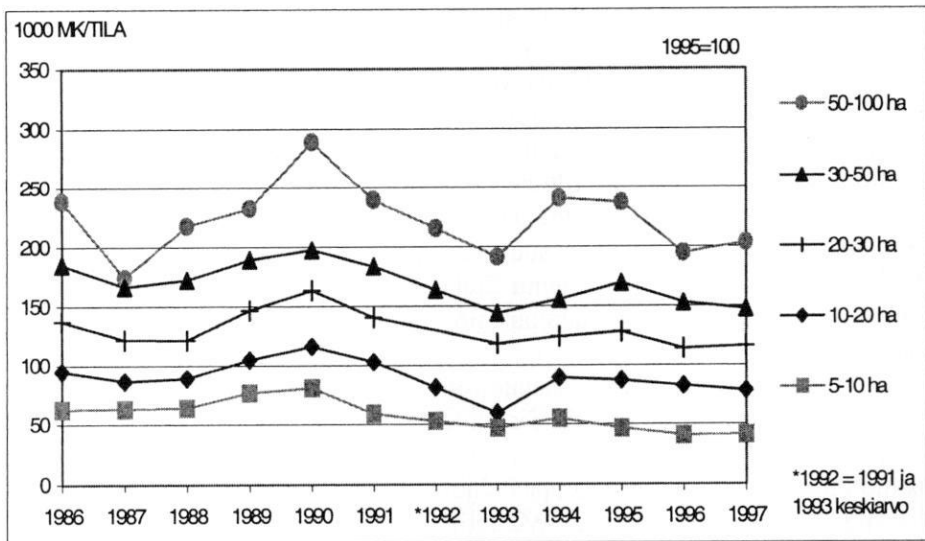

Kuvio 5.1.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) maitotiloilla keskimäärin vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

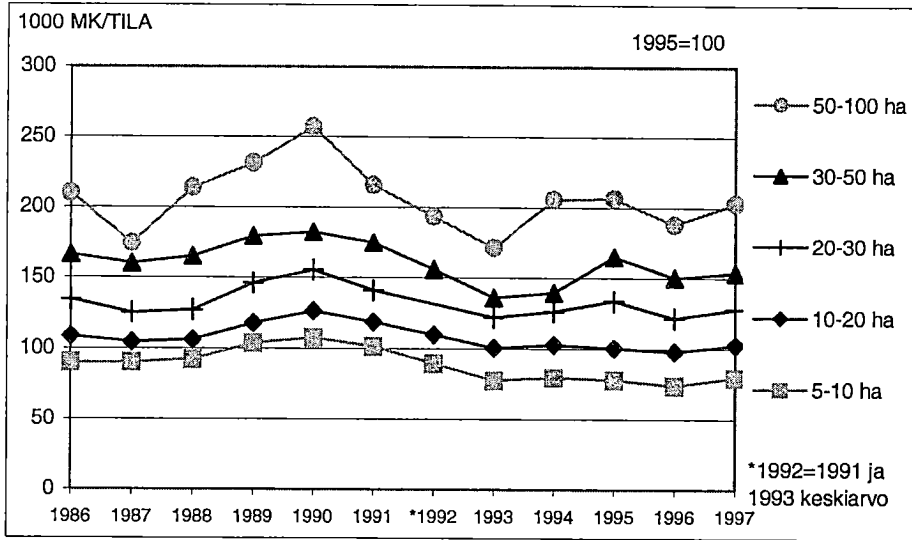

Kuvio 5.1.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) maitotiloilla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.1.3. Maitotilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

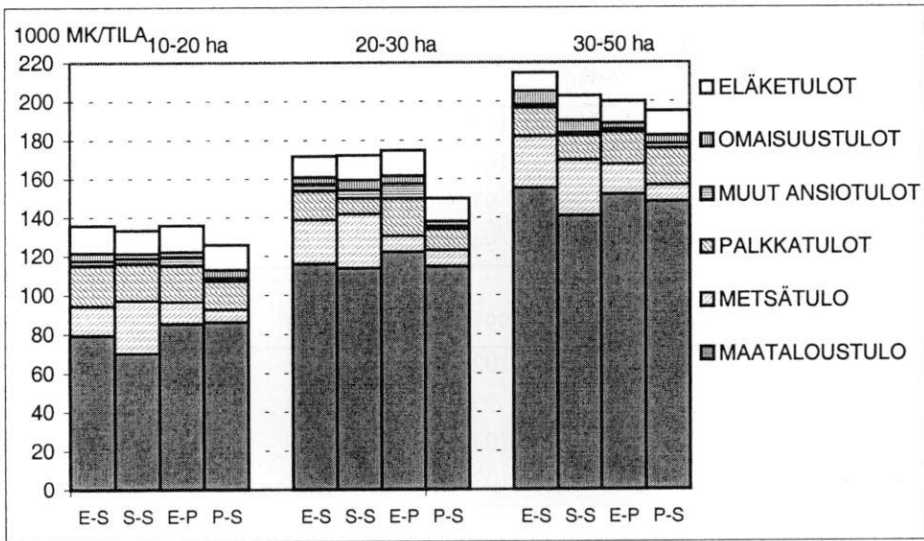
Kuvio 5.1.4. Maitotilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.1.2. Maitotilojen tulot maan eri osissa

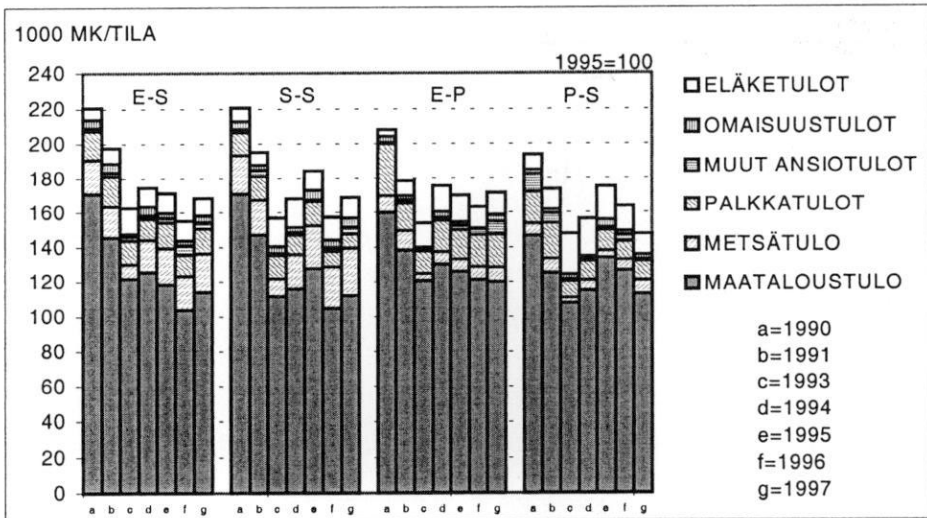
Maitotilojen kokonaistulojen muodostumisessa ei ole suuria eroja eri alueilla (kuvio 5.1.5.). Tilakokoluokittain tarkasteltuna Sisä-Suomen maitotilojen maataloustulo oli vuonna 1997 muita alueita pienempi kaikissa tilakokoluokissa. Sisä-Suomen maitotiloilla on sitä vastoin eniten metsätuloja. Maataloustulon erot eri alueiden välillä eivät kuitenkaan ole suuria ja maan keski- ja pohjoisosissa on useimpina vuosina ylletty Etelä-Suomen maataloustuloon tai sen yli. 20-30 hehtaarin maitotiloilla tilojen tulokehitys riippuu kaikilla alueilla eniten maataloustulon vaihtelusta (kuvio 5.1.6. ja taulukko 5.1.1.). Vuonna 1997 maksettujen tukien ja korvausten osuus maatalouden kokonaistuotosta oli suurin Pohjois-Suomessa (41 %) ja pienin Etelä-Suomessa (34 %). Ainoastaan Etelä-Suomessa keskimääräinen maataloustulo ylitti maksettujen tukien ja korvausten yhteismäärän.

1990-luvun alkupuolella maataloustulo oli 20-30 hehtaarin maitotiloilla muita alueita suurempi Etelä- ja Sisä-Suomessa, ja vuoden 1993 jälkeen Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa. 10-20 hehtaarin tilakokoluokassa maataloustulo on muita alueita korkeampi Pohjois-Suomessa ja 30-50 hehtaarin tilakokoluokassa Etelä-Pohjanmaalla. Maitotilojen nettotulojen osalta samankokoisten maitotilojen tulot eri osissa maata ovat varsin samaa tasoa. Vaikka tilojen keskimääräinen nettotulo tilakokoluokittain tarkasteltuna on Sisä- ja Pohjois-Suomessa korkeampi kuin Etelä-Suomessa ja -Pohjanmaalla, on näiden alueiden keskimääräinen nettotulo suurempi. Tämä johtuu suuremmasta tila- ja kar-

jakoosta (taulukko 5.1.2.). Viime vuosina myös Sisä-Suomen maitotilojen nettotulo on joissakin tilakokoluokissa ylittänyt Etelä-Suomen tilojen nettotulon.

Kuvio 5.1.5. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin 10-20 hehtaarin, 20-30 hehtaarin ja 30-50 hehtaarin maitotiloilla (mk/tila) maan eri osissa vuonna 1997.

Kuvio 5.1.6. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) 20-30 hehtaarin maitotiloilla maan eri osissa vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Taulukko 5.1.1. Maitotilojen keskimääräinen maataloustulo eri alueilla suhteessa maitotilojen maataloustuloon Etelä-Suomessa vuosina 1990-1997 (E-S = 100).

MAATALOUSTULO MK/TILA		SUHDELUKU, ETELÄSUOMI=100						
SISÄ-SUOMI	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	103	102	92	85	93	104	88	
20-30 ha	100	101	92	92	108	101	98	
30-50 ha	98	97	100	106	99	104	91	
Keskimäärin	98	94	89	90	91	72	87	
<hr/>								
ETELÄ-POHJANMAA	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	105	102	92	95	106	116	108	
20-30 ha	94	95	99	104	106	117	105	
30-50 ha	89	103	102	100	104	104	98	
Keskimäärin	100	103	97	98	106	82	105	
<hr/>								
POHJOIS-SUOMI	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	102	108	112	102	115	133	109	
20-30 ha	86	86	88	92	113	122	99	
30-50 ha	81	83	92	95	101	103	96	
Keskimäärin	97	97	100	104	113	90	104	

Taulukko 5.1.2. Maitotilojen keskimääräinen nettotulo eri alueilla suhteessa maitotilojen maataloustuloon Etelä-Suomessa vuosina 1990-1997 (E-S = 100).

NETTOTULO MK/TILA		SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100						
SISÄ-SUOMI	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	104	104	100	98	108	110	98	
20-30 ha	100	100	97	97	106	101	10	
30-50 ha	105	106	110	104	103	104	95	
Keskimäärin	100	98	98	96	99	100	93	

ETELÄ-POHJANMAA		SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100						
	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	101	98	97	98	107	105	130	
20-30 ha	95	91	96	100	98	105	134	
30-50 ha	97	99	101	97	102	110	123	
Keskimäärin	100	97	98	97	101	104	71	

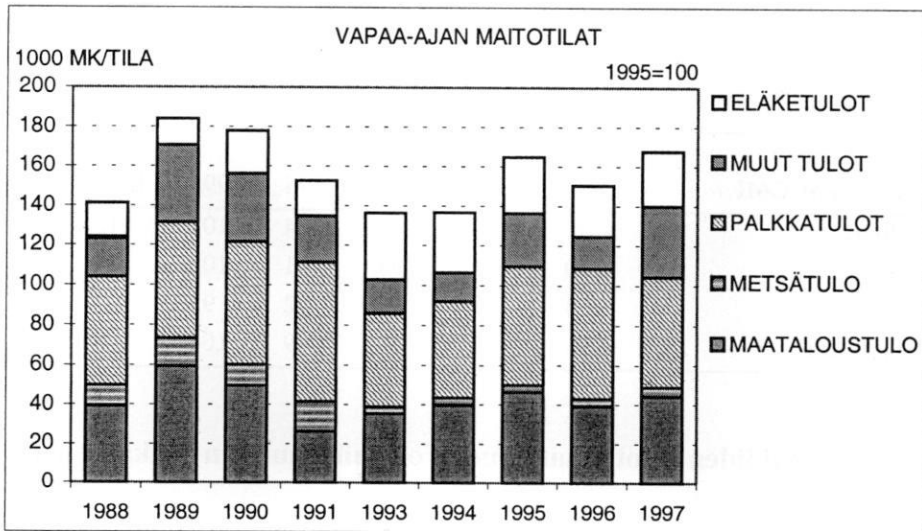

POHJOIS-SUOMI		SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100						
	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	97	100	100	104	107	112	94	
20-30 ha	90	92	94	91	102	105	89	
30-50 ha	84	83	99	92	95	103	92	
Keskimäärin	95	97	98	99	104	108	94	

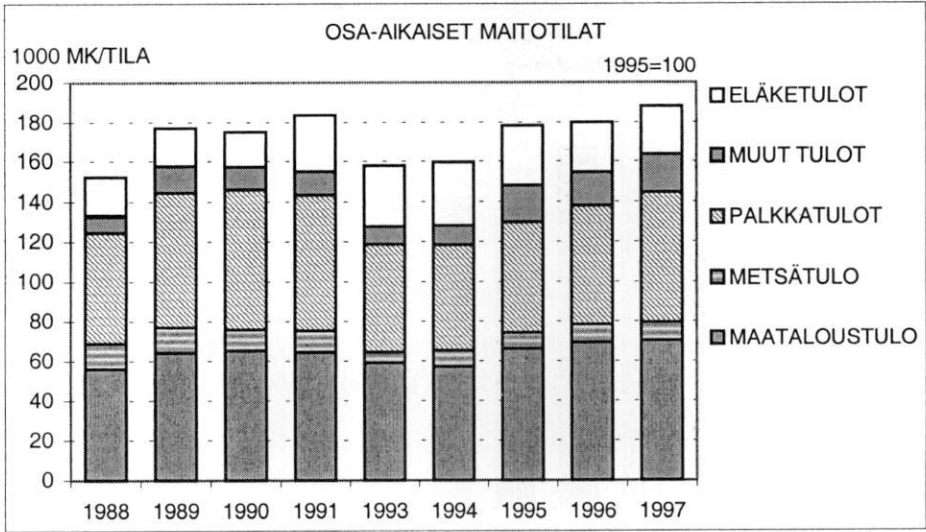
5.1.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan maitoilla

Suurin osa maitotiloista lukeutuu tutkimuksessa sovellettujen tilastomäärittelysten mukaan päätoimitiloihin. Maitotiloista 18 prosenttia on sivuansiotiloja, osa-aikatileja on 10 prosenttia ja vapaa-ajan tiloja 5 prosenttia. Maitotiloista sivuansio- ja päätoimitilat ovat peltopinta-alalla mitattuna lähes samankokoisia, mutta päätoimitilojen maataloustulo on suurempi. Sivuan- ja päätoimitiloilla peltoa on keskimäärin 27,5 hehtaaria tilaa kohti. Lehmäitä päätoimitiloilla on sen sijaan enemmän. Vuonna 1997 päätoimisilla maitotiloilla oli keskimäärin 14,5 lehmää ja sivuansiotiloilla keskimäärin 8 lehmää. Vapaa-ajan ja osa-aikatileilla on peltoa keskimäärin 20 hehtaaria ja lehmäitä 10 kappaletta tilaa kohti. Maa- ja metsätalouden tulo-osuuden mukaan tarkasteltuna maitotiloista osa-aika- ja sivuansiotiloilla on suuremmat kokonaistulot kuin vapaa-ajan ja päätoimisilla tiloilla (kuviot 5.1.7, 5.1.8, 5.1.9. ja 5.1.10.). Toisin kuin päätoimitilat, ne ovat myös onnistuneet nostamaan kokonaistulojaan EU-jäsenyyden alkuvuosina maatalouden ulkopuolisten tulojen avulla.

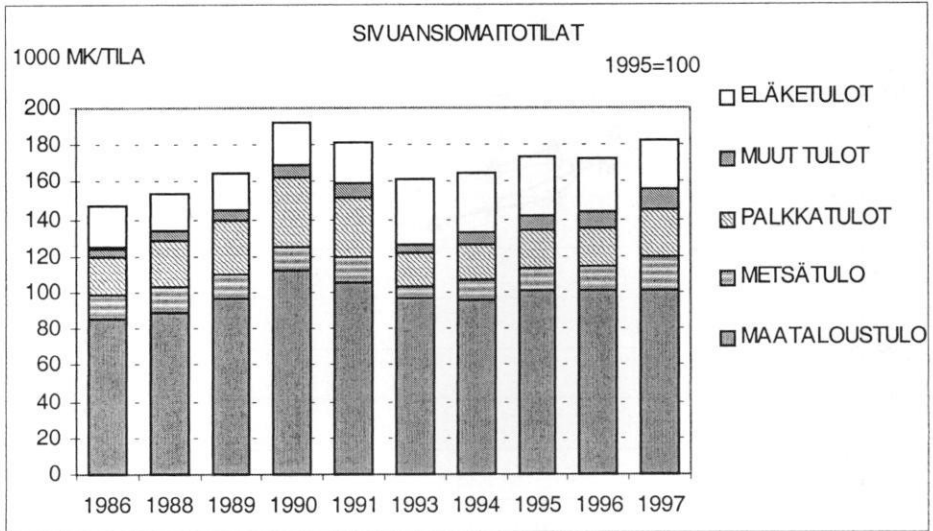
Keskimääräinen nettotulo tilaa kohti on suurin osa-aikajäsenillä (kuvio 5.1.11.). Vaikka verotuksen huomioon ottaminen pienentää tuloeroja, myös sivuansio- ja vapaa-ajan tilat ovat ylittäneet päätoimitiloja korkeampiin nettotuloihin. Tilakokoluokittain tarkasteltuna isommilla tiloilla on suuremmat nettotulot (kuvio 5.1.12.). Vasta isommilla tiloilla erot nettotuloissa tulo-osuuden mukaan tarkasteltuna pienenevät. Tarkasteltaessa peltoalalla mitattuna samankokoisia maitotiloja verotustietojen pohjalta tilojen maataloustulo on ollut päätoimisilla tiloilla suunnilleen sama kuin vastaavilla MTTL:n kirjanpito-tiloilla, jotka harjoittavat maidontuotantoa päätoimintasuuntanaan. Sitä vastoin sivuansiotiloilla on koko tarkastelujakson ajan jääty alle päätoimisempien tilojen maataloustulon (kuvio 5.1.13.). Myös kirjanpito-tilojen keskipeltoala ja lehmien lukumäärä tilaa kohti vastaavat samankokoisten päätoimitilojen vastaavia lukuja.

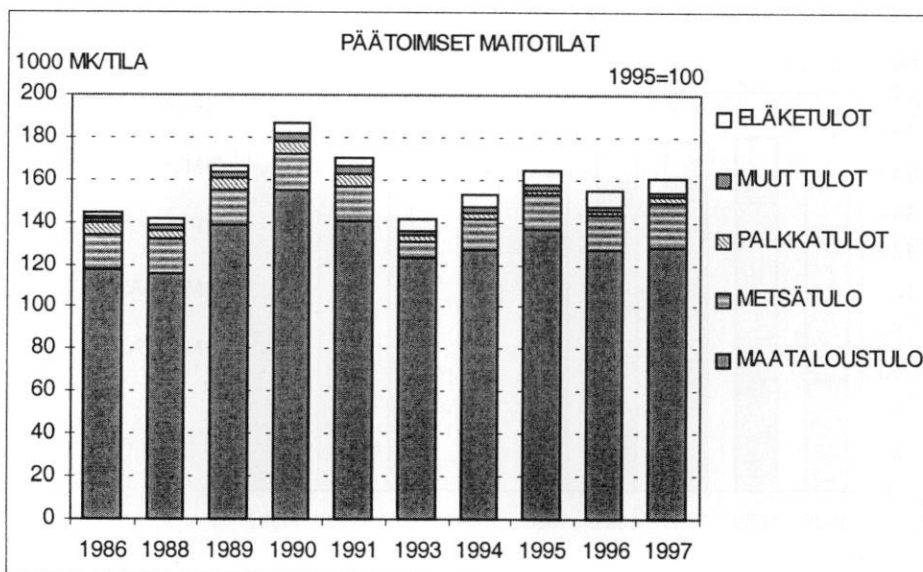
Kuvio 5.1.7. Kokonaistulojen (mk/tila) muodostuminen keskimäärin vapaa-ajan maitotiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

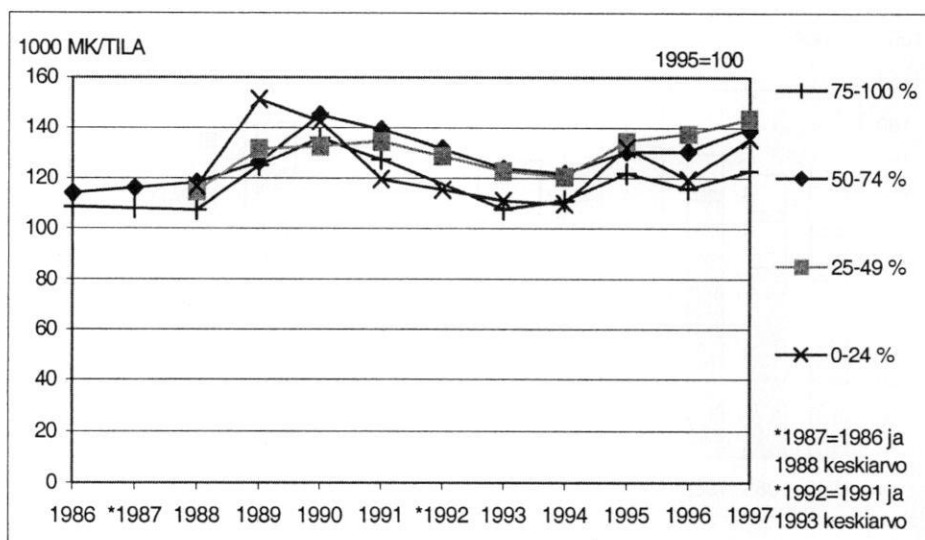
Kuvio 5.1.8. Kokonaistulojen (mk/tila) muodostuminen keskimäärin osa-aikaisilla maitotiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.1.9. Kokonaistulojen (mk/tila) muodostuminen keskimäärin sivuansemiitotiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

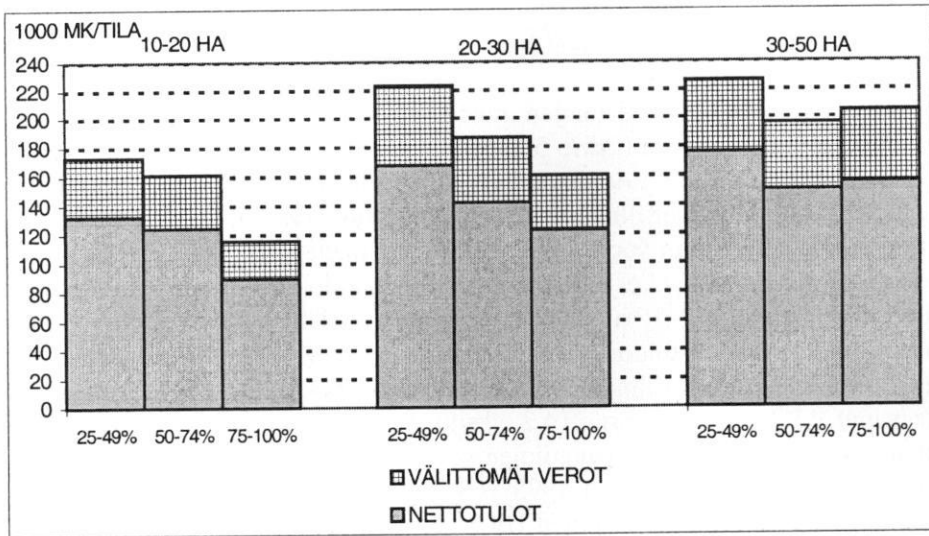

Kuvio 5.1.10. Kokonaistulojen (mk/tila) muodostuminen keskimäärin päätoimisilla maitotiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

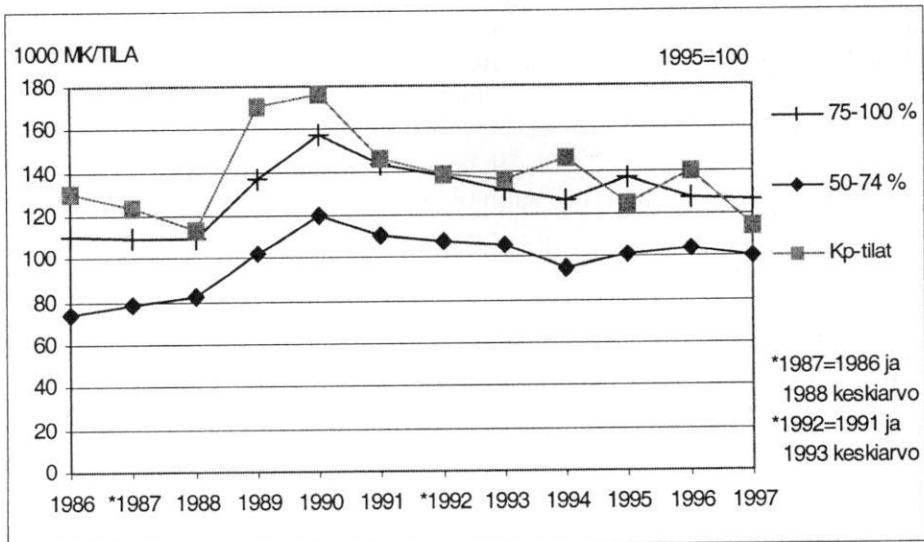

Kuvio 5.1.11. Nettotulo (mk/tila) keskimäärin tulo-osuuden mukaan maitotiloilla vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.1.12. Kokonaistulo ja nettotulo (mk/tila) maitotiloilla osa-aika-, sivuansio- ja päätoimitiloilla 10-20, 20-30 ja 30-50 hehtaarin tilakokoryhmissä vuonna 1997.

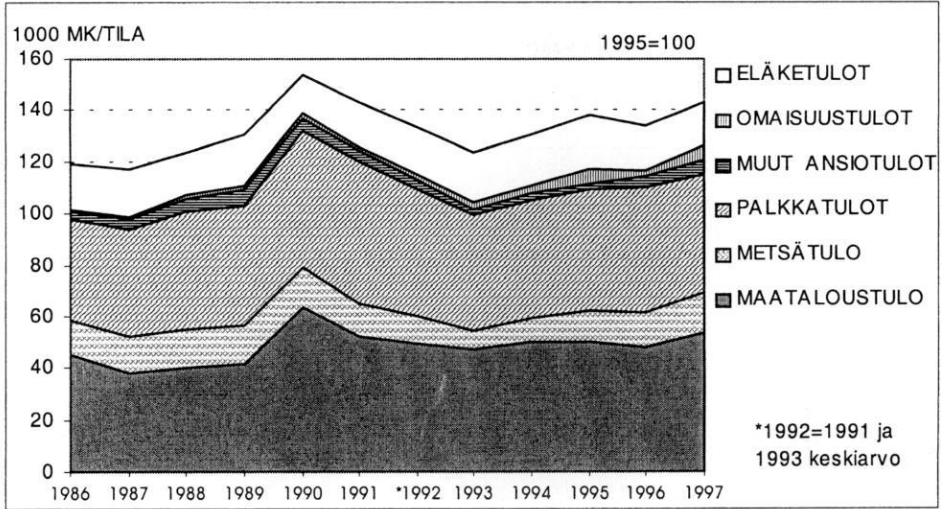
Kuvio 5.1.13. Maitotilojen keskimääräinen maataloustulo (mk/tila) 20-30 hehtaarin sivuansio-, päätoimi- ja kirjanpitotiloilla kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.2. Naudanlihatilat

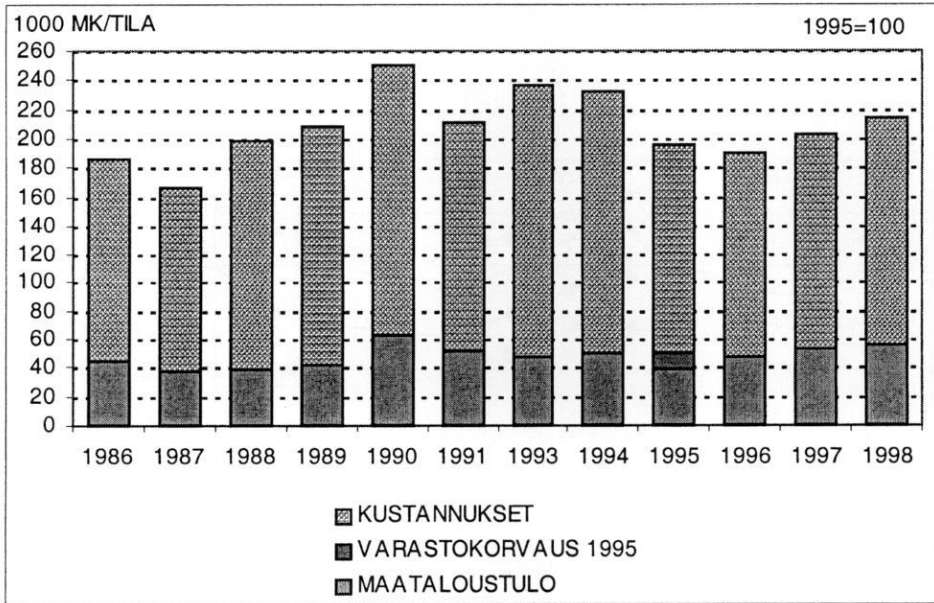
5.2.1. Naudanlihatilojen tulokehitys

Naudanlihatilojen kokonaistulojen muodostuksessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia viime vuosina (kuvio 5.2.1.). Maataloustulon osuus kokonaistuloista on noin 37 prosenttia. 1990-luvulla vain metsätulojen määrä ja osuus kokonaistuloista on kasvanut. Ilman maksettuja varastokorvauksia naudatilojen maataloustulo olisi laskenut vuonna 1995 varsin huomattavasti (kuvio 5.2.2.). Tuki- ja korvausten osuus kokonaistuotosta on naudatiloilla suurempi kuin muissa tuotantosuunnissa (52 % vuonna 1997) ja ne ovat lähes kaksinkertaiset keskimääräiseen maataloustuloon verrattuna. Vuodesta 1990 vuoteen 1997 naudatilojen keskimääräinen peltoala on kasvanut kolmanneksella ja eläinten määrä on kasvanut 11,2 eläinyksiköstä 14,2 yksikköön tilaa kohti. Toisin kuin esim. maitotiloilla, 1990-luvulla naudatilojen velat ovat ylittäneet niiden yhteenlasketut varat. Esimerkiksi vuonna 1993 velkojen ja varojen suhde oli 1,2 kun se vuonna 1990 oli 0,6. Maksettujen korkojen osuus maataloustulosta oli vuonna 1990 30 prosenttia. Vuonna 1997 velkojen osuus varoista oli naudatiloilla keskimäärin 90 prosenttia ja korkojen osuus maataloustulosta oli 18 prosenttia.

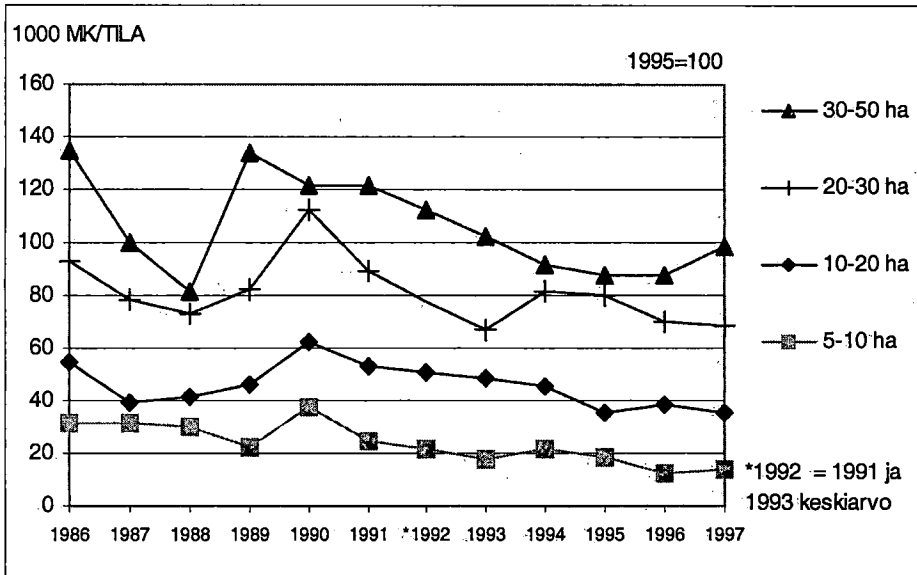
Naudanlihatiloilla maataloustulo muodostaa ainoastaan osan kokonaistuloista ja suuri osa niistä on osa-aikatileja. Maataloustulon osuus kokonaistuloista on 5-10 hehtaarin tiloilla noin 14 prosenttia, 10-20 hehtaarin tiloilla 29 prosenttia ja 20-30 hehtaarin tiloillakin vain 44 prosenttia kokonaistuloista. Maataloustulon pieni osuus kokonaistuloista ilmenee maatalous- ja nettotulojen kehityksessä (kuviot 5.2.3. ja 5.2.4.). Pienimmillä tiloilla maatalouden ulkopuolisilla tuloilla on onnistuttu merkittävästi kaventamaan tuloeroja suurimpiin tiloihin verrattuna. Kuitenkin 30-50 hehtaarin tilojen kokonais- ja nettotulot ovat noin 1,5 -kertaiset 5-10 hehtaarin tilojen tuloihin verrattuna.

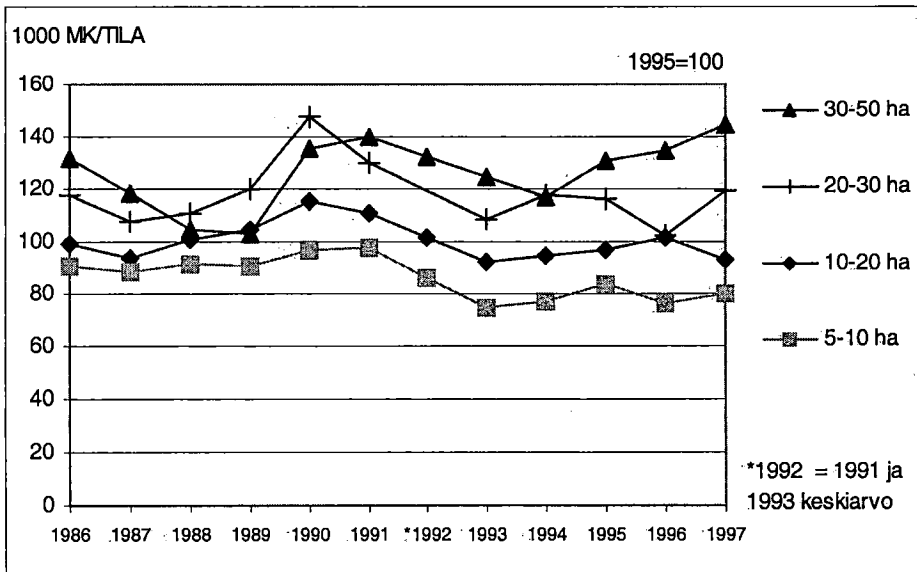
Kuvio 5.2.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) nautatiloilla keskimäärin vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.2.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) nautatiloilla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.2.3. Nautatilojen maataloustulo (mk/tila) tilakoon mukaan keskimäärin vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

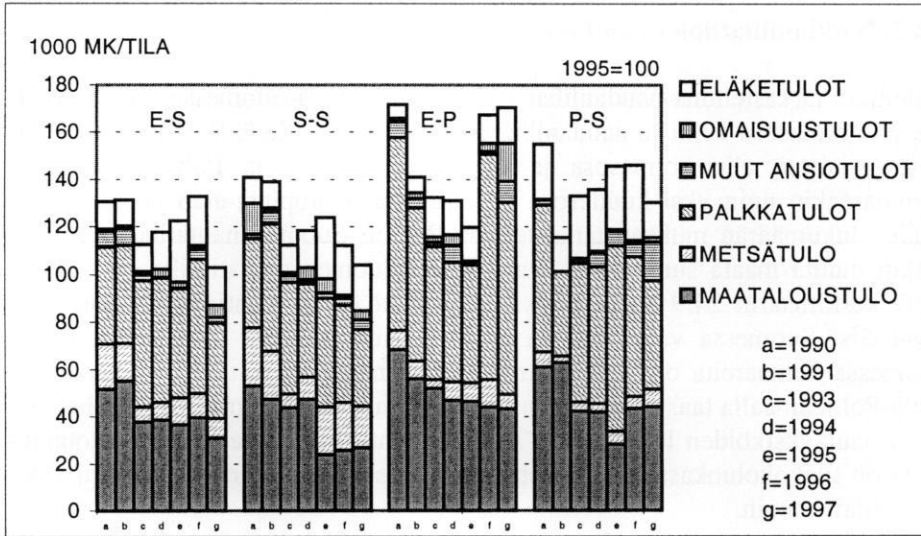
Kuvio 5.2.4. Nautatilojen nettotulo keskimäärin (mk/tila) tilakoon mukaan vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.2.2. Naudanlihatilojen tulot maan eri osissa

Alueittain tarkasteltuna naudanlihatiloja on eniten Sisä-Suomessa, missä sijaitsee yli kolmasosa kaikista naudanlihantuotantotiloista. Etelä-Suomessa nautatiloista sijaitsee alle kolmasosa ja Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa kummassakin noin yksi kuudesosa nautatiloista. Peltopinta-alan ja nautayksiköiden lukumäärän mukaan tarkasteltuna Pohjois-Suomen nautatilat ovat kuitenkin muuta maata suurempia. Kun Pohjois-Suomen nautatiloilla oli vuonna 1997 keskimäärin 24,9 ha ja 17,3 nautayksikköä tilaa kohti, olivat vastaavat luvut Sisä-Suomessa vain 18,0 ha ja 11,5 nautayksikköä tilaa kohti. Etelä-Suomessa hehtaareita oli keskimäärin 21,2 ja nautayksiköitä 14,1 tilaa kohti. Etelä-Pohjanmaalla taas nautatilojen peltopinta-ala oli keskimäärin 22,1 hehtaaria ja nautayksiköiden lukumäärä 17,1 tilaa kohti. Eniten naudanlihantuotantotiloja on tilakokoluokassa 10-20 hehtaaria jota seuraavassa on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin.

Alueittain tarkasteltuna Etelä-Pohjanmaan 10-20 hehtaarin nautatiloilla on suurimmat kokonaistulot (kuvio 5.2.5.). Pienimmät kokonaistulot taas on Etelä-Suomen nautatiloilla. Maataloustulo tilaa kohti keskimäärin on Pohjois-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla ollut viime vuosina suurempi kuin Etelä- ja Sisä-Suomessa (taulukko 5.2.1.). Tukien osuus maatalouden kokonaistuotosta on koko maassa yli 50 %. Maksettujen tukien määrä on muilla alueilla yli kaksinkertainen maataloustuloon verrattuna, mutta Etelä-Pohjanmaalla osuus on noin 176 prosenttia (vuonna 1997). Maksettujen korkojen osuus maataloustulosta on muilla alueilla noin 20 prosenttia ja Etelä-Pohjanmaalla noin 11 prosenttia (vuonna 1997). Velat ylittivät maatalouden veronalaiset varat vuonna 1997 vain Pohjois-Suomessa, Sisä-Suomessa suhde oli 0,98. Etelä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla maatalouden velkojen osuus varoista oli vuonna 1997 noin 70 prosenttia.

Sisä-Suomen nautatiloilla oli metsätuloja muiden alueiden tiloja enemmän mutta palkkatuloja oli eniten Etelä-Pohjanmaalla. Vaikka eläketulojen määrä tilaa kohti on Pohjois-Suomessa suurempi kuin Etelä-Pohjanmaalla, nettotulo tilaa kohti keskimäärin on ollut Etelä-Pohjanmaalla vuosina 1996-1997 muita alueita suurempi (taulukko 5.2.2.).

Kuvio 5.2.5. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin 10-20 hehtaarin nautatiloilla vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Taulukko 5.2.1. Nautatilojen maataloustulo (mk/tila) eri alueilla suhteessa maataloustuloon Etelä-Suomen nautatiloilla vuosina 1991-1997 (E-S = 100).

MAATALOUSTULO, MK/TILA		SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100					
SISÄ-SUOMI	1991	1993	1994	1995	1996	1997	
10-20 ha	86	116	123	66	65	77	
Keskimäärin	81	109	110	74	68	97	
ETELÄ-POHJANMAA		1991	1993	1994	1995	1996	1997
10-20 ha	102	138	115	127	111	123	
Keskimäärin	98	129	116	99	115	157	
POHJOIS-SUOMI		1991	1993	1994	1995	1996	1997
10-20 ha	106	159	108	77	110	126	
Keskimäärin	86	126	123	113	109	165	

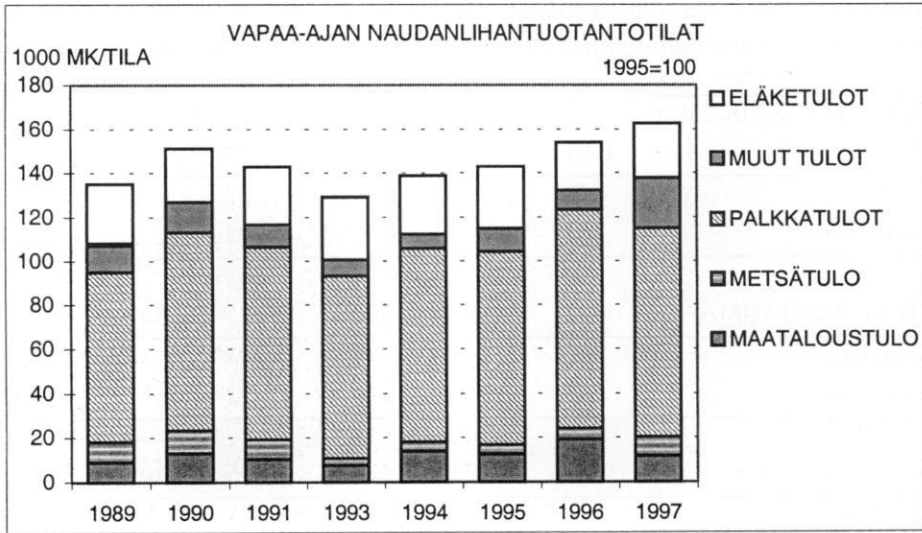
Taulukko 5.2.2. Nautatilojen nettotulo (mk/tila) eri alueilla suhteessa nettotuloon Etelä-Suomen nautatiloilla vuosina 1991-1997 (E-S = 100).

NETTOTULO, MK/TILA	SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100					
SISÄ-SUOMI	1991	1993	1994	1995	1996	1997
10-20 ha	102	91	97	107	91	102
Keskimäärin	101	98	96	108	92	91
<hr/>						
ETELÄ-POHJANMAA	1991	1993	1994	1995	1996	1997
10-20 ha	106	104	98	103	135	161
Keskimäärin	99	110	97	92	117	122
<hr/>						
POHJOIS-SUOMI	1991	1993	1994	1995	1996	1997
10-20 ha	123	91,	108	121	84	122
Keskimäärin	112	94	108	109	115	110

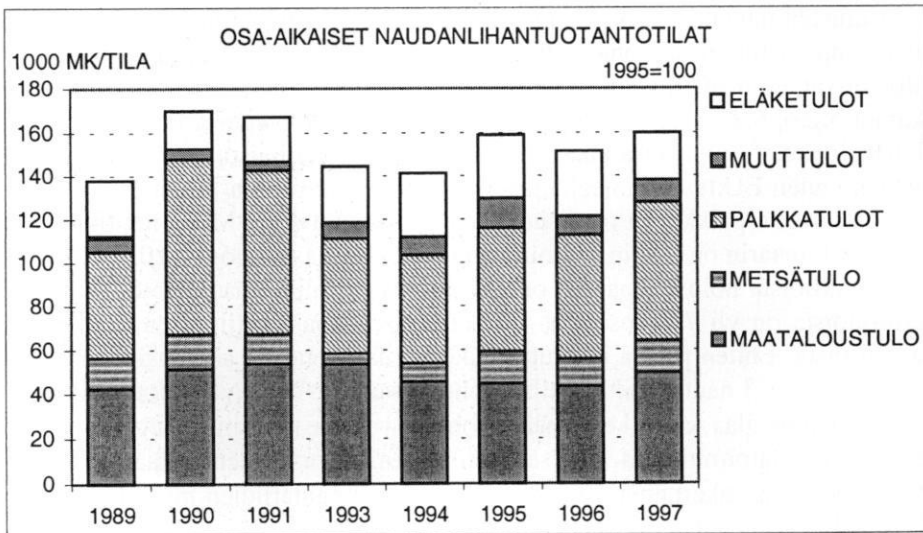
5.2.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan nautatiloilla

Päätoimisten nautatilojen kokonaistulot ovat jääneet huomattavasti jälkeen osa-aikaisempien tilojen kokonaistuloista. Vuonna 1997 päätoimitilojen kokonaistulot olivat noin 40 000 mk pienemmät kuin osa-aika- ja vapaa-ajan tilojen. (kuviot 5.2.6, 5.2.7, 5.2.8. ja 5.2.9.). Vielä vuonna 1996 suurin kokonaistulo oli sivuansionautatiloilla. Osa-aikaisilla nautatiloilla kokonaistulot on pystytty pitämään ennen EU:ta vallinneella tasolla. Vapaa-ajan tiloilla tuloja on jopa pystytty lisäämään palkka- ja omaisuustulojen kasvun avulla. Myös nettotulo tilaa kohti keskimäärin on pienin päätoimisilla nautatiloilla (kuvio 5.2.10.).

Nautatiloista noin kolmasosa on päätoimisia eli niillä maatilatalouden osuus nettotuloista on yli 75 prosenttia. Osa-aika- ja vapaa-ajantiloja on noin puolet nautatiloista. Eniten peltoa ja nautayksiköitä tilaa kohti on sivuansionautatiloilla, 26 ha ja 18,3 nautayksikköä tilaa kohti vuonna 1997. Sivuansiotiloilla myös maataloustulo tilaa kohti keskimäärin on ollut viime vuosina yhtä iso tai suurempi kuin päätoimitiloilla. Maksettujen tukien ja korvausten määrä oli vuonna 1997 lähes kolminkertainen verrattuna vapaa-ajan nautatilojen maataloustuloon. Vapaa-ajan ja sivuansionautatiloilla tuet olivat lähes kaksinkertaisia maataloustuloon verrattuna. Päätoimitiloilla suhde oli 1,6.

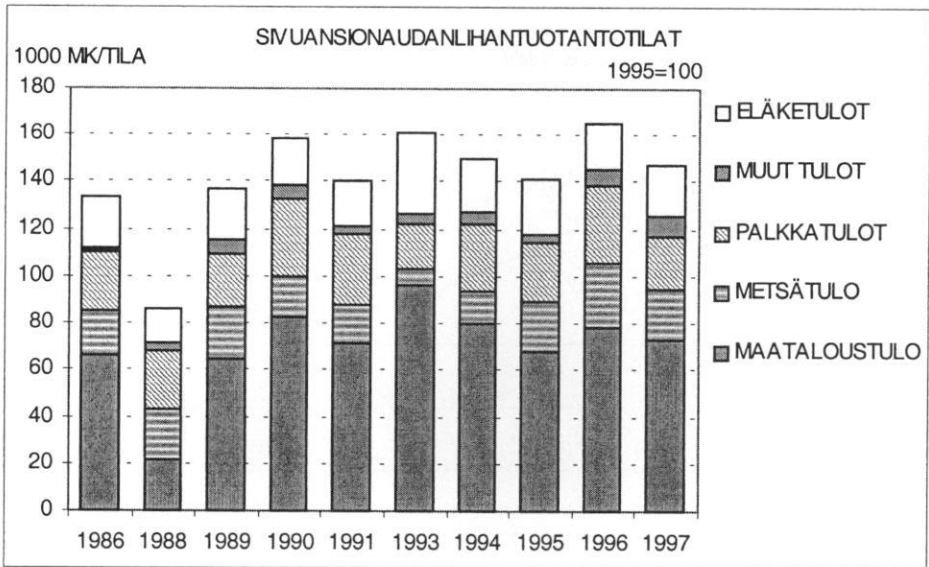

Kuvio 5.2.6. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin vapaa-ajan naudanlihantuotantotiloilla (maatilatalouden tulo-osuus alle 24 %) vuosina 1989-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

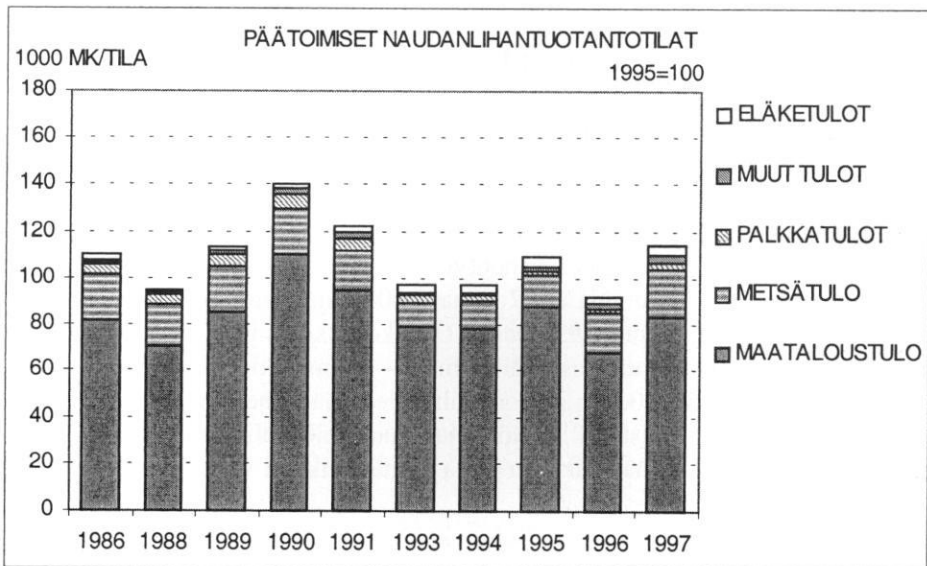

Kuvio 5.2.7. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin osa-aikaisilla naudanlihantuotantotiloilla (maatilatalouden tulo-osuus 25-49 %) vuosina 1989-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

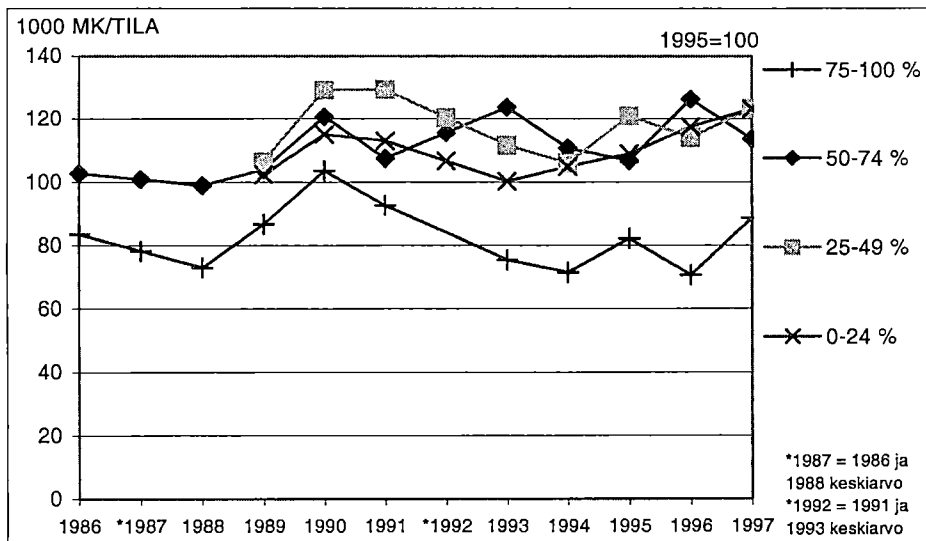

Kuvio 5.2.8. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin sivuansionaudanlihan tuotantotiloilla (maatilatalouden tulo-osuus 50-74 %) vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.2.9. Kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin päätoimisilla naudanlihan tuotantotiloilla (maatilatalouden tulo-osuus yli 75 %) vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.2.10. Naudanlihantuotantotilojen nettotulo (mk/tila) maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1986-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

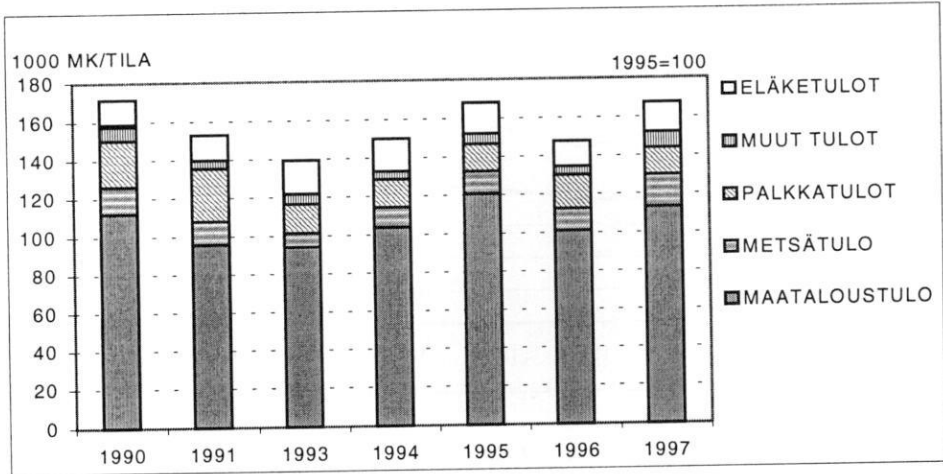
5.3. Yhdistetyt maito- ja nautatilat

5.3.1. Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen tulokehitys

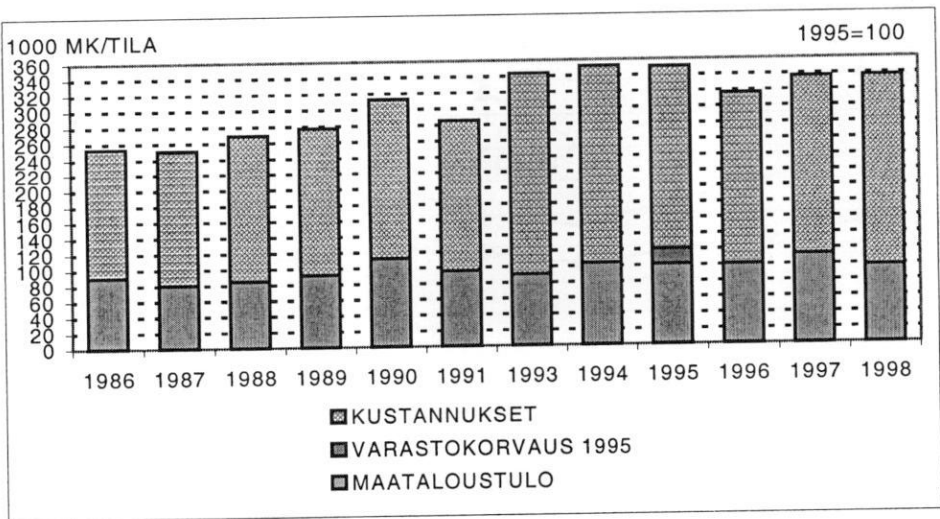
Yhdistetyt maito- ja nautatilat ovat sellaisia tiloja, jotka harjoittavat sekä maidon- että naudanlihantuotantoa mutta eivät ole selvästi erikoistuneet kumpaankaan. Näiden tilojen lukumäärä vähentyi vuodesta 1990 vuoteen 1997 lähes 9 000 tilalla ja niitä oli vuonna 1997 vajaa 2 000 kappaletta. Yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla oli vuonna 1997 peltoa tilaa kohti keskimäärin 30,6 hehtaaria, mikä on enemmän kuin erikoistuneilla maito- tai nautatiloilla. Lehmiä näillä tiloilla oli keskimäärin 10,4, mikä on kolme lehmää vähemmän kuin maitotiloilla. Muita nautoja yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla oli vuonna 1997 keskimäärin 10,4 nautayksikköä, mikä on neljä nautayksikköä vähemmän kuin naudanlihantuotantotiloilla keskimäärin.

Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen kokonaistulot ovat vaihdelleet viime vuosina lähinnä maataloustulon vaihtelun takia (kuvio 5.3.1.). Tilojen tuloista kaksi kolmasosaa tulee maataloudesta. Tilakoon kasvun ansiosta maataloustulo tilaa kohti on kasvanut viime vuosina (kuvio 5.3.2.). Kun tilojen palkkatulot ovat samalla vähentyneet, näyttävät yhdistetyt maito- ja nautatilat muuttuneen entistä päätoimisemmiksi. Vuodesta 1990 vuoteen 1997 lehmien lukumäärä on

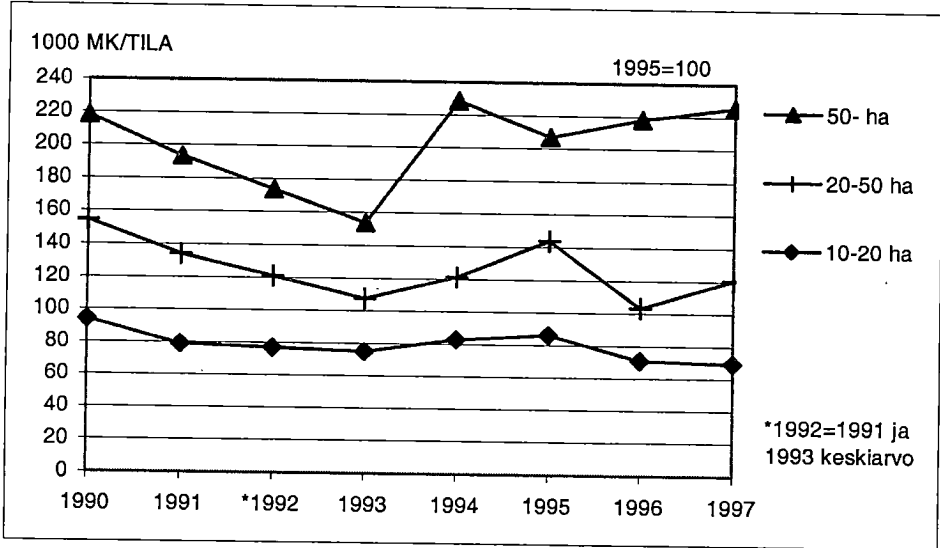
kasvanut kahdella kappaleella ja muiden nautojen määrä viidellä nautayksiköllä tilaa kohti. Peltopinta-ala on samana ajanjaksona kasvanut yli kymmenellä hehtaarilla tilaa kohti. Maataloustulon suuri osuus tilojen kokonaistuloista näkyy myös tilakokoluokittaisessa tarkastelussa (kuvio 5.3.3. ja 5.3.4.).

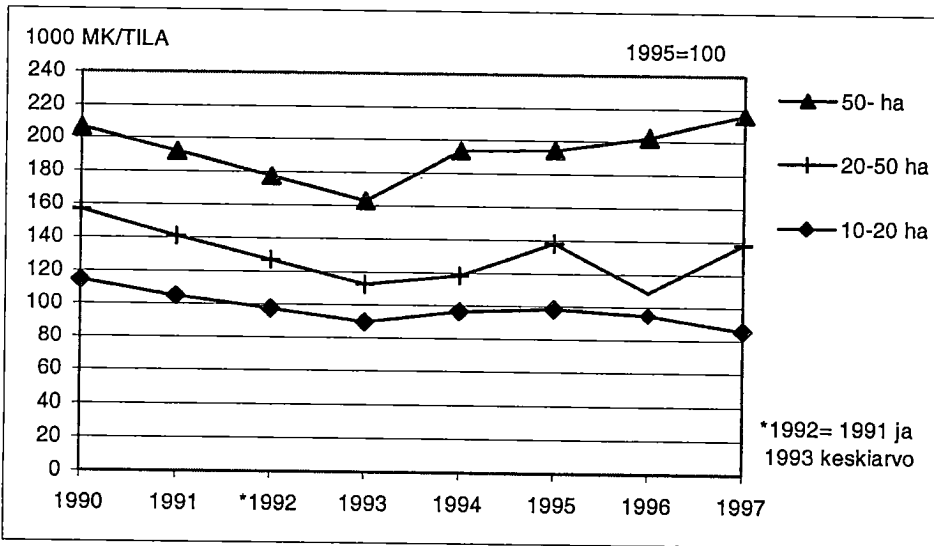
Kuvio 5.3.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla keskimäärin vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.3.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.3.3. Yhdistettyjen maito- ja naudatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

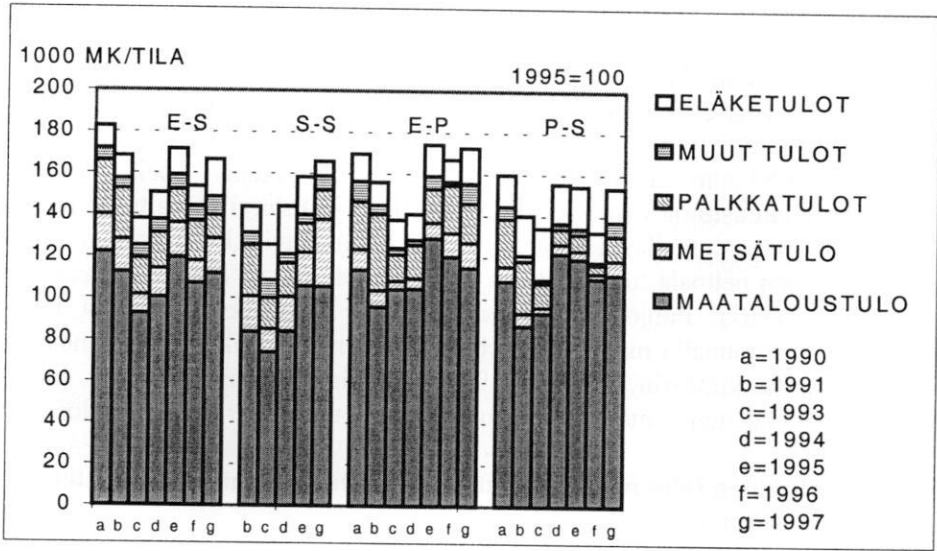
Kuvio 5.3.4. Yhdistettyjen maito- ja naudatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.3.2. Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen tulot maan eri osissa

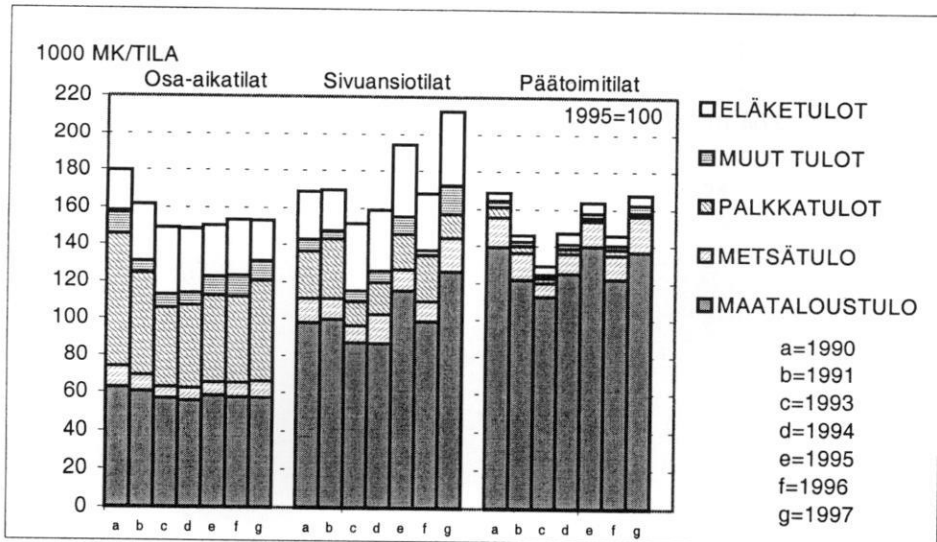
Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen tulonmuodostuksessa tai maataloustulossa ei ole suuria eroja eri osissa maata (kuvio 5.3.5.). Samoin kuin erikoistuneilla maito- ja nautatiloilla, myös yhdistettyä tuotantoa harjoittavien tilojen maataloustulo Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa on ylittänyt Etelä- ja Sisä-Suomen maataloustulon viime vuosina. Sen sijaan yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla erot peltopinta-alassa eri alueilla ovat huomattavia; Etelä-Pohjanmaalla keskimääräinen peltoala tilaa kohti on 39 hehtaaria, kun se Etelä-Suomessa on vain 30 hehtaaria. Pohjois-Suomessa on myös tuotantoeläimiä tilaa kohti enemmän kuin muualla maassa (12 lehmää ja 18 nautayksikköä muita nautoja tilaa kohti keskimäärin vuonna 1997). Suurin kokonaistulo on Etelä-Pohjanmaan yhdistettyä maidon- ja naudanlihantuotantoa harjoittavilla tiloilla.

5.3.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla

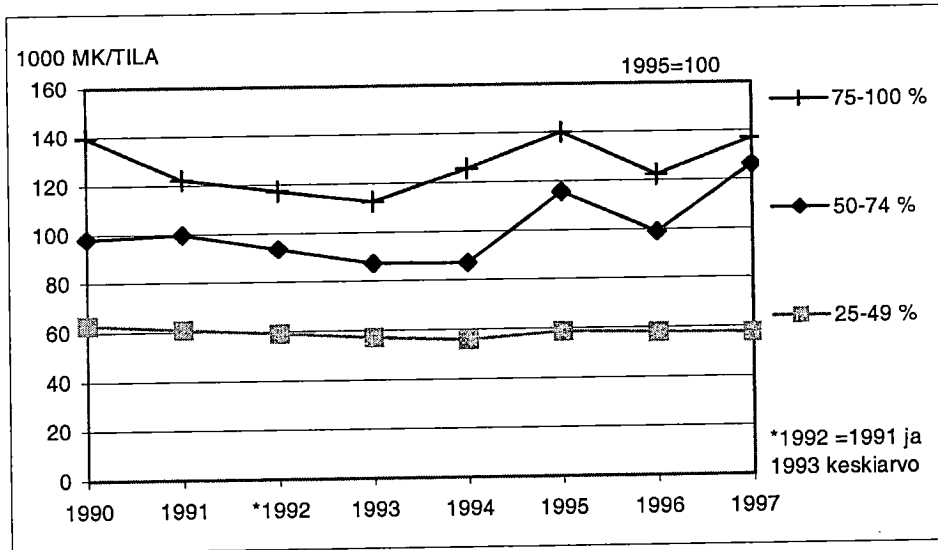
Yhdistetyistä maito- ja nautatiloista yli kaksi kolmasosaa on päätoimitiloja. Vapaa-ajan tilojen osuus on hyvin pieni (noin 7 prosenttia tiloista vuonna 1997), eikä niitä ole seuraavassa tarkasteltu tarkemmin lainkaan. Suurin kokonais- ja nettotulo tilaa kohti on sivuansiotiloilla, jotka ovat lähes yhtä suuria kuin päätoimitilat, mutta joilla on myös muita tuloja (kuviot 5.3.6, 5.3.7. ja 5.3.8.). Yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla, joilla maatilatalouden tulo-osuus oli 50-75 prosenttia, oli vuonna 1997 keskimäärin 32 hehtaaria peltoa, 11 lehmää ja 10 nautayksikköä muita nautaeläimiä tilaa kohti. Päätoimisilla maito- ja nautatiloilla vastaavat luvut olivat 33 hehtaaria, 11 lehmää ja 13 nautayksikköä muita nautoja tilaa kohti keskimäärin.

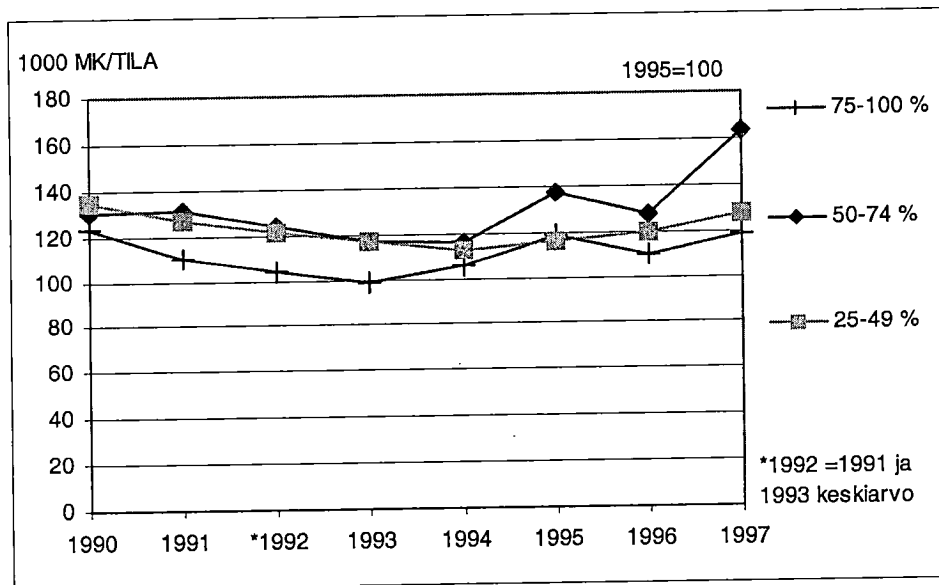
Kuvio 5.3.5. Viljelijöiden tulonmuodostus yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla maan eri osissa keskimäärin (mk/tila) vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.3.6. Viljelijöiden tulonmuodostus maatalouden osa-aikaisuuden mukaan yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla keskimäärin (mk/tila) vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.3.7. Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden osa-aikaisuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.3.8. Yhdistettyjen maito- ja nautatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden osa-aikaisuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.4. Sikatilat

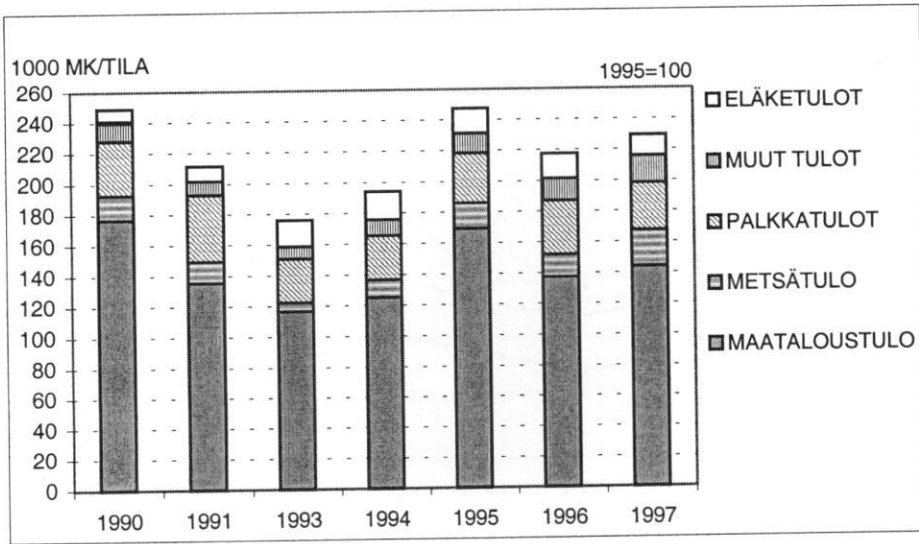
5.4.1. Sikatilojen tulokehitys

Seuraavassa tarkastellaan sikatiloja ilman että niitä jaettaisiin porsastuotanto-, lihasika- ja yhdistelmätuotantotiloihin. Tämä johtuu sekä tilojen pienestä määrästä otoksessa että aineistosta. Sikatilojen määrä on vähentynyt vuosien 1990 ja 1997 välillä vain noin 3 prosenttia, ja niitä oli vuonna 1997 noin 4 500 kappaletta. Samaan aikaa sikatilojen keskimääräinen peltopinta-ala tilaa kohti on kasvanut 27 hehtaarista 35 hehtaariin. Alle 6 kuukauden ikäisten sikojen määrä tilaa kohti on kasvanut vuodesta 1990 vuoteen 1997 46 sialla olleen vuonna 1997 143 sikaa tilaa kohti ja yli 6 kuukauden ikäisten sikojen lukumäärä keskimäärin on kasvanut 17 siasta 32 sikaan tilaa kohti.

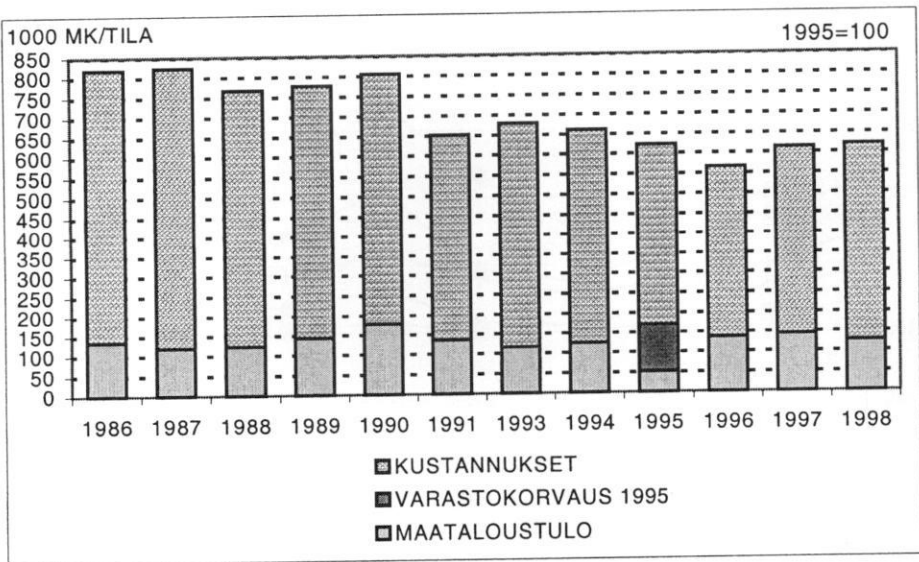
Sikatilojen maataloustulon laskiessa 1990-luvulla, tilat ovat kasvattaneet metsätulojaan sekä omaisuustulojaan ja tuloja muusta yrittäjätoiminnasta (=muut tulot) (kuvio 5.4.1.). Ilman maksettuja varastokorvauksia sikatilojen keskimääräinen maataloustulo olisi romahtanut vuonna 1995 (kuvio 5.4.2.). Investointien seurauksena velkojen määrä tilaa kohti keskimäärin on 1990-luvulla ylittänyt maatalouden varat. Vuonna 1997 velkojen ja varojen suhde oli 0,98 ja korkojen osuus maataloustulosta oli 13 prosenttia. Suurimmilla tiloilla maatalouden velat ylittivät kuitenkin varat.

Sikatiloilla maataloustulon osuus kokonaistuloista on keskimäärin kaksi kolmasosaa. Niinpä sekä maataloustulo että nettotulo tilaa kohti keskimäärin on isoilla tiloilla suurempi kuin pienemmillä tiloilla (kuviot 5.4.3. ja 5.4.4.).

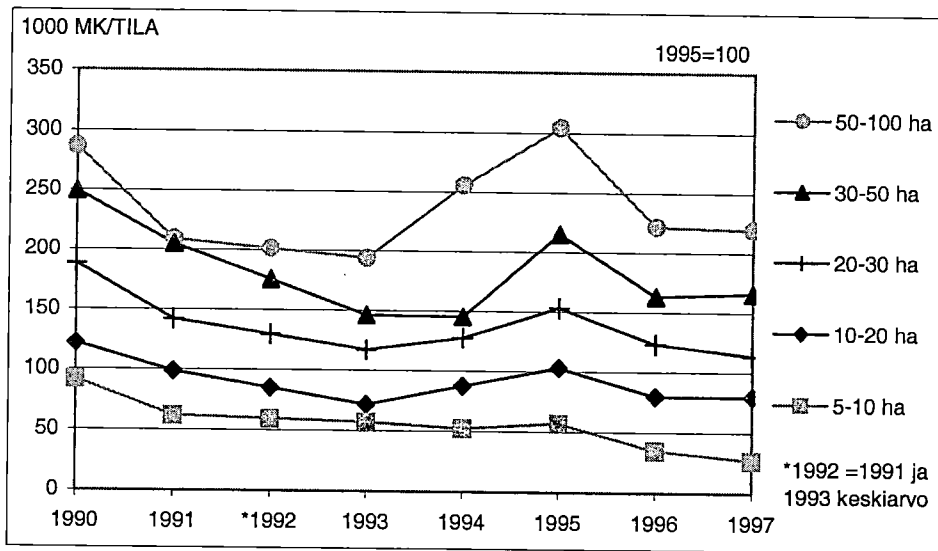

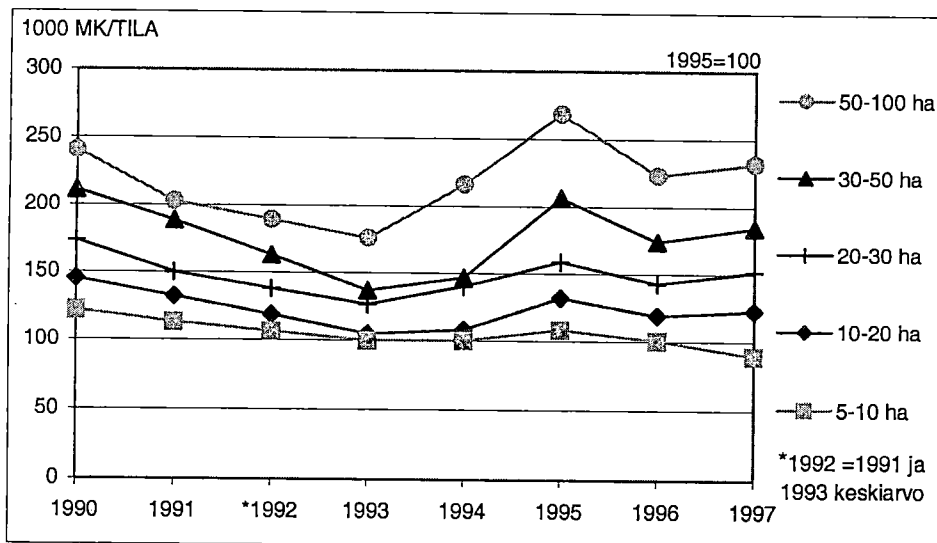
Kuvio 5.4.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) sikatiloilla keskimäärin vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.4.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) keskimäärin sikatiloilla vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.4.3. Sikatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

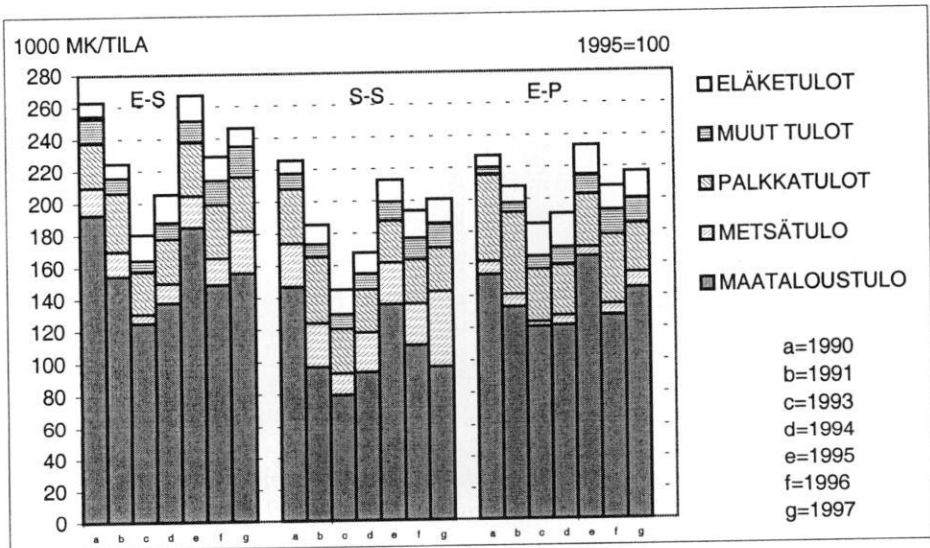

Kuvio 5.4.4. Sikatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.4.2. Sikatilojen tulot maan eri osissa

Sianlihantuotannon pääaluetta on Etelä- ja Varsinais-Suomi sekä Etelä-Pohjanmaa. Yli puolet sikatiloista sijaitsee Etelä-Suomessa ja lähes kolmasosa Etelä-Pohjanmaalla. Peltopinta-alalla mitattuna suurimpia ovat Etelä-Suomen sikatilat, joilla oli vuonna 1997 keskimäärin 37 hehtaaria peltoa tilaa kohti. Etelä-Pohjanmaalla peltoa oli 34 ja Sisä-Suomessa 32 hehtaaria tilaa kohti. Sikoja tilaa kohti oli eniten Etelä-Pohjanmaalla, jossa oli 3-9 kuukautta vanhoja sikoja keskimäärin 159 ja yli 9 kuukautta vanhoja sikoja keskimäärin 34 kappaletta tilaa kohti. Etelä-Suomessa vastaavat määrät olivat 138 ja 32 ja Sisä-Suomessa 129 ja 28 sikaa tilaa kohti.

Sekä maataloustulo että kokonaistulo tilaa kohti on suurin Etelä-Suomessa (kuvio 5.4.5.). Ero Etelä-Pohjanmaahan ei kuitenkaan ole suuri. Metsätuloja on ollut eniten Sisä-Suomessa. Palkkatulojen määrä tilaa kohti on Etelä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla suurempi kuin Sisä-Suomessa.

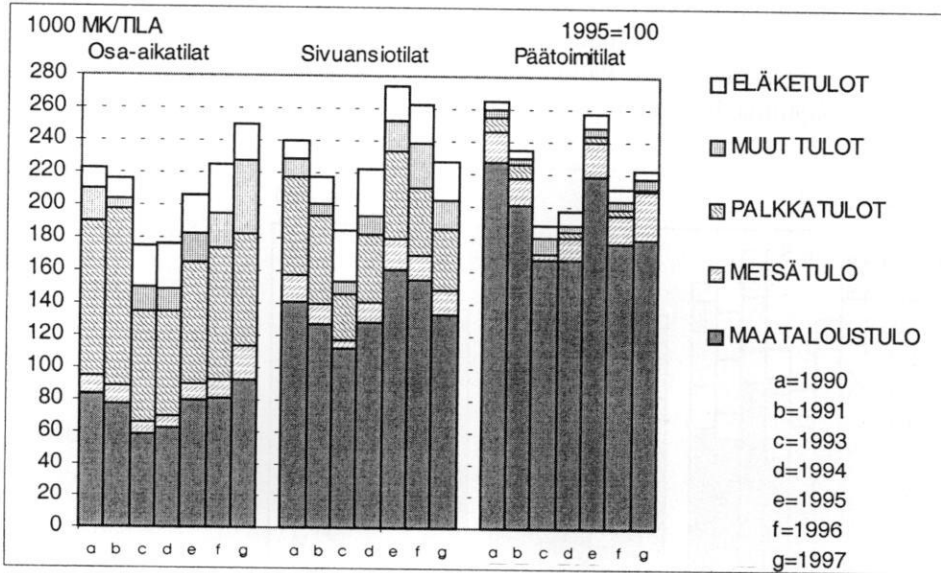
Kuvio 5.4.5. Sikatilojen kokonaistulot (mk/tila) keskimäärin maan eri osissa vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.4.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan sikatiloilla

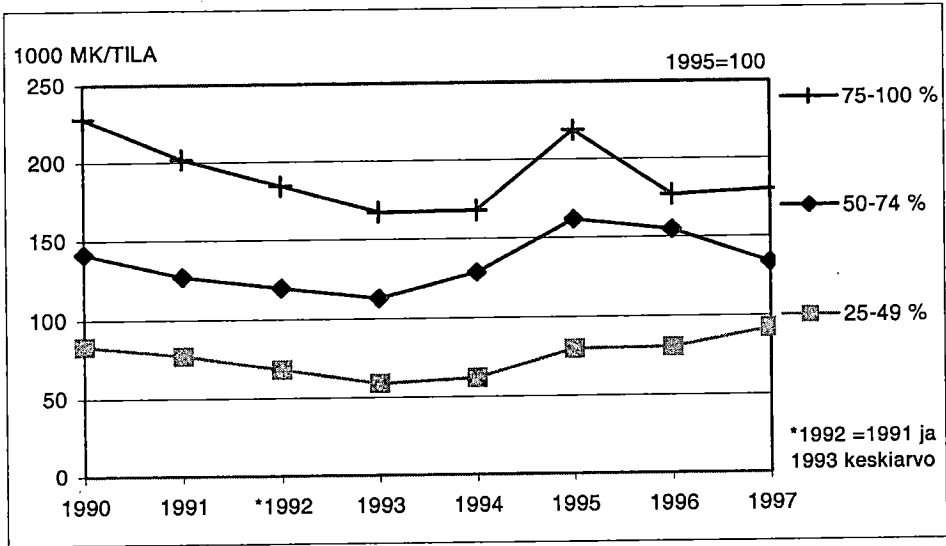
Sikatiloista yli puolet on päätoimitiloja. Sivuansio- ja osa-aikajonoja on yhteensä noin kolmasosa ja vapaa-ajan tiloja kymmenesosa sikatiloista. Vapaa-ajan tiloja ei ole seuraavassa tarkasteltu lainkaan. Päätoimitiloilla maataloustulo on korkeampi kuin sivuansio- ja osa-aikajonoilla, mutta päätoimitilojen kokonais- ja net-

totulut jäävät kuitenkin muista jälkeen (kuviot 5.4.6, 5.4.7. ja 5.4.8.). Päätoimitiloilla on muita enemmän sekä emakoita, karjuja että porsaita tilaa kohti eli ne ovat useammin erikoistuneet porsas- ja yhdistelmätuotantoon.

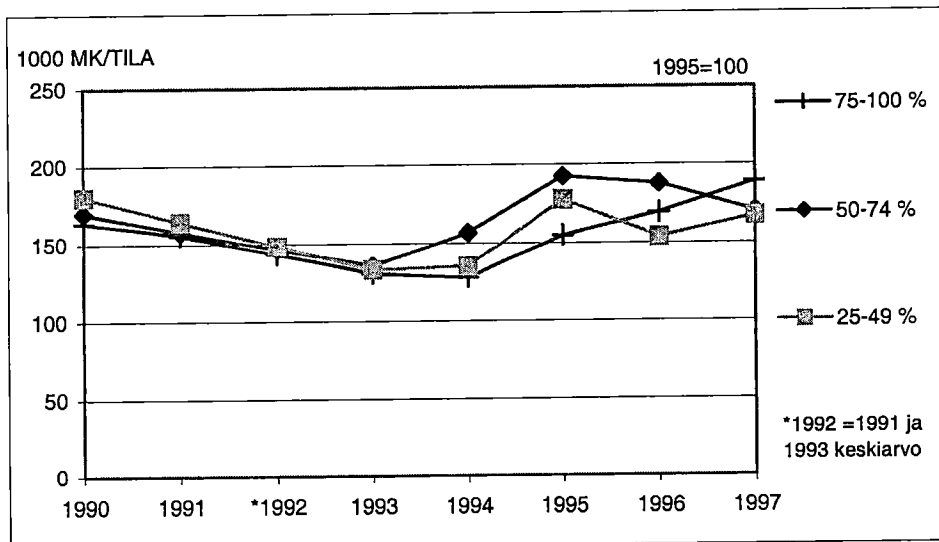
Päätoimitiloilla velkojen ja varojen suhde on pienempi kuin muilla tiloilla. Kun päätoimitiloilla velkojen ja varojen suhde vuonna 1997 oli 0,9, vastaava osuus osa-aikatiiloilla oli 1,1 ja sivuansiotiloilla 0,97. Maatalouden korkokulujen osuus maataloustulosta oli päätoimitiloilla 10 prosenttia, sivuansiotiloilla 14 prosenttia ja osa-aikatiiloilla 20 prosenttia. Metsätuloja ja metsää on eniten päätoimitiloilla. Palkkatuloja hankkivat eniten osa-aikatiilojen viljelijät ja eläketuloja on eniten sivuansiotiloilla. Omaisuus- ja muita yrittäjätuloja on eniten osa-aikatiiloilla.

Kuvio 5.4.6. Sikatiilojen kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.4.7. Sikatilojen maataloustulo (mk/tila) maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

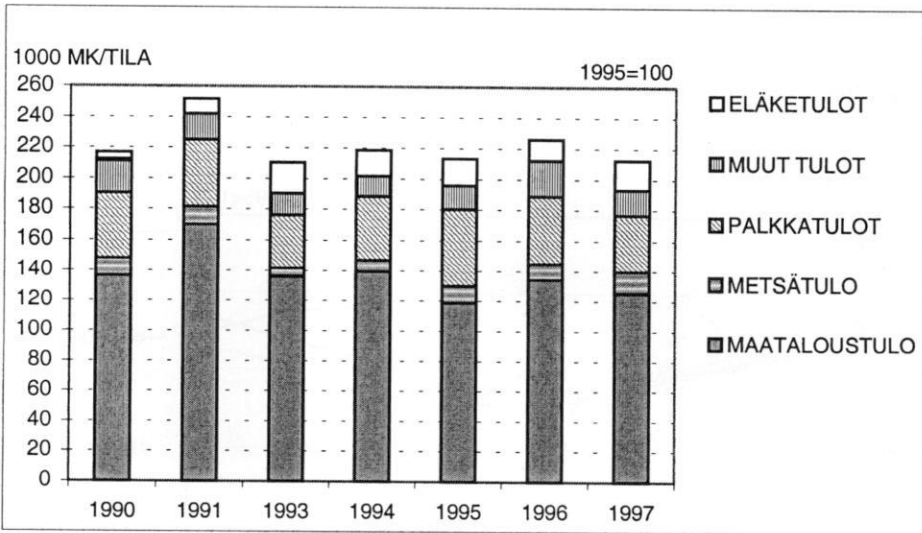

Kuvio 5.4.8. Sikatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

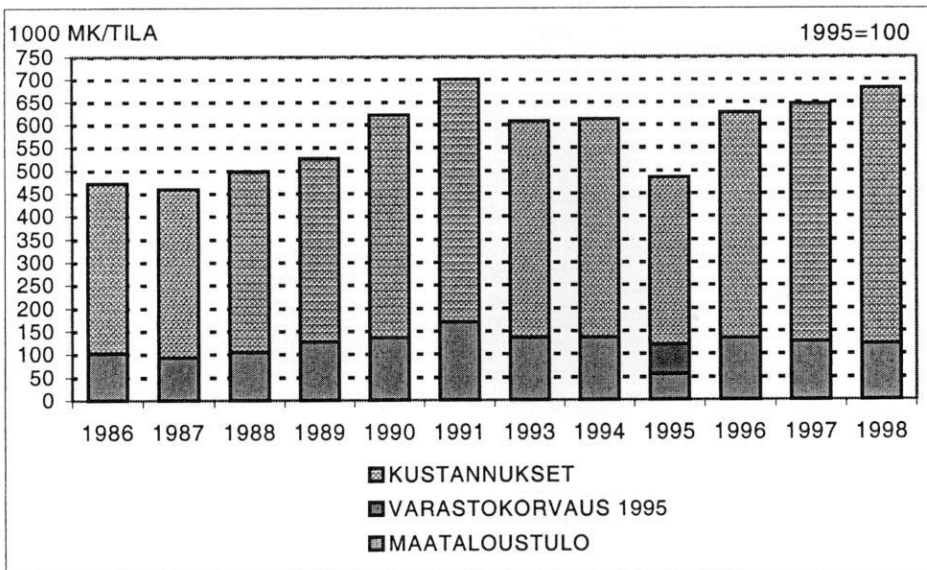
5.5. Siipikarjatilat

5.5.1. Siipikarjatilojen tulokehitys

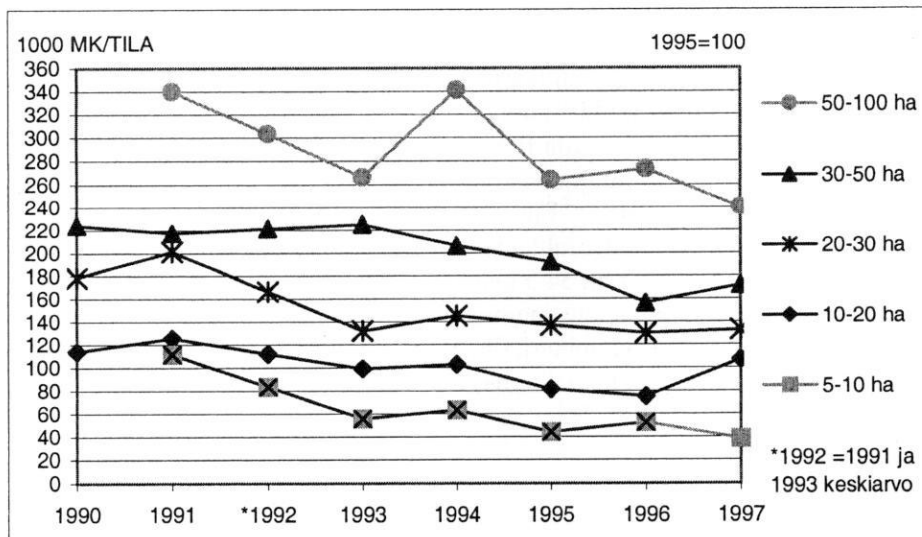
Siipikarjatiloihin lukeutuvat tässä sekä siipikarjanlihan että kananmunantuotantoon erikoistuneet tilat. Vuonna 1997 siipikarjataloilla oli keskimäärin 2 000 kanaa ja 3 400 broileria tilaa kohti. Peltoa näillä tiloilla oli keskimäärin 27,6 hehtaaria tilaa kohti, mikä on 8 hehtaaria enemmän kuin vuonna 1990. Vuodesta 1990 vuoteen 1997 siipikarjatilojen lukumäärä väheni 155 tilalla ja niitä oli vuonna 1997 1132 kappaletta. Siipikarjatilojen tuloista keskimäärin 60 prosenttia tulee maataloudesta. Maatalouden osuus kokonaistuloista näkyy myös tilakokoluokittaisessa tarkastelussa (kuvio 5.5.1.). Kuten sikatilojen myös siipikarjatilojen maataloustulo olisi vuonna 1995 romahtanut ilman maksettuja varastokorvauksia (kuviot 5.5.2, 5.5.3. ja 5.5.4.). Vuonna 1997 siipikarjatilojen maatalouden kokonaistuotosta noin 30 prosenttia ja vuonna 1998 noin 28 prosenttia muodostui maksetuista tuista.

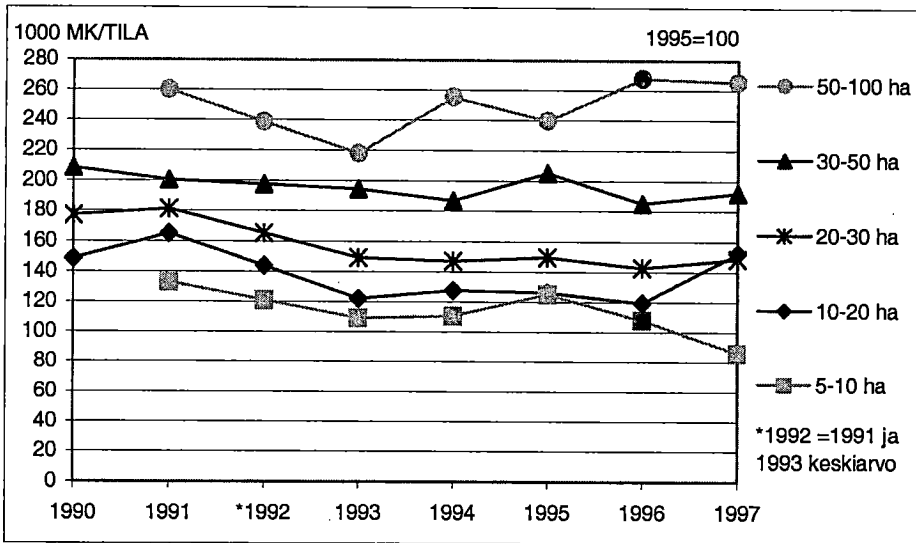
Kuvio 5.5.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) siipikarjataloilla keskimäärin vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.5.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) siipikarjatililla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.5.3. Siipikarjatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna (vuonna 1990 kokoluokassa 50-100 ha tiloja on otoksessa liian vähän).

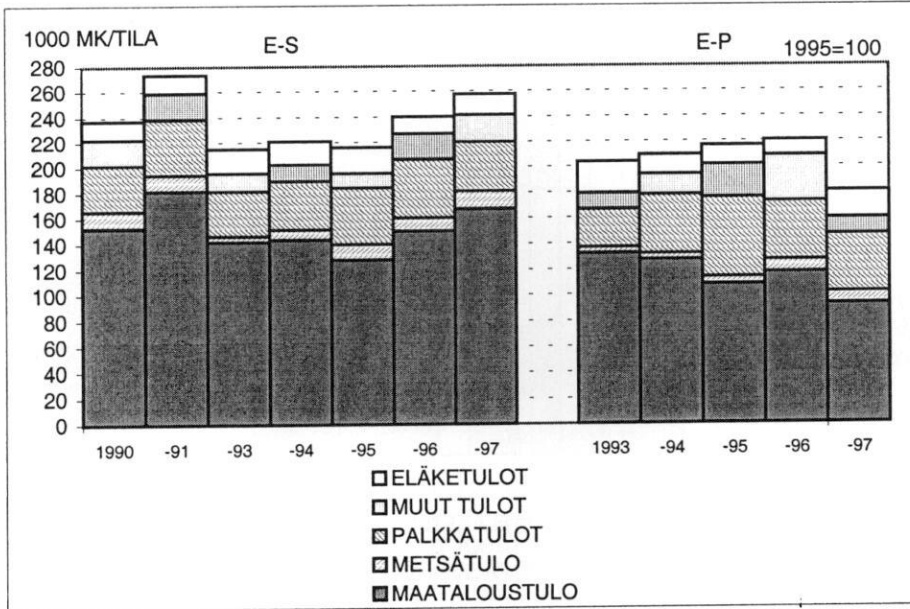

Kuvio 5.5.4. Siipikarjatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna (vuonna 1990 kokoluokassa 50-100 ha tiloja on otoksessa liian vähän).

5.5.2. Siipikarjatilojen tulot maan eri osissa

Samoin kuin sikatalous, myös siipikarjatalous on maassamme keskittynyt Etelä-Suomeen ja Etelä-Pohjanmaalle. Vuonna 1997 siipikarjataloista yli puolet sijaitsi Etelä-Suomessa ja 37 prosenttia Etelä-Pohjanmaalla. Pohjois-Suomessa tiloja oli vain muutama ja Sisä-Suomessakin otos oli pieni joten ne on seuraavassa jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Etelä-Suomen siipikarjatilat ovat myös keskimäärin suurempia kuin muiden alueiden. Vuonna 1997 Etelä-Suomen siipikarjataloilla oli peltoa keskimäärin 34,5 hehtaaria, kanoja 2 300 ja broilereita 4 800 kappaletta tilaa kohti, mikä on enemmän kuin siipikarjataloilla koko maassa keskimäärin. Etelä-Suomen siipikarjatilojen maataloustulo ja kokonaistulot tilaa kohti olivat suurempia kuin muualla maassa (kuvio 5.5.5.).

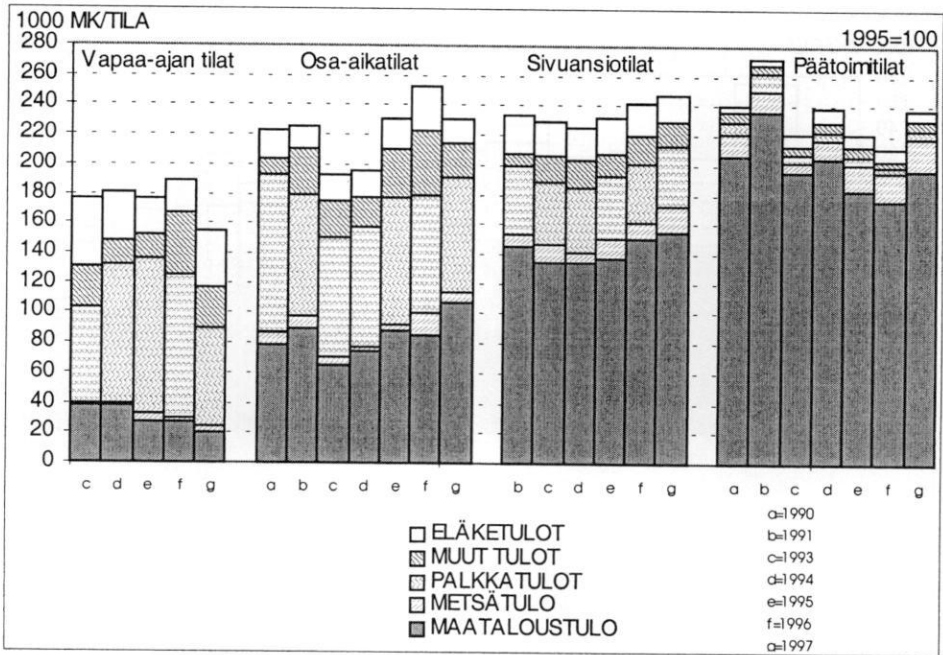

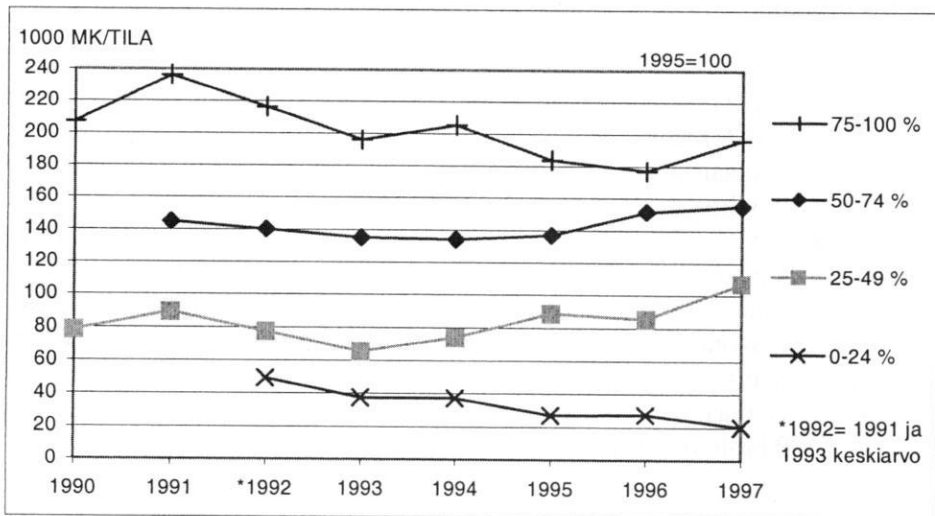
Kuvio 5.5.5. Siipikarjatilojen kokonaistulot keskimäärin (mk/tila) maan eri osissa vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.5.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan siipikarjatiljoilla

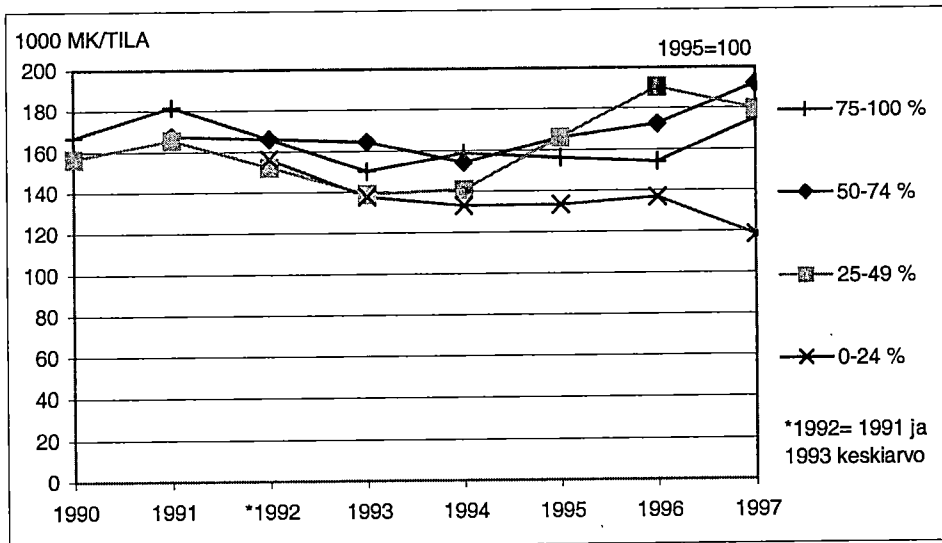
Siipikarjatiljoista 44 prosenttia oli päätoimitiloja ja 30 prosenttia vapaa-ajan tiloja vuonna 1997. Maataloustulon laskiessa päätoimitilojen kokonaistulot ovat laskeneet. Sen sijaan osa-aika- ja sivuansiotilojen maatalous- ja kokonaistulot ovat kasvaneet viime vuosina ja niiden kokonaistulot ovat ylittäneet päätoimitilojen tulot (kuviot 5.5.6, 5.5.7. ja 5.5.8.). Sivuanstiloilla vuonna 1997 maksettujen tukien ja korvausten ja maataloustulon suhde oli 1,9, osa-aikajtiljoilla 1,5 ja päätoimitiloilla 1,3. Peltopinta-alalla sekä kanojen ja broilereiden lukumäärällä mitattuna sivuansio- ja päätoimitilat ovat isompia kuin siipikarjatilat keskimäärin. Sivuanstiloilla oli vuonna 1997 35,5, hehtaaria, 3 800 kanaa ja 4 300 broileria tilaa kohti. Päätoimitiloilla luvut olivat 33,6 hehtaaria, 2 400 kanaa ja 5 600 broileria tilaa kohti.

Kuvio 5.5.6. Siipikarjatilojen kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.5.7. Siipikarjatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

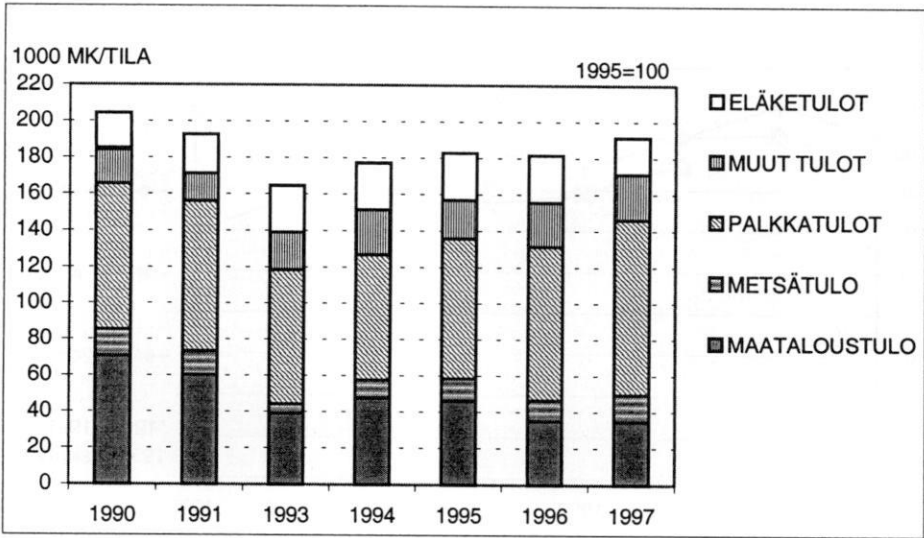
Kuvio 5.5.8. Siipikarjatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.6. Viljatilat

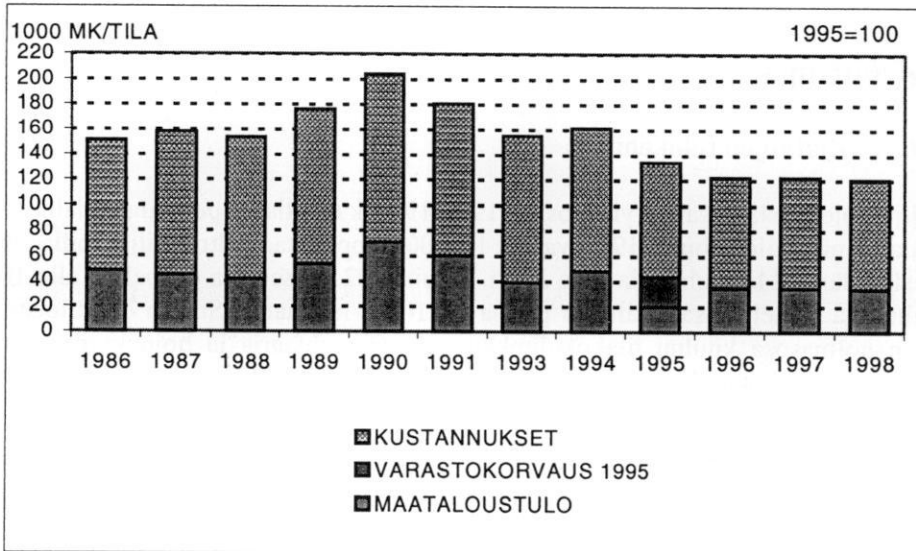
5.6.1. Viljatilojen tulokehitys

Viljatilojen määrä vähentyi vuosina 1990-1997 kahdella ja puolella sadalla tilalla ja niitä oli vuonna 1997 vajaat 16 000 kappaletta. Peltoa viljailoilla oli keskimäärin 24,1 hehtaaria tilaa kohti. Tiloista 22 prosentilla on peltoa alle 10 hehtaaria ja neljäsosalla tiloista peltoa on 10-20 hehtaaria. Suurin osa tiloista, noin kolmasosa kuuluu tilakokoluokkaan 20-50 hehtaaria ja noin kymmenen prosenttia kokoluokkaan 50-100 hehtaaria. Noin kuudella prosentilla viljailoista on peltoa yli 100 hehtaaria.

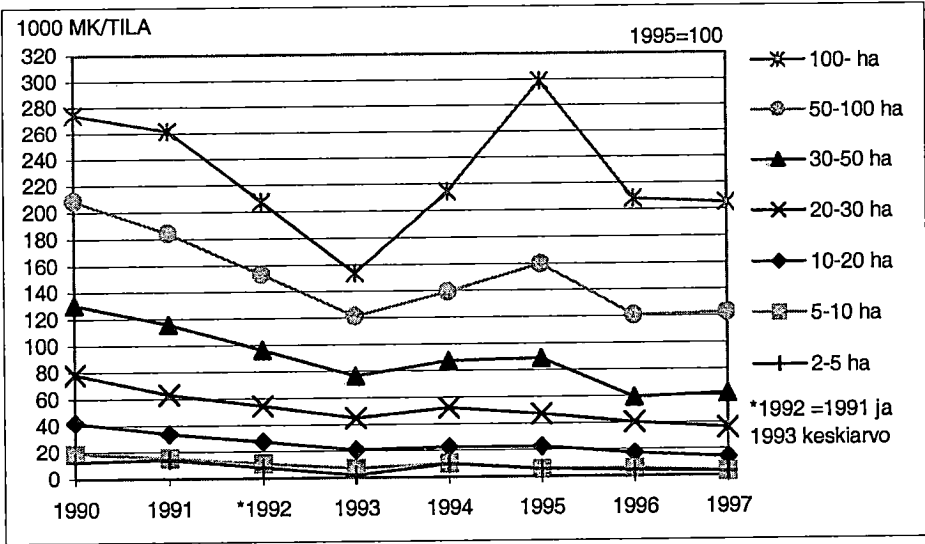
Viljailoilla maataloustulon osuus kokonaistuloista on vain noin 18 prosenttia (kuvio 5.6.1.). Suurin osa tuloista on palkkatuloja. Vuonna 1995 maksetut varastokorvaukset ylittivät viljailoilla keskimääräisen maataloustulon määrän ilman varastokorvausta (kuvio 5.6.2.). Tukien ja korvausten osuus kokonaistuotosta on viljailoilla keskimäärin 54 prosenttia. Isommilla tiloilla maataloustulon osuus kokonaistuloista on suurempi kuin pienillä tiloilla, mikä näkyy myös maatalous- ja nettotulon kehityksen erossa pienemmillä tiloilla (kuviot 5.6.3. ja 5.6.4.). Kasvinviljelyn kannalta hyvän vuoden 1990 sekä toisaalta huonon vuoden 1993 vaikutus näkyy selvästi viljailojen tuloksessa.

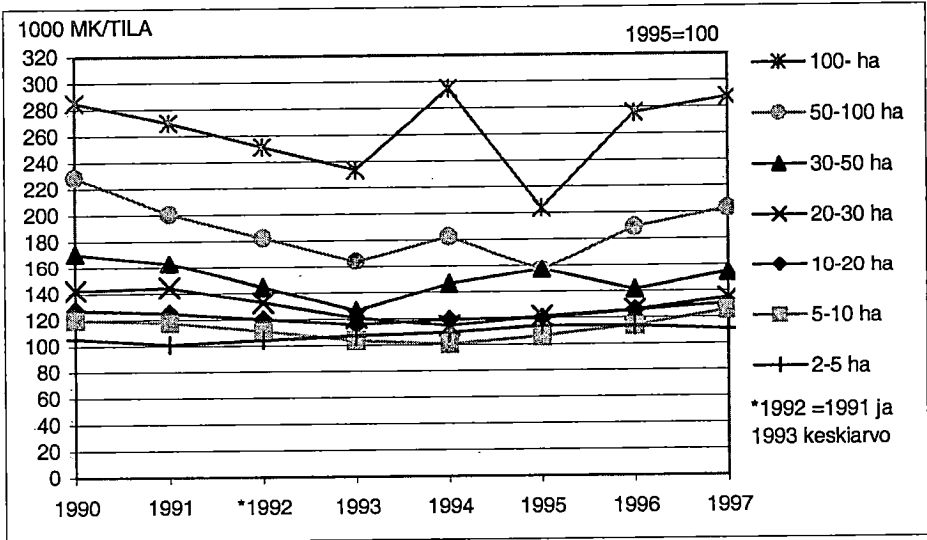
Kuvio 5.6.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) viljailloilla keskimäärin vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.6.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) viljailloilla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

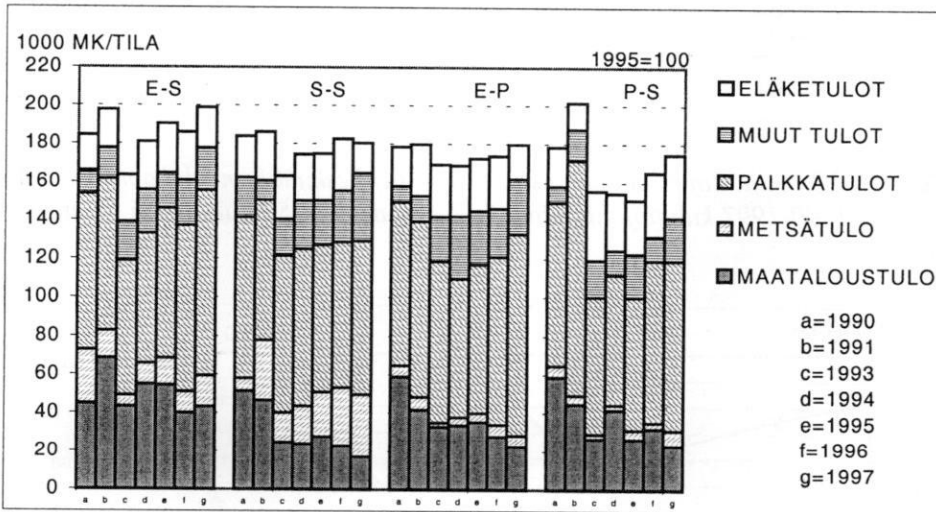
Kuvio 5.6.3. Viljatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.6.4. Viljatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.6.2. Viljatilojen tulot maan eri osissa

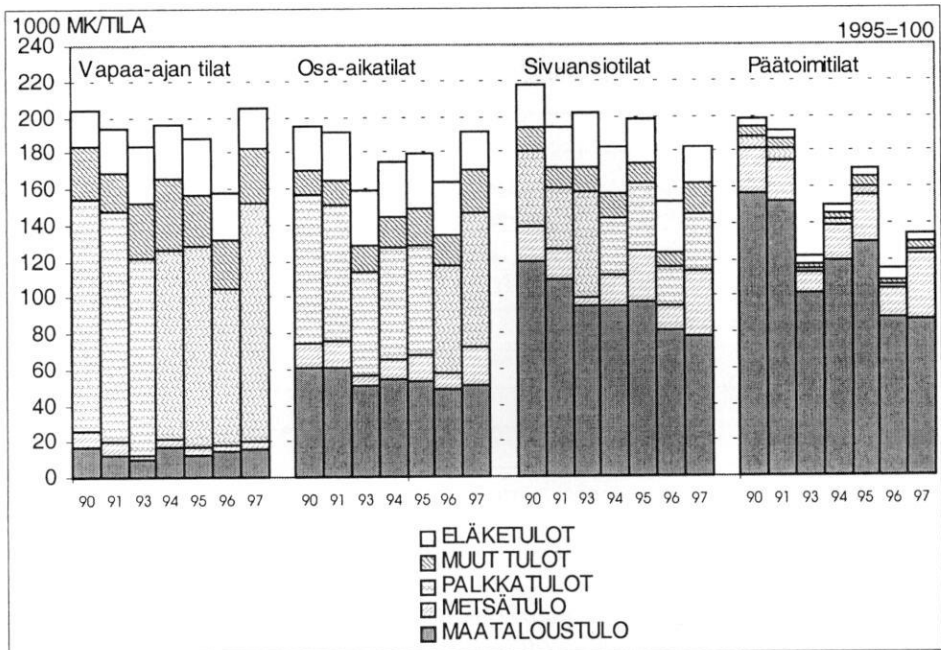
Viljatioista yli kaksi kolmasosaa sijaitsee Etelä-Suomessa ja vajaa yksi kolmasosa Etelä-Pohjanmaalla. Etelä-Suomen viljatioilla myös peltopinta-ala on suurempi kuin koko maassa keskimäärin; 27,8 hehtaaria tilaa kohti vuonna 1997. Myös maataloustulo ja kokonaistulot tilaa kohti ovat Etelä-Suomen viljatioilla suuremmat kuin muualla maassa (kuvio 5.6.5.). Sisä-Suomessa maksetut tuet ovat yli kolminkertaiset maataloustuloon verrattuna. Pohjois-Suomessa suhde on 2,57 ja Etelä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla 1,79. Kaikilla alueilla viljatilojen keskimääräinen tulotaso on onnistuttu säilyttämään palkkatuloja ja Sisä-Suomessa metsätuloja lisäämällä. Pohjois-Suomen viljatioilla on tästä huolimatta jääty alle vuosikymmenen alun tulotason.

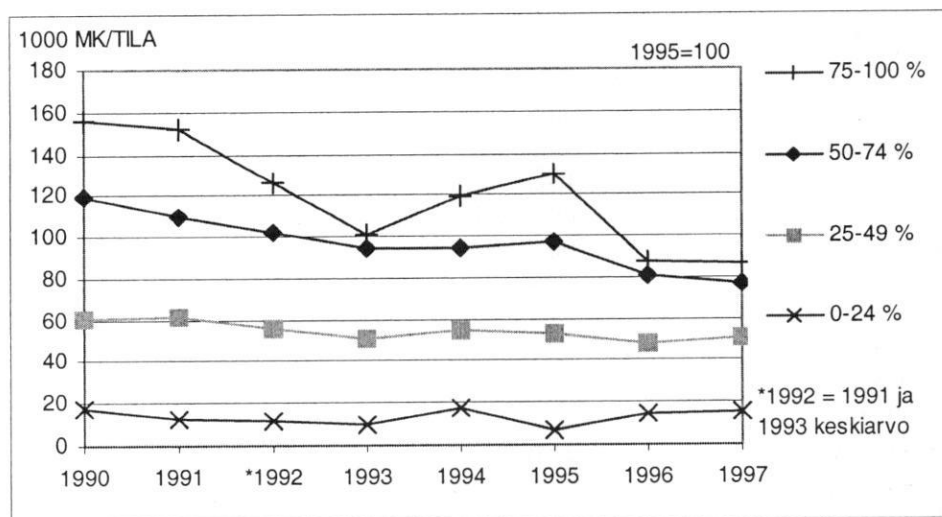
Kuvio 5.6.5. Viljatilojen kokonaistulot keskimäärin (mk/tila) maan eri osissa vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.6.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan viljatioilla

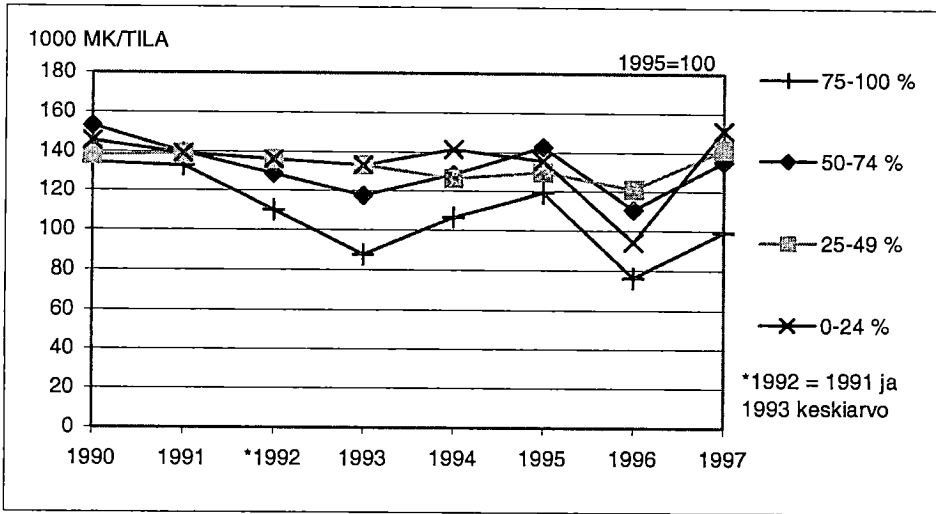
Viljatioista noin 61 prosenttia on vapaa-ajan tiloja, 17 prosenttia osa-aikatiiloja, 10 prosenttia sivuansiotiloja ja vain 12 prosenttia päätoimitiloja. Päätoimitiloilla oli vuonna 1997 peltoa tilaa kohti keskimäärin 41,7 hehtaaria ja sivuansiotiloilla 42,4 hehtaaria. Osa-aikatiiloilla peltopinta-ala oli keskimäärin 31 hehtaaria ja vapaa-ajan tiloilla 16,6 hehtaaria tilaa kohti. Maataloustulon laskiessa päätoimitilojen kokonaistulot ovat viime vuosina laskeneet (kuvio 5.6.6, 5.6.7. ja 5.6.8.). Muilla tiloilla kehitys on ollut vaihtelevaa. Päätoimitilojen nettotulot ovat alhaisemmat kuin muiden viljatilojen.

Kuvio 5.6.6. Viljatilojen kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin tilaa kohti (mk/tila) maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.6.7. Viljatilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.6.8. Viljatilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

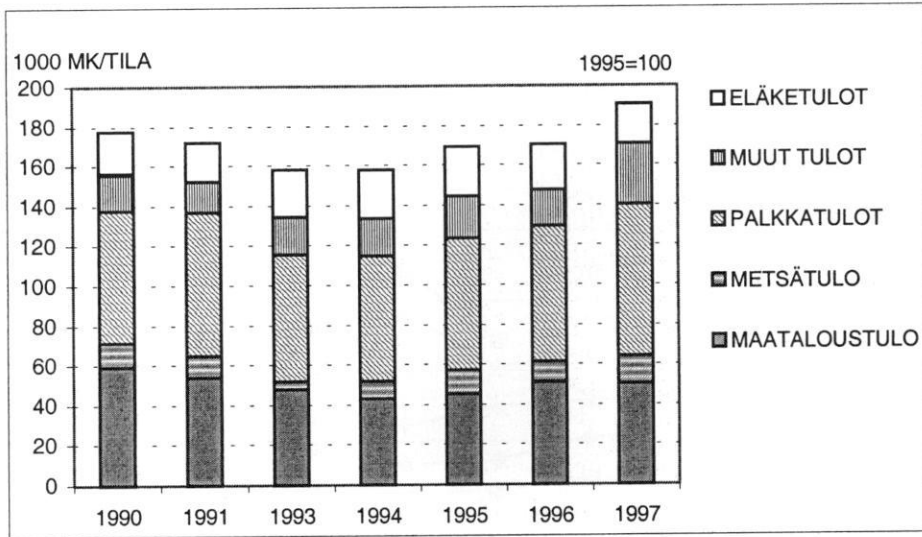
5.7. Erikoiskasvitilat

5.7.1. Erikoiskasvitilojen tulokehitys

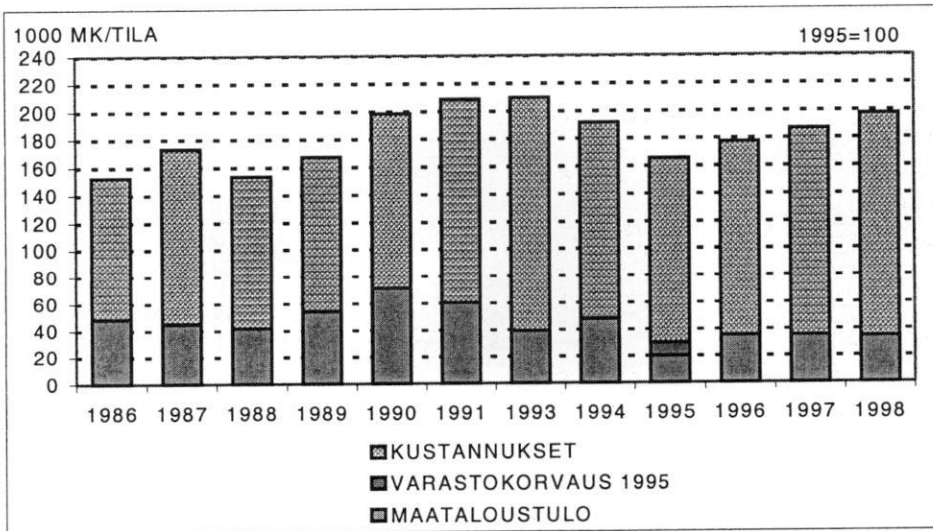
Erikoiskasvitiloilla yli 65 prosenttia maataloustuotteiden myyntitulojen ja sivuansiotoiminnan tulojen yhteissummasta tulee muista kasveista kuin viljasta. Ainoana tarkasteltavista tuotantosuunnista erikoiskasvitilojen määrä on kasvanut vuodesta 1990 vuoteen 1997. Vuonna 1997 erikoiskasvitiloja oli 6 460 kappaletta, mikä on lähes 3 900 tilaa enemmän kuin vuonna 1990. Samana ajanjaksona erikoiskasvitilojen keskimääräinen peltoala tilaa kohti kasvoi 3,4 hehtaarilla ollen vuonna 1997 keskimäärin 17,6 hehtaaria tilaa kohti.

Erikoiskasvitiloilla maataloustulon osuus kokonaistuloista on keskimäärin 26 prosenttia (kuviokuva 5.7.1.). Viime vuosina erikoiskasvitilojen maatalous- ja palkkatulot ovat kasvaneet (kuviokuva 5.7.2.). Isommilla tiloilla maataloustulon osuus kokonaistuloista on suurempi ja maataloustulo tilaa kohti on lähes kymmenkertainen pienempiin verrattuna, mikä näkyy myös maatalous- ja nettotulon kehityksessä (kuviot 5.7.3. ja 5.7.4.).

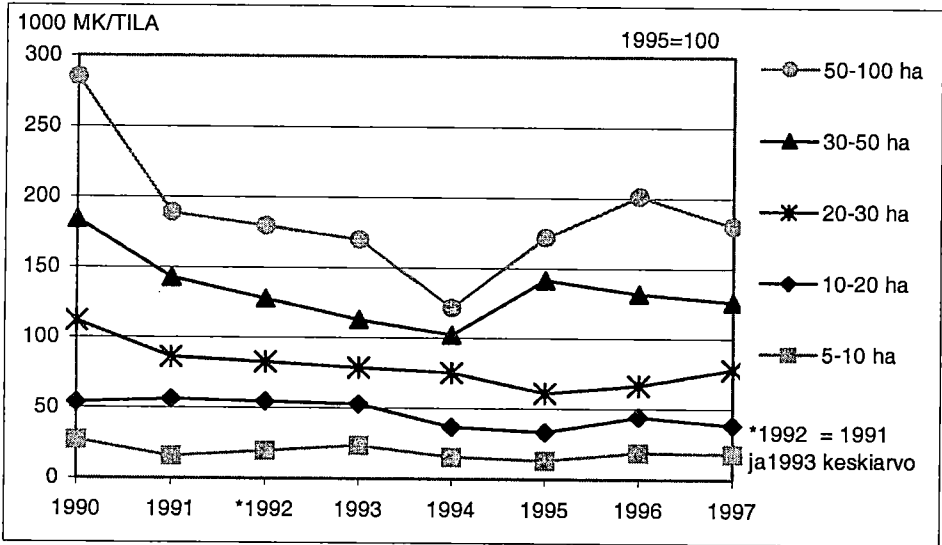

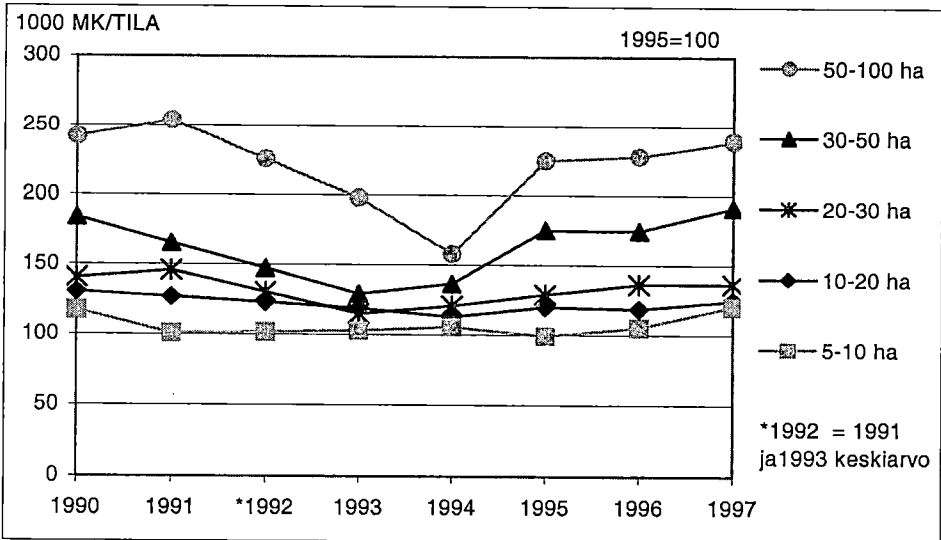
Kuvio 5.7.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) erikoiskasvitiloilla keskimäärin vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.7.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) erikoiskasvitiloilla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.7.3. Erikoiskasvitilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

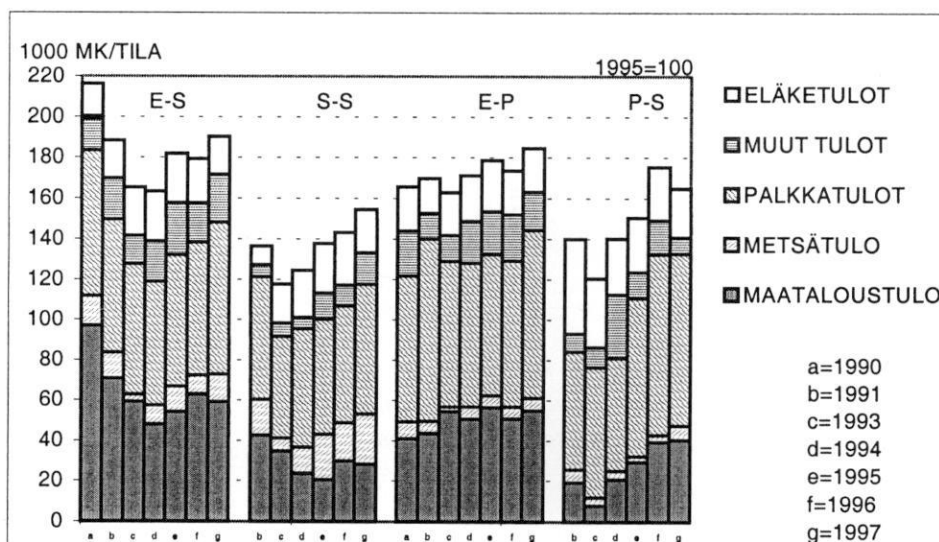

Kuvio 5.7.4. Erikoiskasvitilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.7.2. Erikoiskasvitilojen tulot maan eri osissa

Lähes puolet erikoiskasvitiloista sijaitsee Etelä-Suomessa. Sisä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla sijaitsee kummassakin 21 prosenttia ja Pohjois-Suomessa noin 8 prosenttia erikoiskasvitiloista. Etelä-Suomen erikoiskasvitilat ovat myös muuta maata suurempia. Niillä oli peltoa keskimäärin 20 hehtaaria tilaa kohti vuonna 1997.

Sekä maataloustulo että kokonaistulot tilaa kohti ovat suurimmat Etelä-Suomen erikoiskasvitiloilla (kuvio 5.7.5.). Metsätulot tilaa kohti ovat suurimmat Sisä-Suomessa, palkkatulot taas Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa. Omaisuus- ja muiden yrittäjätulojen määrä tilaa kohti on suurin Etelä-Suomessa ja eläketulojen Pohjois-Suomessa.

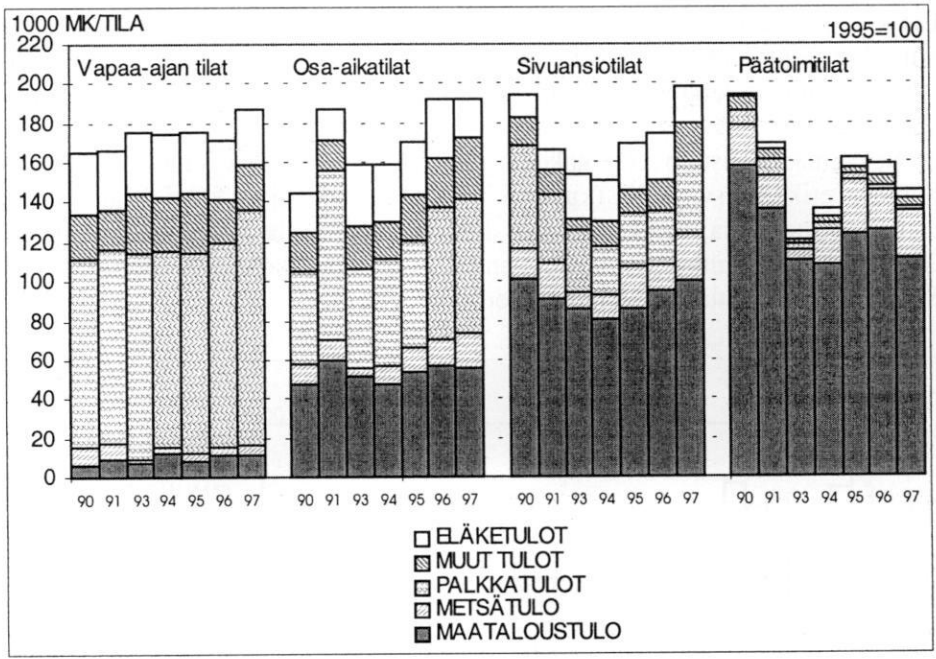

Kuvio 5.7.5. Erikoiskasvitilojen kokonaistulot keskimäärin (mk/tila) maan eri osissa vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

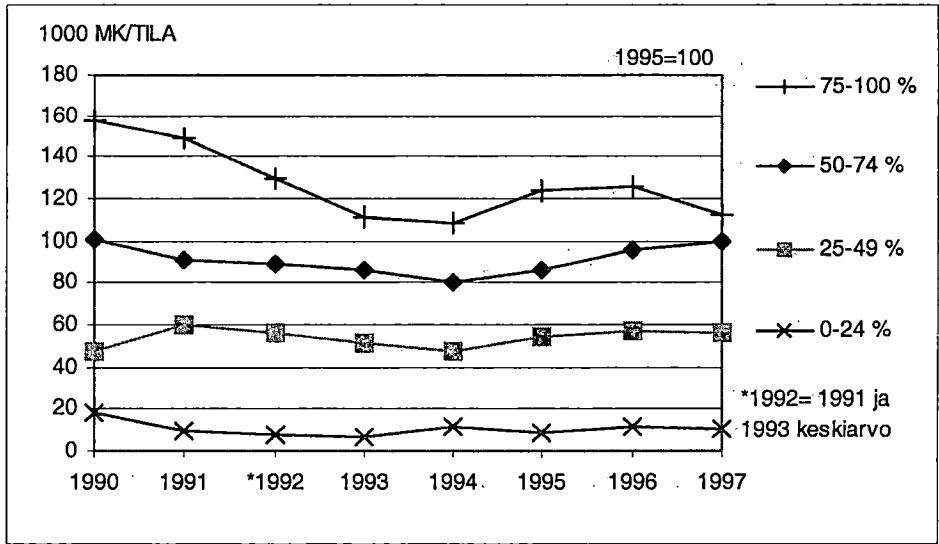
5.7.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan erikoiskasvitiloilla

Lähes puolet erikoiskasvitiloista on vapaa-ajan tiloja. Päätoimitiloja on 21 prosenttia, osa-aikataloja 17 prosenttia ja sivuansiotiloja 13 prosenttia tiloista. Kokonais- ja nettotulot tilaa kohti ovat päätoimitiloilla pienemmät kuin muilla tiloilla (kuvio 5.7.6, 5.7.7. ja 5.7.8.). Päätoimitilat ovat keskimäärin vain vajaan hehtaarin suurempia kuin sivuansiotilat. Päätoimitiloilla oli keskimäärin 26,6 hehtaaria tilaa kohti vuonna 1997. Osa-aikatalojen keskikoko oli 21,6 hehtaaria

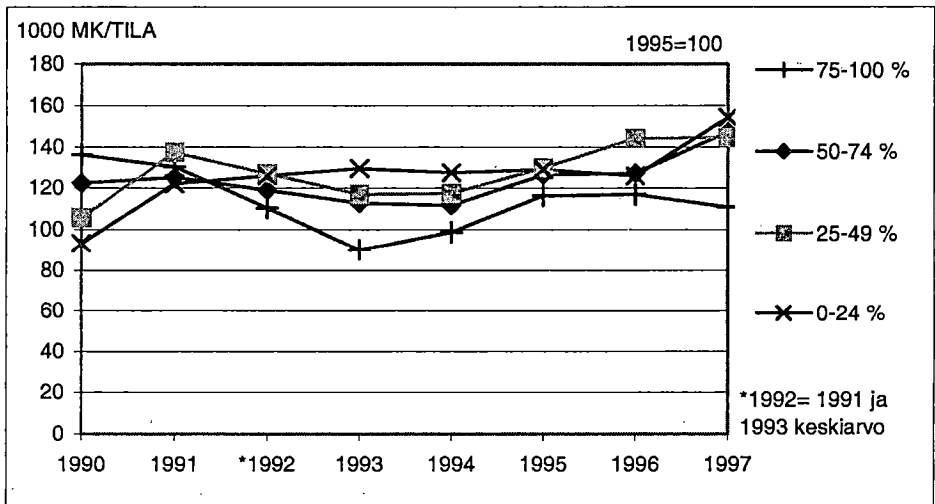
ja vapaa-ajan tilojen 11 hehtaaria vuonna 1997. Palkka- ja eläketuloja on eniten vapaa-ajan tiloilla. Metsätuloja taas oli eniten sivuansio- ja päätoimitiloilla.

Kuvio 5.7.6. Erikoiskasvitilojen kokonaistulojen muodostuminen keskimäärin (mk/tila) maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.7.7. Erikoiskasvitilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

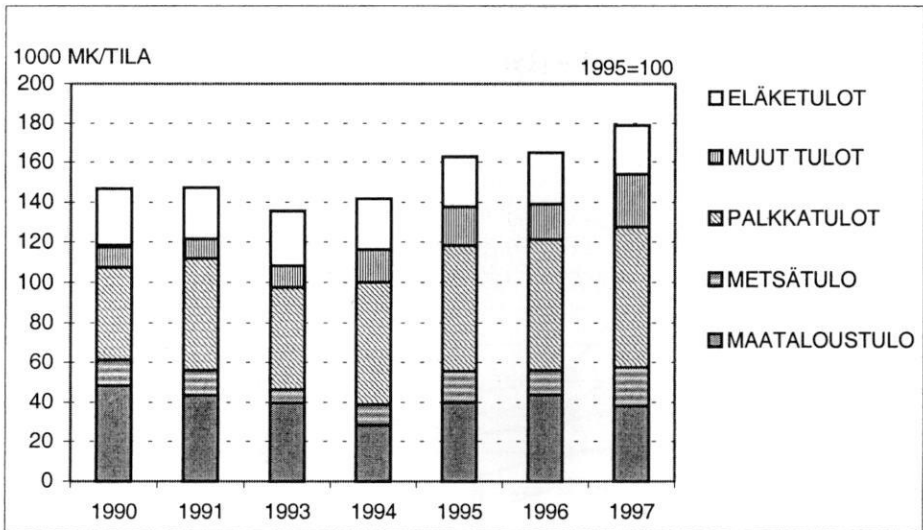
Kuvio 5.7.8. Erikoiskasvitilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.8. Monipuolisen tuotannon tilat

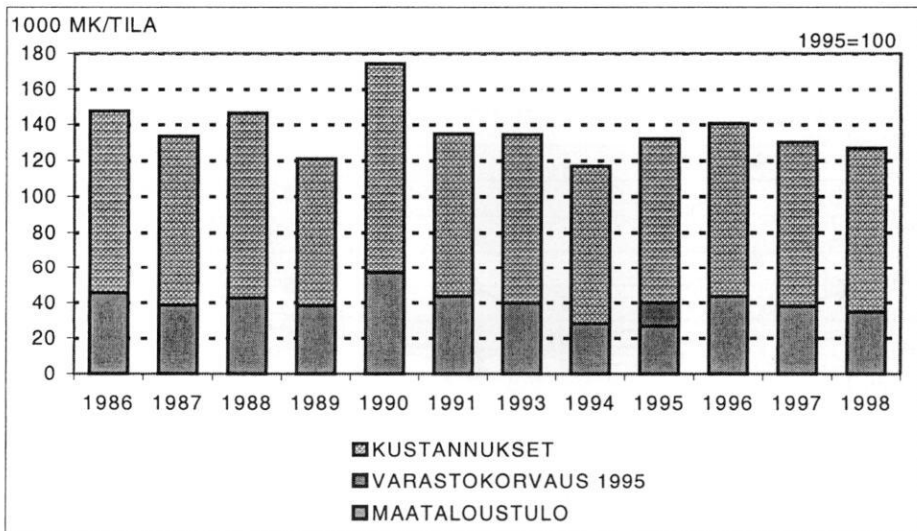
5.8.1. Monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen tulokehitys

Vain 15 prosenttia tiloista on sellaisia, joilla minkään tuotantos suunnan tuotteista saatujen tulojen osuus kotieläintuotteiden ja kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen sekä sivuansiotoinnin tulojen yhteissummasta ei ole yli 65 prosenttia. Näitä niin sanottuja erikoistumattomia tiloja (tai; muut tilat) oli vuonna 1997 yhteensä 132 300 kappaletta. Vuodesta 1990 vuoteen 1997 monipuolisen tuotannon tilojen määrä väheni lähes 12 000 tilalla. Erikoistumattomat tilat ovat peltopinta-alaltaan pienempiä kuin muut tilat. Vuonna 1997 niiden keskikoko oli 17,4 hehtaaria. Monipuolisen tuotannon tiloilla maataloustulon osuus tilan kokonaistuloista on keskimäärin 21 prosenttia (kuviot 5.8.1.). Kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen osuus maatalouden kokonaistuotosta oli vuonna 1997 keskimäärin 14 prosenttia ja kotieläintuotteiden myyntitulojen 11 prosenttia. Sivuanstotalouden tulojen osuus oli noin 13 prosenttia ja maatalouden muiden veronalaisten tulojen 17 prosenttia kokonaistuotosta. Monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen tulonmuodostus on muuttunut, sillä esim. vuonna 1994 kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus oli 17 prosenttia, kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen ja tukien 27 prosenttia, sivuansiototalouden 5 prosenttia ja muiden veronalaisten tulojen osuus 20 prosenttia kokonaistuotosta. Maatalouden muita verotettavia tuloja ovat mm. vakuutuskorvaukset, korkotulot, jäkälän, varpujen yms. myyntitulot sekä joulukuusien myynti jos omistaja on valinnut puun myyntitulon verotuksen. Myös maatalouden tuotteiden (esim. lihan) siirto omaan erilliseen jalostusliikkeeseen lukeutuu maatalouden muihin verotettaviin tuloihin (Verohallinto 1997).

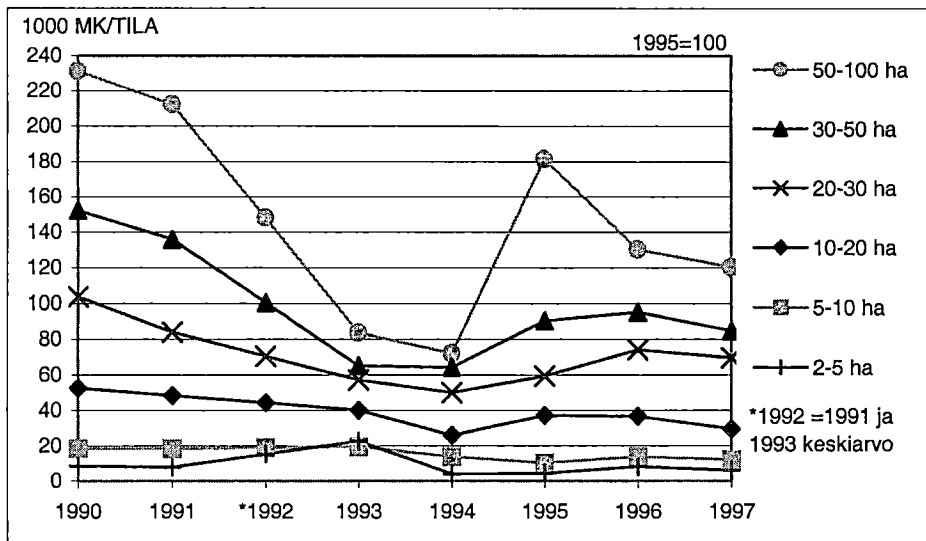
Monipuolisen tuotannon tilojen maataloustulo ei ole juurikaan muuttunut viime vuosina (kuviot 5.8.2.). Vuonna 1995 maksetut varastokorvaukset muodostivat noin kolmasosan erikoistumattomien tilojen maataloustulosta. Yli 30 hehtaarin tiloilla varastokorvausten osuus oli suurempi kuin pienemmillä tiloilla. 30-50 hehtaarin tilojen kokonaistuotto ja maataloustulo olivat noin kaksi kolmasosaa 50-100 hehtaarin tilojen tuloista. Isomman tilakokoluokan tiloilla on paitsi peltoa, myös eläimiä lähes puolet enemmän kuin pienemmillä tiloilla. Niillä myös sivuansiototalouden tulojen määrä on puolet suurempi. Kun lisäksi maatalouden osuus kokonaistuloista on 50-100 hehtaarin tiloilla pienempi (37 %) kuin 30-50 hehtaarin tiloilla (41 %), ovat myös isompien tilojen nettotulot huomattavasti suuremmat. Tilakokoluokittain tarkasteltuna erikoistumattomien tilojen maataloustulo on vuoden 1995 nousun jälkeen laskenut kaikissa tilakokoluokissa. Sen sijaan niiden keskimääräiset palkkatulot tilaa kohti ovat nousseet. Tilojen keskimääräinen nettotulo on kasvanut kaikissa tilakokoluokissa (kuviot 5.8.3. ja 5.8.4.).

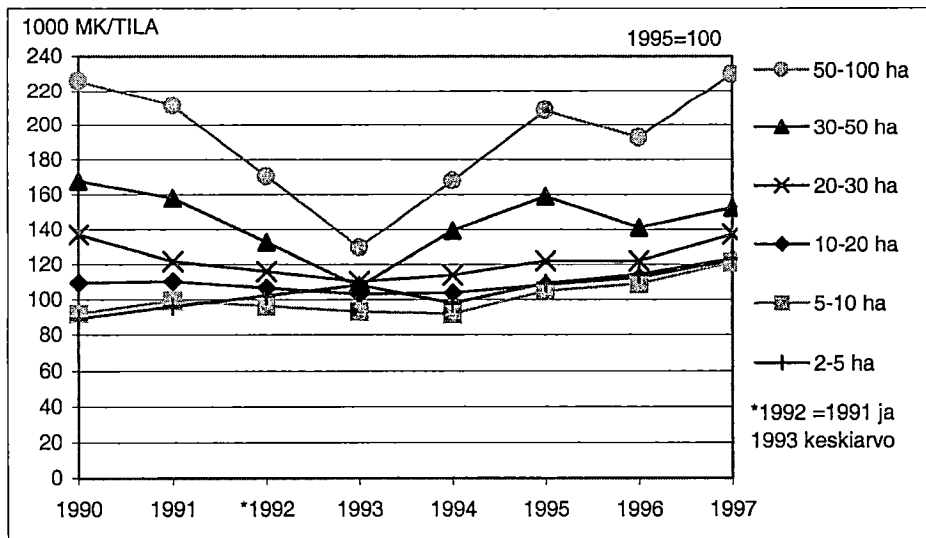
Kuvio 5.8.1. Viljelijöiden kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) monipuolisen tuotannon tiloilla keskimäärin vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio. 5.8.2. Maatalouden kokonaistuotto, kustannukset ja varastokorvaus vuonna 1995 (mk/tila) monipuolisen tuotannon tiloilla keskimäärin vuosina 1986-1998 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.8.3. Monipuolisen tuotannon tilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

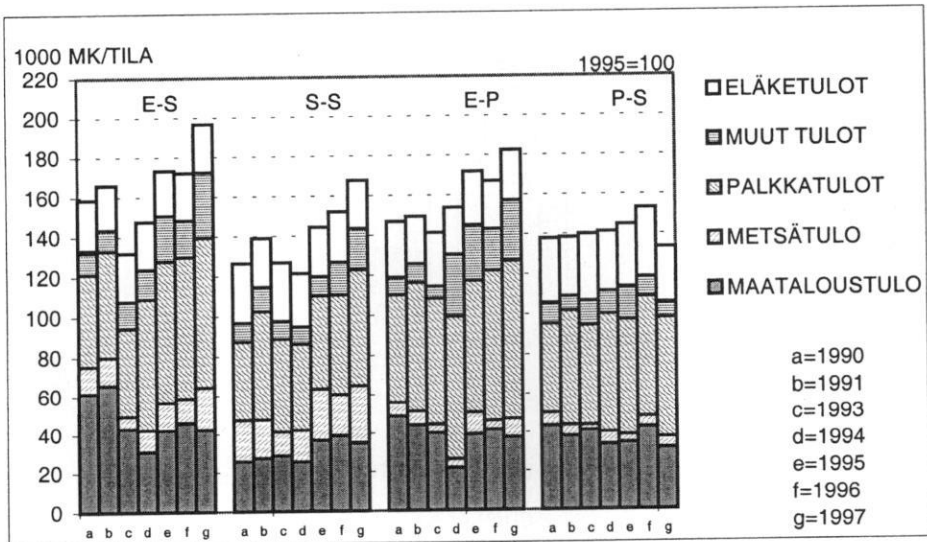

Kuvio 5.8.4. Monipuolisen tuotannon tilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin tilakoon mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.8.2. Monipuolisen tuotannon tilojen tulot maan eri osissa

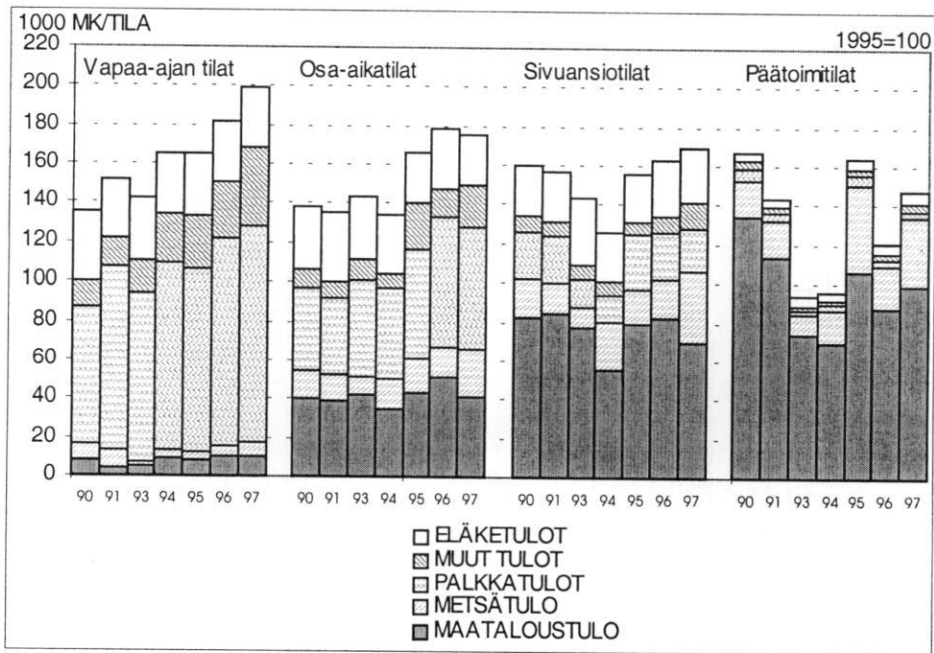
Monipuolista tuotantoa harjoittavista tiloista 45 prosenttia sijaitsee Etelä-Suomessa, 25 prosenttia Sisä-suomessa, 18 prosenttia Etelä-Pohjanmaalla ja 12 prosenttia Pohjois-Suomessa. Etelä-Suomen erikoistumattomat tilat ovat suurempia kuin maassa keskimäärin. Niiden keskikoko oli vuonna 1997 20,4 hehtaaria. Etelä-Suomen erikoistumattomilla tiloilla sekä maataloustulo että kokonaistulot tilaa kohti keskimäärin ovat suurempia kuin muualla maassa (kuvio 5.8.5.) Maataloustulon osuus kokonaistuloista sen sijaan on suurempi Etelä-Pohjanmaalla (25 prosenttia kokonaistuloista vuonna 1997) ja Pohjois-Suomessa (24 prosenttia kokonaistuloista vuonna 1997). Etelä- ja Sisä-Suomessa vastaava osuus on noin 21 prosenttia. Kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen osuus kokonaistuloista on suurin Etelä-Suomessa (19 prosenttia) ja kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus Sisä-Suomessa (17 prosenttia). Palkkatuloja erikoistumattomat tilat hankkivat eniten Etelä-Pohjanmaalla.

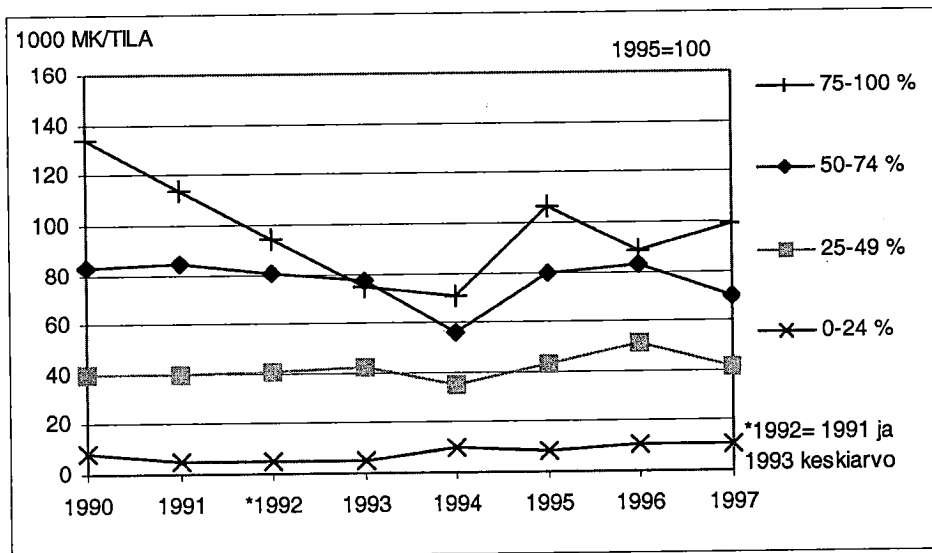
Kuvio 5.8.5. Monipuolisen tuotannon tilojen kokonaistulot keskimäärin (mk/tila) maan eri osissa vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

5.8.3. Viljelijöiden tulot maatalouden osa-aikaisuuden mukaan monipuolisen tuotannon tiloilla

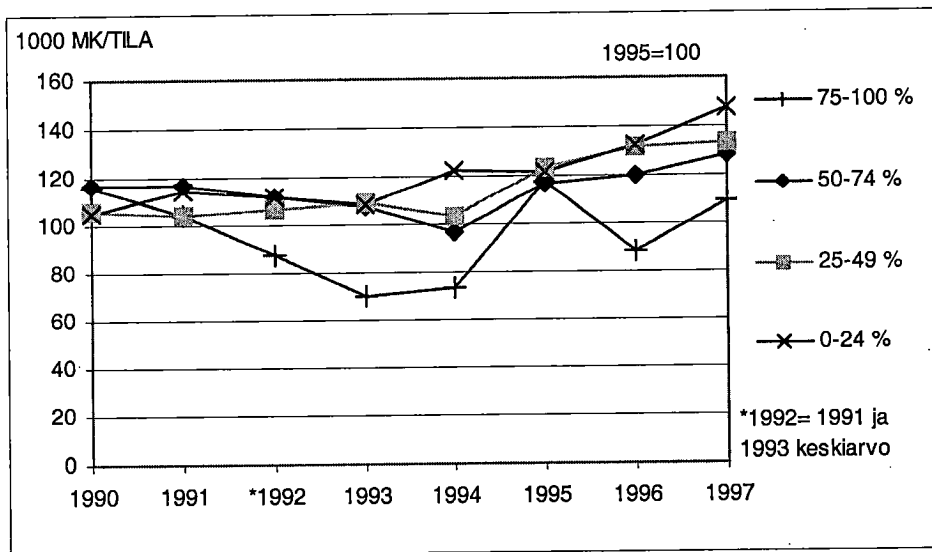
Monipuolisen tuotannon tiloista lähes puolet on vapaa-ajan tiloja. Osa-aikatiiloja on yksi neljäsosa ja sivuansiotiloja lähes yksi viidesosa erikoistumattomista tiloista. Päätoimitiloja on vain 12 prosenttia erikoistumattomista tiloista. Päätoimi- ja sivuansiotiloilla on suuremmat maatalous- ja metsätulot kuin muilla tiloilla. Palkkatulot, eläketulot, omaisuustulot ja muut yrittäjätulot taas ovat päätoimitiloilla pienemmät kuin muilla tiloilla. Kokonaistulot ja nettotulo tilaa kohti ovat suurimmat vapaa-ajan tiloilla (kuviot 5.8.6, 5.8.7. ja 5.8.8). Kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus maatalouden kokonaistuotosta on suurin päätoimitiloilla (15 prosenttia) ja pienin vapaa-ajan tiloilla (4 prosenttia). Päätoimiset tilat ovat kasvattaneet metsänmyyntitulojaan vuodesta 1995 lähtien. Tämä on nostanut myös niiden nettotuloa.

Kuvio 5.8.6. Monipuolisen tuotannon tilojen kokonaistulojen muodostuminen (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.8.7. Monipuolisen tuotannon tilojen maataloustulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Kuvio 5.8.8. Monipuolisen tuotannon tilojen nettotulo (mk/tila) keskimäärin maatalouden tulo-osuuden mukaan vuosina 1990-1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

6. Tulomuutos 1997-2000

6.1. Maatalous

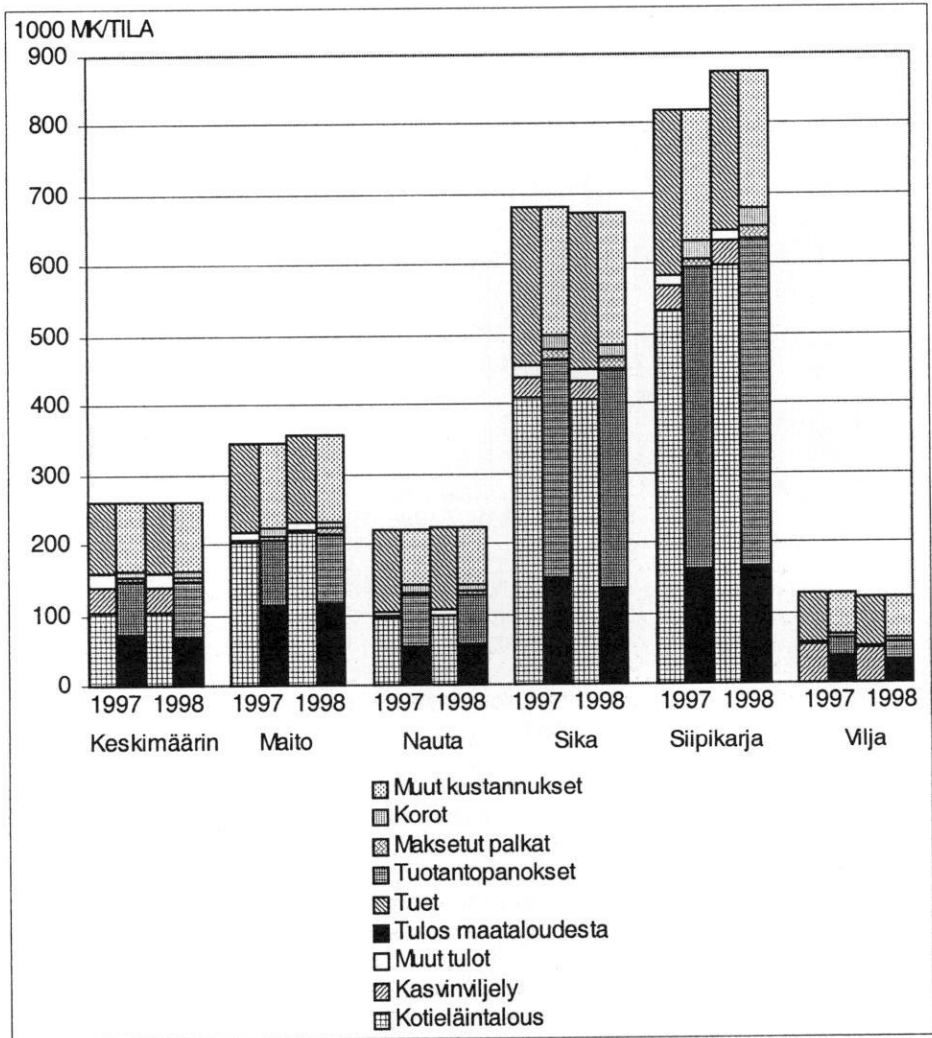
Maatilatalouden yritys- ja tulotilastosta oli raporttia viimeisteltäessä käytössä maatalouden tulokset vuodelta 1998. Maatiloja oli vuonna 1998 yhteensä noin 153 400 kappaletta. Näistä aktiivituloja oli 88 000 kappaletta. Vuosina 1997-1998 kaikkien yli yhden peltotehtaarin tilojen määrä laski 4 prosenttia eli noin 6 000 tilan ja aktiivitulojen määrä 2 prosenttia eli noin 2 000 tilan verran. Samaan aikaan Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukainen keskimääräinen tulos maataloudesta tilaa kohti laski 1,5 prosenttia eli noin 1 000 markkaa. Vuonna 1998 tulos maataloudesta tilaa kohti (vastaa maataloustuloa) oli 69 688 mk. Tilaston kohdeperusjoukon tilojen määrä laski 3 prosenttia ja niitä oli 84 900 kappaletta vuonna 1998.

Molempina vuosina 1997-1998 tuotantoa harjoittaneiden tilojen vuoden 1998 tulos maataloudesta oli keskimäärin 71 074 markkaa, missä on laskua edellisvuoteen 2,5 prosenttia eli 1 800 markkaa (kuvio 6.1.). Siten tuotantoa jatkaneiden tilojen tulos laski enemmän kuin tilaston kaikkien tilojen keskimäärin: Maataloustuotteiden myyntitulot pysyivät suunnilleen ennallaan, sillä vaikka tulot kasvinviljelystä laskivat katovuoden takia, tulot kotieläintaloudesta kasvoivat. Siitä huolimatta, että korkomenot ja tehtyjen varausten määrä laskivat, tulos maataloudesta laski menojen kasvun ja tukien laskun takia (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1998).

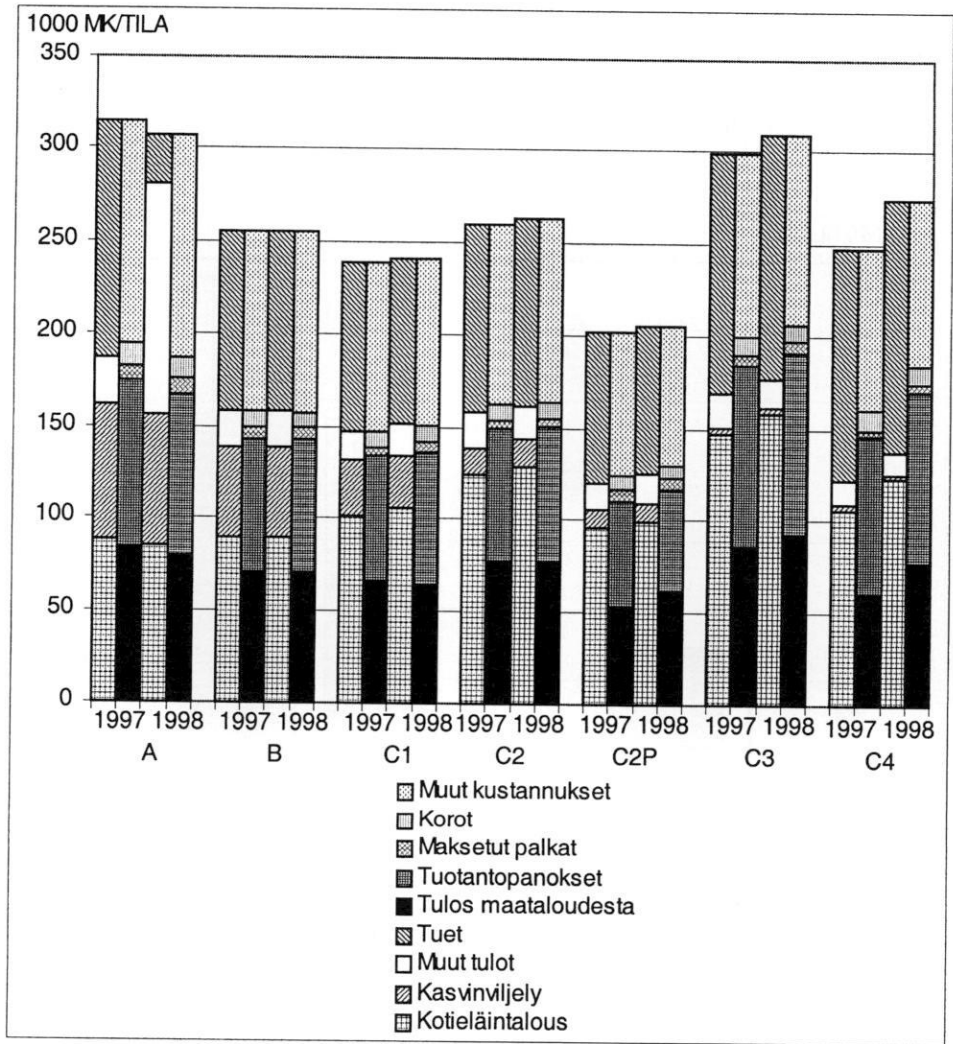
Tuotantosunnittain tarkasteltuna tulos maataloudesta laski tuotantoa vuosina 1997-1998 harjoittaneista tiloista eniten sika- ja viljatiljoilla (kuvio 6.1.). Sikatiloilla maatalouden tulos laski yli 8 prosenttia eli noin 12 200 markkaa ja viljatiljoilla 11 prosenttia eli 4 000 markkaa. Syynä tuloksen laskuun oli sikatiloilla sianlihan hinnan lasku ja viljatiljoilla kasvinviljelyn kannalta huonot viljelyolot. Sen sijaan tuotantoa sekä molempina vuosina 1997-1998 harjoittaneilla maito-, nauta- ja siipikarjatiljoilla tulos maataloudesta kasvoi vuosina 1997-1998. Maitotiloilla kotieläintalouden tulot nousivat noin 13 000 markkaa tuotannon määrän lisäyksen ansiosta. Tulos maataloudesta nousi vuosina 1997-1998 maitotiloilla noin 3 prosenttia (3 500 markkaa), nautatiloilla noin 8 prosenttia (4 300 markkaa) ja siipikarjatiljoilla 1,6 prosenttia (2 600 markkaa) tilaa kohti. Maksetut tuet pysyivät kasvinviljelytiljoilla suunnilleen ennallaan ja kotieläintiloilla ne laskivat hiukan (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1998).

Tukialueittain tarkasteltuna yli kaksi kolmasosaa tiloista sijaitsee A-, B- ja C1-tukialueella. Peltopinta-alalla mitattuna A- ja B-tukialueen tilat ovat koko maan keskiarvoa suurempia. Tuotantoa vuosina 1997-1998 harjoittaneiden tilojen keskipeltoala oli vuonna 1998 A-tukialueella 37,2 hehtaaria ja B-tukialueella 26,3 hehtaaria. Koko maan keskiarvo oli 25,9 hehtaaria. Pienimpiä ovat C2P-tukialueen tilat; 14,9 hehtaaria vuonna 1998. Tulos maataloudesta laski tuotantoa vuosina 1997-1998 harjoittaneilla tiljoilla kaikkialla muualla,

paitsi pohjoisimmilla C2P, C3 ja C4-tukialueilla, jossa maataloustulo on myös muuta maata suurempi (kuvio 6.2.). Tukien osuus kokonaistuotosta ei kuitenkaan muuttunut juuri lainkaan eikä siinä ole suuria eroja alueittain. Eteläisimmillä A- ja B-tukialueilla maatalouden tulos laski vuosina 1997-1998 5-6 %. C1- ja C2-alueilla maatalouden tulos pysyi suunnilleen ennallaan (Tilastokeskus 2000).

Kuvio 6.1. Maatalouden kokonaistuotto ja kustannukset vuosina 1997-1998 (MYTT) tuotantoa molempina vuosina harjoittaneilla tiloilla.

Kuvio 6.2. Maatalouden kokonaistuotto ja kustannukset vuosina 1997-1998 (MYTT) tuotantoa molempina vuosina harjoittaneilla tiloilla tukialueen mukaan.

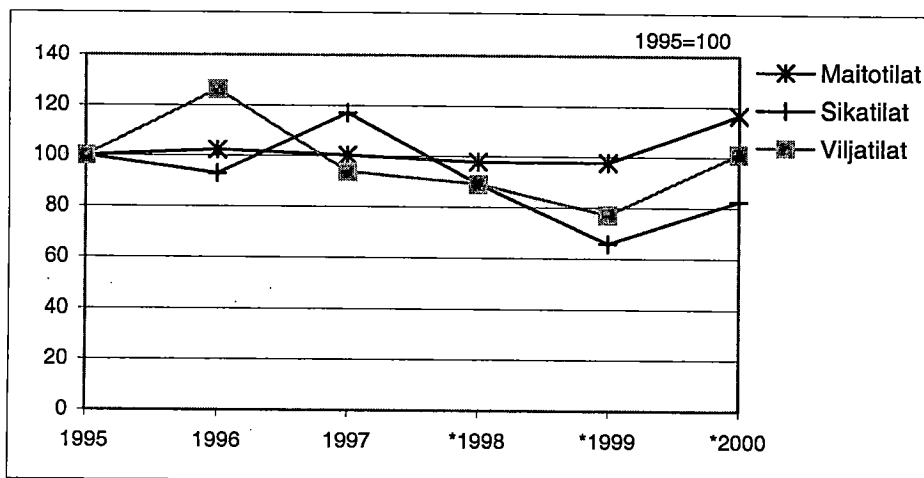
Maataloustukien merkitys ja osuus maatalouden kokonaistuotosta on kasvanut Suomen EU-jäsenyyden jälkeen. Kun tukien osuus maatalouden tuloista oli vuonna 1994 keskimäärin 10 prosenttia, oli vastaava osuus vuonna 1995 33 prosenttia, vuosina 1996-1997 39 prosenttia ja vuonna 1998 38 prosenttia. Tukien osuus maatalouden tuloksesta (=maataloustulo) oli vuonna 1994 keskimäärin 39 prosenttia. Vuonna 1995 maksetut tuet ylittivät maataloudesta saadun

tuloksen keskimäärin 8 prosentilla ja vuosina 1996-1998 tuet olivat noin 1,3-1,4-kertaisia maatalouden tulokseen verrattuna. Osuus on sama tuotantoa sekä vuosina 1997 että 1998 harjoittaneilla tiloilla (kuviot 6.1. ja 6.2.). Tuotanto-suunnittain ja tukialueittain tarkasteltuna maataloustuloksi jäävä osuus maksetuista tuista on pysynyt suunnilleen ennallaan maataloustuotantoa sekä vuosina 1997-1998 harjoittaneilla tiloilla. Ainoastaan vilja- ja sikatiloilla maatalouden tuloksen osuus tuista on laskenut. C2-tukialueella maatalouden tuloksen osuus maksetuista tuista on keskimäärin laskenut ja C4- sekä C2P -tukialueella kasvanut (Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1998).

Ala-Mantila (2000a) on selvittänyt tukimuutosten vaikutusta maataloustuloon ja maatalouden kannattavuuden kehitykseen tukialueittain vuosina 1995-2003. Seuraavassa tarkastelussa ovat mukana maito-, sika- ja viljatilojen keskimääräiset tulokset vuosilta 1995-2000 (kuvio 6.3.). Tarkastelu perustuu FADN -kirjanpitoiloihin, joiden tulokset on painotettu edustamaan koko tuotantosuunnan tiloja. Vuosien 1995-1997 tulokset ovat toteutuneita tuloksia. *Vuodesta 1998 lähtien laskelmat perustuvat vuoden 1997 tuotos- ja panosmääriin*. Vuosien 1998-1999 maataloustulon laskemisessa on otettu huomioon tuotteiden ja tuotantopanosten hinnoissa tapahtuneet muutokset sekä tukimuutokset. Näin ollen vuoden 1998 kadon vaikutukset eivät ilmene laskelmassa. Vuoden 2000 ja sen jälkeisissä laskelmissa on otettu huomioon vain tukimuutokset. Laskelmissa LFA-tuki ja ympäristötuki on otettu huomioon Suomen esityksen mukaisina (keväällä 2000) (Ala-Mantila 2000a, 2000b).

Tukialueesta riippumatta maito-, sika- eikä viljatiloilta ei olisi ilman maksettuja tukia jäänyt kustannusten kattamisen jälkeen lainkaan maataloustuloa vuosina 1995-1997. Viljatilojen maataloustulo nousi vuonna 1996, kun tuesta aikaisempaa suurempi osuus (noin 66 prosenttia) jäi kustannusten vähentämisen jälkeen viljelijäperheen maataloustuloksi (kuvio 6.3.). Sikatilojen aineisto painottuu vuosina 1995-1996 eri tukialueilla eri tavoin porsas- ja lihantuotantoon. Tämä vaikuttaa alueiden erilaisen tukitason takia myös maataloustulon kehitykseen. Vuonna 1997 tuotantorakenteen erot aineistossa ovat tasoittuneet (Ala-Mantila 2000a, 2000b). Sikatilojen tulokehitys on kuitenkin samansuuntaista kuin esim. MYTT:n mukaan. Vuonna 1997 maksetuista tuista kuluu kustannusten kattamiseen maitotiloilla noin 10-15 %, sikatiloilla noin 25 % ja viljatioilla noin 45-50 %. Osuus vastaa MYTT:n tuloksia.

Verrattuna vuoteen 1995 maataloustulo tilaa kohti laskee vuoden 1997 jälkeen kaikissa tarkasteltavissa tuotantosunnissa (kuvio 6.3.). Sika- ja viljatilojen maataloustulo laskee maitotiloja nopeammin. Sikatiloilla laskuun on syynä hintojen ja tukien kehitys vuosina 1998-1999; hintojen laskiessa tuista entistä suurempi osa kuluu kustannusten kattamiseen ja maataloustulo laskee. Viljatilojen tarkastelussa tulee ottaa huomioon, että kasvinviljelyn kannalta huonojen satovuosien (1998-1999) vaikutus markkinatuottojen alenemiseen ei näy tässä tulolaskelmassa. Tukitasojen nousulla vuonna 2000 on positiivinen vaikutus maataloustuloon, vaikka tuesta kustannusten kattamiseen kuluva osuus maito- ja

Kuvio 6.3. Maataloustulon kehitys tuotantosunnittain vuosina 1995-2000 Ala-Mantilan (2000b) mukaan suhteessa maataloustuloon vuonna 1995.

sikatiiloilla kasvaa. Tuen kokonaismäärän alenemisen myötä vuoden 2000 jälkeen maataloustulon ennakoitaan kääntyvän laskuun (Ala-Mantila 2000a, 2000b).

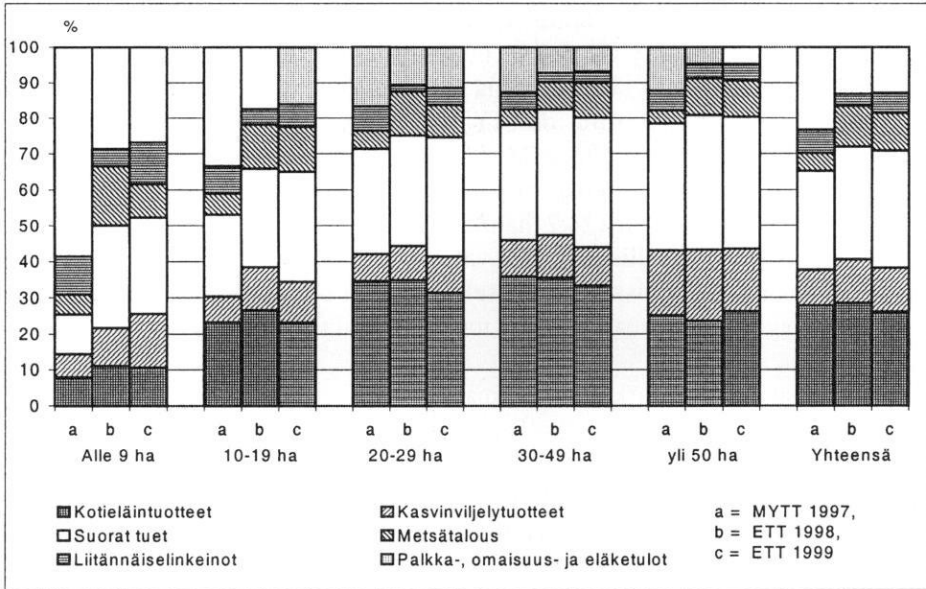
6.2. Kokonaistulot

Elintarviketieto (ETT) selvittää vuosittain viljelijöiden maataloustuotantoon ja sen jatkamiseen liittyviä suunnitelmia sekä arvioita tulevaisuuden kehityksestä. Tässä ns. Datalaarissa on mukana noin 1 000 tilaa. Kyselyssä selvitetään taustatietona myös viljelijöiden kokonaistulojen muodostumista sekä arvioita tulokehityksestä seuraavan viiden vuoden aikana. Tässä tarkastellut kyselyt on tehty vuosien 1999 ja 2000 helmikuussa. Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon perustuvan tutkimusaineiston mukaan maatalouden osuus viljelijöiden saamista tuloista laski vuosina 1990-1997 75 prosentista 65 prosenttiin. ETT:n kyselyn mukaan maatalouden tulojen osuus viljelijöiden tuloista on edelleen hiukan laskenut vuodesta 1998 vuoteen 1999 (kuvio 6.4.).

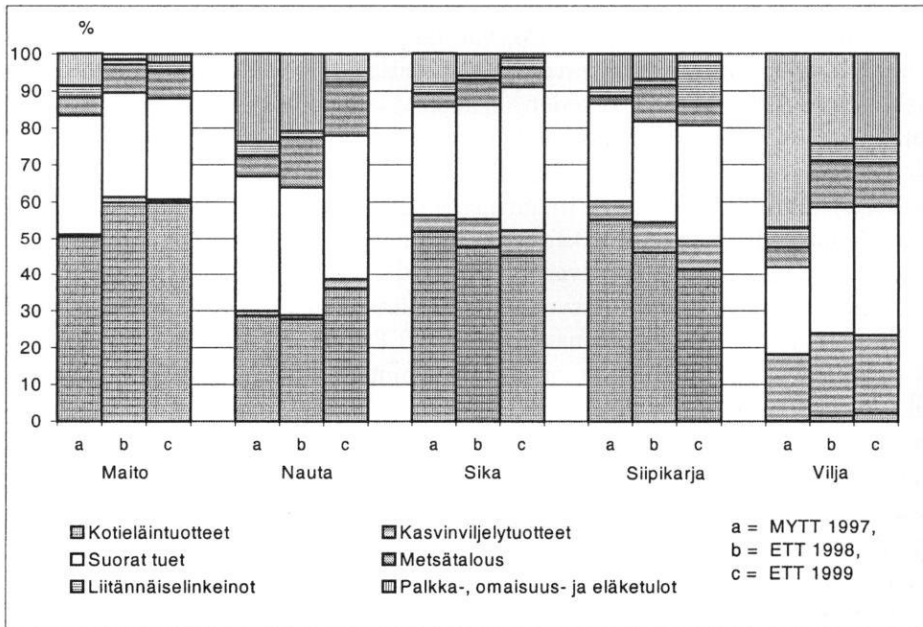
Suorien tukien merkitys on useimmissa tilakokoluokissa kasvanut ja kotieläin- ja kasvinviljelytuotteiden hiukan laskenut. Tarkastelussa ovat mukana kotieläintalouden ja kasvinviljelyn myyntitulot sekä suorat tuet ilman että niistä olisi vähennetty maatalouden kustannuksia. Metsä-, palkka-, omaisuus- ja eläketulojen merkityksessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, mutta liitännäiselinkeinojen merkitys on hiukan kasvanut vuosina 1998-1999 (ETT 1999, 2000).

Vertailun vuoksi tarkastelussa on mukana viljelijöiden kokonaistulot vuonna 1997 henkilöverotuksen tiedoilla täydennetyn MYTT:n mukaisen tutkimusaineiston mukaan. MYTT:n mukainen tutkimusaineisto ei ole täysin vertailukelpoinen Datalaarin aineiston kanssa muun muassa otoksen erilaisen rajauksen

Kuvio 6.4. Kokonaistulojen muodostuminen MYTT:n mukaan vuonna 1997 sekä viljelijöiden arvio Datalaarin mukaan vuosina 1998-1999 tilakokoluokittain.

Kuvio 6.5. Kokonaistulojen muodostuminen MYTT:n mukaan vuonna 1997 sekä viljelijöiden arvio Datalaarin mukaan vuosina 1998-1999 tuotantosuunnittain.

takia. MYTT:n otos on noin kymmenkertainen Datalaariin verrattuna. MYTT:ssa ovat mukana yli 2 peltohehtaarin tilat kun taas Datalaarissa vähimmäiskoko on 5 hehtaaria. Tämän takia pienimmässä tilakokoluokassa muiden kuin maatalouden tulojen osuus on MYTT:n mukaan suurempi kuin Datalaarin mukaan. Datalaari on painottunut MYTT:a enemmän suuriin tilakokoluokkiin, myös aineiston tilojen keskikoko on suurempi (26,7 ha/tila vuonna 1998) kuin MYTT-tilojen keskimäärin (24,2 ha/tila vuonna 1997). Tilojen liikevaihdon mitattuna Datalaariin osallistuvat tilat vastaavat melko hyvin MYTT:n tuloksia. MYTT:n mukaisissa tuloissa liitännäiselinkeinojen tuloihin on laskettu mukaan sivuansiotalouden tulot, maatalouden muut veronalaiset tulot sekä muut yrittäjätulot.

Tuotantosuunnittain tarkasteltuna maatalouden tukien merkitys on vähentynyt ainoastaan maidontuotantotiloilla (kuviot 6.5.). Tämä vastaa Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston 1998 tuloksia (vertaa luvut 4. ja 5.). Myös tuotantosuunnittain tarkasteltuna liitännäiselinkeinojen merkitys on hiukan kasvanut. MYTT:n mukaisessa tarkastelussa tilojen keskikoko on Datalaaria pienempi kaikissa tuotantosuunnissa.

6.3. Tulokehitysarviot

Tulotason pysyvyyden osalta yli puolet Datalaarin kysymykseen vastanneista viljelijöistä arvioi tulojensa säilyvän ennallaan seuraavan viiden vuoden aikana. Noin viidesosa arvioi tulojensa laskevan tai kasvavan. Ainoastaan siipikarjatiloihin yli kaksi kolmasosaa ja naudanhilatiloihin yli kolmasosa uskoi tulojensa laskevan seuraavan viiden vuoden aikana. Maatalouden ulkopuolisten tulojen hankkimiseen vaikuttaa ennen kaikkea maatalouden tulojen kehitys. Siipikarjatiloihin melkein kaksi kolmasosaa arvioi suorien tukien vähenevän. Toisaalta lähes kaksi kolmasosaa uskoi liitännäiselinkeinoista saatavien tulojensa kasvavan. Nautatiloilla taas noin kaksi viidesosaa tiloista uskoi muiden kuin maa- ja metsätalouden tulojensa laskevan ja puolet tiloista arvioi tulojen säilyvän ennallaan. Luottamus tulojen kasvuun keskimäärin nousi vuodesta 1999 vuoteen 2000 mutta laski siipikarja- ja naudatiloilla (ETT 1999, 2000).

Kotieläintiloista yli puolet arvioi kotieläintuotteiden myynnistä saatavien tulojensa säilyvän ennallaan seuraavan viiden vuoden ajan. Ainoastaan siipikarjatiloihin suuri osa ei osannut arvioida kananmunan- ja broilerituotannosta saamiensa tulojen kehittymistä mutta vastanneet arvioivat tulojen säilyvän ennallaan. Viljatiloihin noin puolet arvioi kasvinviljelytulojensa vähenevän seuraavan viiden vuoden aikana ja kaksi viidesosaa arvioi tulojen pysyvän ennallaan. Kaksi viidesosaa kysymykseen vastanneista tiloista arvioi suorien tukien vähenevän ja kaksi viidesosaa arvioi niiden pysyvän ennallaan (ETT 1999, 2000).

Suurin osa Datalaarissa tuloja koskevaan kysymykseen vastanneista viljelijöistä arvioi muiden kuin maatalouden tulojensa säilyvän ennallaan tai kasva-

van. Metsätalouden tulojensa arvioi vähentyvän alle yksi viidesosa, pysyvän ennallaan noin kolmasosa ja kasvavan neljäsosa vastanneista. Metsätuloja odottivat hankkivansa muita useammin siipikarjatilat, noin kolmasosa vastanneista. Vain 2 prosentilla tiloista ei ollut metsätuloja. Liitännäiselinkeinoista saatavien tulojensa uskoi vähentyvän alle kymmenen prosenttia, kaksi viidesosaa uskoi niiden säilyvän ennallaan ja yli puolet uskoi tulojensa kasvavan. Toisaalta 12 prosenttia kyselyyn osallistuneista ilmoitti ettei saa tuloja liitännäiselinkeinoista.

Yhteenlaskettujen palkka-, omaisuus- ja eläketulojensa uskoi vähentyvän vain 7 prosenttia vastanneista. Lähes puolet vastanneista arvioi palkka-, omaisuus- ja eläketulojensa pysyvän ennallaan ja yli neljäsosa uskoi niiden kasvavan. Kyselyn tiloista 10 prosentilla ei ollut palkka-, omaisuus- tai eläketuloja lainkaan. Viljelijöiden arviot muiden kuin maatalouden tulojen säilymisestä ennallaan tai lisääntymisestä seuraavan viiden vuoden aikana ovat vuoden 2000 kyselyn mukaan korkeampia kuin mitä ne olivat vuonna 1999 (ETT 1999, 2000).

Myös MTTL:n kannattavuuskirjanpitoon osallistuvalla noin 1 000 tilalta on kysytty viime vuosina viljelijöiden tuotantoon ja toimeentuloon liittyviä suunnitelmia. Vuoden 2000 kyselyn osalta tulokset on tässä painotettu vastaamaan FADN –tuotantosuuntaluokituksen mukaan koko maan tiloja. Tämän kyselyn mukaan vajaalla 6 prosentilla tiloista suunniteltiin sukupolvenvaihdosta seuraavan viiden vuoden aikana. Osuus on kotieläintiloilla hiukan suurempi kuin kasvinviljelytiloilla. Viime vuosina sukupolvenvaihdossuunnitelmien määrä on hiukan vähentynyt. Seuraavaksi yleisin tapa luopua tilanpidosta on peltojen vuokraaminen (Jokela & Ala-Orvola 1999, Kirjanpitoilosten kyselyaineisto 2000).

Kirjanpitoilakyselyn mukaan suurin osa kotieläintiloista aikoo seuraavat viisi vuotta jatkaa maataloustuotantoa nykyisessä laajuudessa tai laajentaa sitä. Kotieläintuotantonsa aikoi lopettaa 8 prosenttia lypsykarjatiloiista, 5 prosenttia nautakarjatiloiista ja 14 prosenttia sika- ja siipikarjatiloiista. Lopettamissuunnitelmat lisääntyivät hiukan verrattuna edelliseen vuoteen. Sika- ja siipikarjatilat luokitellaan FADN –järjestelmässä kuuluvaksi samaan tuotantosuuntaan. Eniten kotieläintuotannon laajennussuunnitelmia on kyselyn mukaan nautatiloilla, joista 47 prosenttia aikoo laajentaa kotieläintuotantoaan ja noin neljäsosa kasvinviljelyään. Kaksi viidesosaa nautatiloista aikoo jatkaa kotieläintuotantoa nykyisellään. Nautatilojen laajennussuunnitelmat lisääntyivät vuodesta 1999 noin kymmenen prosenttia.

Lypsykarja- sekä sika- ja siipikarjatiloiista yli puolet aikoi jatkaa kotieläintuotantoaan nykyisellään ja noin neljäsosa aikoi laajentaa sitä. Puolet lypsykarja- sekä sika- ja siipikarjatiloiista aikoi jatkaa kasvintuotantoaan nykyisessä laajuudessa, ja noin kolmasosa aikoi laajentaa sitä. Viljatiloiista noin kaksi kolmasosaa aikoi jatkaa tuotantoa entisessä laajuudessa ja kolmasosa aikoi laajentaa sitä. Kasvinviljelyn laajennussuunnitelmat eivät juurikaan muuttuneet verrattu-

na edelliseen vuoteen (Jokela & Ala-Orvola 1999, Kirjanpitoltilojen kyselyaineisto 2000). Nämä kirjanpitoltilojen tuotantoon liittyvät suunnitelmat vastaavat Datalaarin tilojen näkemyksiä tulokehityksestä.

Vuosina 1999 ja 2000 tehtyjen kyselyjen mukaan yli 70 prosenttia tiloista aikoi harjoittaa metsätaloutta lähivuosien aikana samassa laajuudessa kuin ennenkin ja 14 prosenttia tiloista aikoi laajentaa metsätalouttaan. Tämä vastaa suunnilleen Datalaarin vastaavaa arviota, kun otetaan huomioon kaikki kyselyn tilat (Jokela & Ala-Orvola 1999, Kirjanpitoltilojen kyselyaineisto 2000).

Kirjanpitoltilakyselyn mukaan 55 prosentilla tiloista viljelijä ja 45 prosentilla tiloista puoliso hankkii maatalouden ulkopuolisia tuloja. Viljelijäpariskunnasta puolison tilan ulkopuoliset tulot ovat huomattavasti suuremmat kuin viljelijän. Viljelijöistä 22 prosenttia arvioi maatalouden ulkopuolelta hankittavien tulojen lisääntyvän seuraavan viiden vuoden aikana. Kymmenesosa tiloista arvioi tulojen laskevan ja 68 prosenttia arvioi tulojen pysyvän ennallaan. Luottavaisimpia tilan ulkopuolisten tulojen kehityksen suhteen ovat kasvinviljelytilat. Vain noin 2 prosentilla tiloista tilan ulkopuolisesta palkkatyöstä aiottiin luopua ja 5 prosentilla sitä aiottiin vähentää. Myös tämä vastaa Datalaarin arvioita kehityksestä (Jokela & Ala-Orvola 1999, Kirjanpitoltilojen kyselyaineisto 2000).

Pienyritystoimintaa harjoittaa noin neljäsosa kirjanpitoltiloista ja 3 prosenttia tiloista aikoo aloittaa toiminnan lähivuosina. Pienyritystoimintaa harjoittavista tiloista puolet aikoi jatkaa toimintaa ennallaan, kahdeksan kymmenestä aikoi laajentaa ja joka kymmenes supistaa tai lopettaa toiminnan kokonaan. Vuoteen 1999 verrattuna sekä toiminnan laajentamis- että supistamissuunnitelmat lisääntyivät. Kasvinviljelytilat olivat kotieläintiloja halukkaampia sekä laajentamaan toimintaansa että aloittamaan pienyritystoimintaa (Jokela & Ala-Orvola 1999, Kirjanpitoltilojen kyselyaineisto 2000). Myös Datalaarissa viljatilat ja toisaalta siipikarjatilat uskoivat liitännäiselinkeinoista saatavien tulojensa lisääntyvän muita tiloja useammin.

7. Viljelijöiden tulot verrattuna muiden väestöryhmien tuloihin Suomessa

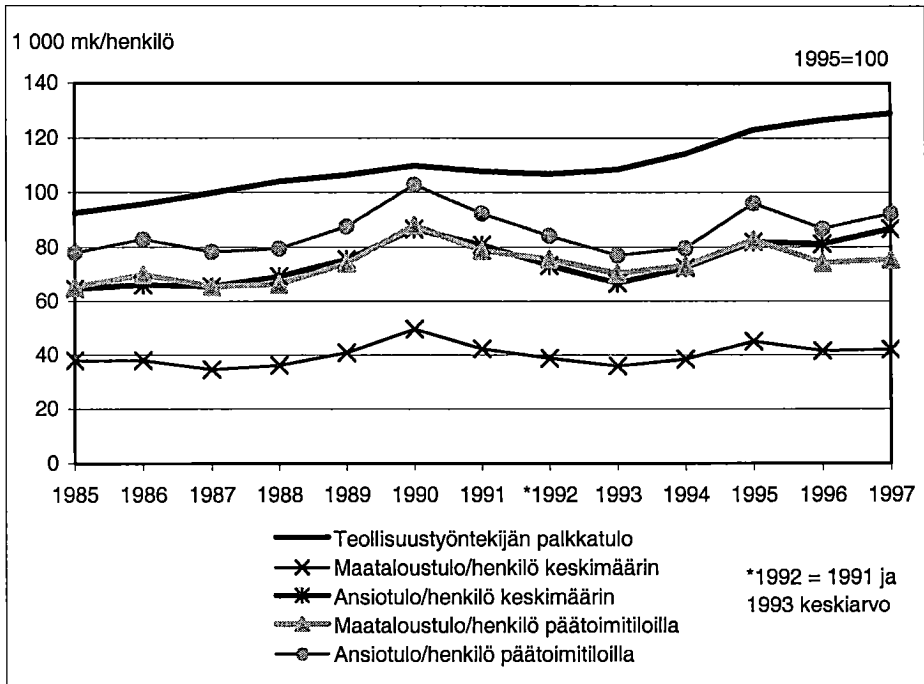
Viljelijäväestön tuloja on seuraavassa verrattu muiden väestöryhmien tuloihin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston, Tulonjakotilaston ja Teollisuustilaston avulla. Jotta eri väestöryhmien tulovertailu olisi objektiivinen, se tulee tehdä paitsi kotitaloutta, myös henkilöä, tulonsaajaa ja kulutusyksikköä kohti. Käytettävien tilastojen tulokäsitteiden välisistä eroista johtuen vertailussa tarkastellaan paitsi viljelijöiden maataloustuloa myös yrittäjä- ja palkkatulosta muodostuvaa ansiotuloa sekä käytettävissä olevia tuloja. Maataloustuloa on verrattu teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon vastaavasti kuin 1980-luvulla on tehty (Puurunen 1987, 1990), sillä vuosina 1982-1993 maataloustulolaki edellytti tulovertailun huomioon ottamista maataloustulosta päätettäessä. Muut vertailuryhmät on valittu tilastojen antamien lähtökohtien perusteella.

7.1. Viljelijöiden tulot verrattuna teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon

Kuviossa 7.1.1. on esitetty teollisuustyöntekijöiden palkkatulo verrattuna päätoimisten viljelijöiden ja kaikkien viljelijöiden maataloustuloon ja ansiotuloon. Kuvion luvut ovat reaalisia, perusvuotena on vuosi 1995. Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän vuosipalkka perustuu Tilastokeskuksen teollisuustilastoon ja Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton palkkatilastoon (liite 3; taulukko 8). Viljelijöiden tulot perustuvat Tilastokeskuksen Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon, jota on täydennetty henkilöverotuksen tiedoilla. Vuonna 1995 maksetut varastokorvaukset sisältyvät kuvion lukuihin.

Vaikka maataloustulo on korvausta paitsi viljelijäperheen työlle myös omalle pääomalle, seuraavassa on verrattu koko maataloustuloa henkilöä kohti teollisuustyöntekijän palkkatuloon. Tämä johtuu siitä, että MYTT:n aineisto ei sisällä tietoja työnkäytöstä. Lisäksi verotuksen mukaiset maatilatalouden varat eivät vastaa käyviä arvoja. Viljelijöiden tulot on jaettu tasan viljelijää ja puolisoa kohti henkilökohtaisen tulon laskemiseksi (vuonna 1997 päätoimitiloilla oli keskimäärin 1,67 henkilöä ja kaikilla tiloilla oli keskimäärin 1,76 henkilöä). Henkilöiden lukumäärä tilaa kohti on pienempi pienemmillä tiloilla kuin suuremmilla tiloilla. Lisäksi osa-aikaisemmilla tiloilla henkilölukumäärä tilaa kohti on suurempi kuin päätoimitiloilla.

Henkilölukumäärä tilaa kohti on myös laskenut viime vuosina. Vuonna 1990 tiloilla oli keskimäärin 1,8 henkilöä ja päätoimitiloilla oli keskimäärin 1,75 henkilöä tilaa kohti. Päätoimitiloilla yli 75 % nettotuloista tulee maa- ja metsätaloudesta. Päätoimitiloja oli vuonna 1997 kohdeperusjoukossa noin 27 000, mikä on noin kolmannes luonnollisten henkilöiden hallinnassa olevista tiloista.

Kuvio 7.1.1. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulon ja viljelijöiden maataloustulon ja ansiotulon kehitys henkilöä kohti keskimäärin ja päätoimitiloilla vuosina 1985- 1997 kuluttajahintaindeksillä vuoden 1995 hintatasoon muutettuna.

Päätoimitilojen maataloustulo henkilöä kohti on ollut koko tarkastelujakson suurempi kuin kaikkien tilojen keskimäärin.

Kun maataloustuloon lisätään tilan tulot metsätaloudesta, muusta yritystoiminnasta sekä viljelijäpuolisoiden tilan ulkopuoliset palkkatulot saadaan viljelijöiden ansiotulo (kuvio 7.1.1.). Kaikkien tilojen ansiotulo henkilöä kohti vastasi vuosina 1985-1995 lähes päätoimitilojen maataloustuloa henkilöä kohti ja on tämän jälkeen ylittänyt sen. Liitetaulukossa 9. (liite 4.) on esitetty teollisuustyöntekijöiden palkkatulo suhteessa kaikkien tilojen maataloustuloon ja ansiotuloon henkilöä kohti. Liitetaulukossa 10. on esitetty sama vertailu suhteessa päätoimitilojen maataloustuloon ja ansiotuloon henkilöä kohti.

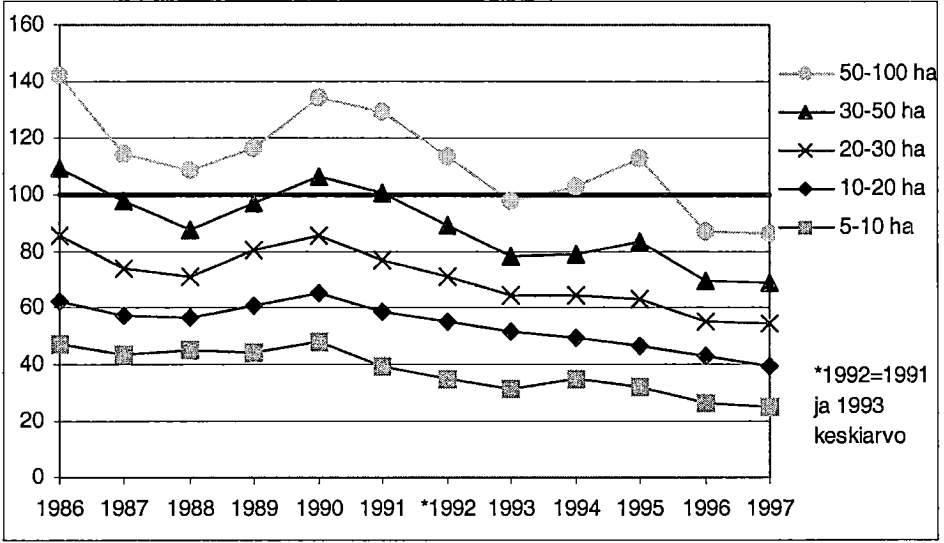
1980-luvun lopulla viljelijöiden maataloustulo ja ansiotulot suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon kääntyivät laskun jälkeen kasvuun ollen korkeimmillaan vuonna 1990. Vuonna 1990 päätoimitilojen ansiotulo henkilöä kohti oli melkein 94 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Tämän jälkeen päätoimitilojen ansiotulo henkilöä kohti on laskenut ja teollisuustyöntekijöiden palkkatulo noussut. Poikkeus tästä oli vuosi 1995 jolloin viljelijöiden maatalo-

us- ja ansiotulo suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon kasvoivat edellisestä vuodesta.

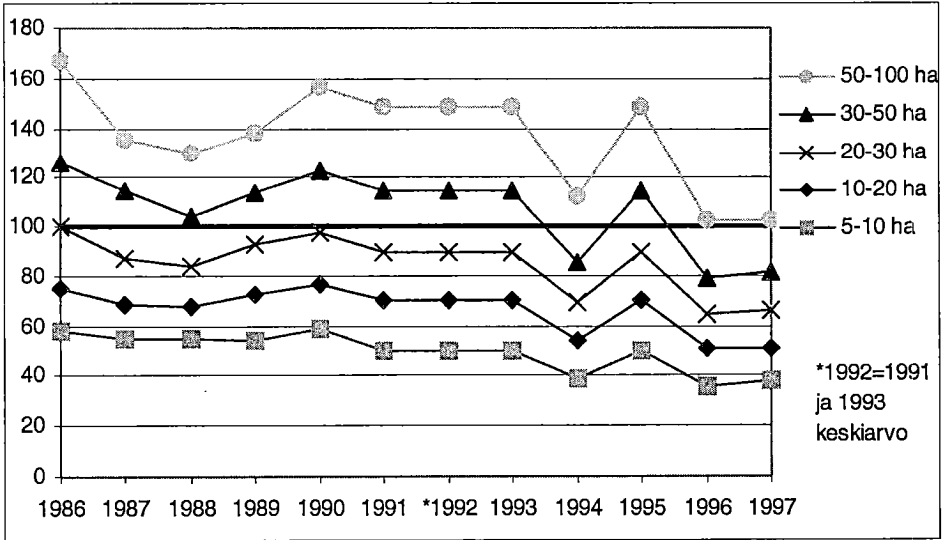
Ilman vuonna 1995 maksettuja varastokorvauksia päätoimitilojen maataloustulo henkilöä kohti oli keskimäärin 51 % vertailutulosta ja ansiotulo henkilöä kohti 62 % vertailutulosta. Vuodesta 1995 vuoteen 1996 viljelijöiden maataloustulo ja ansiotulo henkilöä kohti suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon jälleen laski. Suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon viljelijöiden maataloustulo jatkoi laskuaan vuonna 1997, mutta viljelijöiden ansiotulo sen sijaan kasvoi hiukan ja oli keskimäärin 67 prosenttia vertailutulosta. Päätoimitiloilla vastaava osuus oli 72 prosenttia.

Tilakokoluokittain tarkasteltuna viljelijöiden maatalous- ja ansiotulon ja teollisuustyöntekijöiden palkkatulon suhteen kehitys on vastannut keskimääräistä kehitystä (liite 4, taulukot 9 ja 10). Ainoastaan pienimmässä, 2-5 hehtaarin tilakokoluokassa maataloustulo henkilöä kohti on suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon noussut vuodesta 1995 vuoteen 1997 sekä kaikilla tiloilla keskimäärin että päätoimitiloilla. Ansiotulo henkilöä kohti suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon kasvoi vuonna 1997 edellisvuodesta kaikissa tilakokoluokissa. Kasvusta huolimatta viljelijöiden ansiotulo verrattuna teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon jää alle 1990-luvun alun tason muissa paitsi aivan pienimmissä tilakokoluokissa (liite 4.).

Viljelijöiden maatalous- ja ansiotulo henkilöä kohti on yhtä suuri tai suurempi kuin teollisuustyöntekijöiden palkkatulo vain suurimmissa tilakokoluokissa. Vuonna 1990 maataloustulo henkilöä kohti vastasi vertailutuloa yli 30 hehtaarin päätoimitiloilla ja yli 50 hehtaarin tiloilla keskimäärin (kuvio 7.1.2.). Varastokorvaukset nostivat 50-100 hehtaarin päätoimitilojen maataloustuloja vuonna 1995, jolloin ne nousivat vertailutuloa korkeammiksi. Vuonna 1997 vertailutulo saavutettiin vain suurimmilla, yli 100 hehtaarin tiloilla. Viljelijöiden ansiotulo henkilöä kohti vuonna 1990 lähes vastasi vertailutuloa yli 20 hehtaarin tiloilla. Vuonna 1997 viljelijöiden ansiotulo vastasi teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa sekä yli 50 hehtaarin päätoimitiloilla että kaikilla tiloilla (kuvio 7.1.3. ja liite 4.).

Kuvio 7.1.2. Päätoimisten viljelijöiden maataloustulo henkilöä kohti tilakokoluokittain suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon (=100).

Kuvio 7.1.3. Päätoimisten viljelijöiden ansiotulo henkilöä kohti tilakokoluokittain suhteessa teollisuustyöntekijöiden palkkatuloon (=100).

Kirjanpitoilat

Taulukossa 7.1.1. on verrattu teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa MTTL:n kirjanpitoilajen maataloustuloon henkilöä kohti. Kirjanpitoilajen maataloustulo henkilöä kohti on laskettu MYTT:n päätoimitilajen henkilöluvun mukaan. Henkilöä kohti laskettu maataloustulo oli kirjanpitoiloilla vuonna 1997 keskimäärin 60 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Vertailuluku on hiukan suurempi kuin MYTT:n päätoimitiloilla. Erot johtuvat pääosin siitä, että kirjanpitoilat ovat suurempia kuin MYTT:n päätoimitilat. Tilakokoluokittain tarkasteltuna päätoimitilajen vertailuluvut ovat kuitenkin suurempia kuin kirjanpitoilajen.

Tuotantosunnittain

Maataloustulo henkilöä kohti oli vuonna 1997 MYTT:n maitoiloilla keskimäärin 63 900 mk, sikatiloilla 79 800 mk ja viljatioilla 21 100 mk. Liitetaulukossa 11 (liite 5.). Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston maataloustuloa henkilöä kohti ja liitetaulukossa 12. ansiotuloa henkilöä kohti maito-, sika ja viljatioilla keskimäärin on verrattu teollisuustyöntekijöiden tuloon. Vertailtavista tuotantosunnista useimmilla sikatiloilla on molemmat viljelijäpuolisot; niillä henkilöluvu oli vuonna 1997 keskimäärin 1,84 henkilöä (viljelijä ja puoliso). Maitoiloilla vastaava luku oli keskimäärin 1,8 ja viljatioilla 1,69. Myös keskimääräinen ansiotulo oli korkein sikatiloilla. Ansiotulo tilaa kohti oli vuonna 1997 sika-

Taulukko 7.1.1. Kirjanpitoilajen maataloustulo henkilöä kohti keskimäärin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston päätoimitilajen henkilölukumäärän mukaan laskettuna suhteessa ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon. Teollisuustyöntekijän palkkatulo = 100.

Kirjanpitoilat	Maataloustulo/henkilö					Keskimäärin
	Alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1985	29	52	8	101	125	78
1986	35	51	73	102	134	80
1987	30	44	59	70	56	57
1988	32	48	59	69	94	63
1989	44	67	84	115	164	100
1990	41	64	80	105	152	95
1991	25	50	63	77	90	68
1992	24	52	65	79	98	78
1993	22	45	61	79	95	71
1994	9	47	62	76	108	74
1995	15	32	46	60	84	58
1996	9	33	50	60	93	64
1997	2	31	42	57	85	60

tiloilla keskimäärin 208 300 mk, maitotiloilla 153 000 mk ja viljailoilla 162 000 mk tilaa kohti.

Maitotilojen maataloustulo henkilöä kohti vastasi vuonna 1997 noin 49 prosenttia teollisuustyöntekijöiden palkkatulosta. Sikatiloilla vastaava osuus oli keskimäärin 61 prosenttia ja viljailoilla 16 prosenttia. Lähimpänä teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa oli maataloustulo henkilöä kohti yli 50 hehtaarin sikatiloilla (61 prosenttia vertailutulosta). Missään tilakokoluokassa maataloustulo henkilöä kohti ei vastannut teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa. Missään tuotantosunnassa ansiotulo henkilöä kohti keskimäärin ei vastannut teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa. Kuitenkin kaikkein suurimpien, yli 50 hehtaarin tilojen ansiotulo vastasi teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa sekä maito-, sikettä viljailoilla (liite 5, taulukot 11 ja 12.).

7.2. Viljelijöiden tulot verrattuna palkansaajien tuloihin

Tulonjakotilaston avulla on mahdollista tarkastella eri väestöryhmien tulojen muodostumista ja jakautumista paitsi henkilöä myös kotitaloutta, kulutusyksikköä ja ammatissa toimivaa henkilöä kohti. Tilaston avulla viljelijöiden tuloja voidaan verrata muihin väestöryhmiin tuotannontekijätulojen, kokonaistulojen ja käytettävissä olevien tulojen perusteella. Palkansaajien ja muiden yrittäjien ansiotuloja voidaan verrata maatalousyrittäjien tuloihin. Ensin verrataan kuitenkin Tulonjakotilaston ja Maatalouden yritys- ja tulotilaston mukaisia viljelijöiden tulotietoja keskenään sekä Tulonjakotilaston maatalousyrittäjien, viljelijätalouksien sekä maanviljelijätalouksien tuloja.

Viljelijöiden tulot Tulonjakotilaston ja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaan

Tulonjakotilaston yli 2 peltihehtaarin viljelijätalouksien tuloja on seuraavassa verrattu MYTT:n luonnollisten henkilöiden omistamien tilojen tuloihin. Vertailussa ei ole voitu ottaa huomioon kaikkia tilastojen välisiä eroja (luku 3.). Tulonjakotilasto on painottunut hiukan suurempiin tilakokoluokkiin kuin MYTT. Taulukossa 7.2.1. on verrattu Tulonjakotilaston mukaisia viljelijätalouksien tuloja maa- ja metsätaloudesta, tuotannontekijätuloja, eläketuloja, kokonaistuloja ja käytettävissä olevia tuloja Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston vastaaviin lukuihin. Tuotannontekijätuloissa on mukana viljelijöiden tulot maa- ja metsätaloudesta sekä muusta yrittäjätoiminnasta, tilan ulkopuoliset palkkatulot sekä omaisuudesta saadut tulot (korot, osingot yms.). Suurin osa tuotannontekijätuloista on palkkoja. Kokonaistuloissa ovat mukana myös saadut eläkkeet ja muut tulonsiirrot. Kokonaistulot on laskettu lähinnä toisiaan vastaavalla tavalla Tulonjakotilastossa ja MYTT:ssa. Koska Tulonjakotilaston tulonsiirrot

on oleellisesti kattavampi käsite kuin eläketulot MYTT:ssä, myös käytävissä olevat tulot eroavat MYTT:n mukaisista nettotuloista.

Liitetaulukossa 13. (liite 6.), vertailu on tehty tilakokoluokittain. Erot viljelijöiden tuloissa keskimäärin eri tilastojen mukaan ovat huomattavia sekä maa- ja metsätaloustulojen että muiden tulojen osalta. Tilakokoluokittain tarkasteltuna Tulonjakotilaston ja MYTT:n mukaiset maatalouden tulot eroavat toisistaan melko vähän. Sitä vastoin metsä-, tuotannon- ja kokonaistuloissa on tilastojen välillä suuri ero.

Taulukko 7.2.1. Viljelijätalouksien tulot (1 000 mk/talous) Tulonjakotilastossa ja (1 000 mk/tila) MYTT:n luonnollisten henkilöiden tiloilla vuonna 1997.

TULONJAKOTILASTO	Tulot	Tulot	Muut	Brutto-	Saadut	Käytet-
Tulotaso, 1 000 mk/kotitalous	maa- talou- desta	metsä- talou- desta	tuotan- nontekijä- tulot	tulot	tulon- siirrot	tävissä olevat tulot
Kaikki viljelijätaloudet	55,9	30,5	122,4	256,4	47,6	200,4
Kotieläintalous	89,8	31,2	75,4	243,8	47,4	196,2
Kasvinviljely	38,5	25,2	164	267,5	39,8	202,7
Metsätalous	15,7	107,2	141,2	322,5	58,4	262,2
Erikoisviljely, muu tuotanto	55,0	39,9	279,8	410,8	36,1	301,5
Maanviljelijätaloudet	95,1	40,8	79,9	257,1	41,3	206,2
Kotieläintalous	105,5	35,5	67,2	252,3	44,1	203,6
Kasvinviljely	80,3	37,3	120,1	268,9	31,2	209,3
Metsätalous	23,3	152,7	109,5	332,2	46,7	273,7
Osa-aikaviljelijätaloudet	14,6	19,6	167,3	255,7	54,2	194,2
Kotieläintalous	27,2	13,7	107,6	208,9	60,4	165,9
Kasvinviljely	16,3	18,7	187,5	266,8	44,3	199,3
Metsätalous	11,3	80,5	159,8	316,7	65,1	255,6
MYTT	Maa- talous- tulo	Metsä- talous- tulo	Muut tuotannon- tekijätulot	Koko- nais- tulot	Eläke- tulot	Netto- tulot
Tulotaso, 1 000 mk/tila						
0-25% vapaa-ajan tilat	17,3	5,9	152,7	203,0	27,1	151,5
25-50% osa-aikatilat	57,9	18,5	91,4	190,3	22,6	144,1
50-75 % sivuansiotilat	97,1	25,4	43,0	190,3	24,7	144,2
75-100 % päätoimitilat	128,3	25,0	6,6	165,7	5,8	125,1
Yhteensä	75,2	17,9	72,7	183,9	18,2	138,1

Tulonjakotilaston maatalousyrittäjä-, maanviljelijä- ja viljelijäkotitaloudet

Tulonjakotilaston mukaan suurin maataloustulo kotitaloutta kohti keskimäärin on maanviljelijätalouksilla, joiden pääasiallinen tuotantosuunta on kotieläintalous. Suurimmat metsätulot on maanviljelijätalouksilla, joiden päätuotantosuunta on metsätalous. Maanviljelijätaloudet ovat luokituksen mukaan kotitalouksia, joilla on yli kaksi hehtaaria peltoa ja joiden sosioekonominen asema on maatalousyrittäjä. Suurimmat tuotannontekijä- ja kokonaistulot on erikoisviljelyyn ja muuhun tuotantoon suuntautuneilla viljelijäkotitalouksilla. Eniten tulonsiirtoja saavat metsätalouteen suuntautuneet osa-aikaviljelijät. Osa-aikaviljelijöillä on yli kaksi hehtaaria peltoa, mutta heidän sosioekonominen asemansa on muu kuin maatalousyrittäjä (taulukko 7.2.1.).

Oikean vertailuasetelman aikaansaamiseksi kotitalouksien tuloja tulee tarkastella henkilöä tai mieluummin kulutusyksikköä kohti, sillä kotitaloudet ovat hyvin eri kokoisia (taulukko 7.2.2.). Keskimääräistä pienemmästä koosta johtuen metsätaloutta pääasiallisena tuotantosuuntana harjoittavien maanviljelijäkotitalouksien tulot ovat vertailuryhmiä suuremmat paitsi kotitaloutta myös henkilöä ja kulutusyksikköä kohti (taulukko 7.2.3.). Osa-aikaviljelijöillä tulot ovat kotitaloutta kohti tarkasteltuna pienemmät kuin maanviljelijätalouksilla keskimäärin, mutta henkilöä, kulutusyksikköä ja ammatissa toimivaa henkilöä kohti tarkasteltuna ne ovat keskimäärin suuremmat. Samoin kotieläintilojen tulot jäävät jälkeen kasvinviljelytilojen tuloista.

Taulukko 7.2.2. Henkilöiden, kulutusyksiköiden ja ammatissa toimivien henkilöiden lukumäärä eri kotitalouksissa Tulonjakotilaston mukaan vuonna 1997.

	Henkilöitä	Kulutusyksiköitä	Ammatissa toimivia
Kaikki viljelijätaloudet	3,3	2,4	1,52
Maanviljelijätaloudet	3,6	2,6	1,79
-Kotieläintalous	3,7	2,7	1,83
-Kasvinviljely	3,3	2,4	1,71
-Metsätalous	2,7	2,1	1,51
Osa-aikaviljelijätaloudet	3,0	2,2	1,23
-Kotieläintalous	3,4	2,5	1,28
-Kasvinviljely	3,2	2,4	1,46
-Metsätalous	3,0	2,3	1,23
Ylemmät toimihenkilöt	2,7	2,1	1,88
Alemmat toimihenkilöt	2,4	1,9	1,77
Työntekijät	2,6	2,0	1,86
-Maataloustyöntekijät	2,9	2,1	1,93
-Teollisuustyöntekijät	2,7	2,0	1,89
-Muut tuotantotyöntekijät	2,6	2,0	1,83
-Jakelu- ja palvelutyöntekijät	2,5	1,9	1,84

Taulukko 7.2.3. Kotitalouden tulotaso sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 1997. Vertailu kaikkiin viljelijätalouksiin keskimäärin (= 100).

	Tuotannon- teki- jätulot/ koti- talous	Brutto- tulot/ koti- talous	Käy- tettä- vissä olevat Tulot/ koti- talous	Tuotan- nonteki- jätulot/ amma- tissa toimiva henkilö	Brutto- tulot/ henkilö	Käytettävissä olevat tulot/	
						henkilö	kulu- tusy- sikkö
Kaikki viljelijätaloudet	100	100	100	100	100	100	100
Maanviljelijätaloudet	103	100	103	88	92	95	96
-Kotieläintalous	100	98	102	83	87	90	92
-Kasvinviljely	114	105	104	101	104	103	105
-Metsätalous	137	130	137	138	159	167	158
Osa-aikaviljelijätaloudet	97	100	97	119	110	107	105
-Kotieläintalous	71	81	83	84	80	81	81
-Kasvinviljely	107	104	99	111	107	102	102
-Metsätalous	120	124	128	149	135	139	135

Viljelijöiden tulot verrattuna palkansaajien tuloihin

Seuraavassa tarkastellaan viljelijäväestön ja muiden palkansaajien tuotannon-
tontekijätuloja, kokonaistuloja sekä käytettävissä olevia tuloja. Tuotannon-
tontekijätuloihin sisältyvät palkkojen lisäksi omaisuustulot, tulot maa- ja metsätalou-
desta sekä muusta yrittäjätoiminnasta. Kotitaloutta kohti tarkasteltuna ainoas-
taan ylempien toimihenkilöiden tulot ylittävät viljelijäkotalouksien tulot. Kos-
ka viljelijäkotaloudet ovat keskimäärin suurempia kuin muut kotitaloudet,
henkilöä kohti laskettuna viljelijäkotalouksien bruttotulot ovat lähempänä
samaa tasoa kuin alempien toimihenkilöiden, työntekijöiden keskimäärin ja
teollisuustyöntekijöiden bruttotulot henkilöä kohti (taulukko 7.2.4.). Myös käy-
tettävissä olevien tulojen tarkastelussa ero pienenee kun tarkastelu tehdään hen-
kilöä tai kulutusyksikköä eikä pelkästään kotitaloutta kohti.

Tilakokoluokittain tarkasteltuna kaikkien viljelijätalouksien käytettävissä
olevat tulot vastaavat teollisuustyöntekijöiden käytettävissä olevia tuloja koti-
taloutta kohti yli 10 hehtaarin tilakokoluokissa (taulukko 7.2.5.). Henkilöä ja
kulutusyksikköä kohti tarkasteltuna viljelijäkotalouksien käytettävissä olevat
tulot ovat ylittäneet vertailutulon tasolle useimpina vuosina 20-30 hehtaarin tila-
kokoluokassa, ja sitä suuremmilla tiloilla ylittäneet vertailutulon 10-20 prosent-
tia.

Taulukko 7.2.4. Palkansaajien tulot verrattuna viljelijöiden tuloihin vuonna 1997. Viljelijäkotitaloudet keskimäärin = 100.

	Tuotannon- tekijä- tulot/ koti- talous	Brutto- tulot/ koti- talous	Käy- tettä- vissä olevat tulot/ koti- talous	Tuotan- non- tekijä- tulot/am- matissa toimiva henkilö	Brutto- tulot/ henkilö	Käytettävissä olevat tulot/	
						henkilö	kulu- tusk- sikkö
Ylemmät toimihenkilöt	151	133	112	122	159	134	132
Alemmat toimihenkilöt	86	82	76	74	111	103	99
Työntekijät	82	80	75	67	101	94	91
-Maataloustyöntekijät	59	65	64	46	74	74	74
-Teollisuustyöntekijät	94	88	81	75	109	100	97
-Muut tuotantotyöntekijät	78	77	73	65	98	93	90
- Jakelu- ja palvelutyön- tekijät	74	73	70	61	95	91	87

Taulukko 7.2.5. Viljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot verrattuna teollisuustyöntekijöiden käytettävissä oleviin tuloihin keskimäärin (=100) vuosina 1990-1997.

Vuosi	2-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30- ha	Keskim.
Kotitaloutta kohti						
1990	96	97	111	125	154	114
1991	83	94	106	123	154	111
1992	94	89	105	124	148	111
1993	98	107	105	120	146	115
1994	105	111	115	143	153	126
1995	102	98	109	136	149	120
1996	103	88	114	127	145	117
1997	110	98	109	135	162	124
Henkilöä kohti						
1990	89	94	98	97	125	100
1991	88	92	92	94	116	96
1992	98	94	91	98	114	98
1993	102	91	90	95	106	96
1994	102	94	97	109	112	103
1995	104	95	95	101	114	102
1996	98	91	95	100	113	100
1997	110	89	88	108	111	100
Kulutussyksikköä kohti						
1990	91	93	99	101	130	101
1991	86	91	93	98	121	97
1992	95	92	92	101	119	99
1993	99	93	90	98	113	98
1994	101	97	98	114	119	106
1995	102	95	96	107	119	104
1996	98	89	97	104	119	103
1997	109	89	91	110	120	103

7.3. Viljelijöiden tulot verrattuna muiden yrittäjien tuloihin

Seuraavassa tarkastellaan viljelijäväestön ja muiden yrittäjien ansiotuloja, kokonaistuloja sekä käytettävissä oleva tuloja. Ansiotuloihin sisältyvät palkkojen lisäksi tulot maa- ja metsätaloudesta sekä muusta yrittäjätoiminnasta. Tarkastelu tehdään Tulonjakotilaston perusteella.

Maatalousyrittäjäkotitalouksien tuotannon tekijä- ja käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti ylittävät sekä viljelijä- että maatalousyrittäjäkotitalouksien keskimääräiset tulot. Samoin muiden yrittäjien, lukuun ottamatta yksinäisyrittäjiä, tulot ovat korkeammat kuin maatalousyrittäjien. Maatalousyrittäjäkotitalo-

uksilla ei määritelmän mukaan ole välttämättä lainkaan viljeltyä peltoa. Maatalousyrittäjätaloudet ovat henkilöiden ja kulutusyksiköiden määrällä mitattuna suurempia kuin muut kotitaloudet tai viljelijätaloudet keskimäärin (taulukot 7.3.1. ja 7.3.2.).

Taulukossa 7.3.3. on tarkasteltu yrittäjätalouksien ja palkansaajien ansiotuloja. Tulonjakotilaston perusteella maatalousyrittäjien ansiotulot keskimäärin sekä erityisesti maatalouden yksinäisyrittäjien ansiotulot ovat pienempiä kuin muiden yrittäjien tai yrittäjien keskimäärin.

Taulukossa 7.3.4. on verrattu maanviljelijätalouksien käytettävissä olevia tuloja keskimäärin ja tuotantosuunnan mukaan muiden yrittäjien sekä teollisuustyöntekijöiden käytettävissä oleviin tuloihin kotitaloutta, henkilöä ja kulutusyksikköä kohti. Vuosina 1990-1996 maanviljelijätalouksien käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti ovat ylittäneet sekä teollisuustyöntekijöiden että muiden kuin maatalousyrittäjien käytettävissä olevat tulot. Henkilöä ja kulutusyksikköä kohti tarkasteltuna maanviljelijätalouksien tulot ovat vastanneet teollisuustyöntekijöiden tuloja vain kasvinviljelyyn suuntautuneissa kotitalouksissa. Muiden yrittäjätalouksien käytettävissä olevia tuloja kasvinviljelytilojen käytettävissä olevat tulot eivät ole vastanneet vuoden 1994 jälkeen.

Taulukko 7.3.1. Henkilöiden, ammatissa toimivien henkilöiden ja kulutusyksiköiden lukumäärä yrittäjätalouksissa Tulonjakotilaston mukaan vuonna 1997.

	Henkilöitä	Kulutus- yksiköitä	Ammatissa toimivia
Yrittäjät	3,0	2,2	2,1
Maatalousyrittäjät	3,5	2,5	2,4
-Maataloustyönantajat	3,4	2,5	2,3
-Maatalouden yksinäisyrittäjät	3,5	2,5	2,4
Muut yrittäjät	2,8	2,1	1,9
-Pientyönantajat	2,9	2,2	2,0
-Muut työnantajat	3,2	2,3	2,1
-Yksinäisyrittäjät	2,7	2,0	1,9
-Vapaiden ammattien harjoittajat	2,5	1,9	1,8

Taulukko 7.3.2. Viljelijätalouksien tulot verrattuna muiden yrittäjien tuloihin vuonna 1997. Viljelijäkotitalouksien tulot keskimäärin = 100.

	Tuotannon- tekijä- tulot/ koti- talous	Brutto- tulot/ koti- talous	Käytettä- vissä olevat tulot/ koti- talous	Tuotan- nontekijä- tulot/am- matissa toimiva henkilö	Brutto- tulot/ henkilö	Käytettä- vissä olevat tulot/	
						hen- kilö	kulu- tusk- sikkö
Yrittäjät	124	114	107	90	123	116	115
Maatalousyrittäjät	103	100	102	65	94	96	97
-Maataloustyönantajat	123	113	113	81	110	109	111
-Maatalouden yksinäisyrittäjät	100	98	101	63	92	94	96
Muut yrittäjät	134	120	109	104	140	127	125
-Pientyönantajat	128	115	106	97	130	120	119
-Muut työnantajat	305	258	220	217	262	224	227
-Yksinäisyrittäjät	88	81	78	69	99	95	93
-Vapaiden ammattien harjoittajat	136	125	107	115	168	144	137

Taulukko 7.3.3. Yrittäjien sekä palkansaajien ansiotulot keskimäärin vuonna 1997.

Tulotaso 1 000 mk	Ansiotulot/ kotitalous	Ansiotulot/ammattissa toimiva henkilö	Ansiotulot/ henkilö
Yrittäjät	196,6	93,2	64,9
Maatalousyrittäjät	179,1	74,3	51,2
-Maataloustyönantajat	214,3	93,2	63,2
-Maatalouden yksinäisyrittäjät	174,4	72,1	49,7
Muut yrittäjät	204,7	104,4	72,6
-Pientyönantajat	210,9	104,9	72,7
-Muut työnantajat	355,7	167,0	110,1
-Yksinäisyrittäjät	151,2	78,8	56,0
-Vapaiden ammattien harjoittajat	228,0	126,7	93,1
Ylemmät toimihenkilöt	286,3	152,3	104,5
Alemmat toimihenkilöt	166,1	93,8	68,6
Työntekijät	161,2	86,7	62,0
-Maataloustyöntekijät	115,8	60,0	40,5
-Teollisuustyöntekijät	184,5	97,6	69,4
-Muut tuotantotyöntekijät	152,0	83,1	59,1
-Jakelu- ja palvelutyöntekijät	145,0	78,8	57,5

Taulukko 7.3.4. Maanviljelijäkotitalouksien käytettävissä olevat tulot verrattuna muiden yrittäjien ja teollisuustyöntekijöiden käytettävissä oleviin tuloihin keskimäärin (= 100).

Vuosi	Teollisuustyöntekijät =100			Muut yrittäjät =100		
	Maanviljelijä- kotitaloudet keskimäärin	Kotieläin- talous	Kasvin- viljely	Maanviljelijä- kotitaloudet keskimäärin	Kotieläin- talous-	Kasvin- viljely-
Kotitaloutta kohti						
1990	120	122	118	102	104	100
1991	113	116	107	103	106	98
1992	113	117	106	107	110	101
1993	120	120	117	102	101	99
1994	135	133	129	119	118	114
1995	130	133	119	104	107	96
1996	125	123	120	108	106	103
1997	127	126	129	95	93	96
Henkilöä kohti						
1990	98	94	112	94	90	108
1991	91	90	102	90	88	100
1992	95	92	107	94	91	106
1993	93	88	106	80	75	90
1994	104	99	109	95	91	100
1995	102	98	109	84	81	90
1996	98	92	104	81	76	86
1997	95	90	104	75	71	82
Kulutussyksikköä kohti						
1990	100	97	112	93	90	104
1991	93	92	101	90	89	97
1992	97	94	105	94	92	102
1993	96	93	106	81	79	89
1994	108	104	112	98	94	101
1995	106	103	111	87	84	91
1996	102	97	106	85	81	88
1997	100	95	109	77	74	84

8. EU-maiden väliset tulovertailut

8.1. Maatalouden tulot

Viljelijöiden tuloja maataloudesta tarkastellaan seuraavassa Farm Accountancy Data Network eli FADN –kirjanpitojärjestelmän tulosten perusteella. FADN –kirjanpitojärjestelmää on selvitetty laajemmin luvussa 3. Suomen osalta FADN –tuloksia on vuodesta 1995 lähtien. Niinpä tarkastelun kohteena ovat vuodet 1995 ja 1996. Tosin vuoden 1995 tulokset ovat joidenkin maiden osalta vielä ennakkollisia. Tarkastelu rajoittuu tuotantosuuntiin, jotka ovat Suomen kannalta merkityksellisiä. Ecn arvon muutosta ei ole tarkastelussa otettu huomioon. Esimerkiksi Suomen osalta vaihtokurssi vuonna 1995 oli 5,709 ja vuonna 1996 5,83 (European Commission 1998, 1999).

FADN –järjestelmän tärkeimmät tulokäsitteet ovat nettoarvonlisäys sekä viljelijäperheen maataloustulo. Niiden laskemista on selostettu luvussa 3. Nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä (FNVA/AWU) tai tilaa kohti on korvausta maataloustuotannon kiinteille panoksille (työ, pääoma ja maa). Se ei sinällään kuvaa viljelijän tuloja, vaan tilan tuottamaa arvonlisäystä, mutta mahdollistaa perhevilmien ja muiden viljelmien vertailun. Viljelijäperheen maataloustulo viljelijäperheen vuosityöyksikköä (FFI/FWU) tai tilaa kohti on viljelijäperheen omalle työlle ja pääomalle saatu korvaus maataloudesta. Käsitteenä se vastaa EAA:n viljelijäperheen nettotuloa maataloudesta.

Verrattaessa maatalouden tuloja eri EU-maissa vuosina 1995-1996, voidaan todeta, että keskimäärin nimellistulot ovat kasvaneet (kuvio 8.1.1.). Poikkeuksen tästä muodostaa Ruotsi, jossa huomattavasta tilojen keskimääräisen taloudellisen koon, peltoalan ja eläinyksiköiden määrän kasvamisesta huolimatta sekä maatalouden keskimääräinen nettoarvonlisäys vuosityöyksikköä kohti että viljelijäperheen maataloustulo vuosityöyksikköä kohti ovat laskeneet vuosina 1995-1996. Kaikissa tarkasteltavissa maissa tuotantoa on pyritty tehostamaan tilakokoa ja eläinyksiköiden määrää (LU; Livestock unit) kasvattamalla (taulukko 8.1.1.). Suomen osalta keskimääräinen tilakoko ja eläinyksiköiden määrä laskivat hiukan, mutta tuotantosuunnittain tarkasteltuna ne ovat kuitenkin kasvaneet tarkasteluvuosien välillä.

Eri maiden välisessä vertailussa tulee ottaa huomioon erot tila- ja tuotantorakenteessa sekä tuotanto-oloissa. Suomen FADN –tiloilla sekä taloudellinen koko että eläinyksiköiden ja peltoalan (UAA; Utilized agricultural area) määrä on pienempi kuin vertailumaissa. Ainoastaan Belgiassa keskimääräinen koko vastaa Suomen tilakokoa. Vertailu voi kuitenkin johtaa harhaan erilaisen tuotantorakenteen vuoksi, sillä esimerkiksi vihannes- ja hedelmäviljelyn osuus on Belgiassa huomattavasti suurempi.

Tuotantosuunnittain tarkasteltuna tulokehityksessä eri maiden välillä ei voida hahmottaa selvää trendiä (kuviot 8.1.1, 8.1.2, 8.1.3. ja 8.1.4.). Maitotilojen tulot ovat kasvaneet hiukan vain Tanskassa, muualla ne ovat laskeneet. Sika- ja

siipikarjatilojen tulot ovat kasvaneet kaikissa tarkasteltavissa maissa. Viljailoilla tulot ovat laskeneet vain Ruotsissa. Muualla tulokehitys on ollut kasvava. Ruotsin sika- ja siipikarjailoilta tietoja ei ole saatavissa.

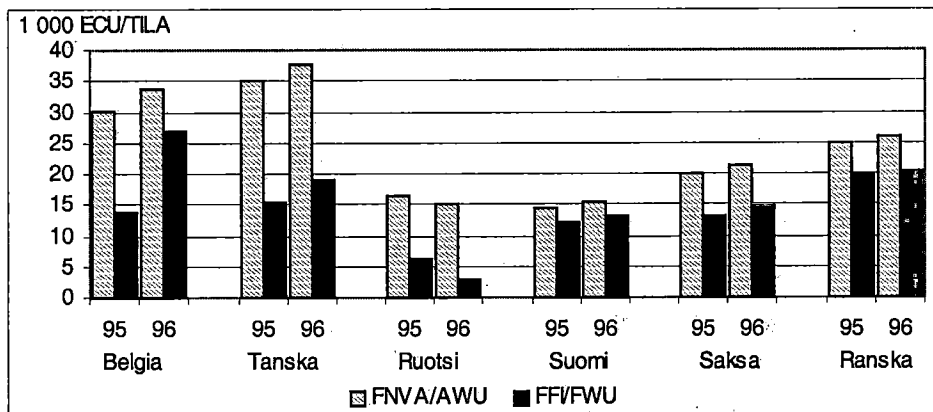
Kuten kaikkien tilojen vertailussa, myös tuotantosuunnittain tarkasteltuna viljelijäperheen osuus työpanoksesta on Suomessa suurempi kuin muissa maissa. Suomessa lähes koko työpanos muodostuu viljelijäperheen työpanoksesta (taulukot 8.1.1, 8.1.2, 8.1.3. ja 8.1.4.). Suomessa myös vuosityöyksikköjen (AWU) määrä tilaa kohti on suurempi kuin useimmissa vertailumaissa. Ainoastaan Saksassa vuosityöyksikköjen määrä tilaa kohti on suurempi kuin Suomessa, mutta sielläkin viljelijäperheen vuosityöyksikköjen määrä on pienempi kuin meillä. Samoin Saksan viljailoilla yhteenlaskettujen ja viljelijäperheen vuosityöyksikköjen määrä ylittää Suomen vuosityöyksikköjen määrän. Eroa selittävät mm. suurempi tilakoko, intensiivisempi viljelytapa sekä vihannesten ja hedelmien yms. viljelyn suurempi osuus.

Viljelypinta-alan ja lehmien määrän mukaan tarkasteltuna Suomessa maitotilat ovat muiden tarkasteltavien maiden maitotiloja pienempiä. Viljanviljelytiloilla sitä vastoin Suomen tilakoko ylittää Belgian ja Tanskan tilakoon. Sika- ja siipikarjatuotannossa Suomen tilakoko viljelypinta-alalla mitattuna vastaa muita maita, mutta kotieläinyksikköjen määrä tilaa kohti on paljon pienempi kuin muissa maissa. Belgian sika- ja siipikarjatilojen pieni tilakoko selittää myös ostorehujen suurta osuutta käytetyistä rehuista. Belgiassa vain noin prosentin verran sika- ja siipikarjatilojen käyttämistä rehuista on tilalla tuotettuja. Suomessa tilalla tuotettujen rehujen osuus on 25 prosenttia, Saksassa se on 21 prosenttia ja Tanskassakin 13 prosenttia. Koska kotieläintilojen peltoala Keski-Euroopassa ei ole kokonaan rehuntuotannossa, ne voivat hankkia tuloja myös eri kasvien tuotannosta. Kasvinviljelytuotteiden osuus sika- ja siipikarjatilojen kokonaistuotosta jää kuitenkin keskimäärin alle 10 prosentin. Maidontuotannossa erot itse tuotetun rehun osuudessa eivät ole niin suuria. Ainoastaan Belgiassa ja Tanskassa tilalla viljeltyjen rehujen osuus jää alle 16 prosentin kun se muissa maissa on yli 20 prosenttia. EU:ssa keskimäärin tilalla tuotettujen rehujen osuus maitotiloilla on 24 prosenttia (vuonna 1996).

Sika- ja siipikarjatilojen tarkastelu yhtenä tuotantosuuntana vaikeuttaa vertailua. Tuotantosuuntien yhdistäminen, kuten myös koko tuotantosuunnan keskiarvon tarkastelu tilakokoluokittaisen tarkastelun sijaan, kadottaa rakenteesta kertovaa tietoa. Eniten sikoja (eläinyksiköitä) tilaa kohti on tanskalaisilla tiloilla (270 LU vuonna 1996). Toiseksi eniten sikoja tilaa kohti on Belgiassa (260 LU) ja kolmanneksi eniten Ranskassa (220 LU). Suomessa sikoja on EU:n keskiarvoa vähemmän, 70 eläinyksikköä tilaa kohti. Kanoja tilaa kohti on eniten Ranskassa (157 LU vuonna 1996). Tanskalaisilla tiloilla kanoja on huomattavasti vähemmän (62 LU). Suomessa vertailuluku on vain 4,13 ja Saksassa 3,38. Koko EU:n alueella eniten sikoja ja kanoja tilaa kohti on Englannissa.

Viljanviljelytilojen tuloksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon erot tuotannossa. Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa noin 60 prosenttia tähän tuotan-

tosuuntaan luokiteltujen tilojen peltoalasta käytetään viljanviljelyyn. Belgiassa vastaava osuus on 40 prosenttia ja Ranskassa ja Saksassa 55 prosenttia viljelyalasta. Lisäksi viljellään perunaa, sokerijuurikasta, öljykasveja ja vihanneksia. Belgiassa, Saksassa ja Ranskassa tilat viljelevät tämän lisäksi hedelmäpuita ja Ranskassa ja Saksassa myös viiniä. FADN -luokituksessa viininviljely ja hedelmien tuotanto on luokiteltu myös omina tuotantosuuntinaan.

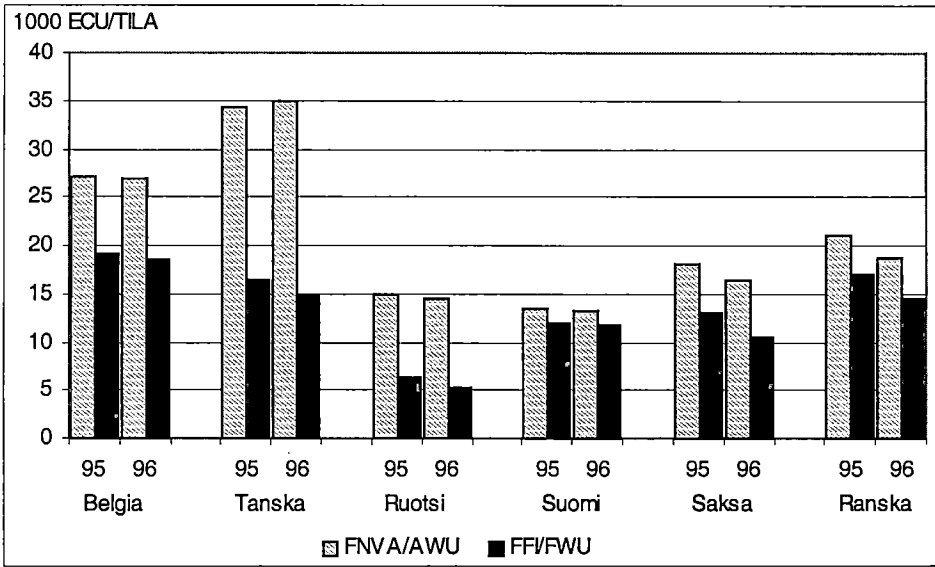

Kuvio 8.1.1. Maatalouden nettoarvonlisäys (1 000 ECU) vuosityöyksikköä kohti sekä maataloustulo (1 000 ECU) viljelijäperheen vuosityöyksikköä kohti FADN -tulosten mukaan vuosina 1995 ja 1996 keskimäärin.

Taulukko 8.1.1. Maatilojen rakenne (yksikköä/tila) vuosina 1995 ja 1996 FADN -tulosten mukaan keskimäärin.

		ESU 1)	AWU 2)	FWU 3)	UAA, ha 4)	LU 5)
Belgia	1995	62,0	1,7	1,5	29,6	83,5
	1996	65,4	1,7	1,5	32,5	88,4
Tanska	1995	62,3	1,3	0,9	45,8	81,6
	1996	66,8	1,4	0,9	47,8	83,8
Ruotsi	1995	33,6	1,3	1,2	51,6	35,2
	1996	45,8	1,4	1,2	75,3	39,4
Suomi	1995	24,3	1,8	1,7	33,4	25,0
	1996	28,1	1,9	1,7	32,1	24,0
Saksa	1995	45,3	2,0	1,4	52,0	56,7
	1996	47,2	2,0	1,5	52,3	56,3
Ranska	1995	47,9	1,7	1,4	57,5	45,5
	1996	50,4	1,7	1,4	61,7	49,1

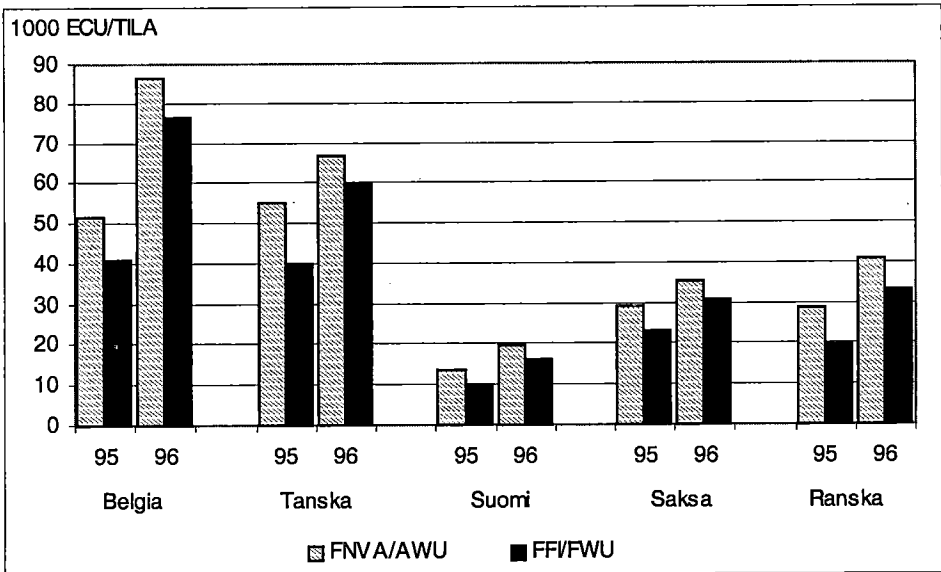
1) Taloudellinen koko, 2) Vuosityöyksikkö, 3) Viljelijäperheen vuosityöyksikkö, 4) Peltopinta-ala; Utilized agricultural area, 5) Eläinyksikkö; Livestock unit

Kuvio 8.1.2. Maitotilojen maatalouden nettoarvonlisäys (1 000 ECU) vuositöyksikköä kohti sekä maataloustulo (1 000 ECU) viljelijäperheen vuositöyksikköä kohti FADN -tulosten mukaan vuosina 1995 ja 1996 keskimäärin.

Taulukko 8.1.2. Maitotilojen rakenne (yksikkö/tila) vuosina 1995 ja 1996 FADN -tulosten mukaan.

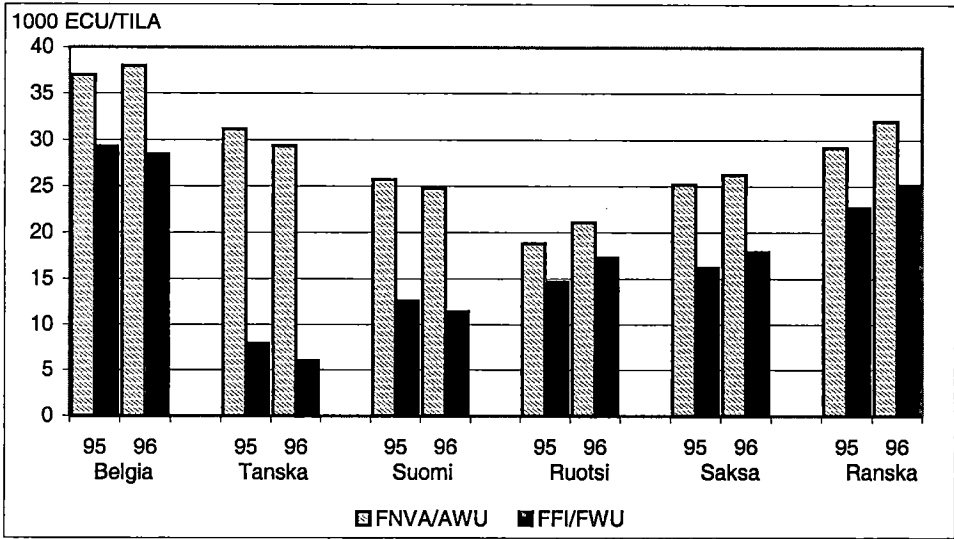
		ESU	AWU	FWU	UAA, ha	LU
Belgia	1995	54,4	1,6	1,5	33,9	70,2
	1996	59,9	1,6	1,5	36,8	74,6
Tanska	1995	74,4	1,6	1,2	48,0	84,5
	1996	84,0	1,6	1,2	53,3	89,8
Ruotsi	1995	41,0	1,5	1,5	45,5	48,2
	1996	58,1	1,7	1,5	71,5	52,7
Suomi	1995	20,9	2,1	2,0	26,2	23,4
	1996	22,1	2,1	2,0	27,6	24,4
Saksa	1995	34,5	1,7	1,5	36,4	53,4
	1996	38,6	1,7	1,5	38,2	56,4
Ranska	1995	32,9	1,5	1,5	48,9	56,2
	1996	34,1	1,6	1,5	51,1	58,4

Kuvio 8.1.3. Sika- ja siipikarjatilojen maatalouden nettoarvonlisäys (1 000 ECU) vuosityöyksikköä kohti sekä maataloustulo (1 000 ECU) viljelijäperheen vuosityöyksikköä kohti FADN -tulosten mukaan vuosina 1995 ja 1996 keskimäärin.

Taulukko 8.1.3. Sika- ja siipikarjatilojen rakenne (yksikköä/tila) vuosina 1995 ja 1996 FADN -tulosten mukaan.

		ESU	AWU	FWU	UAA, ha	LU
Belgia	1995	84,6	1,4	1,3	9,1	272,1
	1996	81,0	1,4	1,4	9,0	295,9
Tanska	1995	123,8	1,8	1,1	45,2	325,7
	1996	132,5	1,9	1,1	48,6	335,1
Suomi	1995	55,1	1,9	1,7	34,2	70,0
	1996	54,1	1,8	1,7	33,6	75,2
Saksa	1995	56,5	1,6	1,3	31,2	137,2
	1996	47,2	1,6	1,4	27,3	119,5
Ranska	1995	76,4	1,6	1,4	26,6	328,4
	1996	75,2	1,7	1,4	25,1	386,7

Kuvio 8.1.4. Viljatilojen maatalouden nettoarvonlisäys (1 000 ECU) vuositöyksikköä kohti sekä maataloustulo (1 000 ECU) viljelijäperheen vuositöyksikköä kohti FADN -tulosten mukaan vuosina 1995 ja 1996 keskimäärin.

Taulukko 8.1.4. Viljatilojen rakenne (yksikköä/tila) vuosina 1995 ja 1996 FADN -tulosten mukaan.

		ESU	AWU	FWU	UAA, ha	LU
Belgia	1995	53,0	1,4	1,3	42,5	16,2
	1996	54,8	1,3	1,2	45,3	13,1
Tanska	1995	34,4	0,8	0,7	45,2	12,5
	1996	34,9	0,8	0,7	45,8	13,3
Ruotsi	1995	27,6	1,0	0,9	64,1	15,0
	1996	32,1	0,9	0,8	69,9	8,5
Suomi	1995	19,5	1,1	1,0	46,7	2,2
	1996	19,0	1,1	0,9	47,1	1,9
Saksa	1995	54,6	2,2	1,3	89,7	31,1
	1996	56,9	2,1	1,4	84,6	24,5
Ranska	1995	54,2	1,5	1,3	78,5	10,8
	1996	61,4	1,6	1,3	85,5	12,9

8.2. Viljelijöiden kokonaistulot

Kokonaistulot valituissa EU-maissa

Vuonna 1985 EU:n tilastotoimisto Eurostat aloitti projektin, jonka tarkoituksena oli viljelijöiden kokonaistuloja, niiden muodostumista ja kehitystä eri jäsenmaissa kuvaavan tilaston kehittäminen (Total Income of the Agricultural Household Sector). Vuonna 1997 tilaston nimi muutettiin IAHS –tilastoksi (Income of the Agricultural Household Sector). Tämän tilaston tavoitteena on luoda yhdenmukainen järjestelmä, jonka avulla voidaan tuottaa tietoa muutoksista viljelijäkotitalouksien tuloissa ja tulonmuodostuksessa sekä verrata viljelijöiden tuloja ja tulokehitystä muihin väestöryhmiin. IAHS -tilaston tärkein tulokäsite on käytettävissä olevat tulot (Eurostat 1998b).

IAHS –tilastossa tarkastelun kohteena oleva yksikkö on kotitalous. Muut tarkasteltavat yksiköt ovat henkilö ja kulutusyksikkö. Kulutusyksiköiden laskenta vastaa Tulonjakotilaston käyttämää tapaa, jossa ensimmäinen aikuinen vastaa 1, seuraavat 0,7 ja lapset 0,5 kulutusyksikköä. Tilaston määritelmässä ja laskennassa on eroja eri maiden välillä. Esimerkiksi viljelijäkotitaloudesta käytetään tilastossa sekä ”laajaa” että ”suppeaa” määritelmää. Suppean määritelmän mukaan viljelijäkotitalouksiin lukeutuvat sellaiset kotitaloudet, joissa kotitalouden viitehenkilön päätulonlähde on maatalous. Laajan määritelmän mukaan viljelijäkotitalouksia ovat kaikki taloudet, joilla on tuloja maataloudesta. Tällä hetkellä noin kolmasosalla viljelijöistä EU:ssa on joku maatalouden ulkopuolinen tulonlähde. Tilastossa metsätalous ja kalastus eivät kuulu maatalouteen vaan muuhun yritystoimintaan (Eurostat 1998b). Suomen osalta tiedot IAHS –tilastossa perustuvat Tulonjakotilastoon.

IAHS:ssa viljelijöiden kokonaistuloihin lasketaan mukaan tulot kaikista eri tulonlähteistä. Yritystoiminnan tuloihin sisältyvät tulot maa- ja metsätaloudesta sekä muusta yritystoiminnasta. Eläkkeiden lisäksi otetaan huomioon myös muut tulonsiirrot. Tuloissa otetaan huomioon myös tilan tuotteiden kotitarvekäyttö sekä maatilan asuinrakennuksen laskennallinen vuokra. Verojen ja sosiaaliturva- yms. maksujen vähentämisen jälkeen jäävät jäljelle käytettävissä olevat tulot (Eurostat 1998b).

Käytettävissä olevan tulon laskenta IAHS:ssa:

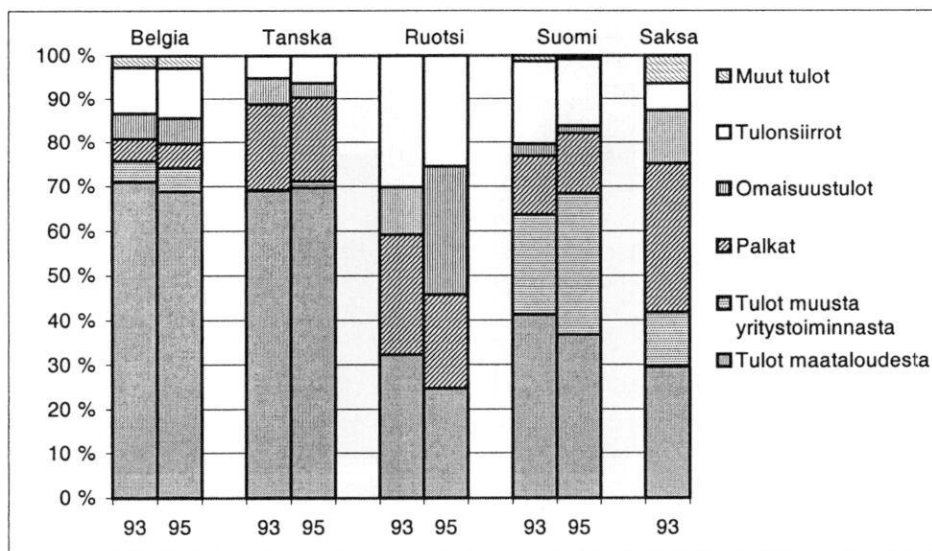
- + Tulot yritystoiminnasta
- + Palkkatulot
- + Omaisuustulot
- + Tulonsiirrot
- Verot sekä maksetut tulonsiirrot
- Muut maksut
- = *Käytettävissä olevat tulot*

IAHS –tilaston tuloksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että sen kehitys maittain vaihtelee suuresti. Paitsi että tilaston metodologian yhtenäistäminen on kesken, tilastosta myös puuttuu paljon tietoja. Myös tilastoitujen vuosien määrä ja ajankohta vaihtelee eri maissa suuresti. Niinpä tilaston tuloksia voidaan pitää lähinnä suuntaa-antavina ja kokeellisina (Eurostat 1998b).

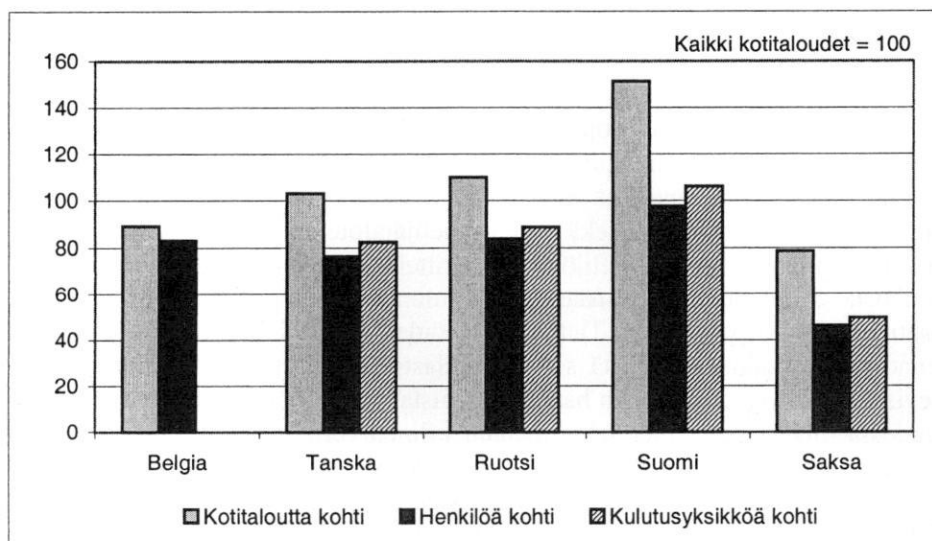
Useimmissa maissa IAHS –tilaston määritelmän mukaisia viljelijäkotalouksia on vähemmän kuin maatiloja. Tilaston mukaan maissa, joissa on käytössä viljelijäkotalouden ”suppea” määritelmä, vain puolet tai kaksi kolmasosaa viljelijäkotalouksien tuloista tulee maataloudesta. Tässä on kuitenkin eroja maiden välillä. Esimerkiksi Suomessa, Saksassa ja Ruotsissa maatalouden osuus viljelijätalouksien tuloista on vähemmän kuin puolet (kuvio 8.2.1.). Hollannissa ja Itävallassa taas maatalouden osuus viljelijätalouksien tuloista on yli 70 prosenttia. Tulokset vaihtelevat myös vuosittain. Esimerkiksi Suomessa maatalouden osuus viljelijöiden tuloista laski vuosina 1993-1994 41 prosentista 33 prosenttiin. Syynä oli pääasiassa metsätulojen kasvu. Viljelijätalouksien toiseksi tärkein tulonlähde useimmissa maissa ovat palkat tai tulonsiirrot. Muiden yrittäjätulojen osuus on yleensä pieni. Syynä tähän voivat olla myös ongelmat näiden tulojen tilastoinnissa. Poikkeuksen tässä tekee kuitenkin Suomi lähinnä metsätuloista johtuen (Eurostat 1998b).

EU-maiden välillä on myös eroja verojen ja muiden vähennysten määrissä. Siten viljelijätalouksien käytettävissä olevat tulot voivat vaihdella suuresti eri maissa, vaikka erot kokonaistuloissa eivät olisikaan kovin suuria. Ääripäinä voidaan mainita Tanska, Saksa ja Ruotsi, joissa verojen osuus tuloista on noin neljäsosa, sekä toisaalta Portugali ja Kreikka, jossa vastaava osuus on noin viisi prosenttia tuloista (Eurostat 1998b).

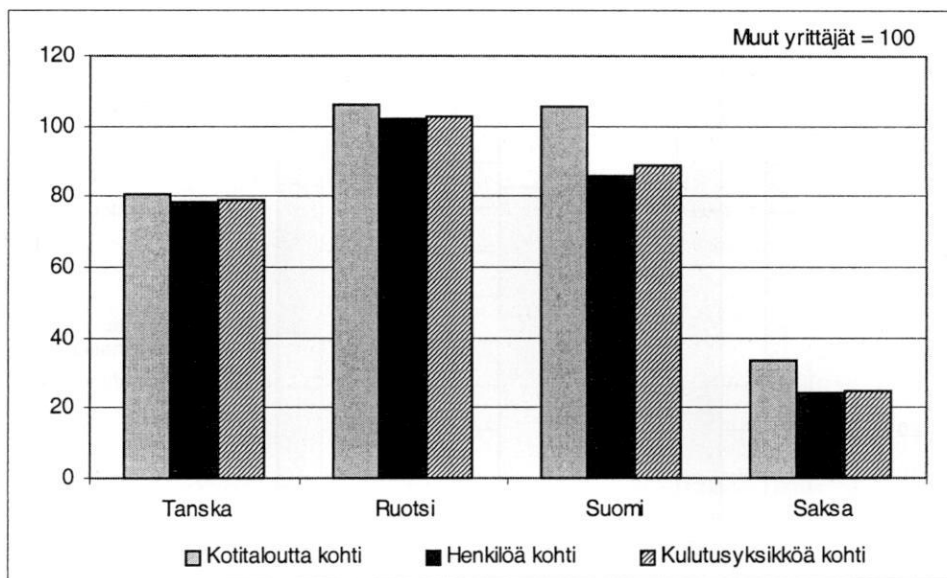
IAHS –tilaston mukaan useimmissa maissa viljelijäkotalouksien käytettävissä olevat tulot ovat korkeampia tai lähes vastaavat muiden väestöryhmien tuloja (kuvio 8.2.2.). Tulovertailussa tulee kuitenkin ottaa huomioon myös kotitalouksien koko. Kaikissa tarkasteltavissa maissa viljelijätalouksissa on sekä henkilöitä että kulutusyksiköitä kotitaloutta kohti enemmän kuin kotitalouksissa keskimäärin tai muiden yrittäjien talouksissa. Erot pienenevätkin selvästi, jos tarkastelu tehdään henkilöä tai kulutusyksikköä kohti. Muihin yrittäjiin verrattuna viljelijöiden käytettävissä olevat tulot ovat kuitenkin selvästi pienempiä lähes kaikissa tarkasteltavissa maissa (kuvio 8.2.3.). Suomen osalta vuosi 1995 oli poikkeuksellinen maksettujen varastokorvausten takia (Eurostat 1998b).

Kuvio 8.2.1. Viljelijäkotitalouksien tulojen muodostuminen keskimäärin IAHS – tilaston mukaan vuosina 1993 ja 1995.

Kuvio 8.2.2. Viljelijätalouksien käytettävissä olevat tulot kotitaloutta, henkilöä ja kulutusyksikköä kohti vuonna 1995 (Saksa 1993) verrattuna kyseisen maan kaikkiin kotitalouksiin keskimäärin (=100).

Kuvio 8.2.3. Viljelijätalouksien käytettävissä olevat tulot kotitaloutta, henkilöä ja kulutusyksikköä kohti vuonna 1995 (Saksa 1993) verrattuna kyseisen maan muihin yrittäjiin (=100).

OECD:n tulovertailut

Myös OECD laatii tulotilastoja ja vertaa eri kansalaisryhmien elinolosuhteita jäsenmaissa. Jäsenmaiden välillä on eroja sekä maatalouden tulojen tilastoinnissa että tietojen saatavuudessa. Eroja on myös siinä, miten maatalouden ulkopuolisia tuloja tarkastellaan sekä miten viljelijätalous määritellään. Tarkastelua vaikeuttaa myös osa-aikaviljelijöiden määrittely. OECD-maissa käytetään kolmenlaista viljelijätalouden määrittelyä; tulonlähteeseen, työpanokseen sekä maatilankokoon perustuvaa. Tietoa viljelijöiden tuloista saadaan maatalouslaskennoista, kotitalouskyselyistä sekä verotilastoista. Viljelijöiden käytettävissä olevista tulosta on tietoja vain harvoista maista. Määritelmässä ja tietojen saatavuudessa ilmenevien erojen takia maiden välinen vertailu on vaikeata. Joitakin päätelmiä voidaan kuitenkin tehdä. Seuraava tarkastelu perustuu Blandfordin (1996) artikkeliin. Tarkastelun pohjana käytetyt tilastotiedot ovat vuosilta 1985-1992 ja tarkasteluvuodet vaihtelevat maittain (21 OECD-maata).

Yleisesti maatalouden osuus viljelijöiden kokonaistuloista on vain harvassa maassa yli 65 prosenttia. Poikkeuksena tästä on Sveitsi (87 %), mutta tähän on syynä se, että tilastot sisältävät vain päätoimisten viljelijöiden tulotiedot. Maatalouden osuus tuloista on erityisen pieni Yhdysvalloissa (15 %), jossa viljelijätalouden määritelmänä käytetään ”laajaa” määritelmää (eli perustuu minimikokoon tai maatalouden myyntitulojen määrään). Japanissa taas viljelijätaloudet ovat tyypillisesti isoja ja maatilat pieniä, minkä johdosta maatalouden osuus

tuloista on vain 16 prosenttia. Suomessa maatalouden osuus viljelijäkotalouksien kokonaistuloista oli tämän tarkastelun mukaan vuonna 1990 51 prosenttia, Ruotsissa 27 prosenttia, Norjassa 37 prosenttia ja Tanskassa 50 prosenttia. Tämän jälkeen maatalouden osuus viljelijöiden kokonaistuloista on laskenut Ruotsissa ja Suomessa (katso edellä IAHS -tilasto). Viljelijätalouksien toiseksi tärkein tulonlähde maatalouden jälkeen ovat palkkatulot. Tarkastelun laajentaminen maataloustulosta kokonaistuloihin pienentää yleisesti viljelijöiden tuloeroja (Blandford 1996).

Useimmissa maissa on mahdollista myös verrata viljelijätalouksien tuloja muihin väestöryhmiin (taulukko 8.2.1.). Koska maatalouden tulot vaihtelevat vuosittain huomattavasti, tarkastelu perustuu joissakin maissa useamman vuoden keskiarvoihin. Siten tulojen kehitystä tarkastelujaksona ei voida tarkastella. Suomessa vertailu on tehty suhteessa teollisuustyöntekijöihin, Ruotsissa ja Japanissa työntekijöihin ja Tanskassa ja Belgiassa muihin kuin viljelijätalouksiin. Myös tämän tarkastelun mukaan viljelijätalouksien tulot kotitaloutta kohti lähes vastaavat tai ovat hiukan suurempia kuin muiden kotitalouksien tulot useimmissa maissa. Erot vertailtaessa kokonaistuloja ja käytettävissä olevia tuloja Suomessa ja Ruotsissa johtuvat verotusaineiston käytöstä.

Yleensä viljelijätalouksien tulot suhteessa muihin talouksiin paranevat kun tarkastellaan käytettävissä olevia tuloja. Toisaalta tarkasteltaessa tuloja talouden jäsentä kohti, viljelijöiden tulot ovat muita alhaisempia. Tämä johtuu siitä, että viljelijäperheissä on yleensä useampia lapsia kuin perheissä keskimäärin. Syynä voi olla myös se, että useampi sukupolvi asuu yhdessä. Suomessa, Ranskassa ja Saksassa viljelijöiden tuloja voidaan verrata myös muiden yrittäjien tuloihin. Yleensä viljelijöiden tulot ovat pienemmät kuin muiden yrittäjien, mutta suuremmat kuin palkansaajien (Blandford 1996).

Taulukko 8.2.1. Viljelijätalouksien tulot suhteessa muiden talouksien tuloihin (=100) OECD -maissa (Blandford 1996).

	Vuosi	Kokonaistulot/		Käytettävissä olevat tulot/	
		Kotitalous	Jäsen	Kotitalous	Jäsen
Suomi	1991	80	63	116	92
Ruotsi	1989	74	66	80	71
Norja	1988-90	150	..	154	..
Tanska	1988	147	106	121	86
Belgia	1987	115	112	103	99
Ranska	1987-89	114	89	115	89
Hollanti	1985-88	181	117	225	144
Saksa	1989-91	116	68	122	..
Irlanti	1987	98	88	112	100
Japani	1992	130	118	129	113
Yhdysvallat	1989-91	96	86	..	..

9. Yhteenvedo

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu viljelijöiden tuloja verrattuna muiden väestöryhmien tuloihin sekä tulojen tilastointia Suomessa ja EU-maissa. Pääasiallisena tutkimusaineistona on Tilastokeskuksen Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto (MYTT), jota täydennettiin viljelijöiden henkilöverotuksen tiedoilla. Muodostetun aineiston avulla on mahdollista tarkastella paitsi viljelijöiden tuloja maataloudesta myös muista tulonlähteistä. Muita tarkasteltavia tilastoja ovat Tilastokeskuksen Tulonjakotilasto sekä EU:n yhteinen maatalouden FADN -kirjanpitojärjestelmä ja viljelijöiden kokonaistuloja käsittelevä IAHS -tilasto. Lisäksi tarkastellaan maataloustulon kehitystä kokonaistasolla eri tilastojen mukaan.

Tutkimuksessa käytetyt tilastot ja maataloustulon kehitys

Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto perustuu maatalouden veroilmoituslomakkeisiin sekä maaseutuelinkeinorekisteriin. Tilaston kohdeperusjoukkona ovat yli kahden peltohehtaarin tilat ja sen avulla voidaan tarkastella maatalouden tulokehitystä paitsi tilaa kohti, myös kokonaistasolla. Muita maatalouden kokonaistason laskelmia ovat Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen (MTTL) laatima maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelma sekä Tilastokeskuksen maatalouden tuotantotili, joka on osa kansantalouden tilinpittoa.

Maataloustulon kehitystä tilaa kohti voidaan tarkastella FADN -kirjanpito-tilojen sekä Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston avulla. Lisäksi Tulonjakotilaston perusteella voidaan tarkastella viljelijöiden ja maatalousyrittäjien tuloja maataloudesta sekä muista tulonlähteistä, mutta tässä tilastossa tarkasteltavana yksikkönä on kotitalous. Tulonjakotilasto eroaa Maatilatalouden yritys- ja tulotilastosta paitsi otoksen koon ja tilastoyksikön myös otoksen jakauman takia, sillä se ei perustu Maaseutuelinkeinorekisteriin, kuten Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto.

Laskelmien välillä on eroja sekä määritelmässä, tulokäsenteissä että muun muassa tuottojen ja kustannusten huomioon ottamisen ajankohdassa. Näin ollen eri kokonaislaskelmien mukaisia tuloksia tai tilakohtaisia tunnuslukuja ei voida suoraan verrata keskenään. Maataloustulon kehitys on kuitenkin samansuuntainen eri tilastojen mukaan. 1990-luvun alussa maataloustulo kasvoi, mutta vuoden 1995 jälkeen se on laskenut. MTTL:n kokonaislaskelman mukaan maataloustulo laski vuosina 1994-1998 yhteensä 2,9 mrd. mk eli yli kolmasosan. Ainoastaan kirjanpito-tilojen tuloksissa maataloustulo ei kasvanut vuonna 1995. Tähän on syynä erilainen tapa tulouttaa varastojen arvon alennuksista maksetut korvaukset tuotevarastojen ja kotieläinpäätöiden arvon muutoksen huomioon ottamisen yhteydessä.

Sekä Tulonjakotilaston että tässä tutkimuksessa käytetyn henkilöverotuksen tiedoilla täydennetyt Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tulokset ovat kes-

kiarvolukuja, jotka on laskettu yksilöaineistosta painottamalla. Näiden tuloksien avulla ei voida tarkastella esim. sitä, miten moni tila hankkii palkka- tai yrittäjätuloja tilan ulkopuolelta tai kuinka suuria nämä tulot ovat. Keskimääräistarcastelusta ei käy myöskään ilmi rakennekehityksen vaikutus tulokehitykseen, koska tuotantonsa lopettavat tilat ovat muita useammin tappiollisia tai pieniä tiloja. Tilamäärän väheneminen vaikuttaa tämän vuoksi myös keskimääräisten tulojen kehitykseen. Rakennemuutoksen vaikutusta tilojen taloudelliseen tulokseen tutkineen Pyykkösen (1999) mukaan tuotantoon todella jatkavien tilojen tulokehitys on ollut heikompi kuin keskiarvotiedoista voisi päätellä. Lisäksi tilojen sisäinen tulonvaihtelu on suurta ja erot yksittäisten vuosien välillä ovat isoja.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilastoa on viime vuosina uudistettu siten, että se sisältää keskiarvotietojen lisäksi myös tietoja tuotantoon jatkaneiden tilojen tulokehityksestä. Tämä parantaa huomattavasti tilojen todellisen tulokehityksen tarkastelumahdollisuuksia. Esimerkiksi vuosina 1996-1997 tilaston mukainen tulos maataloudesta (=maataloustulo) kasvoi keskimäärin yli 2 000 markkaa tilaa kohti, eli noin 3,1 prosenttia. Samaan aikaan tilaston kohdeperusjoukon tilojen määrä väheni 4 prosenttia. Tuotantoa molempina vuosina jatkaneiden tilojen tulos maataloudesta kasvoi vain vajaat 400 markkaa eli 0,5 prosenttia.

Viljelijöiden tulokehitys

Vaikka maatalouden osuus viljelijöiden kokonaistuloista on viimeisen kymmenen vuoden aikana tasaisesti laskenut, sen vaihtelu vaikuttaa silti eniten viljelijöiden kokonaistuloon. Vuonna 1997 maataloustulo tilaa kohti oli keskimäärin 75 000 markkaa, missä on laskua vuoteen 1990 verrattuna lähes 18 prosenttia. Vaikka reaalin maataloustulo tilaa kohti vuonna 1997 vastasi vuoden 1989 maataloustuloa, muiden tulojen kasvun takia maatalouden osuus viljelijöiden kokonaistuloista oli vuonna 1997 enää 41 prosenttia, kun se vuonna 1989 oli 47 prosenttia. Viljelijöiden maatalouden ulkopuolisista tuloista ovat kasvaneet eniten palkka- ja omaisuustulot. Kun tilan ulkopuolisten palkkatulojen osuus oli vuonna 1990 noin neljäsosa viljelijöiden kokonaistuloista, vastaava osuus oli vuonna 1997 jo lähes kolmasosa. Vuonna 1995 maataloustulo keskimäärin nousi maksettujen varastokorvausten ansiosta. Tulomuutos oli kuitenkin näennäinen, sillä verotustiedoissa ei oteta huomioon EU:n jäsenyydestä johtunutta maatalouden varastojen arvojen alenemista. Varastokorvausten osuus maataloustulosta oli vuonna 1995 keskimäärin 28 prosenttia.

Maatalouden keskimääräiset tuotantokustannukset tai niiden jakauma eivät ole viime vuosina juurikaan muuttuneet. Sen sijaan tukien ja korvausten osuus kokonaistuotosta on kasvanut ja kotieläintuotteiden osuus pienentynyt. Tukien ja korvausten osuus kokonaistuotosta vaihteli 1990-luvun alkuvuosina 7-11 prosentin välillä. Vuosina 1995-1997 vastaava osuus oli noin 30-40 %. Kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus kokonaistuotosta laski vuosina 1990-1997

vajaasta kahdesta kolmasosasta noin kahteen viidesosaan ja kasvinviljelytuotteiden osuus runsaasta neljäsosasta vajaaseen kuudesosaan. Vuoden 1995 jälkeen maksetut tuet ovat ylittäneet saadun maataloustulon määrän.

Yli 50 hehtaarin tilojen keskimääräinen maataloustulo on vaihdellut viime vuosina enemmän kuin pienien tilojen. Samoin vuonna 1995 maksetut varastokorvaukset nostivat eniten suurimpien tilojen maatalous- ja nettotuloa. Nettotulo tarkoittaa tässä viljelijöiden kokonaistuloja vähennettynä maksetuilla veroilla ja muilla maksuilla. Kokonaistuloihin lasketaan mukaan tulot maa- ja metsätaloudesta sekä muusta yrittäjätoiminnasta, palkka- ja omaisuustulot sekä saadut eläkkeet ja muut tulonsiirrot. Viljelijöiden kokonaistulot ovat 1990-luvulla keskimäärin pienentyneet lukuun ottamatta pienimpiä tilakokoryhmiä.

1990-luvun alussa maataloustulo tilaa kohti oli korkein Etelä-Suomessa, mutta viime vuosina maataloustulo kotieläinvaltaisemmassa Pohjois-Suomessa näyttäisi kasvaneen hieman muita alueita nopeammin. Kokonaistulo ja nettotulo tilaa kohti sitä vastoin ovat edelleen muita alueita suurempia Etelä-Suomessa. Vuonna 1997 Etelä-Suomen tilojen kokonaistulo oli noin 8 prosenttia suurempi kuin tilojen keskimäärin.

Tilojen luokittelu päätoimisuuden mukaan perustuu siihen, miten suuri osa tilan nettotulosta tulee maa- ja metsätaloudesta. Päätoimitiloilla maa- ja metsätalouden osuus nettotuloista on yli 75 %, sivuansiotiloilla 50-75 %, osaaikajätiloilla 25-50 % ja vapaa-ajantiloilla osuus on alle 25 %. Tiloista runsas kolmasosa on päätoimisia ja vajaa kolmasosa vapaa-ajan tiloja. Osa-aika- ja sivuansiotiloja on suunnilleen yhtä paljon. Vuoden 1995 jälkeen ainoastaan osaaika- ja vapaa-ajan tilojen maataloustulo tilaa kohti on kasvanut. Päätoimitilojen tulot ovat laskeneet. Suurin kokonais- ja nettotulo tilaa kohti oli vuoteen 1995 asti sivuansiotiloilla ja sen jälkeen vapaa-ajantiloilla. Maatiloista suurin osa (46 % vuonna 1997) on 30-49-vuotiaiden viljelijöiden omistuksessa. Näillä tiloilla myös maatalous- ja nettotulo on suurempi kuin tiloilla keskimäärin.

Viljelijöiden tulokehitys tuotantosuunnittain

Sika-, siipikarja-, maito- ja yhdistettyjen maito- ja nautatilojen maataloustulo oli vuonna 1997 keskimäärin suurempi kuin nauta-, vilja-, erikoiskasvi- ja monipuolista tuotantoa harjoittavien tilojen maataloustulo. Maksettujen tukien ja korvausten osuus maatalouden kokonaistuotosta on suurin (yli puolet) vilja- ja naudanlihanuotantotiloilla. Suurin kokonais- ja nettotulo tilaa kohti keskimäärin on sika- ja siipikarjatiljoilla. Metsätuloja oli vuonna 1997 eniten sika- ja siipikarjatiljoilla, tilan ulkopuolisia palkkatuloja vilja- erikoiskasvi- ja monipuolisen tuotannon tiloilla ja tuloja muusta yritystoiminnasta oli eniten viljatiljoilla.

Maataloustulon laskiessa viime vuosina viljatilat ovat kasvattaneet muita tulojaan ja onnistuneet näin säilyttämään tulotonsa. Vuonna 1997 viljatilojen kokonaistulot ylittivät sekä maito-, nauta- että yhdistettyä maidon- ja naudanlihanuotantoa harjoittavien tilojen kokonaistulot.

Maatalouden osuus kokonaistuloista on kotieläintiloilla suurempi (40-60 %) kuin kasvinviljely- tai monipuolisen tuotannon tiloilla (20-25 %). Toisin kuin kasvinviljelyä tai monipuolista tuotantoa harjoittavista tiloista kotieläintiloista myös suurin osa on päätoimitiloja. Maa- ja metsätalouden tulo-osuuden mukaan tarkasteltuna osa-aikaisemmilla tiloilla on kuitenkin kaikissa tuotantosuunnissa suuremmat kokonaistulot kuin päätoimisilla tiloilla. Osa-aikaisemmat tilat ovat myös onnistuneet nostamaan kokonaistulojaan EU-jäsenyyden alkuvuosina maatalouden ulkopuolisten tulojen avulla. Päätoimitilojen maataloustulo on kuitenkin suurempi kuin osa-aikaisempien tilojen. Toisin kuin osa-aikaisemmilla tiloilla, maataloustulon vaihtelulla on erityisen suuri vaikutus päätoimitilojen kokonais- ja nettotulojen vaihteluun. Esimerkiksi sika- ja siipikarjatilojen tulot olisivat romahtaneet vuonna 1995 ilman maksettuja varastokorvauksia, jotka muodostivat yli puolet niiden maataloustulosta.

Yli puolet vilja-, erikoiskasvi-, ja monipuolista tuotantoa harjoittavista tiloista sijaitsee Etelä-Suomessa. Sika- ja siipikarjatilat taas ovat keskittyneet Etelä-Suomeen ja Etelä-Pohjanmaalle. Sika-, siipikarja-, vilja-, erikoiskasvi- ja erikoistumattomien tilojen maataloustulo ja kokonaistulot tilaa kohti ovat Etelä-Suomen tiloilla muuta maata suuremmat. Sitä vastoin maidon-, naudanlihan- ja yhdistettyä maidon- ja naudanlihantuotantoa harjoittavat tilat sijaitsevat tasaisemmin eri puolilla maata eikä tilojen tulomuodostuksessa ei ole suuria eroja alueiden välillä. Maito-, nauta- ja yhdistetyillä maito- ja nautatiloilla on myös useimpina vuosina ylletty maan keski- ja pohjois-osissa Etelä-Suomen maataloustuloon tai sen yli.

Tilakoon kasvun ansiosta yhdistettyjen maito- ja nautatilojen maataloustulo tilaa kohti on kasvanut viime vuosina ja on joinakin vuosina lähes vastannut maitotilojen maataloustuloa. Kun tilojen palkkatulot ovat samaan aikaan laskeneet, näyttävät yhdistetyt maito- ja nautatilat tulleen entistä päätoimisemmiksi.

Tuotantosuunnan mukaan jaoteltuna lähes kolmasosa tiloista on maitotiloja ja yksi viidesosa on viljatiloja. Sikatiloja on vain 6 prosenttia tiloista mutta ne ovat peltopinta-alalla mitattuna lähes puolet suurempia kuin kaikki tilat keskimäärin. Poikkeuksena tarkasteltavista tuotantosuunnista erikoiskasvitilojen määrä on vuosien 1990-1997 välillä kaksinkertaistunut. Vuonna 1997 erikoiskasvitiloja oli noin 8 prosenttia tiloista.

15 prosentilla tiloista minkään yksittäisen tuotantosuunnan tulot eivät ylitä 65 prosenttia maatalouden tuloista. Monipuolista tuotantoa harjoittavat tilat ovat pienempiä kuin maatilat keskimäärin ja niiden maataloustulo ja kokonaistulot jäävät alle kaikkien tilojen keskiarvon. Monipuolista tuotantoa harjoittavista tiloista vain kymmenesosa on päätoimisia ja lähes puolet on vapaa-ajan tiloja.

Viljelijöiden tulokehitysarviot vuoden 1997 jälkeen

Tämän tutkimuksen aineisto sisälsi viljelijöiden tulotiedot vuoteen 1997 asti. Vuonna 1998 maataloustulo keskimäärin laski huonon satovuoden, kustannus-

ten kasvun ja tukien laskun takia. Tulos maataloudesta oli vuonna 1998 Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaan keskimäärin 69 700 markkaa tilaa kohti, missä on laskua vuoteen 1997 verrattuna 1,5 prosenttia. Samaan aikaan kaikkien tilojen lukumäärä väheni 4 prosenttia ja tilaston kohdeperusjoukon, yli kahden peltohehtaarin tilojen määrä 3 prosenttia. Tuotantoa sekä vuonna 1997 että 1998 harjoittaneiden tilojen tulos maataloudesta oli vuonna 1998 tilaston mukaan 71 100 markkaa, missä on laskua edellisvuoteen 2,5 prosenttia. Tuotantoa molempina vuosina harjoittaneiden tilojen tulos maataloudesta (=maataloustulo) laski edelleen kaikkien tilojen keskiarvoa enemmän.

Tukialueittain jaoteltuna tuotantoa vuosina 1997-1998 harjoittaneiden tilojen tulos maataloudesta kasvoi vain pohjoisimmilla, C2P-, C3- ja C4-tukialueilla. Pohjoisimmilla alueilla myös maataloustulo on keskimäärin muuta maata suurempi. Myös tukien osuus maatalouden kokonaistuotosta ja suhde maataloustuloon verrattuna on suurin pohjoisimmalla C3- ja C4-tukialueella.

Ala-Mantila (2000a, 2000b) on selvittänyt tukimuutosten vaikutuksia maataloustuloon FADN –kirjanpitoilajien tulosten perusteella. Laskelmien mukaan maito-, sika- ja viljatilajoilla ei olisi tukialueesta riippumatta ilman maksettuja tukia jäänyt lainkaan maataloustuloa vuosina 1995-1997. Verrattuna vuoteen 1995, maito-, sika- ja viljatilajien maataloustulo laskee vuoden 1997 jälkeen. Sika- ja viljatilajoilla maataloustulo laskee maitotiloja nopeammin. Sikatiloilla laskuun on syynä hintojen ja tukien kehitys vuosina 1998-1999. Hintojen laskussa tuista entistä suurempi osa kuluu kustannusten kattamiseen. Vuoden 2000 jälkeen LFA- ja ympäristötuki on otettu laskelmissa huomioon Suomen kevään 2000 esityksen mukaisina. Tukitasojen nousulla vuonna 2000 on positiivinen vaikutus maataloustuloon, vaikka tuesta kustannusten kattamiseen kuluva osuus maito- ja sikatiloilla kasvaa. Tuen kokonaismäärän alenemisen myötä vuoden 2000 jälkeen maataloustulon ennakoitua kääntyvän laskuun.

MTTL:n kannattavuuskirjanpitoon osallistuvalla noin 1 000 tilalta on kysytty viime vuosina tilan tuotantoon ja toimeentuloon liittyviä suunnitelmia. Vuonna 2000 suurin osa kotieläintuotantotiloista aikoi jatkaa tuotantoa nykyisessä laajuudessa tai laajentaa sitä. Tuotannon aikoi lopettaa 5 prosenttia nautatiloista, 8 prosenttia lypsykarjatiloista ja 14 prosenttia sika- ja siipikarjatiloista. Useimmin laajennussuunnitelmia on kyselyn mukaan nautakarjatiloilla, joista lähes puolet aikoo laajentaa kotieläintuotantoaan. Kasvinviljelyä aikoo jatkaa nykyisellään yli puolet ja laajentaa noin kolmasosa tiloista. Kasvinviljelyn jatkamisessa ei ole eroja eri tuotantosuuntien välillä.

Viljelijöiden muiden tulojen hankkiminen riippuu ennen kaikkea maatalouden tulojen kehityksestä. Vuosina 1990-1997 maatalouden osuus viljelijöiden hankkimista tuloista ennen kustannusten vähentämistä laski 75 prosentista noin 65 prosenttiin. Elintarviketiedon (ETT) tekemän kyselyn mukaan maatalouden osuus viljelijöiden tuloista on tämän jälkeen edelleen laskenut. Seuraavan viiden vuoden aikana suurin osa kyselyyn vastanneista viljelijöistä arvioi muiden kuin maatalouden tulojensa säilyvän ennallaan tai kasvavan. Palkka-, eläke-,

omaisuus- ja liitännäiselinkeinoista saamiensa tulojen arvioi kasvavan noin puolet viljelijöistä. Tämä tulokehitysarvio vastaa MTTL:n kirjanpitoilajien näkemyksiä maatalouden ulkopuolisten tulojen kehityksestä. Lähes puolella kirjanpitoilajista viljelijä tai puoliso työskentelee tai aikoo aloittaa työskentelyn tilan ulkopuolella. Pienyritystoimintaa harjoittaa noin neljäsosa tiloista ja 3 prosenttia aikoo aloittaa toiminnan seuraavan viiden vuoden aikana. Metsätulojensa arvioi pysyvän ennallaan noin kolmasosa ja kasvavan neljäsosa vastanneista. Kirjanpitoilajikyselyn mukaan noin 14 prosenttia viljelijöistä aikoi myös laajentaa metsätalouttaan.

Viljelijöiden tulokehitys verrattuna muihin väestöryhmiin

Viljelijöiden tulot ovat olleet korkeimmillaan tuotanto-olosuhteiltaan poikkeuksellisen hyvänä vuonna 1990, jolloin päätoimitilojen ansiotulo henkilöä kohti vastasi 94 % ja maataloustulo 80 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Tämän jälkeen viljelijöiden tulot ovat laskeneet ja teollisuustyöntekijöiden kasvaneet. Maataloustuloa koskeva vertailuluku on laskenut noin 60 %:iin ja ansiotuloa koskeva vertailuluku 70 %:iin. Poikkeus tästä oli vuosi 1995, jolloin viljelijöiden tulot näennäisesti nousivat lähinnä varastokorvauksista johtuen. Ilman maksettuja varastokorvauksia päätoimitilojen viljelijöiden maataloustulo oli 51 % ja ansiotulo 62 % teollisuustyöntekijän palkkatulosta. Kaikkein tilojen ansiotulo henkilöä kohti keskimäärin vastasi vuoteen 1995 asti päätoimitilojen maataloustuloa ja on tämän jälkeen ylittänyt sen.

Viljelijöiden maataloustulo henkilöä kohti vastasi vuonna 1990 teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa yli 30 hehtaarin päätoimitiloilla ja yli 50 hehtaarin tiloilla keskimäärin. Vuonna 1997 vertailutulo saavutettiin vain suurimmilla, yli 100 hehtaarin tiloilla. Viljelijöiden ansiotulo vastasi vertailutuloa vielä vuonna 1991 yli 30 hehtaarin tiloilla keskimäärin ja vuonna 1993 yli 30 hehtaarin päätoimitiloilla. Vuonna 1997 viljelijöiden ansiotulo vastasi teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa yli 50 hehtaarin tiloilla. Maito-, ja sikatiloilla maataloustulo henkilöä kohti on jäänyt vuoden 1995 jälkeen vertailutulon alle kaikissa tilakoluokissa. Vuonna 1997 ainoastaan suurimpien, yli 50 hehtaarin maito-, sika- ja viljatilojen ansiotulo vastasi teollisuustyöntekijöiden palkkatuloa. Vuonna 1998 maataloustulo jatkoi laskuaan ja teollisuustyöntekijöiden palkkatulo kasvoi edelleen.

Verrattuna palkansaajiin viljelijätalouksien tuotannontekijä-, brutto- ja käytettävissä olevat tulot kotitaloutta kohti jäävät jälkeen vain ylempien toimihenkilöiden tuloista. Tulonjakotilaston mukaisesti tuotannontekijätuloihin sisältyvät palkkojen lisäksi omaisuustulot sekä tulot maa- ja metsätaloudesta ja muusta yritystoiminnasta. Kun vertailu tehdään henkilöä tai kulutusyksikköä kohti, viljelijöiden tulot vastaavat alempien toimihenkilöiden, työntekijöiden keskimäärin ja teollisuustyöntekijöiden tuloja. Myös maatalousyrittäjätalouksien tulot kotitaloutta kohti vastaavat viljelijöiden tuloja. Tilastossa viljelijätaloudet

luetaan maatalousyrittäjiin, mutta talous, jolla ei ole yli kahta hehtaaria peltoa ei ole viljelijätalous, vaikka sen päätoimiala olisi maa-, riista-, metsä- ja kalatalous. Viljelijätaloudet jaetaan edelleen maanviljelijöihin ja osa-aikaviljelijöihin. Osa-aikaviljelijöiden sosioekonominen asema on jokin muu kuin maatalousyrittäjä. Suurimmat tulot on viljelijätalouksilla, joiden päätuotantosuunta on metsätalous.

Muiden yrittäjien, lukuun ottamatta yksinäisyrittäjiä, tulot ylittävät sekä maatalousyrittäjien että viljelijöiden tulot. Vuosina 1990-1996 maanviljelijäkotitalouksien tulot ovat ylittäneet sekä teollisuustyöntekijöiden että muiden yrittäjien kuin maatalousyrittäjien käytettävissä olevat tulot. Henkilöä tai kulusyksikköä kohti tarkasteltuna maanviljelijätalouksien tulot ovat kuitenkin vastanneet alle 85 % muiden yrittäjien tuloista. Teollisuustyöntekijöiden tuloja maanviljelijätalouksien tulot ovat vastanneet vain kasvinviljelyyn suuntautuneissa talouksissa. Näissä talouksissa maatalouden tulojen osuus on alle kolmasosa bruttotuloista.

Viljelijöiden tulot muissa EU-maissa

Maatalouden tuloja muissa EU-maissa voidaan tarkastella EU:n yhteisen maatalouden kokonaislaskelman, EAA- laskelman, ja FADN –kirjanpitojärjestelmän avulla. Viljelijöiden kokonaistuloja voidaan tarkastella IAHS –tilaston sekä OECD:n tilastojen perusteella. Suomen osalta tiedot IAHS -tilastossa perustuvat Tulonjakotilastoon.

Laskelmien mukaan tulot maataloudesta nousivat EU:ssa 1990-luvun alkuvuosina mutta ovat vuodesta 1997 lähtien laskeneet. Maatalouden tulokehityksessä on kuitenkin eroja eri maiden välillä. Esimerkiksi Ruotsissa maatalouden tulot laskivat 1990-luvun alkupuolella, mutta ovat vuoden 1997 jälkeen kääntyneet kasvuun. Suomessa taas kehitys on ollut päinvastaista. Verrattuna EU:n keskiarvoon maatalouden nettoarvonlisäys ja maataloustulo ovat Tanskassa ja Belgiassa selvästi muita maita korkeampia. Suomeen verrattuna ne ovat noin kaksinkertainen. Maiden välisessä vertailussa tulee ottaa huomioon erot maatalouden rakenteessa, työvoiman määrässä ja viljelijäperheen työpanoksen osuudessa. Esimerkiksi Suomessa vuosityöyksikköjen määrä on huomattavasti suurempi ja tilakoko pienempi kuin muissa maissa.

Tilastojen mukaan harvassa maassa maatalouden osuus viljelijöiden kokonaistuloista on yli 65 prosenttia. Yleisesti palkkatulot muodostavat viljelijöiden tärkeimmän tulonlähteen maatalouden jälkeen. Useimmissa EU-maissa viljelijätalouksien käytettävissä olevat tulot lähes vastaavat tai ovat hiukan suurempia kuin muiden väestöryhmien tulot. Erot kuitenkin pienenevät selvästi jos tarkastelu tehdään henkilöä tai kulusyksikköä kohti. Tämä johtuu viljelijäkotitalouksien muita suuremmasta henkilömäärästä. Muihin yrittäjiin verrattuna viljelijöiden tulot ovat kuitenkin pienempiä lähes kaikissa EU-maissa.

Kirjallisuus

- Ala-Mantila, O. 2000a. Maataloustuen merkitys eri tuotantosuunnissa 1995-2003. Julkaisussa: Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1999/2000. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 95. S. 81-83.
- Ala-Mantila, O. 2000b. Laskelmia maatalouden tulokehityksestä. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos.
- Alastalo, L., Puurunen, M. & Sallinen, T. 1993. Maatalouden kustannukset Suomessa. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 186. Helsinki. 161 s.
- Anon. 1977. Provisional Guidelines on Statistics of the Distribution of income, Consumption and Accumulation of Households. United Nations. Studies in Methods. Series M B 81. New York. 97 p.
- Blandford, D. 1996. Overview of microeconomic results in OECD countries and policy interests: Characteristics of incomes in agriculture and the identification of households with low incomes. In: Income statistics for the agricultural household sector. Proceedings of the Eurostat International Seminar held in Luxembourg on 10 and 11 January 1996. European Commission. Luxembourg. P. 119-131.
- ETT 1999. Elintarviketiedon vuonna 1999 tekemä Datalaari –kysely.
- ETT 2000. Elintarviketiedon vuonna 2000 tekemä Datalaari –kysely.
- European Commission 1998. Presentation status 1995 data + provisional results. Community committee for the farm accountancy data network. Brussels. VI-A3/ RI/CC 1262. 35 p.
- European Commission 1999. Standard Results 1996. Community committee for the farm accountancy data network. Brussels. VI-A3/ RI/CC 128 rev. 2. 27 p.
- Eurostat 1997. Manual on Economic Accounts for Agriculture and Forestry (rev. 1). Theme 5. Series E. European Communities. Luxembourg. 155 p.
- Eurostat 1998a. Statistics in Focus. Agriculture, forestry and fisheries. 1998:3. Luxembourg. 8 p.
- Eurostat 1998b. Income of the agricultural household sector. 1997 report. Theme 5. Series C. Luxembourg. 217 p.
- Eurostat 1999a. Income from agricultural activity 1998. Data 1980-98. Theme 5. European Commission. Luxembourg. 125 p.
- Eurostat 1999b. Statistics in Focus. Agriculture and fisheries. Theme 5-24/1999. Luxembourg. 4 p.
- Haavisto, E. 1994. Suomen ja eräiden EU-maiden maatalouden tulovertailu. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja ja artikkeleita 129. Helsinki. 97 s.
- Hirvonen, A. 2000. Maataloustuloon lievä kasvu. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedote. 16.2.2000. Helsinki.

- Jokela, E. & Ala-Orvola, L. 1999. Aktiiviviljelijöiden tuotantoon ja toimeentuloon liittyvät suunnitelmat. Julkaisussa: Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen selvityksiä 12/99. S. 6-22.
- Kirjanpitotilojen kyselyaineisto 2000. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos.
- Kirjanpitotilojen tuloksia 1997. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos. Maatalouden tuotantotili. Tilastokeskus.
- MTTL 1997. Kirjanpitotilojen tuloksia. Tilivuosi 1995. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 220. Helsinki. 112 s.
- MTTL 1999. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1998. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 91. Helsinki. 94 s.
- Maatilarekisteri 1997. Maa- ja metsätalous 1999:1. SVT. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Helsinki. 169 s.
- Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1997. SVT. Maa- ja metsätalous 1999:3. Tilastokeskus. Helsinki. 71 s. Sekä aikaisemmat julkaisut.
- Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1998. SVT. Maa-, metsä- ja kalatalous 2000:3. Tilastokeskus. Helsinki. 69 s.
- Mustajärvi, J. & Heikkilä, T. 1998. Maatalouden sivuelinkeinot ja niiden laajuus. VATT- keskustelualoitteita 168. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki. 38 s.
- Peltola, A. 1999. Päätoimisuus-kriteerit suomalaisilla maataloilla. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen selvityksiä 14/99. Helsinki. 70 s.
- Peltola, A. 2000. Viljelijäperheiden monitoimisuus suomalaisilla maataloilla. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 96. Helsinki. 280 s.
- Puurunen, M. 1987. Viljelijäväestön tulojen vertaaminen muiden väestöryhmien tuloihin. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 134. Helsinki. 171 s.
- Puurunen, M. 1990. A Comparative Study on Farmers' Income. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 62. Helsinki. 114 s.
- Puutarhayritysrekisteri 1998. Maa- ja metsätalous 1999:2. SVT. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Helsinki. 108 s.
- Pyykkönen, P. 1999. Maatalouden rakennemuutoksen vaikutus tulokehitykseen EU-jäsenyyden alkuvuosina. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja 166. Helsinki. 39 s.
- Teollisuuden ja rakentamisen rakennetilasto 1998. SVT. Teollisuus 2000:4. Tilastokeskus. Helsinki. 265 s. Sekä aikaisemmat julkaisut.
- TT 1996. Palkkatilastokatsaus. tietoja palkoista, työvoimakustannuksista ja henkilöstöstä. Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto. Työmarkkinatilastot. Helsinki. 31 s.
- TT 1997. Palkkatilastokatsaus. Tietoja palkoista, työvoimakustannuksista ja henkilöstöstä. Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto. Työmarkkinatilastot. Helsinki. 29 s.

- Tilastokeskus 2000. Tuotantoa sekä vuonna 1997 että 1998 harjoittaneiden tilojen maatalouden tulokehitystä tukialueittain koskeva taulukointi.
- Tiainen, S. 1994. Maatalouden taloustilastot Suomessa ja EU:ssa. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 197. Helsinki. 71 s.
- Tiainen, S. & Katajamäki, E. 1996. EU:n maatilatypologia Suomessa. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 209. Helsinki. 81 s.
- Toimialaluokitus 1995. Käsikirjoja 4. Tilastokeskus. Helsinki. 214 s.
- Tulonjakotilasto 1997. Tulot ja kulutus 1999:15. SVT. Tilastokeskus. Helsinki. 78 s. Sekä aikaisemmat julkaisut.
- Verohallinto 1997. Maatalouden verotus. Veroilmoituksen täyttöohjeet. 8 s.

Liite 1.

Taulukko 1. Tilojen jakautuminen eri tuotantosuuntiin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston ja Maatilarekisterin mukaan sekä viljelijä- ja maanviljelijäkotitalouksien jakautuminen eri toimialoille Tulonjakotilastossa vuonna 1997.

MYTT	Tiloja, kpl		Osuus %	
	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
Kotieläintalous	36079	4174	46,4	45,1
Kasvinviljely	24946	3097	32,1	33,4
Eläin- ja kasvintuotanto, muut tilat	14485	1719	18,6	18,6
Sivuansiotalous	2209	269	2,8	2,9
Yhteensä	77719	9259	100	100

TU	Tiloja, kpl		Osuus %	
	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
Kaikki viljelijätaloudet				
Kotieläintalous	47100	548	53,5	58,7
Kasvinviljely	30800	287	35,0	30,8
Metsätalous	6500	65	7,4	7,0
Erikoisviljely; muu tuotanto	3600	33	4,1	3,5
Yhteensä	88000	933	100	100

TU	Tiloja, kpl		Osuus %	
	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
Maanviljelijätaloudet				
Kotieläintalous	39600	523	73,9	73,9
Kasvinviljely	14000	134	26,1	18,9
Metsätalous	"	29	"	4,1
Erikoisviljely; muu tuotanto	"	22	"	3,1
Yhteensä	53600	708	100	100

TU	Tiloja, kpl		Osuus %	
	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
Osa-aikaviljelijätaloudet				
Kotieläintalous	7800	57	26,2	23,7
Kasvinviljely	18500	135	62,1	56,0
Metsätalous	3500	31	11,7	12,9
Erikoisviljely; muu tuotanto	"	18	"	7,5
Yhteensä	29800	241	100	100

jatkuu

Liite 1. taulukko 1. jatkoa

Maatilarekisteri	Tiloja, kpl		Osuus %	
	Kaikki tilat	Aktiivitalat	Kaikki tilat	Aktiivitalat
Kotieläintalous	46880	46880	29,4	52,0
Kasvinviljely	41324	41324	25,9	45,8
Metsätalous	1221	1181	0,8	1,3
(Erikoisviljely), muu tuotanto	70156	818	44,0	0,9
Yhteensä	159581	90203	100	100

Lähde: Tilastokeskus, MMM; Tike

Liite 1. jatkoa

Taulukko 2. Tilojen jakautuminen eri tilakokoluokkiin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston ja Maatilarekisterin mukaan sekä viljelijäkotitalouksien jakautuminen eri tilakokoluokkiin Tulonjakotilastossa vuonna 1997.

MYTT	Tiloja, kpl		Osuus %	
Kaikki tilat	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
2-5 ha	5366	600	6,9	6,5
5-10 ha	11819	1291	15,2	13,9
10-20 ha	23321	2394	30,0	25,9
20-30 ha	16191	1876	20,8	20,3
30- ha	21024	3095	27,1	33,4
Yhteensä	77721	9256	100	100

TU	Tiloja, kpl		Osuus %	
Kaikki viljelijät	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
2-5 ha	13100	79	12,7	7,8
5-10 ha	18400	115	17,8	11,3
10-20 ha	29100	271	28,2	26,6
20-30 ha	20100	236	19,5	23,2
30- ha	22600	316	21,9	31,1
Yhteensä	103300	1017	100	100

TU	Tiloja, kpl		Osuus %	
Maanviljelijät	Perusjoukko	Otos	Perusjoukko	Otos
2-5 ha	"	15	"	2,2
5-10 ha	"	27	"	4,0
10-20 ha	9900	145	22,4	21,7
20-30 ha	14200	185	32,2	27,7
30- ha	20000	296	45,4	44,3
Yhteensä	44100	668	100	101

Maatilarekisteri	Tiloja, kpl		Osuus %	
	Kaikki tilat	Aktiivitalat	Kaikki tilat	Aktiivitalat
2-5 ha	31714	6938	22,8	7,8
5-10 ha	30933	14210	22,2	15,9
10-20 ha	33733	26549	24,3	29,7
20-30 ha	18771	17903	13,5	20,1
30- ha	23943	23689	17,2	26,5
Yhteensä	139094	89289	100	100

Lähde: Tilastokeskus, MMM: Tike

Liite 2.

Taulukko 3. Keskimääräinen maataloustulo (mk/tila) eri alueilla suhteessa Etelä-Suomen maataloustuloon (mk/tila) keskimäärin vuosina 1990-1997 (E-S = 100). Vuodet 1991 ja 1992 puuttuvat tarkastelusta.

MAATALOUSTULO MK/TILA	SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100					
SISÄ-SUOMI	1990	1993	1994	1995	1996	1997
2-5 ha	73	90	87	22	57	81
5-10 ha	117	138	135	158	117	117
10-20 ha	113	125	117	119	127	126
20-30 ha	107	111	104	122	117	119
30-50 ha	94	112	115	104	112	110
50-100 ha	67	82	89	102	110	100
Keskimäärin	84	86	86	84	88	91
ETELÄ- POHJANMAA	1990	1993	1994	1995	1996	1997
2-5 ha	115	69	97	92	61	123
5-10 ha	94	113	119	139	120	94
10-20 ha	100	115	106	118	124	114
20-30 ha	101	116	113	119	124	115
30-50 ha	103	125	106	122	112	117
50-100 ha	100	125	130	115	118	121
Keskimäärin	88	104	96	105	101	98
POHJOIS-SUOMI	1990	1993	1994	1995	1996	1997
2-5 ha	167	42	157	102	54	133
5-10 ha	112	137	139	154	143	100
10-20 ha	114	130	134	125	157	139
20-30 ha	103	106	108	124	132	124
30-50 ha	88	111	101	109	119	113
50-100 ha	79	109	123	111	125	129
Keskimäärin	93	95	105	105	118	113

Lähde: Tilastokeskus

Liite 2. jatkoa

Taulukko 4. Keskimääräinen nettotulo (mk/tila) eri alueilla suhteessa Etelä-Suomen nettotuloon (mk/tila) keskimäärin vuosina 1990-1997 (E-S = 100). Vuodet 1991 ja 1992 puuttuvat tarkastelusta.

NETTOTULO MK/TILA		SUHDELUKU, ETELÄ-SUOMI=100				
SISÄ-SUOMI	1990	1993	1994	1995	1996	1997
2-5 ha	92	68	84	81	84	97
5-10 ha	93	97	93	95	83	76
10-20 ha	97	98	93	95	92	90
20-30 ha	97	97	93	104	99	95
30-50 ha	97	109	101	95	71	98
50-100 ha	83	98	103	114	105	99
Keskimäärin	87	90	86	86	85	84
ETELÄ- POHJANMAA	1990	1993	1994	1995	1996	1997
2-5 ha	102	99	101	105	107	103
5-10 ha	96	108	114	101	99	99
10-20 ha	100	102	100	101	101	107
20-30 ha	95	99	97	97	104	98
30-50 ha	103	107	94	100	74	97
50-100 ha	94	110	108	92	99	103
Keskimäärin	92	99	96	94	95	94
POHJOIS-SUOMI	1990	1993	1994	1995	1996	1997
2-5 ha	100	76	94	96	105	94
5-10 ha	93	84	92	92	89	69
10-20 ha	93	93	94	93	95	87
20-30 ha	95	97	95	97	97	87
30-50 ha	83	108	85	89	72	90
50-100 ha	84	100	95	84	90	95
Keskimäärin	88	89	88	88	92	82

Lähde: Tilastokeskus

Liite 2. jatkoa

Taulukko 5. Tilalukumäärän ja tilakoon kehitys eri alueilla keskimäärin vuosina 1990 ja 1997.

	Tiloja perusjoukossa, kpl				Peltoa ha/tila			
	E-S	S-S	E-P	P-S	E-S	S-S	E-P	P-S
1990	45287	25154	22019	12526	21,0	15,0	17,1	18,1
1997	34442	17420	16593	9267	27,3	20,3	21,8	23,9

Taulukko 6. Kokonaistuoton muodostuminen sekä maksettujen tukien ja korvausten osuus maataloustulosta eri alueilla keskimäärin vuosina 1990 ja 1997.

	Tukien ja korvausten osuus, %							
	Kokonaistuotosta				Maataloustulosta			
	E-S	S-S	E-P	P-S	E-S	S-S	E-P	P-S
1990	6	9	8	11	19	27	23	35
1997	38	37	38	42	136	127	127	137

	Kotieläintuotteiden myyntitulojen osuus, % kokonaistuotosta				Kasvinviljelytuotteiden myyntitulojen osuus, % kokonaistuotosta			
	E-S	S-S	E-P	P-S	E-S	S-S	E-P	P-S
	1990	49	75	66	74	38	8	20
1997	32	47	43	45	20	6	12	5

Taulukko 7. Tilojen jakautuminen (%) tilakoon ja maa- ja metsätalouden tulo-osuuden mukaan vuonna 1997 henkilöverotuksen tiedoilla täydennetyssä Maatalouden yritys- ja tulotilaston aineistossa. Vapaa-ajan tiloilla maa- ja metsätalouden osuus viljelijöiden nettotuloista on alle 25 %, osa-aikatiloilla 25-50 %, sivuansiotiloilla 50-75 % ja päätoimitiloilla yli 75 %.

Ha	2-4,9	5-9	10-19	20-29	30-49	50-99	yli 100	Yht.
0-24 %	77,7	65,5	37,0	15,1	12,1	9,4	11,2	32,1
25-49 %	10,4	15,0	18,0	18,0	16,3	12,2	14,8	16,3
50-74 %	4,5	6,2	13,4	19,0	18,5	23,8	25,2	14,8
75-100 %	7,4	13,2	31,6	47,9	53,0	54,6	48,8	36,8
Yht.	6,5	14,6	30,1	21,2	18,7	8,0	0,9	100

Liite 3. Vertailuryhmiä koskevat tulotilastot Suomessa.

Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän keskimääräinen palkkatulo on laskettu sopimuspalkkojen ja tehtyjen työtuntien avulla (Teollisuustilasto; Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton palkkatilasto). Palkka on suunnilleen sama kuin Teollisuustilaston mukainen työntekijöille maksettu palkka henkilöä kohti.

Tilastokeskuksen laatimassa teollisuustilastossa teollisuudella eli valmistuksella tarkoitetaan mekaanista tai kemiallista epäorgaanisten tai orgaanisten aineiden muuttamista uusiksi tuotteiksi riippumatta siitä suoritetaanko työ koneellisesti vai käsin tai tehtaassa vai työntekijän kotona. Tämän määritelmän mukaan myös tuotteiden kokoaminen eli kokoonpano on teollisuustoimintaa. Teollisuustilaston tilastoyksikkönä on toimipaikka. Tilasto käsittää kaikki toimipaikat, joissa työhön osallistuvan henkilökunnan lukumäärä on vähintään viisi henkilöä. Vuonna 1994 Teollisuustilastoon sisältyviä toimipaikkoja oli 6019 kpl. Tilaston muuttujaryhmät sisältävät henkilöstöä, tulosta ja tuloslaskelman tuloja ja menoja, vaihto- ja käyttöomaisuutta ja energian tuotantoa ja käyttöä kuvaavia lukuja. Teollisuustilaston tärkein tietolähde on yrityksille lähetettävä suora kysely jota täydennetään yritysrekisterin ja elinkeinoverotusrekisterin tiedoilla (Teollisuuden ja rakentamisen rakennetilasto 1998).

Teollisuustilastossa **työvoimaan** luetaan kaikki toimipaikassa tai sen lukuun työskentelevät henkilöt. Työvoima jaetaan itsenäisiin yrittäjiin (omistajiin), toimihenkilöihin ja työntekijöihin. Työntekijöitä ovat valmistusprosessiin välittömästi osallistuvat henkilöt, apuosastojen työntekijät (pakkaajat, huolto- ja kunnossapitotyöntekijät, koneenkäyttäjät, lämmittäjät, siivoojat jne.) sekä sellaiset työnjohtajat, jotka osallistuvat varsinaiseen valmistustyöhön. Henkilöiden lukumäärä ilmoitetaan kalenterivuoden keskiarvona. Tällöin puoli vuotta työskentelevä työntekijä vastaa puolta henkilöä ja puolipäivätyötä tekevä yhtä henkilöä. Henkilöiden lukumäärään lasketaan mukaan kaikki toimipaikan palveluksessa olevat (myös harjoittelijat ja tilapäiset) sekä mm. vuosi-, sairaus- tai äitiyslomalla, lakossa, lomautettuna tai kertausharjoituksissa olevat.

Työtunteihin lasketaan mukaan kalenterivuoden aikana tehdyt todelliset työtunnit. Työtunteihin ei sisälly poissaoloaikoja (vuosilomia tms.) eikä ylityökorotuksia. **Palkkoihin** sisältyvät kaikki ennakonpidätyksen alaiset erät. Näitä ovat: varsinainen rahapalkka, luontaisedut todellisiin käypiin arvoihin, lomajan palkka, lomarahat sekä tuotanto- yms. lisäpalkkio. Palkkasummista vähennetään sairaus- ja äitiysloma-ajan palkkoja vastaan saadut sairausvakuutuskorvaukset. Toimihenkilöiden ja työntekijöiden työtunnit ja palkkasumma ilmoitetaan erikseen (Teollisuuden ja rakentamisen rakennetilasto 1998).

Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton (TT, aiemmin julkaisijana STK) palkkatilasto sisältää tietoja palkoista, työvoimakustannuksista ja yritysten henkilöstöstä. Tiedot koskevat Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton edustamia aloja eli teollisuutta, rakentamista ja eräitä palvelualoja. Vuosina 1991-1994 teollisuuteen ei sisälly elintarviketeollisuutta (TT 1996, 1997).

Liite 3. jatkoa

Taulukko 8. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulo palkkatulolaskelman ja teollisuustilaston mukaan (toimialat 2, 3 ja 4, varsinaiset työntekijät).

Tulotasotutkimuksen palkkalaskelma		1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
a) Teoll. työntek.								
keskituntiansio,	mk/h 1)	19,74	22,25	24,59	26,94	29,72	32,10	34,00
b) Tehdyt työtunnit,	h/v 2)	1730	1713	1698	1689	1688	1683	1666
c) Työtuntien mukainen vuosipalkka (a*b)								
	mk/v	34150	38114	41754	45502	50167	54024	56644
d) Saannöllisen työajan tuntiansio								
	mk/h 3)	18,79	21,20	23,49	25,77	28,18	30,27	32,10
e) Sopimusten mukaiset vuosilomat								
	pvä/v 4)	26	27	28	29	30	30	30
	h/v	208	216	224	232	240	240	240
f) Lomapalkka (d*e)	mk/v 4)	3908	4579	5262	5979	6763	7265	7704
g) Lomaraha (0,5*f)	mk/v	1954	2290	2631	2989	3382	3632	3852
h) Lisävapaat								
	pvä/v 5)							4
	h/v							32
i) Palkkatulo lisävapailta (d*h)								
	mk/v	0	0	0	0	0	0	1027
Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän vuosipalkka								
(c+f+g+i)	mk/v	40013	44983	49646	54470	60312	64922	69227
Vuosimuutos	%		12,4	10,4	9,7	10,7	7,6	6,6
Vuosipalkka	mk/h	23,13	26,26	29,24	32,25	35,73	38,57	41,55
Vuosimuutos	%		13,5	11,3	10,3	10,8	8,0	7,7
Teollisuustilasto:								
Työntek. lukumäärä (toimialat 2, 3 ja 4)								
	henk.	424824	420185	409471	398066	390301	381226	363864
Maksetut palkat								
	mk/henk.	39945	45370	50099	54794	60099	65110	69141
Vuosimuutos	%		13,6	10,4	9,4	9,7	8,3	6,2
Palkat								
	mk/h	23,09	26,49	29,50	32,44	35,60	38,69	41,50
Vuosimuutos	%		14,7	11,4	10,0	9,7	8,7	7,3

1) TT:n palkkatilaston muk. kokonaiskeskituntiansio, johon sisältyy yli- ja sunnuntaityökorvaus (v:sta 1992 kausipalkkatasattuina)

2) Teollisuustilaston muk. tehdyt työtunnit ml. ylityötunnit (varsinaiset työntekijät)

3) TT:n palkkatilaston muk. keskituntiansio ilman kohdan 1 lisiä (v:sta 1992 kausipalkkatasattuina)

4) Loma-ajan palkka ja lomaraha näin laskettuna muodostuvat hieman liian suuriksi, vrt. esim. v. 1988 kerroin 222,4 (=27,8 pvä * 8 h/pvä) * säännöll. työajan tuntiansio, mutta toisaalta sairasajan palkkoja ei ole sisällytetty laskelmaan, kun taas viljelijöillä sairasajan työtulo sisältyy lähes kokonaisuudessaan maataloustuloon (viljelijän osuus sijaisavun kustannuksista keskim. vähäinen)

5) 5.3.1984 ja 15.3.1986 sopimuksiin perustuvat vapaat (arkipäiviä)

6) Elintarvikealat poislukien v. 1990 a) 49,04 ja d) 44,77 mk/h, vuosina 1991-1994 elintarvikealat eivät sisälly laskelmaan

7) Vuodesta 1992 alkaen kausipalkkatasattuna, kausipalkkatasamaton v. 1992 a) 52,25 ja d) 49,00 mk/h jatkuu

Liite 3. taulukko 8. jatkoa

Tulotasotutkimuksen

Palkkalaskelma		1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
a) Teoll. työntek.								
keskituntiansio,	mk/h 1)	34,00	36,48	39,74	43,31	47,87	50,68	52,08
b) Tehdyt työtunnit,	h/v 2)	1666	1674	1672	1658	1618	1546	1536
c) Työtuntien mukainen								
vuosipalkka (a*b)	mk/v	56644	61068	66445	71808	77454	78351	79995
d) Saannöllisen työajan								
tuntiansio	mk/h 3)	32,10	34,27	37,28	40,43	44,77	47,83	48,92
e) Sopimusten								
mukaiset vuosilo-	pvä/v 4)	30	30	30	30	30	30	30
mat	h/v	240	240	240	240	240	240	240
f) Lomapalkka (d*e)	mk/v 4)	7704	8225	8947	9703	10745	11479	11741
g) Lomaraha (0,5*f)	mk/v	3852	4112	4474	4852	5372	5740	5870
h) Lisävapaat	pvä/v 5)	4	6	8	10	12,5	12,5	12,5
	h/v	32	48	64	80	100	100	100
i) Palkkatulo lisä-								
vapailla (d*h)	mk/v	1027	1645	2386	3234	4477	4783	4892
Ammattitaitoisen								
teollisuustyöntekijän								
vuosipalkka								
(c+f+g+i)	mk/v	69227	75050	82252	89597	98048	100353	102498
Vuosi muutos	%	6,6	8,4	9,6	8,9	9,4	2,4	2,1
Vuosi palkka	mk/h	41,55	44,83	49,19	54,04	60,60	64,91	66,73
Vuosi muutos	%	7,7	7,9	9,7	9,8	12,1	7,1	2,8
Teollisuustilasto:								
Työntek. lukumäärä								
(toimialat 2, 3 ja 4)	henk.	363864	354732	340883	329975	318873	294290	263530
Maksetut palkat	mk/henk.	69141	74689	81123	88666	97661	100035	104047
Vuosi muutos	%	6,2	8,0	8,6	9,3	10,1	2,4	4,0
Palkat	mk/h	41,50	44,62	48,52	53,48	60,36	64,71	67,74
Vuosi muutos	%	7,3	7,5	8,7	10,2	12,9	7,2	4,7

1) TT:n palkkatilaston muk. kokonaiskeskituntiansio, johon sisältyy yli- ja sunnuntaityökorvaus (v:sta 1992 kausipalkkatasattuina)

2) Teollisuustilaston muk. tehdyt työtunnit ml. ylityötunnit (varsinaiset työntekijät)

3) TT:n palkkatilaston muk. keskituntiansio ilman kohdan 1 lisiä (v:sta 1992 kausipalkkatasattuina)

4) Loma-ajan palkka ja lomaraha näin laskettuna muodostuvat hieman liian suuriksi, vrt. esim. v. 1988 kerroin 222,4 (=27,8 pvä * 8 h/pvä) * säännöll. työajan tuntiansio, mutta toisaalta sairausajan palkkoja ei ole sisällytetty laskelmaan, kun taas viljelijöillä sairausajan työtuolo sisältyy lähes kokonaisuudessaan maataloustuloon (viljelijän osuus

sijaisavun kustannuksista keskim. vähäinen)

5) 5.3.1984 ja 15.3.1986 sopimuksiin perustuvat vapaat (arkipäiviä)

6) Elintarvikealat pois lukien v. 1990 a) 49,04 ja d) 44,77 mk/h, vuosina 1991-1994 elintarvikealat eivät sisälly laskelmaan

7) Vuodesta 1992 alkaen kausipalkkatasattuna, kausipalkkatasattamaton v. 1992 a) 52,25 ja d) 49,00 mk/h jatkuu

Liite 3. taulukko 8. jatkoa

Tulotasotutkimuksen palkkalaskelma		1993	1994	1995	1996	1997	1998
a) Teoll. työntek.							
keskituntiansio,	mk/h 1)	53,50	55,75	60,00	62,42	64,11	66,15
b) Tehdyt työtunnit,	h/v 2)	1555	1601	1624	1614	1618	1632
c) Työtuntien mukainen vuosipalkka (a*b)		83197	89261	97457	100764	103719	107964
d) Saannöllisen työajan tuntiansio		49,80	51,78	55,60	57,82	59,34	61,44
e) Sopimusten mukaiset vuosilo- mat		30	30	30	30	30	30
	h/v	240	240	240	240	240	240
f) Lomapalkka (d*e)	mk/v 4)	11952	12427	13344	13877	14242	14746
g) Lomarahaa (0,5*f)	mk/v	5976	6214	6672	6938	7121	7373
h) Lisävapaat	pvä/v 5)	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
	h/v	100	100	100	100	100	100
i) Palkkatulo lisä- vapailta (d*h)	mk/v	4980	5178	5560	5782	5934	6144
Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän vuosipalkka							
(c+f+g+i)	mk/v	106105	113080	123033	127361	131015	136226
Vuosimuutos	%	3,5	6,6	8,8	3,5	2,9	4,0
Vuosipalkka	mk/h	68,23	70,63	75,75	78,90	80,98	83,47
Vuosimuutos	%	2,2	3,5	7,2	4,2	2,6	3,1
Teollisuustilasto:							
Työntek. lukumäärä							
(toimialat 2, 3 ja 4)	henk.	245871	245662	253274	264730	272570	280290
Maksetut palkat	mk/henk.	107574	113782	122585	126898	131104	136807
Vuosimuutos	%	3,4	5,8	7,7	3,5	3,3	4,4
Palkat	mk/h	69,18	71,06	75,47	78,61	81,04	83,82
Vuosimuutos	%	2,1	2,7	6,2	4,2	3,1	3,4
Teoll.tilasto/palkat 1 000 mk		26449304	27951919	31047657	33593820	35734977	38345647
työtunnit 1 000 h		382352	393329	411389	427349	440971	457462

Liite 4.

Taulukko 9. Maataloustulo ja ansiotulo henkilöä kohti keskimäärin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaan luonnollisten henkilöiden tiloilla keskimäärin verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1986-1997. Teollisuustyöntekijän palkkatulo = 100.

MYTT, kaikki tilat keskimäärin	Maataloustulo/henkilö							Keskimäärin
	Vuosi	2-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	
1986	9	23	44	68	92	120	128	40
1987	9	21	38	55	76	89	88	35
1988	9	20	36	52	70	86	71	35
1989	7	19	39	62	76	96	93	38
1990	7	19	41	66	86	112	125	45
1991	6	15	36	57	78	101	101	39
1993	5	11	28	45	58	74	69	33
1994	4	11	27	46	60	79	97	34
1995	4	9	26	45	64	91	119	37
1996	5	8	23	40	54	71	102	33
1997	4	8	21	39	51	72	99	33

MYTT, kaikki tilat keskimäärin	Ansiotulo/henkilö							Keskimäärin	
		2-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha		yli 100 ha
1986		39	52	72	97	122	164	222	69
1987		44	51	68	84	107	132	182	66
1988		40	52	68	81	102	134	162	67
1989		41	53	71	91	109	141	182	71
1990		41	54	75	95	114	157	213	79
1991		45	56	71	87	110	141	176	75
1993		48	46	56	69	78	101	106	62
1994		45	47	57	69	85	112	144	63
1995		44	45	56	70	89	121	166	67
1996		48	49	55	65	79	100	137	64
1997		50	54	58	67	80	103	140	67

Liite 4. jatkoa

Taulukko 10. Maataloustulo ja ansiotulo henkilöä kohti keskimäärin Maatalouden yritys- ja tulotilaston päätoimitiloilla verrattuna ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatuloon vuosina 1986-1997. Teollisuustyöntekijän palkkatulo = 100.

MYTT, päätoimitilat	Maataloustulo/henkilö							Keskimäärin
	2-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	yli 100 ha	
1986	40	47	62	85	109	142	142	73
1987	39	44	58	74	98	114	114	66
1988	31	45	57	71	87	108	108	64
1989	32	45	61	80	97	116	116	70
1990	31	48	65	85	106	134	134	80
1991	17	39	59	77	101	129	129	73
1993	18	31	51	65	78	97	97	65
1994	23	35	50	64	79	103	137	64
1995	22	33	47	63	84	112	150	67
1996	31	27	43	55	70	87	133	59
1997	32	25	39	54	69	86	126	59

MYTT, päätoimitilat	Ansiotulo/henkilö							Keskimäärin
	2-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	yli 100 ha	
1986	51	58	75	100	126	167	214	87
1987	53	55	69	88	115	135	195	78
1988	46	55	68	84	104	130	161	76
1989	42	54	72	93	114	138	188	82
1990	39	59	77	98	123	156	207	94
1991	34	50	70	89	115	149	207	86
1993	34	50	70	89	115	149	207	71
1994	29	39	54	70	86	112	157	70
1995	34	50	70	89	115	149	207	86
1996	40	36	51	65	79	102	154	65
1997	42	38	51	66	82	103	153	72

Liite 5.

Taulukko 11. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulo verrattuna maito-, sika- ja viljatilojen maataloustuloon henkilöä kohti keskimäärin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaan. Teollisuustyöntekijän palkkatulo = 100.

MYTT, maitotilat	Maataloustulo/henkilö					Keskimäärin
	alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1986	30	53	75	100	123	53
1987	29	48	64	88	84	49
1988	30	47	62	85	97	50
1989	34	54	74	93	103	57
1990	36	58	79	94	133	65
1991	28	52	70	88	113	59
1993	24	45	58	70	90	52
1994	28	44	58	73	108	53
1995	22	40	56	73	102	53
1996	19	38	51	64	82	49
1997	19	35	50	61	84	49

MYTT, sikatilat	Maataloustulo/henkilö					Keskimäärin
	alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1986	38	59	81	110	117	76
1987	24	55	69	97	84	64
1988	30	53	70	87	80	63
1989	26	59	88	96	101	73
1990	39	60	91	118	129	86
1991	19	49	71	100	96	67
1993	26	36	58	72	95	57
1994	25	41	60	68	115	59
1995	24	46	70	93	131	75
1996	17	34	54	70	94	59
1997	24	34	48	70	95	61

jatkuu

Liite 5. taulukko 11. jatkoa

MYTT, viljatilat	Maataloustulo/henkilö					keskimäärin
	alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1986	8	19	41	73	114	28
1987	4	17	34	59	81	25
1988	6	15	26	48	70	23
1989	9	19	35	53	76	28
1990	8	22	40	66	103	36
1991	8	18	4	60	95	31
1993	3	11	24	40	64	21
1994	5	11	27	43	69	24
1995	3	11	22	41	80	22
1996	2	8	19	27	59	16
1997	3	7	16	28	58	16

Taulukko 12. Teollisuustyöntekijöiden palkkatulo verrattuna maito-, sika- ja viljatilojen ansiotuloon henkilöä kohti keskimäärin Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaan. Teollisuustyöntekijän palkkatulo = 100.

MYTT, maitotilat	Ansiotulo/henkilö					Keskimäärin
	alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1986	47	72	96	123	164	73
1987	46	68	83	110	118	68
1988	49	67	82	108	122	70
1989	55	74	93	116	135	80
1990	57	78	99	115	170	85
1991	56	72	87	110	141	79
1993	39	58	69	79	105	64
1994	41	58	72	84	130	67
1995	38	53	70	87	113	66
1996	37	51	65	78	101	64
1997	38	52	66	77	102	65

jatkuu

Liite 5. taulukko 12. jatkoa

MYTT, sikatilat	Ansiotulo/henkilö					Keskimäärin
	alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1986	70	87	115	138	150	106
1987	55	81	97	124	114	93
1988	59	82	93	115	108	90
1989	52	"	"	"	134	"
1990	67	96	113	143	161	114
1991	61	83	100	126	130	99
1993	49	59	76	88	108	76
1994	46	63	83	88	141	80
1995	47	71	93	116	158	99
1996	47	61	78	92	119	84
1997	52	59	74	94	123	86

MYTT, viljatilat	Ansiotulo/henkilö					Keskimäärin
	alle 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	yli 50 ha	
1986	46	75	97	121	152	76
1987	52	74	88	104	129	78
1988	57	78	85	99	119	79
1989	56	78	90	102	125	82
1990	60	82	87	117	159	91
1991	59	79	92	110	144	87
1993	54	67	72	78	25	69
1994	54	63	64	83	113	70
1995	50	62	65	85	124	68
1996	53	61	66	76	98	66
1997	64	68	68	81	104	73

Liite 6.

Taulukko 13. Viljelijätalouksien tulot maa- ja metsätaloudesta, tuotannontekijä- ja kokonaistulot, tilakokoluokittain 1 000 mk/talous Tulonjakotilastossa ja 1000 mk/tila MYTT:n luonnollisten henkilöiden tiloilla.

	TU MYTT		TU MYTT		TU MYTT		TU MYTT		TU MYTT		TU MYTT	
	2-5 ha		5-10 ha		10-20 ha		20-30 ha		30- ha		Keskimäärin	
MAATALOUDEN TULOT:												
1990	10,4	11,4	24,0	32,0	51,5	72,0	90,9	118,0	135,1	170,1	57,7	80,0
1991	6,6	10,5	25,4	26,1	49,3	64,0	88,9	104,2	128,8	156,2	57,5	71,2
1992	16,5	..	18,5	..	49,2	..	72,2	..	115,0	..	54,5	..
1993	6,9	9,7	17,7	19,9	36,1	52,6	66,2	87,0	92,5	121,9	45,2	62,6
1994	4,4	8,5	19,5	20,6	41,8	52,8	64,1	93,6	79,8	136,0	45,6	67,3
1995	4,5	8,3	14,0	18,5	51,5	55,8	100,1	100,5	117,0	164,8	61,9	80,4
1996	9,1	10,9	13,2	17,2	44,4	50,9	85,6	90,5	106,4	140,7	55,7	73,6
1997	6,7	10,0	11,9	17,0	41,1	47,3	88,9	91,8	110,1	141,4	55,9	75,2
METSÄTALOUDEN TULOT:												
1990	10,7	6,3	13,7	9,4	12,2	12,3	18,5	15,1	28,1	22,3	15,5	13,0
1991	3,0	7,4	10,8	9,7	8,8	11,9	12,5	14,3	16,3	19,7	10,3	12,5
1992	6,8	..	9,9	..	11,3	..	17,4	..	22,0	..	13,5	..
1993	4,4	3,6	8,4	4,5	9,2	6,0	15,6	6,6	16,9	8,5	11,1	6,1
1994	14,1	5,8	19,3	6,4	25,6	9,8	40,8	12,0	37,2	16,8	28,5	10,7
1995	20,5	6,5	15,9	8,7	27,3	11,0	35,3	15,0	43,4	20,7	29,5	13,4
1996	10,4	5,7	13,5	8,0	28,2	11,3	21,6	14,6	30,3	18,2	22,4	12,9
1997	24,3	10,0	12,9	11,0	27,5	15,3	38,4	19,3	45,3	25,0	30,5	17,9

jatkuu

Liite 6. taulukko 13. jatkoa

	TU MYTT 2-5 ha	TU MYTT 5-10 ha	TU MYTT 10-20 ha	TU MYTT 20-30 ha	TU MYTT 30- ha	TU MYTT Keskimäärin
TUOTANNONTEKIJÄTULOT:						
1990	129,0 71,2	131,2 95,3	156,0 132,5	186,7 174,4	268,6 244,1	167,1 142,2
1991	106,4 80,2	129,5 100,0	154,4 129,6	191,8 163,2	258,3 228,0	165,0 138,7
1992	125,9 ..	116,1 ..	148,7 ..	184,8 ..	234,6 ..	160,3 ..
1993	139,3 96,1	147,3 86,3	126,2 109,3	164,7 136,6	201,4 176,1	153,2 121,5
1994	139,7 93,2	146,4 94,6	147,4 116,9	199,9 146,6	223,9 204,4	172,6 133,1
1995	130,3 102,9	136,3 101,6	167,3 126,3	221,5 160,9	257,3 240,0	186,6 153,3
1996	152,1 110,7	118,4 109,2	182,2 127,5	218,6 151,2	265,8 218,0	192,2 151,1
1997	170,9 120,8	152,0 125,5	171,2 138,1	234,6 163,4	302,7 235	208,8 165,7
BRUTTOTULOT:						
1990	171,3 105,0	174,6 118,5	202,8 146,0	234,8 184,2	309,2 252,3	211,9 158,4
1991	156,4 113,0	175,7 124,2	201,9 144,2	239,5 173,6	313,1 237,5	213,6 155,8
1992	181,2 ..	168,4 ..	203,3 ..	241,7 ..	300,4 ..	216,7 ..
1993	189,2 130,2	199,1 116,2	190,1 131,2	221,0 153,9	272,8 191,5	212,9 143,6
1994	200,9 126,9	209,8 123,0	210,0 138,7	265,9 164,0	294,6 219,3	237,5 154,8
1995	196,4 139,7	191,5 130,5	208,8 147,2	265,1 176,2	297,3 254,9	233,7 173,9
1996	213,9 145,6	176,4 136,9	228,7 148,1	260,2 166,5	308,4 233,0	241,1 171,3
1997	225,0 154,2	202,2 150,4	221,3 156,4	278,0 178,5	344,9 245,0	256,4 183,9

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia (tiedonantoja)
Research Reports of the Agricultural Economics Research Institute

- No 227 Haataja, K. 1998. Karjanlannan käytön kannattavuus. 107 s.
- No 228 Miettinen, M. 1998. Maatalouden verotus Saksassa. 187 s.
- No 229 Pietola, K., Lempiö, P. & Heikkilä, A-M. 1998. Kotieläinrakennusinvestointien kannattavuus ja maksuvalmius. 119 s.
- No 230 Ala-Orvola, L. (toim.). 1998. Käyttöomaisuuskirjanpidon uudistus kirjanpito-tiloilla. 73 s.
Ala-Orvola, L., Rantala, O. & Pietola, K. 1998. Käyttöomaisuuden arvostus- ja poistomenetelmän uudistus maatalouden kannattavuuskirjanpidossa. s. 7-23.
Valkola, J. 1998. Käyttöomaisuuden arvostus- ja poistomenetelmän muutoksen vaikutus kirjanpito-tilojen tuloksiin. s. 24-73.
- No 231 Rantamäki-Lahtinen, L. 1999. Viljelijöiden eläketurvan taloudellinen tarkastelu. s. 11-75.
Lehmusvuori, P. 1999. Lomituspalveluihin tehtyjen muutosten vaikutukset kotieläintiloilla. s. 76-168.
- No 232 Lehtonen, H., Linjakumpu, H., Knuutila, M. & Marttila, J. 1999. Maatalouden rakennekehitys vuoteen 2008. 137 s.
- No 233 Virolainen, M. 1999. Hormonilihariita EU:n ja USA:n välillä - SPS-sopimuksen merkitys vapautuvassa maailmankaupassa. 71 s.
- No 234 Myyrä, S. ja Pietola, K. Tuottavuuskehitys Suomen maataloudessa vuosina 1987-97. 57 s.
- No 235 Rantamäki-Lahtinen, L. 1999. Maaseudun pienyritysrekisteri. 84 s.
- No 236 Heikkilä, A.-M. 1999. Poikimavälin pituuden taloudelliset vaikutukset. 54 s.
- No 237 Nissi, V.-P. & Pietola, K. 1999. Väkirehutus ja ruokinnan jaksottamisen taloudellinen merkitys naudanlihantuotannossa. s. 7-65.
Nissi, V.-P., Rinne, M. & Pietola, K. 1999. Ruokinnan vaikutus naudanlihan-
tuotannon kannattavuuteen. s. 67-90.
- No 238 Virolainen, M. 1999. EU:n ja Mercosurin välinen maatalouskauppa. 76 s.
- No 239 Kupiainen, T., Helenius, J., Kaihola, O. ja Hyvönen, S. 2000. Maaseudun
pienyrittäjien menestyminen. 128 s.
- No 240 Kirjanpito-tilojen tuloksia. Tilivuodet 1996 ja 1997. 201 s.
- No 241 Lankoski, J. (ed.). 2000. Multifunctional character of agriculture. 80p.
Lankoski, J. 2000. Multifunctional agriculture, non-trade concerns and the WTO.
p. 5-12.
Lankoski, J. & Miettinen, A. 2000. Multifunctional character of agriculture:
differences in views between the countries. p. 13-22.
Miettinen, A. 2000. On the effects of multifunctional agriculture on food security
and viability of rural areas: review of current knowledge. p. 23-38.
Yrjölä, T. & Kola, J. 2000. Multifunctional agriculture: cost-benefit approach. p.
39-57.
Laurila, I.P. 2000. European model of agriculture. p. 59-75.

MAATALOUDEN
TALOUDELLINEN
TUTKIMUSLAITOS

Julkaisun hinta 70:-
ISBN 951-687-079-1
ISSN 1239-8799